

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
JAPON DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÖKUBO KŌJI'NİN TÜRK DİLİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

Doktora Tezi

Gülzemin ÖZRENK AYDIN

Ankara-2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
JAPON DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÖKUBO KÖJİ'NİN TÜRK DİLİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

Doktora Tezi

Gülzemin ÖZRENK AYDIN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEN

Ankara-2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
JAPON DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÖKUBO KÖJİ'NİN TÜRK DİLİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEN
- 2- Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR
- 3- Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN
- 4- Doç. Dr. Ayşegül ATAY
- 5- Doç. Dr. Aytemis DEPCİ

Tez Sınav Tarihi

30.09.2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEK danışmanlığında hazırladığım “Ökubo Kōji’nin Türk Dili Üzerine Çalışmaları (Ankara, 2024)” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

27.12.2024

Gülzemin ÖZRENK AYDIN

İmza

ÖN SÖZ

Türk Dil Kurumu tarafından 1936 yılında düzenlenen III. Türk Dil Kurultayı'na katılmış Japon akademisyen Ōkubo Kōji'nin Türk dili üzerine çalışmaları tezin konusunu oluşturmaktadır. Japon akademisyen hakkındaki ilk bilgiler, Kurultay'da bildiri sunmamış olması, Kurultay sırasında yaptığı selamlama konuşmasında dilci değil, tarihçi olduğunu belirtmiş olması ve katılan tüm yabancı dil âlimleri ile birlikte Güneş-Dil Teorisi Komisyonu içerisinde görev almış olması idi. Bu süreçte, kimi zaman Ōkubo hakkında bir gazete yazısına, kimi zaman önceden merak ettiğim ve araştırıp bulamadığım bir bilgiye, bir makaleye erişebilme heyecanı yaşadım. On yıldan fazla süren bu araştırmalarımın doktora tezi olarak gün yüzüne çıktığı bu aşamada, hakkında az şey bilinen Ōkubo'nun hayatı, eserleri ile ilgili bir çalışma oluşturabilmekten, tarih ve İslam tarihi ve medeniyeti çalışmalarıyla bilinen Ōkubo'nun dile dair çalışmaları ve görüşlerini araştırma ve çözümlemelerimle ortaya koyabilmekten mutluluk duyuyorum.

Çalışmam süresince kıymetli önerileri, katkıları ve değerlendirmeleri için tüm hocalarıma, Ōkubo'nun makalelerinin büyük bir kısmına ulaşmada büyük destek sağlayan Sayın Prof. Dr. MISAWA Nobuo'ya, Japonya'da ve Türkiye'de kaynakların kopyalarına ulaşmada yardımcı olan tüm hocalarıma, bana gösterilen anlayış için Türk Dil Kurumu yöneticilerine, fedakârlığı ve sabrı için eşim Metin'e, bu sürecime eşlik ederek büyümek zorunda kalan çocuklarım Sena ve Kerem'e, destekleri için tüm arkadaşlarıma, sevgileri ve bana olan sonsuz güvenleri ile ablama, ağabeyime, bugün hayatta olmayan ancak manevi olarak hep yanımda hissettiğim anne-babama ve aile büyüğümüz Mustafa POLAT'a gönülden teşekkür ederim.

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
bk.	Bakınız.
ed.	Editör
Ar.	Arapça
vb.	ve başkası, ve benzerleri...
vd.	ve diğerleri
s.	sayfa
çev.	Çeviren
E. T.	Erişim Tarihi
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBAR	Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
KISALTMALAR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TÜRKLÜK BİLİMİ ÇALIŞMALARI

I.1. “Türklük Bilimi” Terimi Üzerine	7
I.2. Dünyada Türklük Bilimi Çalışmaları	17
I.3. Japonya'da Türklük Bilimi Çalışmaları	22

II. BÖLÜM

ÖKUBO KŌJI’NİN HAYATI-FAALİYETLERİ-YAKIN DOĞU-BATI ASYA-İSLAM ÂLEMİ ve TÜRKLÜK BİLİMİ ÇALIŞMALARI

II.1. Ökubo Kōji’nin Hayatı ve Faaliyetleri.....	28
II.1.1. Ökubo Kōji’nin Hayatı.....	28
II.1.2. Ökubo Kōji’nin Faaliyetleri	32
II.1.2.1. Türkiye Görevlendirmesi	40
II.2. Yakın Doğu, Batı Asya ve İslam Âlemi Çalışmaları	42

II.3. Türklük Bilimi Çalışmaları	44
II.3.1. Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları	45
II.3.2. Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları	47
II.3.2.1. Diğer Yazıları Üzerine	51

III. BÖLÜM

ÖKUBO KÖJİ'NİN TÜRK DİLİ VE TÜRKÇE ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

III.1. Türk Dili Üzerine Çalışmaları	59
III.1.1. Türk Dili ve Dil Ailesi	59
III.1.2. Türk Dili Coğrafyası ve Lehçeler	61
III.1.3. Türkiye Türkçesi ile Lehçelerin Karşılaştırması	67
III.1.3.1. Türkiye Türkçesi ile Tatarca Karşılaştırması	68
III.1.3.2. Türkiye Türkçesi ile Kaşgar Türkçesi Karşılaştırması	76
III.2. Türkiye Türkçesi Üzerine Çalışmaları	79
III.2.1. Dilde Sadeleşme Hareketleri ile Harf ve Dil Devrimi	79
III.2.1.1. Dilde Sadeleşme Hareketleri Üzerine Görüşleri	80
III.2.1.2. Harf ve Dil Devrimi Üzerine Görüşleri	87
III.2.1.3. Tarih, Dil Araştırmaları Alanında Kurulan Kurumlar Üzerine	91
III.2.1.4. Türk Dil Kurumu Faaliyetleri Üzerine	94
III.2.2. “İlk Türkçe Okuma Kitabı” Üzerine	98

III.2.3. Makalelerinde Geçen Türkçe Sözcükler Üzerine Görüşleri	108
III.2.3.1. ‘Keyif’ Sözcüğü Üzerine	108
III.2.3.2. Edebiyat Çevirilerinde Geçen Türkçe Sözcükler	114
III.2.3.3. Tarih Alanındaki Çalışmasında Geçen Türkçe Sözcükler	120
III.2.3.4. “İslam” Başlıklı Makalesinde Geçen Türkçe Sözcükler	131
SONUÇ	138
KAYNAKLAR	144
EKLER	
EK-1 Basında Okubo Kōji	154
EK-2 Rikkyō Üniversitesi Okubo Kōji Koleksiyonu	159
EK-3 Okubo Kōji’ye Gönderilen Kitaplar Listesi ve Teslim Edildiğine Dair Arşiv Belgesi	169
EK-4 Misawa ve Ōsawa’nın (2012) Hazırladığı Bibliyografyada İki Farklı Yayımda Yayımlanmış Çalışmalar ve İki Kez Yer Alan Kaynak	170
EK-5 Yayın Türlerine Göre Okubo Kōji Çalışmaları	172
EK-6 Süreli Yayınlarla Göre Okubo Kōji Çalışmaları	172
EK-7 Konulara Göre Okubo Kōji Çalışmaları	173
EK-8 Okubo Kōji’nin Türkiye Görevlendirmesi Seyahat Haritaları	174
EK-9 Okubo Kōji’nin Yakın Doğu-Batı Asya ve İslam Âlemi Konulu Çalışmaları	177
EK-10 Okubo Kōji’nin Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları	179

EK-11	Ökubo Kōji'nin Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları	181
EK-12	Üçüncü Türk Dil Kurultayı Fotoğrafları	186
EK-13	<i>İlk Türkçe Okuma Kitabı</i>-Kapak Sayfası Görseli-İçindekiler	187
ÖZET	192
ABSTRACT	193
要旨	194

GİRİŞ

Bir Alman filolojisi arařtırmacısı¹ olan Ökubo Kōji (大久保幸次, 1887-1950), I.

Dünya Savaşı'nın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu ve devamında Türkiye Cumhuriyeti üzerine çalışmalarda bulunmuş; 1922 yılından itibaren ise çalışmalarını İslam tarihi, medeniyeti ve Türklük bilimi üzerine devam ettirmiştir².

Ökubo'nun çalışmalarında, uzmanlık alanı olan Almanca dışında Türkçe, Fransızca ve İngilizce literatürden yararlandığı görülmektedir. Araştırmacı, *Akşam* gazetesi, 20 Nisan 1936 tarihinde yayımlanan bir röportajda³ (EK-1) Türkçeyi kendi kendine çalışarak öğrendiğini ifade etmiştir. Bu durum, Misawa ve Ősawa (2012: 5), çalışmasında da teyit edilmiş, araştırmacının Japonya'ya Rusya'da yaşanan Bolşevik Devrimi⁴ sonrası göç eden Türk-Tatar halkı⁵ (bu tezde Tatarlar olarak anılacaktır) ile yakın irtibat hâlinde olduğu belirtilmiştir. Ökubo (1924c) çalışmasında, Japonya'ya göç eden Tatarların inançları, eğitimleri, âdetleri, yemek kültürleri gibi birçok konuya ilişkin ayrıntılı bilgiler sunmuştur. Bu eser, Tatar halkını ve kültürel özelliklerini tanımanın yanı sıra, geniş bir coğrafyada yer alan Türk soylu halkların tanıtımı açısından da önemli bir kaynak niteliğindedir.

¹ Alman Filolojisi lisans eğitimini, 1910-1913 yılları arasında Tokyo Yabancı Diller Okulunda (günümüzde Tokyo Yabancı Diller Üniversitesi) tamamlamıştır.

² Suzuki (2012: 20), Őkubo Kōji ile Naitō Chishū'nun, Japonya'daki Türkiye tarihi ve Osmanlı tarihi sahasındaki ilim adamlarının birinci nesline mensup kişilerden sayılabileceğini belirtmektedir. Ancak araştırmacının yaptığı çalışmalarının Türklük bilimi tanımı çerçevesinde geliştiği görülmüştür. Dolayısıyla araştırmacı bu çalışmada Türklük bilimi araştırmacısı olarak nitelendirilmiştir.

³ *Akşam* gazetesi, 20 Nisan 1936, s. 5.

⁴ 1917 yılında Rusya'da yaşanan devrimdir.

⁵ “Tatar adının ün kazandığı Altın Ordu Devleti'nden sonra, bu ad, komşuları ve bilhassa Ruslar tarafından ve eski Batılı yazarlar tarafından, bazen Asya'daki bütün Türkleri adlandırmak üzere kullanılmıştır (Öner, 2015: 9).”

Ökubo'nun Türklük bilimi üzerine yaptığı çalışmaların yalnızca Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihsel süreciyle sınırlı olmadığını söylemek mümkündür. Araştırmacının Türk edebiyatından ilk çevirisini 1920 yılında Aka Gündüz'ün *Türk Kalbi* adlı eserinden yaptığı ve 1922 yılında Türk edebiyatıyla ilgili ilk yazı dizisini *Asahi Shimbun* gazetesinde yayımladığı görülmektedir.

Yine 1924 yılında yayımlanan “Japonya’ya Rusya’dan Gelen Müslüman Göçmenler Üzerine” başlıklı makalesinde “Tatarca Nedir?” başlığı altında Tatarca ve Türkçe arasında bir karşılaştırma yaptığı tespit edilmiştir. Ökubo bu çalışmalarının yanı sıra, 1933 yılında *Akşam* gazetesine Japonya’dan düzensiz bir şekilde kısa haberler iletmiş (Nagaba, 2006: 17), ayrıca Japonlara Türkçe öğretmiştir (Kawamura, 1987: 431).

Ökubo Kōji'nin yukarıda genel hatlarıyla betimlenen yayın ve etkinlikleri bütünsel olarak değerlendirildiğinde, Türklük bilimi araştırmacısı olarak adlandırılmasının yerinde bir tespit olduğu görülmektedir.

Ökubo Kōji'nin, kurucularından biri olduğu Türk-İslam Enstitüsü⁶ (1938-1945) çatısı altında İslam, Türk tarihi, Osmanlı tarihi ve Cumhuriyet'in ilk adımlarıyla ilgili çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bu çalışmaları arasında, Türk dili ve Türkçe üzerine yazıları da önemli bir yer tutmaktadır.

Bu tezin konusunu, Türklük bilimi araştırmacısı Ökubo Kōji'nin Türk dili ve Türkçe üzerine yaptığı çalışmalar ve yorumlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, Ökubo Kōji'nin Türk dili ve Türkçe üzerine kaleme aldığı eserleri, çeviri yazıları ve çalışmalarında geçen Türkçe kavramlardan oluşmaktadır.

⁶ *Kaikyōken Kenkyūjo* (回教圏研究所). (1938-1945), Türkçe kaynaklarda “İslam Araştırmaları Enstitüsü” adıyla geçen bu Kurum adının Türkçe çevirisini Ökubo, “Türk-İslam Enstitüsü” olarak kullanmıştır. Aynı Kurumun yayını olan “İlk Türkçe Okuma Kitabı” kapağında “Türk İslam Enstitüsü”, ayrıca Enstitü süreli yayını *Kaikyōken* dergisi iç kapak sayfasında da Japonca adıyla birlikte Türkçe “Nippon Türk-İslam Enstitüsü” adı yer almaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Enstitü ile ilgili olarak Ökubo'nun Türkçe yazılarında kullandığı biçim “Türk-İslam Enstitüsü” kullanılacaktır.

Bu eserlerin incelenmesi ve Türkçe kavramların ne şekilde yansıtıldığına irdelenmesi, araştırmacının dil üzerinden algısını ve bu algıyı yansıtma biçimini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, tezde, araştırmacının dönemin Japon toplumuna aktardığı Türklük imajını dil çalışmaları üzerinden değerlendirmek amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında, Ōkubo'nun eserlerinde yer alan Türkçe kavramlar irdelenirken dil dışında kalan (tarih, İslam, Büyük Asyacılık politikası⁷ vb.) konulara ilişkin görüşlerine dair bir analiz yapılmamıştır.

Ōkubo'nun kazandırdığı eserler arasında, genel anlamda Türk dili, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden itibaren dilde sadeleşme çabaları, Türkiye Cumhuriyeti'nde harf ve dil devrimi, Güneş-Dil Teorisi, Türk Dil Kurumu çalışmaları, özleştirme çabaları ve sözlük çalışmaları gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında dil üzerine yapılan çalışmaları konu alan çeşitli eserler yer almaktadır.

Japonya'da var olan yazı sisteminden Latin alfabesine geçiş tartışmalarının sürdüğü bir dönemde, Türkiye Cumhuriyeti'nde, Türkçede Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş sürecini içeren harf devrimi ve buna paralel olarak gerçekleşen dil devrimi, Japonya için önemli bir örnek teşkil etmiştir. Ōkubo bu süreçle ilgili çeşitli eserlerinde, Türkçedeki harf ve dil devrimine sıkça değinmiştir. Dolayısıyla bu konunun Ōkubo Kōji için incelemeye değer bir mesele olduğu söylenebilir. Bu noktada, Ōkubo'nun harf devrimi, dil devrimi ve Güneş-Dil Teorisi üzerine görüşleri tezin birincil araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Japonca, dönemin Türkçesi gibi, dil içinde yoğun olarak yabancı sözcüklerin kullanıldığı bir dildir. Dil devrimi dönemin Türkiye'sinde yabancı sözcüklerle ilgili

⁷“Tüm Asya halklarının, Japonya'nın önderliğinde bir federasyon şeklinde birleşmesini öngören, Japon Turancılığı olarak da nitelendirilebilecek 1920'lerden başlayarak II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürmüş bir ideoloji”(Dündar, 2011: 144).

tartışmaların da yapıldığı bir dönemdir. Ōkubo'nun bu konuya ilişkin görüşleri, tezin temel araştırma sorularından birini oluşturmaktadır.

Harf ve dil devrimi dışında Türklük, Türkiye, Türk-İslam algısı çerçevesinde hangi Türkçe kavramlar üzerinden Türk kültürünü yansıttığı ise tezin diğer bir sorusunu teşkil etmektedir.

Ōkubo Kōji, bir İslam âlemi araştırmacısı olmakla birlikte, İslam âlemi içinde Türklerin önemli bir yer tuttuğunu fark ederek Türklere yoğun bir ilgi göstermiştir. Bu bağlamda, Türk kültürünü ayırt etmek, Türkleri tanımak ve tanıtmak amacıyla Türk kültürüne dil üzerinden yaklaşması, Türkleri dil üzerinden betimlemesi tezin hipotezini oluşturmaktadır.

Literatürde yapılan çalışmalar, genellikle Ōkubo'nun Rusya'dan göç eden Tatarlarla kurduğu ilişkiler, Japonya'daki Büyük Asyacılık politikasındaki rolü, İslam çalışmaları çerçevesinde kurulan derneklerdeki konumu ve faaliyetleri ile Izutsu Toshihiko ile bağlantısı gibi konulara odaklanmıştır (Dündar, 2011; Esenbel; 2012; Kawamura, 1987; Misawa, 2018; Nagaba, 2006; 2007; Ōsawa, 2004; Tamura, 1987; Sat, 2018). Ancak Ōkubo'nun görüş ve değerlendirmelerini daha ayrıntılı şekilde anlamak için kültür, yani dil ve dilin oluşturduğu edebiyat çalışmaları üzerinde durulması ve anlaşılması büyük bir önem taşımaktadır. Bu şekilde Ōkubo Kōji'nin, Türklük, Türkiye ve Türk-İslam algısı ve bu çalışmalarının temel amacı bir bütünsellik içinde algılanabilecektir.

Çalışma nitel bir yöntem olan betimleme yöntemiyle yürütülmüştür. Tezin hazırlanmasında Ōkubo Kōji ile ilgili çalışmalar ve arşiv belgeleri alan taraması yapılarak tespit edilmiş ve derlenerek araştırma örnekleme oluşturulmuştur. Daha sonra araştırmacının çalışmaları konularına göre sınıflandırılmış, Türk dili üzerine çalışmaları

analiz edilmiş ve doğrudan dil üzerine olmayan çalışmalarda yer alan Türkçe kavramlar ayrı bir kategori altında incelenmiştir.

Tezin hazırlanması sürecinde, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Millî Kütüphane, Japonya’da Dışişleri Bakanlığı, Waseda Üniversitesi Kütüphanesi, Rikkyō Üniversitesi Kütüphanesi Ōkubo Kōji Koleksiyonu (EK-2) ve Japonya Millî Kütüphanesi gibi kurumlardan yararlanılmıştır.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü oluşturan “Japonya’da Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında, öncelikle “Türklük bilimi” teriminin tanımı ve kavram alanı ele alınmıştır. Bu çerçevede, dünya genelinde Türklük bilimi çalışmalarında öne çıkan araştırmacılar incelenmiş ve Japonya örneğinde yapılan Türklük bilimi çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Tezin ikinci bölümü, “Ōkubo Kōji’nin Hayatı-Faaliyetleri-Yakın Doğu-Batı Asya-İslam Âlemi ve Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm, “Ōkubo Kōji’nin Hayatı ve Faaliyetleri”, “Yakın Doğu-Batı Asya ve İslam Âlemi” ve “Türklük Bilimi” başlıklarından oluşmaktadır. Öncelikle Türklük bilimi araştırmacısı olarak Ōkubo Kōji’nin hayatı ve faaliyetleri ele alınmıştır. Bir bütün hâlinde ele alınan Ōkubo Kōji’nin araştırma dünyası, faaliyetleri alt başlığında Türkiye’ye Japonya Dışişleri Bakanlığı tarafından incelemeler yapmak ve Japonya’yı tanıtmak amacıyla geldiği “Türkiye Görevlendirmesi” incelenmiştir. “Yakın Doğu-Batı Asya ve İslam Âlemi” başlığı altında Yakın Doğu, Batı Asya bölgeleri ile ilgili, İslam âlemi ve Müslüman ülkeler hakkında yazıları, “Türklük Bilimi” başlığı altında ise “Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları” ve “Dar Alamda Türklük Bilimi Çalışmaları” ele alınmıştır. “Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında Ōkubo’nun Orta Asya halkları, Japonya ve İslam ile Çin İslamı üzerine yazıları incelenmiş, genel özelliği ortaya konmuştur. “Dar Alamda Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında Selçuklu, Osmanlı üzerine, Millî Mücadele dönemi, Türkiye Cumhuriyeti ve sonrası üzerine, Türk dili, Türk

edebiyatı çevirileri, Türk kadını ile ilgili yazıları hakkında bilgiler verilmiştir. Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye'ye yönelik incelemeleri, Türkiye Cumhuriyeti reformlarına ilişkin değerlendirmeleri, Türkiye ve İslam üzerine çalışmaları incelenerek Türkçe ve Türk dili üzerine yaptığı çalışmaların, genel çalışma alanı içindeki yeri ve önemini ortaya koymak üzere bir temel oluşturulmuştur. Diğer çalışmaları, Ōkubo'nun Türk halkına hitaben yazıları hakkında olduğundan Türklük bilimi çalışmalarına dâhil edilmiştir.

Üçüncü bölümde, tezin ana konusu olan Ōkubo Kōji'nin Türkçe ve Türk dilleri üzerine yaptığı çalışmalar ele alınmıştır. Ayrıca araştırmacının Türk dili alanı dışındaki tarih ve İslam tarihi ve medeniyeti alanlarında gerçekleştirdiği çalışmalarda yer verdiği Türkçe kavramlar üzerinden çözümlenmeler yapılmıştır. Bu çözümlenmelerde elde edilen bulgular sınıflandırılmış ve bu bulgular üzerine yorumlar geliştirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise üçüncü bölümdeki bulgular temel alınarak ulaşılan sonuçlar sunulmuştur.

Tez yazımında Japonca kişi adları, Japon kültüründeki biçimiyle benimsenmiştir. Tezde geçen eser ve yazı başlıkları ile kurum adlarında, araştırmacının kullandığı Türkçe karşılıklar esas alınmıştır. Ancak araştırmacının Türkçe karşılık belirtmediği durumlarda, tez yazarı tarafından yapılan çeviri, köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Tez çalışmasında yer alan Ōkubo Kōji'nin Japonca eserlerinden alıntılar, tez yazarı tarafından Japonca orijinal metinden Türkçeye aktarılmıştır. Orijinal metinler dipnotta verilmiştir. Ayrıca tezde kullanılan tüm veriler ekler bölümünde sunulmuştur.

I. BÖLÜM

JAPONYA'DA TÜRK LÜK BİLİMİ ÇALIŞMALARI

Bu bölümde “Türklük bilimi” teriminin literatürde geçen tanımları incelenmiş; dünyada Türklük bilimi alanında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Ayrıca bu kapsamda, I.3. alt başlığında araştırmacılar tarafından ortaya konan Türklük bilimi çalışmaları üzerende durularak, Japonya’da Türklük bilim çalışmalarının kapsam ve gelişimi irdelenmiştir.

I.1. “Türklük Bilimi” Terimi Üzerine

Tezde ele alınan “Türklük bilimi” teriminin kaynaklarda tanımlanış biçimi, tanımlarda geçen araştırma alanları bu bölümde ele alınarak tartışılmıştır.

Akademik literatürde, “Türklük bilimi” teriminin ilk kez 1995 yılında yayımlanan bir makale⁸ başlığında geçtiği ve yine aynı yıl yayımlanmaya başlayan *Türklük Bilimi Araştırmaları*⁹ adlı süreli yayında kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, 1998 yılında ilk

⁸ Korkmaz, Z. (1995). Vilhelm Ludwig Peter Thomsen (Hayatı ve Türklük bilimine hizmeti). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 41(1993), 1-11.

⁹ Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (Journal of Turkology Research) (TÜBAR) 1995’te kurulmuş yılda iki sayı yayımlanan uluslararası hakemli bilimsel bir dergidir.

baskısı yayımlanan *Türklük Bilimi Sözlüğü*¹⁰, bu terimin akademik çevrelerce benimsendiğini göstermektedir. Bu gelişmeler ışığında, “Türklük bilimi” teriminin 1990’lı yıllarda kabul görmeye başladığı söylenebilir.

Bu bağlamda, “Türkoloji”, “Türkiyat” ve “Türklük bilgisi” gibi terimlerin yanı sıra, “Türklük bilimi” teriminin, *TDK Türkçe Sözlük*’teki¹¹ tanımı ve basım yıllarına göre görünüşleri incelenmiştir. Bu inceleme, terimin kavramsal sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Türklük Bilimi Araştırmaları dergisi, araştırma alanını “Türk dili ve edebiyatı başta olmak üzere tarih, felsefe, sosyoloji, dil bilimi, halk bilimi, sanat tarihi gibi kültür bilimlerinin çeşitli alanları”¹² olarak tanımlamaktadır. Ayrıca derginin İngilizce adının “Turkology” olarak belirtilmesi, “Türkoloji” ile “Türklük bilimi” arasında yoğun bir ilişki kurulduğunu göstermektedir.

Aşağıda *TDK Türkçe Sözlük*’te basım yıllarına göre “Türkoloji, Türkiyat, Türklük bilgisi, Türklük bilimi” maddeleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır:

TDK TÜRKÇE SÖZLÜK’ÜN BASKILARINA GÖRE TÜRKOLJİ, TÜRKİYAT, TÜRKLÜK BİLGİSİ, TÜRKLÜK BİLİMİ KAVRAMLARI				
	Türkoloji	Türkiyat	Türklük bilgisi	Türklük bilimi
1945 (ilk baskı)	X	X	X	X
1955 (ikinci baskı)	Konu olarak Türk dili ve edebiyatını ele alan filoloji.	→Türkoloji	X	X

¹⁰ Türk Dil Kurumu [TDK] tarafından yayımlanmıştır.

¹¹ TDK yayını sözlük. Çevrim içi sözlüğü için bk. <https://sozluk.gov.tr>

¹² Derginin amaç ve kapsamı genel ağ sayfasında aşağıdaki gibi açıklanmıştır <https://tubar.com.tr> E.T. 05.10.2024):

“TÜBAR, Türk dünyasının ve Türk kültür hayatının değerlerini ve sorunları bilimsel ölçütler çerçevesinde uluslararası alana taşımak; bu değerleri geliştirmek için yapılan çalışmalarını kamuoyuyla paylaşarak akademiye katkı sağlamak amacıyla 1995’te kurulan uluslararası hakemli bir dergidir.

TÜBAR, Türk Dili ve Edebiyatı başta olmak üzere Tarih, Felsefe, Sosyoloji, Dilbilimi, Halkbilimi, Sanat Tarihi gibi kültür bilimlerinin çeşitli alanlarında yapılan bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkmış araştırma makalelerine yer verir. Bununla birlikte aynı alanlarda yapılmış kitap hacmindeki bilimsel çalışmaların tanıtımları da dergide yer alır (TÜBAR, 2024).”

1959 (üçüncü baskı)	Konu olarak Türk dili ve edebiyatını ele alan filoloji.	→Türkoloji	X	X
1966 (dördüncü baskı)	Konu olarak Türk dili ve edebiyatını ele alan filoloji.	→Türkoloji	X	X
1969 (beşinci baskı)	Konu olarak Türk dili ve edebiyatını ele alan filoloji.	→ Türkoloji	X	X
1974 (altıncı baskı)	Türk dili, tarihi ve edebiyatı ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat.	→Türkoloji	X	X
1983 (yedinci baskı)	Türk dili, tarihi ve yazını ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat.	→ Türkoloji	X	X
1988 (sekizinci baskı)	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat.	→Türkoloji	X	X
1998 (dokuzuncu baskı)	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat, Türklük bilgisi.	→ Türkoloji	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı, Türkoloji, Türkiyat.	X
2005 (onuncu baskı)	→ Türklük bilgisi	→ Türklük bilgisi	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı, Türkoloji, Türkiyat.	X
2011 (on birinci baskı)	→ Türklük bilimi	→ Türklük bilimi	→ Türklük bilimi	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı, Türklük bilgisi, Türkiyat, Türkoloji.
2023 (on ikinci baskı)	→Türklük bilimi	→Türklük bilimi	→ Türklük bilimi	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı; Türklük bilgisi, Türkiyat, Türkoloji.

Tablo-1 TDK Türkçe Sözlük'ün Baskılarına Göre Türkoloji, Türkiyat, Türklük Bilgisi, Türklük Bilimi Kavramları

TDK Türkçe Sözlük, ilk olarak 1945 yılında yayımlanmıştır. Sözlüğün ilk baskısında “Türkoloji”, “Türkiyat”, “Türklük bilgisi”, “Türklük bilimi” terimlerinden hiçbirine yer verilmemiştir. Bu dört terimden “Türkoloji” ve “Türkiyat”, ikinci baskıda (1955) sözlüğe eklenmiştir. Ancak “Türkoloji” maddesinde tanım yapılırken “Türkiyat” maddesinde “Türkoloji”ye gönderme yapıldığı dikkati çekmektedir.

Buran’a (2017: 13) göre, “Türkoloji” terimi, Doğu bilimi çalışmaları içinde ortaya çıkmıştır. Buran, Doğu bilimi çalışmalarının bir bölümünün sömürgeci amaçlar taşıması nedeniyle, Türk aydınlarının başlangıçta bu terime mesafeli yaklaştığını, bu nedenle “Türkoloji” terimi yerine, yine melez bir terim olan “Türkiyat” terimini türetmiş ve kullanmış olduklarını belirtmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere “Türkoloji” ve “Türkiyat” sözcükleri aynı yıl sözlüğe dâhil edilmiş ve 1998 yılına kadar “Türkiyat” maddesi altında “Türkoloji”ye atıf yapılmış, “Türkoloji” maddesi altında asıl tanım verilmiştir. Dolayısıyla, “Türkoloji” teriminin genel kullanımda olduğu ve “Türkiyat” teriminin “Türkoloji” yerine önerildiği anlamına geldiği söylenebilir. Bu durum 1998 yılındaki dokuzuncu baskıya kadar devam etmiştir. “Türkoloji ve “Türkiyat” terimlerinin yanı sıra ilk kez 1998 yılına gelindiğinde “Türklük bilgisi” terimi de sözlüğe dâhil edilmiştir.

“Türkoloji” terimi, beşinci baskı (1969) dâhil olmak üzere ilk baskılarda (1955, 1959, 1966, 1969) yalnızca “Konu olarak Türk dili ve edebiyatını ele alan filoloji” biçiminde tanımlanmıştır. Ancak 1974 yılında yayımlanan baskıda, “filoloji” teriminin yerini “bilim dalı” ifadesi almış, ayrıca tanımın sonuna “Türkiyat” maddesine gönderme yapılmaya başlanmıştır. Bu baskıda tanımda önemli bir değişiklik yapılarak araştırma alanına “tarih” de eklenmiştir.

1983 yılı baskısında, “Türkoloji” teriminin tanımında “edebiyat” yerine “yazın” sözcüğünün kullanıldığı ve tanımın genişletildiği görülmektedir. Ancak 1988 yılında yayımlanan sekizinci baskıda, bu tanım yeniden değerlendirilmiş; “yazın” sözcüğü yerine

1974 yılındaki altıncı baskıda yer alan “edebiyat” sözcüğü tekrar getirilmiştir. Ayrıca bu baskıda “halk bilimi” terimi de ilk kez tanıma eklenmiş, böylece “Türkoloji”nin kapsamı genişletilmiştir.

“Türkoloji” ve “Türkiyat” maddelerinin 1955 yılında yayımlanan ikinci baskıdan itibaren sözlükte yer aldığı, ancak 1998 yılında basılan dokuzuncu baskıya kadar “Türkiyat” maddesi altında herhangi bir açıklama yapılmaksızın “Türkoloji” maddesine gönderme yapıldığı görülmektedir. 1998 yılında “Türklük bilgisi” maddesinin sözlüğe eklenmesiyle, bu madde altında “Türkoloji”ye gönderme yapılmaksızın doğrudan bir tanım verilmiş ve eş anlamlı sözcükler olarak “Türkoloji” ve “Türkiyat” ifadeleri maddeye eklenmiştir.

“Türkoloji” ve “Türklük bilgisi” maddeleri, içerik açısından büyük oranda benzerlik göstermekte; her iki maddede de birkaç farklı sözcük kullanılarak bu terimlerin “Türk dili, tarihi ve halk bilimi konularını kapsayan bir bilim dalı” olduğu belirtilmektedir¹³. 2005 yılında yayımlanan onuncu baskıda ise “Türkoloji” maddesinin, sözlükte yer almaya başladığı 1955 yılından itibaren ilk kez temel bir tanım içermediği ve yalnızca “Türklük bilgisi” maddesine gönderme yaptığı görülmektedir.

2011 yılında yayımlanan on birinci baskıda, “Türklük bilimi” maddesi ve tanımı sözlüğe eklenmiş, “Türkoloji”, “Türkiyat” ve “Türklük bilgisi” maddeleri altında yer alan tanımlar kaldırılarak bunun yerine “Türklük bilimi” maddesine gönderimde bulunulduğu

¹³ 1998 yılında yayımlanan dokuzuncu baskıda “Türkoloji” ve “Türklük bilgisi” terimlerinin tanımları incelendiğinde, son kısımda şöyle bir fark dikkati çekmektedir:

“Türkoloji: Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat, Türklük bilgisi.”
“Türklük bilgisi: Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı, Türkoloji, Türkiyat.”

Yukarıda altı çizili kısımlar, iki terime farklı bakıldığını düşündürmektedir. Yine, “Türkoloji” tanımında yer alan eş anlamlı sözcükler “Türkiyat, Türklük bilgisi” sıralamasıyla verilmiş, Arapça ek almış söyleniş olan “Türkiyat” terimine öncelik verilmiştir. Buna karşın “Türklük bilgisi” tanımında yer alan eş anlamlı sözcükler “Türkoloji, Türkiyat” sıralamasıyla verilerek Batı tarzı söyleniş olan “Türkoloji”ye öncelik verilmiştir.

tespit edilmiştir. Bu uygulamanın, son olarak 2023 yılında yayımlanan on ikinci baskıda da aynı şekilde devam ettiği görülmektedir.

2023 yılı *TDK Türkçe Sözlük*'te “Türklük bilimi”, “Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı; Türklük bilgisi, Türkiyat, Türkoloji.” olarak tanımlanmıştır. Madde sonunda eş anlamlı sözcükler olarak “Türklük bilgisi”, “Türkiyat” ve “Türkoloji” ifadelerine yer verilmiştir. Eş anlamlı sözcükler sıralamasında “Türkoloji” teriminin en son sırada yer alması dikkati çekmektedir.

Yukarıdaki tablo ve açıklamalardan hareketle, bu terimlerin *TDK Türkçe Sözlük*'e alınış sırasının “Türkoloji (1955), Türkiyat (1955), Türklük bilgisi (1998), Türklük bilimi (2011)” şeklinde olduğu görülmektedir. 2011 yılından itibaren tanım, “Türklük bilimi” maddesi altında yapılmış ve “Türkoloji”, “Türkiyat”, “Türklük bilgisi” maddelerine yalnızca atıfta bulunulmuştur. Söz konusu tanımda, kavram alanı, dil ve edebiyatla sınırlandırılmayarak tarih ve halk bilimi alanlarının eklenmesiyle genişletilmiştir.

TDK Türkçe Sözlük'te bu alanla ilgili araştırma yapan kişilere verilen adlar ve bu adların tanımları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

TDK TÜRKÇE SÖZLÜK BASKILARINA GÖRE “TÜRKOLOG, TÜRKİYATÇI, TÜRKLÜK BİLİMCİ” TERİMLERİ				
Sözlüğün Basıldığı Yıllar	1945 (ilk baskı)	1955 (2. Baskı) - 1959 (3. Baskı) -1966 (4. Baskı) - 1969 (5. Baskı) - 1974 (6. Baskı) – 1983 (7. Baskı) – 1988 (8.Baskı) – 1998 (9. Baskı) – 2005 (10. Baskı)	2011 (On birinci Baskı)	2023 (On ikinci Baskı)
Türkolog	X	Türkoloji bilgini.	Türklük bilimi uzmanı.	→ Türklük bilimci.
Türkiyatçı	X	X	X	→ Türklük bilimci.
Türklük bilimci	X	X	X	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmaları alanında uzman kimse; Türkiyatçı, Türkolog.

Tablo-2 *TDK Türkçe Sözlük* Baskılarına Göre “Türkolog, Türkiyatçı, Türklük Bilimci” Terimleri

Yukarıdaki tablo, *TDK Türkçe Sözlük* baskılarında “Türkolog,” “Türkiyatçı” ve “Türklük bilimci” terimlerinin basım yıllarına göre sözlükteki tarihsel gelişimini ve terimlerin tanımlamalarındaki değişiklikleri göstermektedir. “Türkolog” ilk olarak “Türkoloji” teriminin geçtiği 1955 yılındaki ikinci baskıda sözlüğe girmiş ve “Türkoloji bilgini” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, 2011 yılındaki on birinci baskıya kadar devam etmiş, on birinci baskıda “Türklük bilimi uzmanı”, 2023’te ise “Türklük bilimci” olarak değiştirilmiştir. Bu değişim, “Türklük bilimi” teriminin kapsam ve algılanışındaki gelişme ile paralellik göstermektedir.

“Türkiyatçı” maddesi 2023 yılına kadar sözlükte yer almamış, 2023 yılı baskısında tanım yapılmayarak “Türklük bilimci” maddesine gönderme yapılmıştır. “Türklük bilimci” maddesi ise ilk kez 2023 yılında madde olarak yer almış ve “Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmaları alanında uzman kimse” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımın eş anlamlıları olarak “Türkiyatçı, Türkolog” terimlerine yer verilmiştir.

Bu veriler, Türkoloji ve Türklük bilimi arasındaki ilişkiyi anlamak açısından önemli bir bağlam sunmaktadır. “Türkoloji”, Batı terminolojisinden alınmış bir terim olarak 1955’ten itibaren sözlükte yer alırken, bu terime Türkiye coğrafyasındaki karşılık olarak “Türkiyat” geliştirilmiştir. Ancak bu iki terim, 2005 yılına kadar aynı anlamda kullanılmıştır. Bu süreçte, araştırma alanının halk bilimi ve yazın gibi disiplinleri kapsayacak şekilde genişletilmesi, terminolojide önemli değişimlere neden olmuştur. Önce “Türklük bilgisi”, ardından “Türklük bilimi” terimleri benimsenerek bu genişlemenin daha kapsayıcı bir çerçeveye oturtulduğu görülmektedir.

Yine alanda çalışan kişilere verilen adlar üzerinden bakıldığında “Türkolog” ve “Türkiyatçı” terimlerinin “Türklük bilimci” adı altında birleştiği görülmektedir. Böylelikle, 2011 yılı baskısında sözlüğe alınan “Türklük bilimi” terimi ile ilintili bir kullanıma kavuşturulmuştur.

Ancak *TDK Türkçe Sözlük*'te “Türklük bilimi” teriminin 2011 yılından itibaren tanımın yapıldığı madde başı olarak belirlenmesine karşın, *Kubbealtı Lugatı Misalli Türkçe Sözlük*'te bu terimin yer almadığı dikkati çekmektedir. Bunun yerine “Türkoloji” ve “Türkiyat” terimlerinin kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Her iki terim, ayrı madde başında aşağıda alıntılıandığı gibi aynı şekilde tanımlanmıştır:

“Türkoloji: Türk kültürünü, dil, târih, edebiyat ve etnografyasını araştıran ilim, Türkiyat.”¹⁴

“Türkiyat: Türk kültürünü, dil, târih, edebiyat ve etnografyasını araştıran ilim, Türkoloji.”¹⁵

TDK Türkçe Sözlük, “Türklük bilimi” terimini, “Türkoloji” ve “Türkiyat” terimlerini de içine alacak şekilde yeniden tanımlamış, *Kubbealtı Lugatı* ise “Türkoloji” ve “Türkiyat” terimlerini kullanmaya devam ederek geleneksel terminolojiyi korumuştur.

“Türklük bilimi” teriminin yerine kullanılan “Türkoloji” teriminin farklı kaynaklarda yer alan tanımlarına bakıldığında, basıldığı yıllarda önemli kaynak eserlerden olan *Türk Ansiklopedisi*'nde ve *Yeni Türk Ansiklopedisi*'nde aşağıdaki şekilde tanımlandığı görülmüştür:

“Türklerle ve özellikle Türk dilleriyle uğraşan bilim koluna verilen ad. ‘Türklük bilgisi’ karşılığı Reşit Rahmeti Arat tarafından teklif edilmiştir. Eskiden ‘Türkoloji’ kavramı yerine ‘Türkiyat’ terimi kullanılmıştır (Türk Ansiklopedisi, 1983).”

“Dili, tarihi, folkloru, etnografyası, inanışları ile Türk milletini konu alan ilim, ‘Türklük bilgisi’ (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985).”

¹⁴Kubbealtı Lugatı çevrim içi sözlüğü için bk. <https://lugatim.com/s/t%C3%BCrkoloji> E.T. 12.10.2024

¹⁵ Kubbealtı Lugatı çevrim içi sözlüğü için bk. <https://lugatim.com/s/t%C3%BCrkkiyat> E.T. 12.10.2024

Yukarıda verilen tanımlarda da görüldüğü üzere, bilim dalının konu edindiği alanlar, 1985 yılı baskısı olan *Yeni Türk Ansiklopedisi*'nde daha geniş olarak belirtilmiştir.

Eren (2018: VII), çalışmasında “Türkoloji (veya yeni Türkçe adıyla Türklük bilimi), bizim en ulusal bilim dalımızdır” demiştir.¹⁶ Aynı çalışmada “Türkoloji” terimini “Türklerle ve özellikle Türk dil ve diyalektleriyle uğraşan bilim koluna verilen ad” olarak tanımlamıştır (Eren, 2018: 23).

Eren'in (2018) çalışmasında dikkate değer bir özellik, eser adında “Türkoloji” yerine “Türklük bilimi” terimini tercih etmesine karşın, metin içinde yer yer “Türkoloji” terimini kullanmayı sürdürmesidir. Bunun yanı sıra, araştırmacılardan bahsederken “Türklük bilimi uzmanı” veya “Türklük bilimci” yerine sıklıkla “Türkolog” terimini tercih etmesi, terminolojiye dair bir geçiş sürecini yansıtmaktadır. “Türkoloji” teriminin Türk aydınları tarafından tercih edilmemesinin nedeni, aşağıdaki alıntıda açıklandığı gibi, belirli tarihsel ve ideolojik bağlama dayanmaktadır. Bu bağlam göz önüne alındığında, Eren'in (2018), “Türkoloji” veya “Türkolog” kavramlarına farklı bir anlam yüklediği sonucuna ulaşılabilir:

Türkoloji kelimesinin yapısının melez olması, Doğu bilimi çalışmaları içinde ortaya çıkan bir terim olması ve doğu bilimi çalışmalarının bir bölümünün emperyalist/sömürgeci amaçlar taşıması dolayısıyla Türk aydınları başlangıçta bu terime çok sıcak bakmamış ve “Türkoloji” terimi yerine diğer bir melez terim olan “Türkiyat” terimini türetmiş ve kullanmışlardır (Buran, 2017).

¹⁶ Ancak bu çalışmanın yayımlandığı 1998 yılında henüz *TDK Türkçe Sözlük*'te “Türklük bilimi” kavramı yer almamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenle, Türk aydınlarının “Türkoloji” yerine “Türkiyat” terimini türettikleri ve kullandıkları görülmektedir. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te, madde başı olarak “Türkiyyât” kavramı kullanılmış ve şöyle tanımlanmıştır:

“Türkoloji, Türk kültürünü (dil, edebiyat, tarih ve etnografyasını) tetkik eden ilim.”

Bu tanımlamada, Türkoloji'nin geniş bir kavram alanına sahip olduğu belirtilmektedir. Ancak Türkiye'deki Türklük bilimi çalışmaları, genellikle daha sınırlı bir çerçevede, dil, edebiyat ve tarih çalışmaları olarak değerlendirilmektedir. Bu dar çerçeveye dikkat çekmek amacıyla, Muğla Üniversitesi bünyesinde düzenlenen “Türkoloji Günleri” sempozyumunun sonuç bildirgesinde şu ifadeler yer almıştır:

“ ‘Türkoloji’ veya ‘Türklük bilimi’, dünyada yaşayan bütün Türkleri, her yönden inceleyen bilim dalının adıdır. Türkoloji araştırmaları, sadece dil, edebiyat ve tarih sahasıyla sınırlı kalmamalıdır (Unan, 2010).”

Bu ifadeler, Türklük biliminin, dünyada yaşayan tüm Türk halklarını kapsayan bir alan olarak geniş bir perspektifi benimsediğini vurgulamaktadır.

Tezde, Türkçe sözcüklerle Türkçenin ek getirme kurallarına göre oluşturulmuş bir tamlama olan “Türklük bilimi” terimi kullanılmıştır. Tezin konusunu oluşturan araştırmacının çalışmaları geniş anlamda Türkler ve Türklükle ilgili konuları kapsamaktadır. Dolayısıyla Ökubo, Türklük bilimci olarak nitelendirilmiş, çalışmaları ise Türklük bilimi çalışmaları olarak değerlendirilmiştir. Ancak çözümleme kısmında, tezin kapsam ve sınırlılıkları nedeniyle, Ökubo'nun Türk dili ve lehçeleri, Türkçe ve Türkiye Türkçesi üzerine çalışmaları irdelenmiştir.

I.2. Dünyada Türklük Bilimi Çalışmaları

Dünyada Türklük bilimi çalışmaları ilk olarak Doğu bilimi içinde yer aldığı, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren ise bağımsız bir araştırma alanı hâline gelmeye başladığı görülmektedir.

Hazai (1990: 202), Macaristan’da Türklerle ilgili bilgilerin bilimsel bir yaklaşımla incelenmesinin XVI-XVII. yüzyıllara kadar geri götürülebileceğini ifade etmiştir. Macar şairi Bálint Balassa’nın Türk şairlerinden mısralar derlemesini, Jakab Nagy de Harsány’nin İstanbul’da geçirdiği yedi yılın ardından dil ve tarih, din ve âdet bilgilerini, dönemin siyasi sorunlarını ele aldığı kitabını ilk çalışma örnekleri olarak belirtmiştir (Hazai, 1990: 203).

Macarcadaki Türkçe alıntılar sebebiyle Macar dil bilginlerinin başlangıçtan itibaren Türk lehçe ve ağızları ile uğraşmak durumunda kaldıkları Eren (2018: 37) tarafından ifade edilmiştir.

Yiğit Türker (2017: 746), Macarların kendi etnik ve kültürel kökenlerini sorgulayarak araştırmalar yaptıklarını ve araştırmaları sonucunda ulusal kimliklerinin farkına varmaya başladıklarını belirtmiş, bu sayede “Türklük bilimi” adı verilen bilim dalının doğmasını ve Macaristan topraklarında gelişmesini sağladıklarını ifade etmiştir. Yiğit Türker (2017: 746), Macaristan’daki bu anlamda yapılan çalışmaları aşağıda alıntılı olduğu şekilde betimlemiş ve gelişim aşamalarını açıklamıştır:

Macaristan’da gelişim gösteren Türkoloji esas itibarıyla Türk topluluklarının dilini, kültürünü, edebiyatını, halk şiirini, folklorunu, dinlerini, müziğini, toplum ve ekonomi tarihini, kültür ve sanat tarihiyle arkeolojisini Türk dil kaynaklarına dayanarak araştıran bilim dallarının bütünüdür.

Macaristan'daki Türkoloji çalışmaları ilk başta millî bir bakış açısıyla, yani Macar etnisitesinin ve dilinin Türk topluluklarıyla olan ilişkileri ekseninde ele alınmış olup, daha sonra geniş bir perspektife kavuşturularak uluslararası bir nitelik kazanmıştır.

Macarların Türk kavimleriyle olan ilişkileri, tarihsel bağlamda dikkat çekici bir özellik taşımaktadır. Yiğit Türker'e (2017: 750) göre, Macarlar, hem Orta Asya'da Türk kavimleriyle sınır komşusu olmuş hem de daha sonraki yüzyıllarda Osmanlı hâkimiyeti altında yaşamıştır. Böylece, bu dönemde Macarlar tarafından Türkçe dil kılavuzları hazırlandığını, Macar dili ile Türk dili arasındaki benzerliklerin ilk defa keşfedildiğini ve Türkçeden Macarcaya birçok sözcük geçtiğini belirtmiştir.

Macaristan'daki Türklük bilimi çalışmaları arasında, XIX. yüzyılın ikinci yarısı önemli gelişmelerin görüldüğü bir dönem özelliği gösterir. Ármin Vámbéry'nin¹⁷ Macarların Türk kökenli olduğunu ve Türk-Macar akrabalığını savunan çalışmaları, bu dönemdeki en dikkati çekici faaliyetler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca 1846 yılında Budapeşte Üniversitesi Doğu Dilleri Kürsüsünün kurulması, 1870 yılında Budapeşte Loránd Eötvös Üniversitesi Türkoloji Bölümünün açılması, bu alanda önemli kurumsal adımlar olarak görülmektedir (Yiğit Türker, 2017: 753). Bu gelişmeler, Macaristan'da Türklük bilimi çalışmalarının akademik anlamda kurumsallaşmasına ve uluslararası bir nitelik kazanmasına büyük katkı sağlamıştır.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, Macaristan'da tarihî ilişkilerin de etkisiyle Türklük bilimi alanında çalışmaların oldukça eskiye dayandığı, özellikle XIX. yüzyılın

¹⁷ "Arminius Vámbéry (1832-1913). Macarların menşeyini Türklerin teşkil ettiğine dair görüşü sebebiyle "pantürkizmin babası" olarak tanınmıştır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/vambery-arminius>). E. T. 20.10.2024.

Vámbéry'nin Türklük bilimi alanında "A Török Faj" (Türk ırkı) "Das Türkenvolk" (Almanca çevirisi) (1885), "Abuşka" (1862), "Muhakemetü'l Lügateyn" Macarca çevirisi (1862), Kutadgu Bilig (1870) yayını gibi pek çok çalışması bulunmaktadır. Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Bölümünün ilk yöneticisidir.

ikinci yarısından sonra açılan kurumlar aracılığı ile birlikte Türklük bilimi çalışmalarında büyük ilerlemeler sağlandığı anlaşılmaktadır.

Avrupa şehirlerinde XVI. yüzyıl sonunda ve XVII. yüzyıl başında açılan dil öğretim okulları, Türklük biliminin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Venedik'te Yakın Doğu dillerini öğretmek için açılan dil okulu¹⁸, Polonya Kralı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezinde Türkçe, Arapça ve Farsça öğretimi için kurduğu tercüman okulu¹⁹ ve Roma'da kurulan *Collegium de Propaganda Fide*²⁰, bu okullar içinde öne çıkan eğitim merkezleri olmuştur (Eren, 2018: 32; Eruz, 2010: 71). Bu okullar, dönemin siyasi ve kültürel ortamında önemli bir role sahip olmuşlardır.

Yine 1669'da Fransız Hükûmeti tarafından İstanbul'da kurulan *L'Ecole des Jeunes de Langues* (Dil Oğlanları Okulu), tercüman yetiştirilmesi konusunda kayda değer bir gelişme olmuştur (Eren, 2018: 32, Eruz, 2010: 75). Bu okulun, Paris'te 1795'te açılan Yaşayan Doğu Dilleri Okulunun öncüsü olduğu belirtilmiştir (Eruz, 2010: 75; Mantran, 1983: 869). Okulun açılmasından sonra Fransa'da "Doğubilim" adlı bilim dalı hayata geçirilmiş ve Türkolojinin temelleri atılmıştır (Eruz, 2010: 75).

François à Mesgnien Meninski'nin²¹ dil bilimi alanındaki katkıları, XIX. yüzyılda Fransa'da yürütülen Türkoloji çalışmalarının başlangıcında önemli bir yere sahiptir. Eren (2018: 34), bu dönemde Fransa'da Yaşayan Doğu Dilleri Okulu ve *College de France* gibi eğitim kurumlarının, Türk dili öğretimi alanında büyük bir rol oynadığını belirtmiştir. Etienne Marc Quatremere (1782-1857) ve Abel-Jean-Baptiste Pavet de Courteille (1821-

¹⁸ Venedik Cumhuriyeti'nin kendi uyuğundan Doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek amacıyla 1551 yılında İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde kurduğu ilk dil oğlanları okuludur (Timur Ağıldere, 2010: 695).

¹⁹ Polonya Kralı I. Sigismund tarafından 1621'de kurulmuştur (Eren, 2018: 32).

²⁰ 1627'de doğu ülkelerinde görev alacak misyonerlerin eğitimi için kurulmuştur (Eren, 2018:32)

²¹ "François à Mesgnien Meninski (1620(?)-1698). Türkçeden önce Avrupa dilleri üzerinde durmuş, 1649-1651 yılları arasında bir Lehçe, bir Fransızca ve iki İtalyanca dil bilgisi kitabı hazırlamıştır. Meninski'ye büyük şöhret ve saygınlık kazandıran en önemli eserleri, Türk diline dair hazırladığı üç ciltlik Türkçe-Latince (İtalyanca, Fransızca, Almanca, Lehçe) sözlükle (1680), Türkçe dil bilgisi kitabı (1680) ve Latince-Türkçe sözlüktür (1687). (<https://islamansiklopedisi.org.tr/meninski-francois-a-mesgnien>)" E. T. 25.10.2024

1889) gibi önde gelen Fransız Türklük bilimi araştırmacıları, sadece Osmanlı alışmaları ile sınırlı kalmayarak Orta Asya ve Doğu Türkistan'da yazılmış eserleri de inceleyerek Fransız Türklük bilimi araştırmalarının kapsamını genişletmiş, Jean Deny'nin *Grammaire de la Langue Turque (Dialecte Osmanlı)* adlı eseri ise Türk dilinin fonetik ve gramer yapısına ilişkin araştırmalarda yeni bir ağ başlatmıştır (Eren, 2018: 35-36).

Türklük bilimi alışmaları, Rusya'da ar Deli Petro (I. Petro) döneminde önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde siyasi gelişmelere bağlı olarak Türk diline duyulan ilgi artmış, Türk dili öğretimine büyük önem verilmeye başlanmıştır (Eren, 2018: 83). Böylece Türk dilinin öğretilmesi, Türkçe bilen tercümanların yetiştirilmesi için kararlar alınmıştır.

Bilimler Akademisinin (1724-1725) kurulması ile birlikte Rusya'da Doğu bilimleri ve özellikle Türklük bilimi çalışmaları ivme kazanmıştır. Sibirya'nın araştırılması, Sibirya'da yerli Türk lehçe ve ağız sözlüklerinin, ayrıca karşılaştırmalı sözlüklerin hazırlanması, Tatarcanın ilk gramerinin yazılması, ilk orijinal Türk dili kılavuzunun yazılması, Türkçe sözlük çalışması gibi önemli çalışmalar yapılmıştır (Eren, 2018: 84-87).

Otto Böhtlingk'in (1815-1904) Yakut dili üzerine yazdığı eser, Wilhelm Radloff'un (1837-1918) Türk diyalektlerinin fonetiği ve tasnifi üzerine alışmaları, A. N. Samoyloviç'in bu çalışmaları tamalayan nitelikteki eseri, bu dönemde önde gelen çalışmalardandır. Yine, Aleksandr N. Samoyloviç'in, Türk dilinin fonetik ve gramer yapısındaki birtakım durumların yorumunda yenilikler getiren gramer eseri ile Kononov'un Türk grameri alanında hazırladığı eseri Rusya'da Türkoloji çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır (Eren, 2018: 88-91).

Codex Cumanicus'un²² (XIV. yy.) bir defterinin de Kumanca-Almanca sözlük niteliğinde olması, Almanca ile Türkçe arasındaki bağlantının oldukça eski bir geçmişe dayandığını ifade eden Gül (2006: 59), Alman bilim adamlarının Doğu'ya ve Osmanlı İmparatorluğu'na olan ilgisinin ise XVI. yüzyıldan itibaren başladığını belirtmiştir. Doğu bilimi ile ilgili çalışmaların XIX. yüzyılın ortalarından itibaren arttığını, XX. yüzyılın başlarında bu çalışmaların daha yoğun ve sistemli bir hâle geldiğini vurgulamıştır.

Eren (2018: 53), Almanya'da Türkolojinin kurucuları arasında Julius von Klaproth (1783-1835) ve Wilhelm Shott (1802-1889) isimlerinin Türk dili ve diyalektleri üzerine çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Ayrıca, Shott'un öğrencisi olan Wilhelm Radloff (1837-1918), yaşamının büyük bölümünü Rusya'da geçirerek eserlerini de bu ülkede yayımlamış, Wilhelm Bang-Kaup (1869-1934), Albert Von Le Coq (1860-1930), Friedrich Wilhelm Karl Müller (1863-1930), Joseph Marquart (1864-1930) Carl Brockelmann (1868-1956), Annemarie von Gabain (1901-1993) gibi araştırmacılar da Türkoloji alanına önemli katkılarda bulunmuşlardır (Eren, 2018: 54).

Türklük bilimi çalışmalarının tarihi, modern bilimsel yaklaşımların çok öncesine uzansa da bu çalışmaların bilimsel bir disiplin olarak gelişimi, özellikle XIX. yüzyılın ortalarında ivme kazanmış ve XX. yüzyılın başlarında yoğunlaşmıştır. Bu süreçte, Türklük bilimi alanındaki çalışmalarda Macaristan, Sovyetler Birliği (günümüzde Rusya), Almanya ve Fransa'nın öncü ülkeler olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu ülkelerin akademik çalışmalarının, Türklük biliminin uluslararası düzeyde tanınmasına ve gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

Batıda yapılan Türklük bilimi çalışmaları ile karşılaştırıldığında, Japonya'da yapılan "Türklük bilimi" çalışmalarının bir yüzyıl kadar daha yakın bir dönemde başladığını söyleyebiliriz.

²² Kumanların ve Türk dilinin sözlüğü.

I.3. Japonya'da Türklük Bilimi Çalışmaları

“Japonya’da Türklük bilimi” çalışmalarını tarihsel süreç içinde ele alan birçok çalışma vardır (Dündar, 2015; Hattori, 1974; Hayashi, 1998; Hayashi ve Umemura, 1985; İlgürel 1994; Misawa 2010; Nagashima, 2019; Suzuki 2003, 2012; Takamatsu 2018, Suemori, 2019). Bu çalışmalar dışında Toyo Bunko (Bibliography, 1992) tarafından hazırlanmış bir bibliyografya çalışması bulunmaktadır. Çalışma 1868-1988 yılları arasındaki 120 yıllık dönemde Japonya’da yapılan çalışmaları kapsayan ve araştırmaları konularına göre sınıflandıran önemli bir bibliyografyadır.

Japonya’da Türk dil ve kültür araştırmalarının başlamasında Çin kültürü, özellikle Çin tarihi üzerine yapılan çalışmaların önemli yer tuttuğuna değinen Hayashi (1998: 186-187), XX. yüzyıla gelindiğinde, yalnızca Çin vakayinamelerine dayanarak yapılan Çin tarihi araştırmalarının eksikliğini fark edildiğini ifade etmiştir. Böylece, Çin ile ilişkileri önemli olan milletlerin araştırılmaya başlandığını, bu süreçte, Japon tarihçilerin Çin tarihinden hareketle Göktürkler ve Eski Uygurlar üzerine araştırmalara yöneldiği, dolayısıyla Türkçe kaynakları okumak ve anlamak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.

Alandaki temel tarihî kaynakların Çince kaynaklar olması, ayrıca Japonya’daki Çin tarihi ve Çin filolojisinin güçlü geleneğinin bulunması sebebi ile Japonya’da Türklük bilimi araştırmaları, Kuzey Asya ve Orta Asya’da yaşayan eski Türk halklarının tarih çalışmalarıyla başlamıştır (Suzuki, 2003: 117).

Japonya’da XIX. yüzyılın ikinci yarısında Batılılaşma ve modernleşme hareketleri kapsamında üniversitelerde tarih araştırmaları Batı Tarihi, Doğu Tarihi ve Japon Tarihi olmak üzere üç ana branşa ayrılmıştır (Takamatsu, 2018: xiii). Bu sınıflandırma çerçevesinde, Çin kaynaklarına dayanan Kuzey ve Orta Asya tarihleriyle ilgili Türklük

bilimi alışmaları, Doğu Tarihi b6l6mlerinde “Çin Etrafındaki Milletler” tarihinin bir kısmı olarak y6r6t6lm6ř; Osmanlı tarihi ise “şark Meselesi” çerçevesinde ağdaş Batı tarihinin bir parçası olarak araştırılmıştır.

Misawa (2010: 453) ve Nagashima (2019: 142), “şark Tarihi” alanındaki gelişmelerle birlikte T6rkl6k bilimi çalışmalarının Orta Asya odağında başladığını ve II. D6nya Savaşı 6ncesi d6nemde İslam çalışmalarının da T6rkl6k biliminin bir parçası olarak ele alındığını ifade etmiştir. B6ylelikle, Japonya’da T6rkl6k bilimi çalışmaları, tarihsel ve k6lt6rel bağlantılar ışığında şekillenmiş, bu alanda geniş bir perspektif kazanmıştır.

Japonya’da doğrudan T6rkleri ve T6rkiye’yi konu alan çalışmaların XIX. y6zyılın son çeyreğinde kaleme alınmaya başladığı, D6ndar’ın (2015: 51) alışmasında belirtilmiştir. Bu d6nemde, Batılı devletlerle kapit6lasyon antlaşmaları imzalamış olan Osmanlı Devleti’nin, Japonya’nın ilgi alanına girdiğini, b6ylece Japonya’nın Osmanlı Devleti ile eşit olmayan antlaşma imzalama isteği sonuçsuz kalsa da bu d6nemde T6rkler ve T6rkiye 6zerine çalışmalar yapılmaya başlandığı ifade edilmiştir.

D6ndar (2015: 50), Rus-Japon Savaşı’nın ardından Japon y6neticilerinin Rusya M6sl6manlarını m6ttetik olarak g6rmeye başladığını, bu M6sl6manların 6nemli bir kısmının T6rk halklarından oluştuğunu fark ettiklerini ve bu doğrultuda daha ciddi çalışmalara y6neldiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, B6y6k Asyacılık ideolojisinin ordu, akademi ve devlet ideolojisi h6line gelmesiyle, Japonya’nın Batı ve Doğu T6rkistan’ı detaylı biçimde incelemeye başladığını belirtmiştir.

Japonya’nın T6rkoloji çalışmalarında 6nemli bir merkez olduğuna dikkat çeken D6ndar (2014: 258), Japonya’nın arşiv ve k6t6phanelerinin Uygur d6neimine ait değerli bir malzemeye ev sahipliği yaptığını belirtmiştir. Ayrıca, XX. y6zyılın başlarından itibaren Japon araştırmacıların 6zellikle Moğolistan ve Rusya’da, Hun ve G6kt6rk

dönemine ait yazıtlar ve kalıntılar üzerinde, Japon araştırmacıların dikkate değer çalışmalar yürüttüklerini ifade etmiştir.

Misawa (2010: 453), Japonya'daki Türklük bilimi çalışmalarını, Çince kaynaklara dayanan Çin etrafındaki Kuzey ve Orta Asya'daki Türkler ile ilgili çalışmalar ve Arapça, Farsça ve Osmanlıca kaynaklara dayanan Asya'dan Anadolu'ya göç etmiş olan Selçuklu Devletleri, beylikler, Osmanlı Türkleri ile ilgili olan çalışmalar olarak iki grupta ele almıştır. Dündar (2015: 50) ise I. Dünya Savaşı öncesi, iki dünya savaşı arası, II. Dünya Savaşı ve sonrası olmak üzere üç dönemde incelemiştir.

Bu değerlendirmeler, Japonya'da Türklük bilimi çalışmalarının yalnızca Osmanlı Devleti ile sınırlı kalmayıp, Türk halklarının tarihî ve kültürel bağlarını geniş bir coğrafyada ele aldığını göstermektedir. Japon araştırmacılar, hem Çin kaynaklarına dayalı tarihî incelemeler hem de Türkçe yazılı kaynaklardan hareketle kapsamlı araştırmalar yapmışlardır.

Erken dönem akademisyenlerin sadece Avrupa kaynaklarını kullandıklarını belirten Suzuki (2003: 119), Türklük bilimi alanında çalışan araştırmacıları nesillere ayırarak ele almıştır. Buna göre, Anadolu Türkleri üzerine çalışmalar denildiğinde öne çıkan isimler olan Ōkubo Kōji, Naitō Chishū, birinci nesil Türklük bilimi araştırmacıları arasında yer almıştır. İkinci nesil akademisyenlerini, önce Çin sınırlarındaki Orta Asya Türkleri tarihi üzerine çalışmış, II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Osmanlı tarihi olmak üzere, Anadolu Türkleri tarihi üzerine uzmanlaşmış Fujio Mitsuhashi ile Anadolu Türklerinin tarihine ilgi göstermiş olan Orta Asya Türkleri tarihi uzmanları olan Haneda Akira ve Mori Masao'yu iki ayrı grupta ele almış, 1960'lı yılların sonlarından itibaren ortaya çıkan üçüncü nesil ve 1970'lerin ortalarından itibaren oluşan dördüncü neslin ise Türkiye'ye gelerek araştırma yapma şansına sahip olduklarını belirtmiştir.

İlk nesil Japon Türklük bilimi araştırmacıları, 1945 yılına kadar olan dönemde Türklük bilimi alanında etkinlik göstermiş kişilerdir. Bu dönem Japonya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile resmî ilişkiler kurmak için müzakereler yaptığı, sonrasında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş mücadelesi ve kuruluşuna tanıklık edildiği, yine Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na katılarak Büyük Asyacılık politikası doğrultusunda sürdürdüğü çalışmalarla Japonya dışında hiçbir zaman sömürge ülkesi olmamış Türkiye ile diyalogu devam ettirdiği bir dönemdir. Nagase Hōsuke, Kemuyama Sentarō, Ashida Hitoshi ve Nakayama Jiichi ilk nesil Türklük bilimi araştırmacılarıdır (Misawa, 2010: 455). Misawa, bu isimlerin Osmanlı İmparatorluğu hakkında Avrupa dillerinden yararlanarak bilgiler verdiğini ve araştırmalarını sürdürdüklerini, ayrıca Shiratori Kurakichi, Haneda Tōru, Kuwata Rokurō'nun da ilk nesil Türklük bilimi araştırmacıları arasında yer aldığını ifade etmiştir. Türkçe kaynaklardan faydalanarak araştırma yapan iki araştırmacının ise Naitō Chishū ve Ōkubo Kōji olduğunu eklemiştir. İkinci nesil (1945-1960'lar dönemi) araştırmacıları Mitsuhashi Fujio, Haneda Akira ve Mori Masao olarak belirtilmiştir. 1970'lerden sonraki dönem olan üçüncü nesil, 1980'lerden sonraki dönem dördüncü nesil olarak değerlendirilmiştir.

Eren (2018:100) eserinde, Japonya'da Türklük bilimi çalışmalarının geçen yüzyılın sonunda eski Türk tarihine yönelerek başladığını ifade etmiştir. Shiratori'nin Hunlar üzerine çalıştığını, Türkçe kağan ve katun ünvanları üzerinde de durduğunu eklemiştir. Bunların dışında, Ural-Altay dilleri ile Kore dili arasındaki bağlantılar üzerinde de çalıştığını belirtmiştir.

Eren (2018: 100), Haneda Akira'nın Uygurlar üzerine, Hattori'nin ise "Altay dilleri" ve özellikle Tatarca üzerine çalıştığını ifade etmiştir.

Japonya'da tarih araştırmaları yanında "Altay dilleri"ne ilişkin çalışmaların da arttığını ifade eden Eren (2018: 100), çağdaş Japon Türklük bilimi araştırmacılarının Türk diliyle "Altay dilleri" arasındaki bağlar üzerinde çalıştıkları gibi, çağdaş Türk

diyalektleriyle de uğraşmakta olduklarını ifade etmiştir. Çağdaş Japon Türklük bilimi araştırmacıları arasında Türk tarihi üzerinde çalışmalar yapmış, Türk dili üzerine gramer ve sözlük çalışmaları da yayımlamış olan Mori Masao, Murayama Shihirō, Shibata Takeshi, Takeuchi Kazuo, Saguchi Tōru, Mitsuhashi Fujio, Kobayashi Takashirō, Yamada Nobuo, Nōmura Masayoshi, Oda (Nagamoto) Juten, Ōzawa Shigeo, Makoto Satō isimlerini de zikretmiştir.

XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başındaki Türklük bilimi çalışmalarının eski Türklerin tarihinin incelenmesine dayandığını belirten Kononov (1976: 87-88)²³ XX.yüzyılda tarihî araştırmaların yanı sıra Altay dilleri üzerine yapılan çalışmaların sayısının da önemli oranda arttığını ifade etmiştir. Kononov, modern Japon Türklük bilimi araştırmacılarının Türklük bilimi alanındaki çalışmalarının, Türk ve diğer Altay dillerinin karşılaştırmalı incelenmesi, Türk dillerinin karşılaştırmalı incelenmesi, Türk dillerinin ayrı ayrı incelenmesi ana başlıklarında geliştiğini belirtmiştir.

Japon Türklük bilimi araştırmacıları arasında Shibata Takeshi ve Takeuchi Kazuo'nun Türkçe dil bilimi alanında uzmanlaştığını ifade eden Kononov (1976: 88), Mori Masao'nun ise ünlü Japon Türk tarihçisi olduğunu, Japonca-Türkçe ve Türkçe-Japonca konuşma kılavuzu yayımladığını belirtmiştir.

Bu bilgiler ışığında Japonya'daki Türklük bilimi çalışmalarının temel taşlarından birisi olarak görebileceğimiz Ōkubo Kōji'nin çalışmalarındaki çeşitliliğin daha sonraki yıllarda, tarih, dil, İslam olarak branşlaşan genel anlamdaki Türklük bilimi çalışmalarının gelişimine katkısının büyük olduğu söylenebilir.

²³ Kononov (1976:88) çalışmasında yer alan bu bilgileri Hattori Shirō'nun "II. Dünya Savaşı Sonrası Japonya'da Türk Dilleri Çalışmaları, TDAYB, 1973-1974, 25-39" ve "Hattori Shirō. Japonya'da Türk dillerinin incelenmesi.--CT, 1974, Sayı: 5, s. 76-89.) CT советская тюркология (Баку) Sovyet Türkolojisi (Bakü) çalışmasından aldığını belirtmiştir.

II. BÖLÜM

ÖKUBO KÖJİ'NİN HAYATI-FAALİYETLERİ-YAKIN DOĞU-BATI ASYA-İSLAM ÂLEMİ ÇALIŞMALARI ve TÜRKLÜK BİLİMİ ÇALIŞMALARI

Türklük biliminin çoğu alt alanında bir çalışması ile var olan Ökubo Kōji'nin hayatı, faaliyetleri, Yakın Doğu, Batı Asya ve İslam âlemi üzerine yaptığı çalışmalar ile Türklük bilimi üzerine yaptığı çalışmalar bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. “Ökubo Kōji'nin Hayatı ve Faaliyetleri” alt başlığı altında araştırmacı ile ilgili ailesi, öğrenim durumu, öğretim hayatı gibi genel bilgiler yer alırken kurduğu topluluklar, yazılarının birçoğunun yayımlandığı dergiler gibi çalışmaları Ökubo Kōji'nin faaliyetleri altında ele alınmış, Türkiye'ye görevli olarak geldiği dönem, “Türkiye Görevlendirmesi” özel başlığı altında incelenmiştir.

Ökubo'nun büyük bir coğrafyada yaşayan Türk halkları ile ilgili çok sayıda yazılar yazdığı görülmektedir. Tezin I. Bölümü'nde konu edildiği üzere, bu tezde Türklük bilimi terimi sadece Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili konuları değil, geniş anlamda Türkler ve Türklükle ilgili konuları araştıran bilim kolu olarak belirlenmiştir. Türklük bilimi alanındaki çalışmalarının çeşitlilik göstermesi nedeniyle, bu bağlamda, II. Bölüm'ün ikinci başlığı “Yakın Doğu, Batı Asya ve İslam Âlemi Çalışmaları”, üçüncü başlık “Türklük Bilimi Çalışmaları” olarak belirlenmiştir. Üçüncü başlık olan “Türklük Bilimi Çalışmaları” geniş ve dar anlamda olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

II.1. Ōkubo Kōji'nin Hayatı ve Faaliyetleri

II.1.1. Ōkubo Kōji'nin Hayatı

Ōkubo Kōji 19 Temmuz 1887 yılında Shinjuku²⁴ Ushigome'de doğmuştur. Tokugawa soyundan geldiğinin, Tokugawa Iemasa²⁵ ile akrabalığının ayrıca Ōkubo Hikozaemon²⁶ ile de bir bağı olduğunun söylendiği kaynaklarda belirtilmektedir (Tamura, 1987: 18; Kawamura, 1987: 431). Dolayısıyla Ōkubo Kōji'nin, dönemin soylu aileleriyle bir akrabalığı olduğu ifade edilebilir.

Ōkubo'nun soylu bir aileden gelmiş olduğu bilgisi haricinde aile bireyleri hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Eiko adında bir ablası (Kawamura, 1987: 431) ve Shōchi²⁷ adında bir erkek kardeşi (Misawa ve Ōsawa, 2012: 5; Misawa, 2018: 63) vardır. 20 Nisan 1936 tarihli *Akşam* gazetesine verdiği röportajda Ōkubo, ihtiyarlık dönemindeki annesine bakması gerektiği için evlenmediğini belirtmiştir.

Ōkubo'nun eğitim hayatına bakıldığında Tokyo Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Alman Dili Bölümünden mezun olduğu görülmektedir (Ōsawa, 2004: 498). Bu eğitimi sırasında Yamaguchi Kotarō'nun²⁸ öğrencisi olmuş, mezun olduktan sonra

²⁴ Tokyo'nun merkezî bir semti.

²⁵ Tokugawa Iemasa (徳川 家正, 1884-1963). Mart 1935-Ağustos 1936 tarihleri arasında Japonya Türkiye Büyükelçisi görevinde bulunmuş, Japonya'ya dönüşünden sonra ise 1938 yılında *Nichido Kyōkai* başkanlığı yapmıştır.

“Tokugawa Iemasa, Tokugawa Shogunluğu'nun varisidir. Tokugawa bir röportajında böyle bir bağlantının olup olmadığını bilmediğini, ikisi arasındaki diyaloga etki etmediğini ancak Ōkubo'nun bu konuda ne düşündüğünü bilmediğini belirtmiştir (Akt. Misawa, 2018: 65).”

²⁶ “Ōkubo Hikozaemon (大久保彦左衛門) veya Ōkubo Tadataka (大久保 忠教, 1560-1639), Sengoku ve Edo dönemlerinde bir Japon savaşçısı, Tokugawa klanının bir tebaası olan Ōkubo Tadakazu'nun sekizinci oğlu. Bir savaşçının nasıl yaşaması gerektiğini anlattığı *Mikawa Monogatari*'yi (三河物語) yazmıştır (<https://kotobank.jp/word/%E5%A4%A7%E4%B9%85%E4%BF%9D%E5%BD%A6%E5%B7%A6%E8%A1%9B%E9%96%80-39138#E3.83.87.E3.82.B8.E3.82.BF.E3.83.AB.E7.89.88.20.E6.97.A5.E6.9C.AC.E4.BA.BA.E5.90.8D.E5.A4.A7.E8.BE.9E.E5.85.B8.2BPlus>).” E.T. 17.10.2024

²⁷ Ōmura Kentarō (大村謙太郎, 1888-1962), Ōkubo'nun küçük erkek kardeşi Shōchi Tetsuji'nin de (小知徹二) Türk dilinde uzman olduğunu ifade etmiştir (Akt. Misawa, 2018: 63).

²⁸ Yamaguchi Kotarō (山口小太郎 1867-1917), Japonya'da, Alman dili akademisyeni. Tokyo Yabancı Diller Okulunda Alman Filolojisi Bölümü'nde ders vermiş, *Doitsugogaku Zasshi*'nin [Alman Dili Dergisi] editörlüğünü yapmıştır.

Almanca dersler vermiştir (Nagaba, 2007: 16). “*Doitsugogaku Zasshi*” [Alman Dili Dergisi] dergisinde²⁹ mezun olduğu tarihten itibaren yazılar yazmaya başlayan³⁰ Ōkubo, daha sonra derginin editörlük görevini de yürüterek 1922 yılına kadar dergide yazı yazmayı sürdürmüştür. Aynı dönemde devam ettiği Tokyo İmparatorluk Üniversitesi Şark Tarihi Bölümünden³¹ yükseköğrenimini tamamlayarak 1918 yılında mezun olmuştur. Ōkubo Komazawa Üniversitesinde³² 1925 yılından 1941 yılına kadar 18 yıl süresince akademisyen olarak İslam ve Asya tarihi üzerine ders vermiştir. Waseda Üniversitesinde 1939 yılından 1949 yılına kadar ders vermiş, Japonya’da ilk olma özelliği taşıyan “İslam Kültürü Tarihi” kürsüsünü kurmuş, burada 1949 yılına kadar görevini sürdürmüştür (Aydın, 2005: 27; Kawamura, 1987: 431; Ōsawa, 2004: 502). *Taishō* Üniversitesinde de İslam tarihi ve Türk tarihi dersi hocası olarak görev yapmıştır (Nagaba, 2007: 17). Böylece Şark Tarihi Bölümü’nden mezuniyetinden itibaren ömrünün sonuna kadar, İslam tarihi ve medeniyeti, Asya, Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti üzerine dersler ve bu konudaki diğer çalışma ve faaliyetler üzerine yoğunlaşmıştır.

Ōkubo, Türkçeyi Almanca bir Türkçe öğretim kitabından çalışarak öğrenmiştir (Misawa, 2018: 63). 20 Nisan 1936 tarihli *Akşam* Gazetesi röportajında (s. 5), Türkçe öğrenim sürecini “kendi kendine, 15 yılda, ağır ağır, iyice öğrenmek şartıyla uzun bir süre” olarak tanımlamıştır. Önce Arap alfabesinin kullanıldığı Osmanlı Türkçesini öğrendiğini ve özellikle okumada çok sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Ancak Ōkubo’nun ablası Eiko,

²⁹ Yamaguchi Kotarō editörlüğünü yapmıştır.

³⁰ Ōmura Kentarō, Ōkubo’nun yakın arkadaşı ve Ōkubo’nun çeviri kitabı Sultan’ın Rüyası’nın yayımlandığı Seika Shoin Yayınevinin sahibidir. Ōkubo’nun *Doitsugogaku Zasshi* ile bağlantısının 1910-11-12 yıllarında başladığını belirtmiştir. Ōmura, Ōkubo’nun daha sonra adı Dokkyō Gakuen (独協学園) olarak değişen *Doitsugaku Kyōkai Gakkōda* (独逸学協会学校) ders verdiğini ifade etmiştir (Akt. Misawa, 2018: 61).

³¹ Bu bölümde Ōmura Kentarō ile aynı sınıfta okumuştur.

³² Önceki adı *Sōtōshu* Üniversitesidir. Sōtō Zen veya the Sōtō Okulu (曹洞宗, Sōtō-shū) Japon Zen Budizmi’nde en büyük üç geleneksel mezhepten biridir (diğerleri Rinzaı ve Ōbaku). 1592 yılında Budist rahipler için “Sendan-Rin” Okulu olarak kurulmuş, 1882’de Budizmin Sōtō Okulu tarafından yönetilen modern üniversite olarak yeniden yapılanmıştır. 1925’te ismi Komazawa Üniversitesi olarak değişmiştir.

hatıratında Ōkubo'nun on yaşlarında Türklerle³³ arkadaş olduğunu, bol bol yurt dışı hikâyesi dinleyerek etkilenmiş olabileceğini belirtmiştir (Kawamura, 1987: 431). Ōkubo'nun, etnolojiye, farklı milletlerin kültürüne, yaşam biçimlerine dair merakının küçük yaşlarda başladığı (Ōkubo, 1903), (Ōkubo, 1908a) ve (Ōkubo, 1908b) çalışmalarından görülebilmektedir. Tatarların Japonya'ya gelmeye başlamasının ardından 1923, 1924 yıllarında Tatar göçmenlerin yaşantısı, inancı vb. konularda yazılar yazmıştır. Yazdığı yazılarından biri Harbin'de Tatarlarla birlikte kaldığı döneme ait bilgiler ve tecrübelerine dayanmaktadır. Misawa'ya (2018: 63) göre araştırmacı, *Sōtōshu* Üniversitesinde daimî kadroya geçince 1927 yılından itibaren *Taishō* Üniversitesi gibi birçok üniversitede ders vermek için çağırılmıştır.

1933'ten itibaren Türkçe dersler vermek üzere görevlendirilmiştir (Ōkubo, 1940). Bu konuda Tokyo Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği aracılığı ile alfabeden başlamak üzere çeşitli derslerin Türkçe ders kitaplarının tedarik edilmesi konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nden destek istemiş, bu talebi üzerine ders kitapları Japonya'ya gönderilmiştir (EK-3). 1936'da Japonya Dışişleri Bakanlığı, *Nichido Kyōkai* [Japon-Türk Cemiyeti] tarafından Türkiye'ye araştırma ziyareti yapmak üzere gönderilmiştir. Ōkubo'nun Türkçeye hâkimiyetinin Türk üniversitelerinde Türk tarihi ve kültürü üzerine konferanslar verebilecek kadar iyi olduğu Türkiye'de o tarihlerde çıkan konu ile ilgili gazete haberlerinden anlaşılmaktadır. Kawamura (1987: 431), Ōkubo'nun 1935 yılından 1946 yılına kadar *Zenrin* Yüksek Ticaret Mektebinde ders vermiş olduğunu anlatır.

Ōkubo, (1939a) çalışmasında, Türk halkına hitaben hazırladığı konuşmada kendisini şöyle tanıtmıştır:

³³ Burada "Türkler" diye söz edilen kişilerin eğitim almak için Japonya'ya gitmiş Türk subaylar olabileceği düşünülmektedir.

Bu Türkçe konferans veren Ōkubo Kōci, yani ben Tokyo'da Komazava Üniversitesi profesörlerinden ve Türk-İslâm Enstitüsünün Reisiyim ve ilmî tarzda Türk ve İslâm tarih ve medeniyeti hakkındaki tetkikat ile meşgulüm.

1938 yılında Ōkubo Kōji'nin İslâm dünyası hakkında akademik araştırmalar için enstitü kurarak II. Dünya Savaşı öncesi İslam araştırmalarını teşvik ettiği, aynı zamanda Japon ordusu ve Japon hükûmeti tarafından desteklenen Müslümanlara yönelik Japon politikası içinde bulunmak durumunda kaldığı ifade edilmektedir (Misawa ve Ōsawa, 2012: 1). Dönemin siyasi atmosferinin etkisiyle az sayıda da olsa Büyük Asyacılık politikasına yönelik yazılar yazmış, konferanslar vermiştir.

Ōkubo'nun kesin olarak bildiği tespit edilen diller, Almanca, dar anlamda Türkçe olarak adlandırdığı Türkçe ve Kazan-Tatar Türkçesidir. Kur'an'dan çevirilerini ise hâkim olduğu diller olan Almanca veya Türkçe Kur'an çevirilerinden yararlanarak hazırlamış olabileceği düşünülmektedir.

Ōkubo, savaş sonrası dönemden ölümüne kadar akademik çalışmalarıyla meşgul olmuştur. Daha önce atlatmış olduğu kanser hastalığının nüksetmesi sonrasında iyileşemeyerek 19 Nisan 1950 yılında hayatını kaybetmiştir. Mezarı Ushigome'de *Kōkoku* Tapınağı'ndadır (Ōsawa, 2004: 497). Hastalığı nedeniyle erken denilebilecek bir yaşta hayatını kaybetmiş, dolayısıyla çalışmalarıyla alana katkı sağlamayı sürdürme imkânı bulamamıştır.

II.1.2. Ōkubo Kōji'nin Faaliyetleri

Ōkubo'nun faaliyetleri içinde eserleri önemli yer tutmaktadır. Yayın faaliyetleri 1903 yılından başlayarak vefat ettiği 1950 yılına kadar devam etmiştir. Misawa ve Ōsawa'nın (2012) hazırladığı bibliyografya çalışmasına göre Ōkubo Kōji'nin 373 çalışması bulunmaktadır. Ancak 12 çalışmanın iki farklı yayında yayımlandığı ve bir çalışmanın ise iki kez yazıldığı (EK-4) göz önünde bulundurulduğunda toplam çalışma sayısı 366 olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmacının çalışmaları yayın türleri açısından on beş başlıkta toplanır (EK-5). Bu başlıklar; el yazması, atlas, derleme kitap, rapor, kitap, makale, çeviri kitap, kitap incelemesi, ortak yayın, ortak çeviri, ortak çalışma, kitapta bölüm, toplantılar, dergilerde yayımlanmış yazılar, dergilerde yayımlanmış çevirilerdir. Çalışmalar içerisinde dergilerde yayımlanmış yazılarının tüm çalışmalar içinde yüzdeleri oranı %50'ye yakınken dergilerde yayımlanmış çevirilerinin oranı ise %33'tür. Kitapta bölüm çalışmalarının oranı ise %10'a yakındır. Diğer yazı türlerindeki çalışmalar toplamda %7 civarında bir orana sahiptir.

Araştırmacının çalışmalarının yayınlara göre dağılımı (EK-6) incelendiğinde *Doitsugogaku Zasshi* (独逸語学雑誌) en çok çalışmanın yer aldığı dergidir. Tüm çalışmalar içinde %52'ye yakın bir oran oluşturmaktadır. *Kaikyōken* (回教圈) ise %16'ya yakın bir orana sahiptir. *Nippon Oyobi Nipponjin* (日本及日本人), *Nichido Kyōkai Kaihō* (日土協会会報), *Tōyō* (東洋), *Kokusai Chishiki* (国際知識), *Gaikō Jihō* (外交時報) olarak beş derginin oranı, tüm çalışmalar içinde %15'e yakındır.

Araştırmacının konularına göre çalışmaları dağılımında (EK-7), Türk dili, Türk kültürü, Osmanlı tarihi, Türk tarihine dair çeviriler, yazılar, raporlar, Türk edebiyatından

çeviriler, Türk kadını hakkında, Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden oluşum süreci ve Cumhuriyet sonrası hakkında yazıları bir bütün olarak değerlendirildiğinde %26'lık bir orana sahip olduğu görülür. İslam dini ve Müslüman ülkelerle ilgili yazılarının oranı %14 civarındadır.

Ōkubo'nun ilk çalışması, 1903 tarihli el yazmasıdır (1903). "Etnik Gelenekler Tarihi" başlığını taşır. Bu çalışmadan sonra 1908'de etnoloji üzerine iki yazısı *Fūzoku Gahō*³⁴ dergisinde yayımlanmıştır. Bu yazıların başlıkları "Fars Kadınlarının Hayatı" (1908a) ve "İlkel Toplumlarda Çocuk Yetiştirme Biçimleri"dir (1908b). İlk çalışmaları olan bu üç eser, araştırmacının etnolojiye olan ilgisini göstermektedir.

Alman filolojisi lisans eğitimini tamamladığı 1913 yılından 1950 yılında vefatına kadar olan dönemin 1913-1922 yılları arasında bir süre editörlüğünü de üstlendiği *Doitsugogaku Zasshi*³⁵ dergisinde çalışmalar yayımlamıştır.

Araştırmacı, 1922 yılından itibaren farklı dergilerde ve yayınlarda yazılar yazmış, çeviriler yapmıştır. Ayrıca, o dönemin Japonya'sında İslam alanında kurduğu dernekler ve kurulan diğer dernek çalışmalarında yer alarak bu alanda aktif rol oynamıştır³⁶.

Esenbel (2012: 413), Japonya'nın ilk İslam, Orta Asya ve Orta Doğu uzmanlarının çalışma hayatlarına İslam politikası tartışmaları sırasında başladıklarını belirtmiştir. Bu âlimler arasında Naitō Chishū, Ōkubo Kōji, Kobayashi Hajime ve Izutsu Toshihiko'nun bulunduğunu ifade eden Esenbel, Ōkubo Kōji'yi ise Orta Asya çalışmalarında yetkinleşen Türk dili uzmanı olarak tanımlamıştır. Bu kişiler Esenbel'e (2012: 413) göre, savaş yılları

³⁴ *Fūzoku Gahō* (風俗画報). 1889-1916 yılları arasında Tokyo'da yayımlanmış resimli dergidir.

³⁵ Alman Dili Dergisi *Doitsugogaku Zasshi* (独逸語学雑誌), 1898 yılından 1934 yılına kadar 36 cilt, 424 sayı olarak yayımlanmıştır.

³⁶ *Doitsugogaku Zasshi*'de [Alman Dili Dergisi] yazılarını, çevirilerini yayımlamış (1913-1922), bir süre derginin editörlük görevini de sürdürmüştür. *Isuramu Bunka Kenkyūjo* (イスラム文化研究所) [İslam Kültürü Enstitüsü] kurucu üyelerindendir. *Isuramu Gakkai* (イスラム学会) [İslam Topluluğu] kurucu üyelerindendir. *Kaikyōken Kenkyūjo* (回教圏研究所) [Türk-İslam Enstitüsü] kurucu üyelerindendir. Müdürü olarak kuruluşundan itibaren görev almıştır. Bu Enstitünün süreli yayını *Kaikyōken'de* (回教圏) [İslam Âlemi] yazılar yazmıştır.

sırasında bilgilerini dil eğitmenleri olarak ya da askerî rapor, propaganda malzemeleri vs. hazırlamak için kullanmışlardır.

Misawa (2018: 59-60), Ōkubo'nun Japon akademi dünyasında Türkçe çalışmalarının öncüsü olduğunu belirtmiş, Tatarlarla iletişim kurduğunu, bu sebeple Tatarlar arasında en meşhur Japon olduğunu da eklemiştir. Misawa, ayrıca Ōkubo'nun II. Dünya Savaşı sırasında İslam çalışmalarına odaklandığını, aynı zamanda Japonya'nın Japon Hükûmeti, ordusu, Büyük Asyacı taraftarlar ve *Dai Nippon Kaikyō Kyōkai* (大日本回教協会) tarafından yürütülen Müslümanlara yönelik politikasının bir parçası olmak durumunda kaldığını, bu yüzden de savaş sonrasında suçlanmış olduğunu ve uzun süre akademik çevrede unutulduğunu ifade etmiştir. Misawa tarafından yukarıda belirtildiği üzere, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, kurduğu Enstitünün kapatılması ve savaş yenilgisi ile Ōkubo 1950 yılında vefatına kadar Kur'an araştırması kitabı (1950a) ve dinler hakkında yazdığı kitap (1950b) çalışması ile meşgul olmuştur. Bu çalışmalar araştırmacının vefatından sora yayımlanmıştır.

Ōkubo'nun yayın faaliyetleri *Doitsugogaku Zasshi* (独逸語学雑誌) [Alman Dili Dergisi], *Nichido Kyōkai Kaihō* (日土協会会報) [Japon-Türk Cemiyeti Dergisi], *Isuramu Bunka* (イスラム文化) [İslam Kültürü Dergisi], *Kaikyōken* (回教圏) [İslâm Âlemi Dergisi] esasında gerçekleşmiştir. Ōkubo'nun, *Isuramu Bunka Kenkyūjo* (イスラム文化研究所) [İslam Kültürü Enstitüsü], *Isuramu Gakkai* (イスラム学会) [İslam Topluluğu], *Kaikyōken Kenkyūjo* (回教圏研究所) [Türk-İslam Enstitüsü] kurumlarındaki faaliyetleri haricinde üniversitede İslam, İslam tarihi, şark tarihi konularında öğretim üyeliği, gazetelerde, dergilerde yazıları, akademik yayın çalışmaları,

Tatar topluluklarla irtibatı, Tatar halkı ile etkinlikler, Büyük Asyacılık konusunda yapılan toplantılarda konuşma yaparak akademik destek sağlama, Türkçe dersler verme gibi birçok alanda çalışmaları da bulunmaktadır.

***Doitsugogaku Zasshi* (独逸語学雑誌) [Alman Dili Dergisi]**

Ökubo, 1913'te Alman Filolojisi Bölümünden hocası Yamaguchi Kotarō'nun editörlüğünü yaptığı, daha sonra ise kendisinin editörlüğüne bir süre devam ettiği *Doitsugogaku Zasshi* dergisinde 1913'ten başlayarak 1922 yılına kadar yazı, çeviri yayımlamıştır. Dolayısıyla Ökubo'nun yazı hayatının ilk dönemini bu dergi oluşturmuştur.

Ökubo'nun dergide yayımlanan 169 çalışmasının 116 tanesi çevirilerden oluşur. Dergideki çalışmalarının büyük bir bölümü, Alman dili ve dil bilgisi, Alman edebiyatı, Alman felsefesi, Alman eğitim sistemi, Alman gazete haberleri, Alman edebiyat ve sanat haberleri üzerinedir. Bu konular dışında Balkan ülkeleri, Osmanlı tarihi, Kur'an araştırması gibi farklı konular üzerine de çalışmaları bulunduğu görülür. *Nasreddin Hoca Fıkraları*, Aka Gündüz'ün *Türk Kalbi* eserinden aynı adlı hikâyesi, Mehmet Emin'in *Yaşlı Değirmenci* hikâyesi çevirileri de yine bu dergide yayımladığı çevirilerdir.

*Nichido Kyōkai Kaihō*³⁷ (日土協会会報) [Japon-Türk Cemiyeti Dergisi]

Ökubo'nun bu dergide 1935 yılından 1942 yılına kadar, toplam dokuz çalışması bulunmaktadır. Çalışmalar Türk dili, Türkiye, geçmişten günümüze *Türk* devlet başkanları, Ertuğrul Gazi, İstanbul'un fethi, denizlerin fethi döneminde Türkiye hakkındadır. *Bugünkü Japonya* çevirisi *Nichido Kyōkai* tarafından yayımlanmıştır.

Isuramu Bunka Kenkyūsho (イスラム文化研究所) [İslam Kültür Enstitüsü]

İslam çalışmalarının birinci grubu olarak Iida Tadasumi, Naitō Chishū, Ökubo Kōji, Kobayashi Hajime tarafından 1932 yılı Şubat ayında kurulmuştur. Aynı yıl Kasım ayında *Isuramu Bunka* (İslam Kültürü) adlı bir sayılık dergi yayımlanmıştır.

Ökubo'nun Enstitü dergisinde “Türk Milliyetçiliği Gelişimi Aşamalarının Görünümü (1)” dizi yazısının birinci bölümü ile Ahmet Emin Yalman'ın “Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye” kitabının tanıtım yazısı bulunmaktadır.

Enstitüyü kuranlar çalışmalarını daha sonraki yıllarda iki ayrı grup olarak sürdürmüşlerdir. Biri 1933'te kurulan *Isuramu Gakkai* (イスラム学会) [İslam Topluluğu]³⁸, diğeri *Isuramu Bunka Kyōkai* (イスラム文化協会) [İslam Kültür Derneği]. *Isuramu Bunka Kyōkai* [İslam Kültür Derneği], 1937'de İçişleri Bakanlığından

³⁷ *Nichido Kyōkai*, 25 Haziran 1926 tarihinde Japonya ile Türkiye arasındaki kültürel, ekonomik, teknolojik iş birliğini geliştirmek, iki ülkenin karşılıklı anlayış ve dostluk ilişkisini güçlendirmek amacıyla Tokyo'da kurulmuştur. Aynı yılın Aralık ayında üç ayda bir Japonca dergi *Nichido Kyōkai Kaihō* [Japon-Türk Cemiyeti Dergisi] yayımlanmaya başlamıştır. Dergi, 1926 yılından 1942 yılına kadar 28 sayı olarak yayımlanmıştır. *Nichido Kyōkai*, İkinci Dünya Savaşı sonucunda 1945 yılında ara verdiği faaliyetlerine 1952 yılında tekrar başlamıştır. 1971 yılında cemiyetin adı *Nihon-Toruko Kyōkai* [Japonya Türkiye Derneği] olarak değiştirilmiş, 1973 yılından itibaren ise “Anatolia News” dergisi yayımlanmaya başlamıştır.

³⁸ *Isuramu Gakkai* [İslam Topluluğu] 1933 yılı Ekim ayında Ökubo Kōji, Kobayashi Hajime, Matsuda Hisao ve diğerkleri tarafından kurulmuştur.

Ryūsaku Endō, Denizcilik Bakanlığında Sosa Tanetsugu, Dışişleri Bakanlığında Kasama Akio ve Naitō Chishū tarafından kurulmuştur. *Isuramu Kaikyō Bunka* [İslam Kültürü] Dergisi, Ekim 1937-Ocak 1939 tarihleri arasında 1'den 6. sayıya kadar yayımlanmıştır. Bu Enstitü, Eylül 1938'de eski Başbakan, General Hayashi Senjurō başkanlığında kurulan *Dai-Nihon Kaikyō Kyōkai* [Büyük Japonya İslam Derneği] ile Şubat 1939'da birleşmiştir.

***Kaikyōken Kenkyūjo* (回教圈研究所) [Türk İslâm Enstitüsü]**

Eski Türkiye Büyükelçisi Tokugawa Iemasa'nın da desteğini alarak Ōkubo Kōji Mart 1938 yılında Kobayashi Hajime ve Matsuda Hisao ile birlikte bu Enstitüyü kurmuştur.

Ōkubo kurduğu Enstitünün amacını şu şekilde betimlemiştir (Ōkubo, 1940):

Sonra ilmî sahadaki faaliyetlerimize gelince, riyasetim altında bulunan Türk-İslâm Enstitüsü vardır. Enstitümüzün maksadı, hem Türk tarihi, Türk medeniyeti ve Türk dili hem de İslâm dini, İslâm medeniyeti ve tarihi hakkında kat'i suretle ilmî tarzda tetkikatla meşgul olmak ve bu tetkikatın neticelerinin neşri ile vatandaşlarımıza Türklük ve İslâmlığa dair doğru ve uygun malûmat vermektir.

Görüldüğü gibi Enstitünün amacı Türkiye'den bakıldığında Türkiyat ve İslam çalışmalarını kapsamakta, Japonya'dan bakıldığında ise İslam çalışmaları da Türklük biliminin altında incelendiği için bu açıdan bir bütünlük göstermektedir.

Kawamura (1987: 412), 1935 yılında Japonya Türkiye Derneğinin toplantısında Japonya ve Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda Ōkubo'nun dile getirdiği görüşlerini maddeler hâlinde şöyle belirtmiştir:

1. Ayda üç dört kez güncel haberleri yayımlamak.
2. Yılda iki kez akademik dergi yayımlamak.
3. Lise ve üniversitelerin müfredatına Türk dilini dâhil etmek.

Kawamura (1987: 412), Orta Doğu çalışmalarının sistematik hâle getirilmesinde Ōkubo'nun kurduğu *Kaikyōken Kenkyūjo* Enstitüsü ve aylık dergisi *Kaikyōken*'in önemini büyük olduğunu, Enstitü ve süreli yayını ile Ōkubo'nun yukarıda maddeler hâlinde belirtilmiş olan fikirlerini gerçekleştirmiş olduğunu ifade etmiştir.

Enstitü faaliyetleri arasında; konferanslar ve sergiler düzenlemek, Arapça, Farsça, Türkçe dilleri ile ilgili dersler vermek, İslam âlemi ve Müslüman ülkeler hakkında yayınlar hazırlamak yer almıştır.

Mayıs 1945 tarihinde hava saldırısında araştırma enstitüsü tamamen yanmış, kitap koleksiyonu da yangında tamamen yok olmuştur. Yenilgi sebebiyle araştırma enstitüsü, yönetiminin mali kaynaklarının da kesilmesi nedeniyle kapatılmıştır (Nagaba, 2007: 17). Kawamura (1987: 412-413), Ōkubo'nun kişiliği ve araştırma enstitüsünün özgür atmosferinin; İslam, Orta Doğu araştırmalarında Nohara Shirō, Gamō Reiichi, Izutsu Toshihiko gibi akademik anlamda önemli kişilerin yetişmesine imkân sağladığını, dolayısıyla Enstitünün önemli bir kurum özelliğine sahip olduğunu belirtmiştir.

Enstitünün kitap koleksiyonu yanmış olsa da Ōkubo'nun kitap koleksiyonunun bir bölümü Rikkyō Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır (EK-2).

Kaikyōken (回教圈) [İslâm Âlemi] Dergisi

Enstitünün açılışından 4 ay sonra Temmuz 1938’de aylık dergi *Kaikyoken* yayımlanmaya başlamıştır. 8 cilt, 70 sayı olarak Aralık 1944 tarihine kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Ōkubo derginin yayımlanması için Türkiye’den destek beklediğini şu şekilde belirtmiştir (Ōkubo, 1940):

Enstitümüz tarafından çıkan “İslâm âlemi” unvanlı aylık mecmua Nippon okuyucuları arasında şöhret buluyor. Azaları ise tetkik şubesi müdür Profesör Kobayaşi Hacime ve on beş kişiden müteşekkildir. Uzak Şarkta, bu bapta tetkikata devam etmek elbette kolay bir şey değildir. Eksiklik olduğu gibi bir takım müşkülât ta zuhür etmektedir. Maamafih biz tam bir gayretle çalışıyoruz. Bunun için değerli âlimlerimizden bize kıymetli yardım ve nasihatlar vermelerini yürekten rica ederim. Bu suretle siz garptan biz şarktan el birliği ile ilmî inkişafın yolunu parlatalım!

İlk sayılarında sayfa sayısı fazla olan dergi, savaşın son dönemine yaklaşıldıkça sayfa kalitesinin düşmesi, daha az içerik ve daha az sayfa ile yine de son döneme kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Japonca yayımlanan bir dergi olsa da Türkçe olarak Türk halkına hitaben iki yazısı, Japon tarihini anlatan Türkçe yazılmış iki yazısı da bulunmaktadır. Ōkubo’nun dergiye çok önem verdiği, özellikle ilk yıllarda dergide yazılar yayımlamaya gayret gösterdiği görülmektedir. Dergide toplam 51 yazısı bulunmaktadır.

Derginin 1939 yılı 3/4 ortak sayısı Türkiye özel sayısı olarak yayımlanmıştır. Dergide Tokugawa Iemasa, Yamada Torajirō, Naitō Chishū gibi önemli isimlerin yazıları yer almıştır.

II.1.2.1. Türkiye Görevlendirmesi

Ökubo, Türkiye'ye görevli olarak hem ülkede incelemelerde bulunmak hem de Japonya'yı ve Japon halkını tarih, coğrafya, kültür gibi birçok alanda tanıtmak amacıyla gelmiştir. Seyahati, Japonya Dışişleri Bakanlığı, Japon-Türk Cemiyeti ve Uluslararası Kültürü Geliştirme Derneği tarafından desteklenmiştir. O dönem, Türkiye'de Japonya Büyükelçisi olarak görev yapan Tokugawa Iemasa, Ökubo'yu bu seyahat sırasında ve Japonya'ya dönüşünden sonra hem finansal hem manevi anlamda desteklemiştir.

Kobe'den 5 Mart'ta Suwamaru gemisiyle (諏訪丸) yola çıkmıştır. Yolculuğuyla ilgili çeşitli yazılarından (1936; 1937a; 1937b; 1937c; 1938a; 1938b) ve *Nichido Kyōkai*'da sunduğu ve süreli yayında yayımlanmış olan görev raporundan (1937d) elde edilen bilgilere göre seyahat haritaları oluşturulmuştur (EK-8). Yolculuk güzergâhında durdukları yerler, tarihler konusunda bilgiler haritada gösterilmiştir. Buna göre Moji, Şangay, Hong Kong, Singapur, Kolombo, Bombay, Aden güzergâhının takip edildiği görülmüştür. Singapur'a 18 Mart 1936'da, Kolombo'ya 29 Mart 1936'da, Aden'e ise 4 Nisan 1936'da vardığı belirtilmiştir (1937c: 45). Kobe'den yola çıkışından bir ay sonra 5 Nisan 1936 tarihinde Mısır'a varmıştır. Mısır'da birkaç gün kalmış, hem Japon Orta Elçiliği ve El-Ezher Üniversitesine ziyarette bulunmuş, görüşmeler yapmış hem de ülkenin belli başlı tarihî, turistik yapılarını görme fırsatı olmuştur. 9 Nisan'da Romanya gemisiyle yolculuğuna devam etmiş, Hayfa, Beyrut ve Pire limanlarına uğrayarak Tokyo'dan ayrılışının ardından 41. günde 14 Nisan 1936'da İstanbul'a varmıştır (Ökubo 1937c: 49, 1938a: 55).

İstanbul'a gelmesinden 3 gün önce 12 Nisan 1936 tarihli gazetede (EK-1) Türk-Japon Cemiyetinin reisi olarak tanıtılan Profesör Ökubo'nun İstanbul'a geleceği, Türkçe konferanslar vereceği haberi yer almaktadır. Haberde Türkleri çok sevdiği için Japonya'da Türkçe öğrendiğine, daha sonra Ankara'ya ve başka şehirlere giderek

Türkiye'yi gezeceği gibi seyahat planına dair bilgilere de yer verilmiştir. İstanbul'a geldiği gün olan 15 Nisan 1936 tarihli gazete haberinde ise (EK-1) Tokyo'da Komazawa Üniversitesi, Türk-İslâm ve Şark tarihi profesörü olarak tanıtılmıştır. Kendisini rıhtımda Üniversite adına Edebiyat Fakültesi tarih doçenti Enver Ziya ve bir grup öğrencisinin karşıladığı bilgisi ile birlikte Türkiye'de Türk kültürünü ve inkılâbını tetkik edeceği, bu görüşleri içeren bir tarih kitabı yazacağı belirtilmiştir.

23 Nisan'da Japonya'dan Uluslararası Kültür Derneğinden gönderilen kitaplar, tablolar, plaklar vb. malzemelerin ulaşmasının ardından Büyükelçi Tokugawa ile birlikte Ankara'ya gitmiştir. Ankara'da Büyükelçi ile birlikte resmî temaslarda bulunmuş, daha sonra bir süre daha Ankara'da kalmış, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini ziyaret etmiştir. Ankara dışında Bursa'ya olan seyahatini Büyükelçi Tokugawa eşliğinde gerçekleştirmiştir. Ayrıca İzmir, Konya ve Edirne'ye de gitmiştir. Bu şehirlerde tarihî, turistik yerleri gezmiş, incelemelerde bulunmuş, Halkevinde konferanslar vermiştir.

Gittiği şehirlerin; Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu başkenti İstanbul, Türkiye Cumhuriyeti Başkenti Ankara, Osmanlı Devleti'nin ilk dönem başkentlerinden Bursa ve Edirne, 9 Eylül 1922'de Türk ordusu tarafından Yunan işgalinden kurtulan liman kenti İzmir, Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmış şehir Konya, bu şehirler dışında ayrıca Karaman gibi tarihî önemi olan stratejik şehirler olduğu görülmüştür. Seyahat yazılarında şehirlerin tarihçesi hakkında bilgiler vermiş, coğrafi özelliklerini, camileri, türbeleri ayrıntılarıyla anlatmıştır. Konya gezisi sonrasında İstanbul'a dönmüş ve III. Türk Dil Kurultayı'na katılmıştır. Kurultay'ın ardından Edirne'ye geçmiş, Balkanlar ve Avrupa'ya yaptığı yaklaşık bir buçuk aylık seyahatine Edirne'den başlamıştır.

Edirne'den 10 Eylül'de yola çıkmış, Sofya, Bükreş, Belgrad, Budapeşte şehirlerine, ardından Avusturya, Çekoslovakya, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'ya

gitmiş, Türkiye'ye dönüşünü Atina ziyaretinden sonra Pire Limanı üzerinden 18 Ekim 1936 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Balkanlar ve Avrupa seyahatinden dönünce bir süre daha İstanbul'da kalmış, 29 Ekim 1936 akşamı gerçekleşen Cumhuriyet Balosu'na katılmıştır. 3 Kasım 1936 tarihinde deniz yoluyla Beyrut'a geçmiş, Beyrut'ta Amerikan Üniversitesine ziyarette bulunmuştur. 11 Kasım 1936'da Mısır Port Said Limanı'na geçmiş, 12 Aralık'ta Kobe'ye, 13 Aralık'ta Tokyo'ya ulaşmıştır.

Türkiye'de bulunduğu beş aylık sürenin üç ayı İstanbul'da, resmî görüşmeler sebebiyle bir buçuk ayı Ankara'da, kalan on beş günlük süre ise ziyarette bulunulan diğer şehirlerde geçmiştir. İstanbul'u Osmanlı şehri, Türk-İslam kültürünün merkezi, Türk tarihi araştırmalarında önemli bir şehir olarak betimlediği görülmüştür.

II.2. Yakın Doğu, Batı Asya ve İslam Âlemi Çalışmaları

Bu başlık altında Ökubo'nun Yakın Doğu, Batı Asya, İslam âlemi ve Müslüman ülkelerle ilgili çalışmaları ele alınmıştır. Araştırmacının toplam 24 çalışmasının, alanlara göre Yakın Doğu üzerine beş, Batı Asya üzerine dört, İslam âlemi üzerine on bir, Müslüman ülkeler üzerine ise dört çalışma şeklinde bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür (EK-9).

Yakın Doğu üzerine incelemelerinde, Yakın Doğu'nun jeopolitik önemine vurgu yaparak bölgenin etnik, siyasi ve kültürel sorunlarını ele almıştır. Ayrıca bu bölgede bulunan bir ülke olarak Azerbaycan'ın 1918'de başkentini Bakü olarak belirleyerek bağımsızlığını ilan ettiğini, bu tarihten iki yıl sonra Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adıyla yeni bir yapıda yeniden kurulduğunu, böylece bağımsızlığını

kaybettiğini açıklamıştır. Ancak Türk halklarından Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan ettiği tarihin 20. yıldönümüne denk gelen günün anısına Ökubo'nun yazı yazmış olması, tüm Türk halklarının özgürlük, milliyetçilik, uyanış hareketlerini desteklediğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Yakın Doğu ve İslam sorunlarını birlikte ele aldığı yazısı da bu alandaki çalışmaları arasında yer almıştır.

Ökubo, Yakın Doğu bölgesinin jeopolitik önemine ve etnik çeşitliliğine yönelik bir bakış açısı sunarak bölgeye olan ilgisini göstermiştir. Bölgenin etnik yapısını incelediği yazıları, bölgedeki etnik çeşitliliği anlamaya yönelik çabasına işaret etmektedir. İslam'ı burada yaşayan halklar üzerinde birleştirici bir unsur olarak görmesi nedeniyle bölgeyi ve İslam sorunlarını birlikte ele aldığı düşünülebilir.

Ökubo'nun Batı Asya çalışmaları, Batı Asya'nın etnik gruplarını, İslam ülkelerinin durumunu ve bölgenin İslam dünyası içindeki önemini inceleyen çalışmalardır. Ökubo'nun bu bölgede yaşayan halkları dil, din, kültür, etnoloji gibi başlıklar altında incelediği, bölgenin etnik çeşitliliğini ve kültürel yapısını anlamaya çalıştığı dikkati çekmektedir. Bölgeyi İslam âleminin merkezi olarak gördüğünü belirtmesi ile bu bölgeyi İslam dünyasında öncü, lider bir konumda gördüğü düşünülebilir. Ökubo'nun bu değerlendirmesi, yine Japonya'nın Asya'nın birliğini sağlama amacı, Büyük Asyacılık ideolojisi ile ilişkili olduğu biçiminde değerlendirilebilir.

Batı Asya bölgesini sosyal, etnik, din, kültür, dil açılarından incelediği yazılarına bakıldığında, Ökubo'nun bu bölgeyi, hem stratejik öneme sahip bir bölge hem de İslam âleminin merkezi olarak ele aldığı görülmektedir.

Ökubo'nun İslam âlemi hakkında on bir yazısı bulunmaktadır. 1936-1942 yılları arasında yayımlanmış bu çalışmalarda İslam dünyasının etnik yapısı, güncel sorunları, Müslüman topluluklara yönelik siyasi yaklaşımları, İslam'ın anlam ve önemi, İslam sorunlarına kadar birçok konuyu ele aldığı tespit edilmiştir.

Araştırmacının, İslam âlemini tanımaya ve tanıtmaya çalıştığı görülmüştür. İslam âlemi ülkelerinde devlet yapısı, etnik yapı, kültür, günlük yaşantı, yaşanan sorunlar gibi birçok konunun ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, Ökubo'nun İslam dünyasını aynı zamanda siyasi, ekonomik ve kültürel bir alan olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Ökubo'nun Müslüman ülkelerle ilgili yazıları olarak gruplanan dört çalışması bulunmaktadır. 1922 yılında yayımlanan yazısında, uluslararası ilişkilerde yeni gündem olarak betimlediği İslam dinini ve Müslüman halkların yaşadığı olayları incelemiştir. 1933 yılında yayımlanan iki yazısında Hindistan'da İslamcılığın başarıya ulaşmasını, Ortaçağ'da Türklerin kurduğu devletler tarihini, Sincan, Sovyetler Birliği ve Türkiye'deki Müslüman dünyasını ele aldığı görülmüştür. Toplantı konuşmaları metninin yayımlanmış biçiminin bu alandaki çalışmaları içinde listelenmiş olması, Ökubo'nun da konuşmacılar arasında bulunması nedeniyledir. Toplantıda Asya üzerine görüşlerin dile getirildiği görülmüştür.

Yukarıda açıklandığı üzere Ökubo tarafından yeni uluslararası gündem olarak belirtilen İslam, İslam ülkeleri ve bu dine inanan halklar, Yakın Doğu, Batı Asya bölgeleri olarak adlandırdığı stratejik bölgeler ve sorunlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmaların, dönemin Japonya politikaları temelinde araştırıldığı ve şekillendiği biçiminde bir sonuca ulaşılmıştır.

II.3. Türklük Bilimi Çalışmaları

Japonya'ya Rusya'dan göç etmiş Tatarların da etkisiyle 1920'li yıllardan itibaren ülkede yoğun bir Müslüman nüfus oluşmuştur. Dolayısıyla bu halkları dil, din, kültür, günlük yaşantı biçimleri gibi pek çok açıdan tanımak, önemli, hatta gereklilik hâline gelmiştir. Japonya'da İslam bu şekilde farklı bir din, farklı bir kültür olarak yerini almıştır.

Ökubo, Tatar halkı ile Türkçe konuşarak iletişim kurmuş, Tatarları ve büyük bir coğrafyada yaşayan Türk soylu halkları bir yandan tanımaya çalışmış, diğer yandan Japonya'ya tanıtma amacıyla yazılar yazmıştır.

Ökubo'nun Türklük Bilimi Çalışmaları geniş ve dar anlamda iki alt başlıkta incelenmiştir. “Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında araştırmacının Orta Asya halkları, Japonya ve İslam, Çin İslamı konulu eserleri, “Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında ise Selçuklu, Osmanlı, Türkler, Millî Mücadele dönemi, Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Sonrası dönem, Türk dili, Türk edebiyatından çeviriler ve Türk kadını konulu eserleri ele alınmıştır. Böylece “Türklük bilimi” başlığı, Ökubo Kōji'nin toplam 117 çalışması bağlamında ele alınmıştır.

II.3.1. Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları

Geniş anlamda Türklük bilimi çalışmaları “Orta Asya Halkları”, “Japonya ve İslam” ile “Çin İslamı başlıkları altında incelenmiştir (EK-10). Toplam 23 eserinde bu konu başlıklarını irdelediği görülmüştür.

Orta Asya halkları konulu dokuz eserinin tarihlerine bakıldığında, 1922’li yıllardan 1940’lı yıllara kadar bir tarih aralığı dikkati çekmektedir. Bu tarihler Asya’da Japonya’nın genişleme politikalarıyla ve bu coğrafyalara ilgisinin arttığı dönem olmasıyla örtüşmektedir. Araştırmacının ele aldığı bölgeler Mançurya, Sincan ve Altay bölgeleri gibi stratejik öneme sahip bölgelerdir. Eserlerinde, Rusya’daki Türk-Tatar halkının millî hareketlerini, Mançu, Altay, Harbin ve Sincan gibi bölgelerin etnik ve kültürel yapılarını incelediği görülmüştür. Bu çalışmalar Ökubo’nun, aynı zamanda Japonya’nın Türk halklarının modernleşme ve bağımsızlık hareketlerine yönelik, bölgenin stratejik önemi sebebiyle etnik grupların tarihi ve kültürel yapılarına yönelik

ilgisini ve merakını göstermesinin yanında bu bölgelere ilişkin derinlemesine bilgi edinme çabası gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Sincan bölgesindeki halk üzerine yapılan çalışma, özellikle Çin'deki Müslüman azınlıkların kültürel ve sosyal durumlarına dair bilgiler sunması da Japonya'nın o dönemdeki dış siyaseti ve amaçlarıyla ilişkilendirilebilir.

Japonya ve İslam konulu eserleri 11 çalışma olarak görülmele birlikte bir eser iki farklı yayında yer aldığından 10 eser olarak değerlendirilebilir. Bu eserlerin 1923 yılı ile 1942 yılları arasında yayımlandığı görülmektedir. Çalışmalarda Japonya'da yaşayan Tatarların Kurban Bayramı'nı kutlaması, Rus Müslüman göçmenlerin durumu gibi konuların ele alınması Japonya için henüz yabancı bir din olan İslam'ın algılanışını ve Japon toplumunun İslam dünyasıyla etkileşimini gösteren yazılardır. Yeni İslam âlemi ile Japonya'nın görevi konulu eserlerde Japonya'nın Müslüman halklar üzerinde sorumluluğunun, hatta görevinin bulunduğu şeklinde bir anlatım tarzı dikkati çekmektedir. 1942 yılında Pasifik Savaşı'nı İslam ve İslam sorunu konuları ile birlikte ele aldığı iki çalışma, Japonya için İslam dünyasının stratejik önemini göstermektedir. Ōkubo, eserlerinde İslam'ı hem bir kültürel etkileşim alanı hem de politik bir araç olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirmesinin o dönemdeki Büyük Asyacılık ideolojisi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Ōkubo'nun, eserlerinde "Asya ortak refahı" gibi söylemlerle İslam dünyasını Batı'ya karşı müttefik olarak konumlandırmaya çalıştığı dikkati çekmektedir.

Çin İslamı üzerine dört çalışması bulunan Ōkubo, Çin'deki Müslümanların dinî ve kültürel özelliklerini, onların Çin toplumu içindeki yerini ve Japonya'nın buradaki Müslüman halka yönelik yaklaşımını ele almıştır. Bu dört yazıdan bir tanesi Çin'de yaşayan Müslümanlara hitaben hem Japonca hem Çince olarak hazırlanmış sesleniş konuşmasıdır. Bu sesleniş konuşması, Çin'deki Müslümanları Asya politikalarının bir

parçası olarak gördüğüne işaret etmektedir. Çin Müslüman halkına seslenişi, Ökubo'nun onları diğer Türk soylu halklarla bir bütün olarak gördüğünün göstergesidir.

Yukarıda anlatıldığı üzere Ökubo'nun, Japonya'nın İslam dünyasını Büyük Asyacılık politikası içinde önemli bir konumda gördüğünü, dolayısıyla Batı'ya karşı, bir güç birliği sağlanması için bir arada olunması görüşünü yazılarıyla hedef kitlelere ulaştırmaya çalıştığı görülmektedir.

II.3.2. Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları

“Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları” başlığı altında, Ökubo'nun Selçuklu, Osmanlı, Türkler, Millî Mücadele dönemi, Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhuriyet sonrası, Türk dili, Türk edebiyatından çeviriler ve Türk kadını konulu yazıları (EK-11) ele alınmıştır.

Ökubo'nun Selçuklular ve Osmanlı üzerine toplam 16 çalışması bulunmaktadır. Yazıların yayımlanma tarihleri 1915 yılından başlayarak 1942 yılına kadar olan bir dönem kapsamaktadır. İlk çalışmaları, 1915 yılında Alman Dili Dergisi'nde 18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi'nin kazanılmasının 15 gün sonrasında yayımlanan Çanakkale Boğazı (Ökubo, 1915a) ve Enver Paşa (Ökubo, 1915b) üzerine Almancadan çevirdiği yazılarıdır. Bu çevirileri, Ökubo'nun I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nde yaşananları Japonya'ya aktardığı ilk çalışmaları olma anlamında önemlidir. Ayrıca, çevirilerin yayımlandığı 1915 yılı, 3 sayıda 3 bölüm hâlinde yayımlanan “Kur'an araştırması” (Ökubo, 1915c) yazısıyla aynı tarihe karşılık gelmektedir. Bu durum, Türkiye ve İslam hakkındaki çalışmalarının yazıya yansımalarının başlangıcının aynı tarihlerde gerçekleştiğini göstermektedir.

Etnik açıdan Osmanlı İmparatorluğu, Sevr Antlaşması, Kurtuluş Savaşı, henüz Millî Mücadele süreci devam ederken ele aldığı konular olmuştur. O dönemde yaşanan olayları kaleme aldığını gösteren yukarıda belirtilen çalışmalardan sonra 1929-1944 yılları arasında ise farklı tarihî kesitlerden belli bir sıra gözetmeksizin olayları ve konuları ele almıştır. Bunlar arasında Osman Gazi, Ertuğrul Gazi, İstanbul'un fethi, denizlerin fethi dönemi, Yeniçeri ordusu, I. Dünya Savaşı, Selçuklular, Osmanlılar, gibi konular yer almaktadır.

Çalışmalar içinde Selçuklu Dönemi ana başlığı altında tek çalışmasının yer aldığı görülmüştür. Yazısında Selçuklu'nun bolluk dönemi (Altın Çağı), dağılma dönemi, Anadolu Selçuklu dönemi, Doğu Roma ile mücadelesi, beyliklere bölünmesi, Haçlı seferleri döneminde mücadelesi, kültürü, dini ve sanatı konularını ele alınmıştır. Osmanlı üzerine çalışmasında kuruluş, Avrupa'ya ilerleme, Fatih ve İstanbul'un fethi, Kanuni, gerileme, dağılma dönemlerini incelediği görülmüştür. Selçuklu ve Osmanlı üzerine hazırladığı bu çalışmalar Türk tarihindeki büyük devletlerin Asya tarihi içindeki yerini, önemini göstermesi açısından değerlidir. Osmanlı ordusunun yapısı hakkında ünvanlar, rütbelere, görevler konusunda yapılan incelemeler, Türk askerî tarihine, askerî sistemine özel ilgi gösterdiğine işaret etmektedir. Boğazlar, Rusya ile ilişkiler üzerine yaptığı çalışmalar ile Osmanlının jeopolitik önemine dikkat çektiği düşünülebilir.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, Ökubo'nun Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini ayrıntılı incelemesi, Asya'nın tarihî geçmişini anlamada bu devletleri önemli bir araştırma alanı olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Türkler, Millî Mücadele dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Cumhuriyet sonrası üzerine 51 çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalar, 1922-1944 yılları arasında yayımlanmış, Türkiye'nin Millî Mücadele yıllarını, Cumhuriyet'in kuruluşunu, modernleşme sürecini, Türk kültürünü, tarihini ve toplumsal değişimini çeşitli yönleriyle ele alan eserlerdir.

Millî Mücadele ve Kurtuluş Savaşı, bunlar içinde özellikle Batı cephesinde kazanılan galibiyet ve Sakarya Meydan Muharebesi'nin Ökubo'nun çalışmalarında öne çıkarılmış olduğu dikkati çekmiştir. Osmanlının yıkılışı ve Cumhuriyet'in kuruluşu sürecinin Ökubo'nun çalışmalarında yakından takip edildiği görülmüştür. Bu süreçte Atatürk'ün liderliğinde ülkenin kurulması ve birbiri ardınca yapılan devrimler, düzenlemeler ele alınmış, dönemin tek partili siyasetinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin önemine dikkat çekilmiştir. Türk milliyetçiliği çerçevesinde geliştirilen kültürel reformların Türk ulusal kimliğini inşa etme sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin uluslararası siyasetteki yerinin, Lozan Barış Antlaşması'nı imzalamasıyla önem kazandığına dikkat çekmiştir. Türkiye'de yapılan devrimleri, düzenlemeleri ayrıntılı olarak incelemiş, Japonya'ya bu konudaki gelişmeleri yansıtmıştır. Ayrıca Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu, on beşinci kuruluş yıl dönümlerine özel önem atfederek Türk halkına hitaben yazılar yazdığı görülmüştür.

Türkiye'ye geldiği görevlendirme sırasında yaptığı incelemeleri, İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir, Konya, Karaman, Edirne gibi farklı şehirlere dair izlenimlerini, şehirlerin tarihi, önemli tarihi yapıları hakkında bilgileri aktardığı yazıların da bu çalışmalar içinde önemli bir yer tuttuğu görülmüştür.

Türk Karagöz tiyatrosu, Türk gazeteciliği hakkında yazıları bulunan Ökubo, bu şekilde Türk kültürünü, Türk basınına Japonya'ya tanıtmıştır.

Türkiye'de de Japonya'da olduğu gibi göçmenlerin bulunduğunu, bu göçmenler arasında Yusuf Akçura gibi önemli isimlerin bulunduğunu belirtmesi dikkati çekmiştir. Japonya'da Tatar göçmenlerin bulunması ile benzer bir durumun Türkiye'de de bulunduğuna dikkat çekmiştir.

Türk dili ile ilgili eserleri, başlığında “Türkçe” sözcüğünün geçtiği veya Türkçe sözcük geçen çalışmalar bağlamında altı adet olarak listelenmiştir. Metin içerisinde Türk dilini ele aldığı çalışmaları da dâhil edilerek Ökubo’nun Türk dili ile ilgili çalışmaları tezin III. Bölümü’nde ayrıntılı incelenecektir.

Türk edebiyatından çevirileri on dört tanedir. 1920-1940 yılları arasında yayımlanmış bu çevirilerin beş tanesinin metin içinde geçmekte olduğu görülmüştür. Bütününün çeviriden oluştuğu çalışmaları *Türk Kalbi*, *Nasreddin Hoca fıkraları*, *Yaşlı Değirmenci*, *Sultan’ın Rüyası*, *Köy İmamı*, *Ah Keşke Yaşasaydı*, *Konyak*, *Fenere Doğru*, *Ana Dilim* başlıklı çevirileridir. Metin içinde geçen çevirileri Tefik Fikret’in *Türk Askerî Marşı (Küçük Asker)*, Enderunlu Fazıl’ın *İstanbul Kadınları*, Yaşar Nezihe’nin *Kızıl Güller*, Ali Ekrem Bolayır’ın *Sancak*, Yusuf Ziya Ortaç’ın *Benim Yarım – Bayrağım için-* şiirleridir. Ayrıca Fuzuli, Baki, Nefi, Yavuz Selim’den beyitler çevirdiği, Ahmet Hikmet’in *Haristan* adlı eserinden, Mehmet Rauf’un *Kadın İsterse* adlı eserinden, yine Mehmet Rauf’un *Korku* adlı eserlerinden kısa bölümler çevirdiği tespit edilmiştir. Bu çeviri çalışmaları içinde *Türk Kalbi*, *Nasreddin Hoca Fıkraları*, *Yaşlı Değirmenci* eserleri tezin III. Bölümü’nde edebiyat çevirilerinde geçen Türkçe sözcükler başlığı altında değerlendirilmiştir.

Türk kadını hakkında yazıları 1922- 1927 yılları arasında yayımlanmış 7 çalışmadır. Geçmişte sarayda bulunan harem hayatına da değinen Okubo, kadınların, değişen toplumda özgürleştiklerini, Cumhuriyet’le birlikte Türkiye’de kadınların artık yasal haklara sahip olduklarını belirttiği yazıları dikkati çekmektedir.

Yukarıda bilgilerden hareketle, Ökubo’nun edebiyatı, kültürü, etnik yapısı, yaşanan toplumsal siyasi değişimler, olaylar gibi Türkiye ile ilgili birçok konuda yazılar yazdığı, Türkiye’yi diğer İslam ülkeleri arasında merkezde tuttuğu, ayrıntılı, derinlemesine bilgiler vererek tanımaya ve tanıtmaya çalıştığı görülmüştür.

II.3.2.1. Diğer Yazıları Üzerine

Ökubo'nun Türkçe yazdığı çalışmalar, onun Türkçe dil algısı ve Türkçe kullanımını takip etmeye imkân veren veriler içerir. Türklere yönelik oluşturulan bu metinler bu açıdan onun Türkiye'ye yönelik görüşünü ve yaklaşımını tespit etmek için de önemlidir.

Ökubo'nun Türkçe olarak yazdığı çalışmalar üç tanedir. Biri *Akşam* gazetesinde yayımlanmış yazısı, ikisi kurduğu enstitünün süreli yayınında yayımlanmış yazılarıdır.

10 Kasım 1933 tarihli *Akşam* gazetesinde (EK-1) “Bir Japon Bilginine Göre Türkiye” başlığıyla bir yazısı yayımlanmıştır. Ökubo bu yazısına, Türklerin Asya'yı Avrupa istilasından korumak konusunda önemli rol oynadığına vurgu yaparak başlamıştır. Karlofça Antlaşması'ndan (1699) itibaren Avrupalıların Türkleri Avrupa'dan kovmak için el birliğiyle çalıştıklarına ve ana başlıklarıyla tarihsel sürece değinmiştir. Türk milletinin bu süreçte mücadele verdiği ve rehberi Gazi Mustafa Kemal önderliğinde yeni Türk devletinin kuruluşuna doğru yürüdüğünü ifade etmiştir. Kazanılan mutlak zaferin sonucunda imzalanan Lozan Antlaşması'nın (24 Temmuz 1923), Sevr gibi zorla kabul ettirilmiş bir antlaşma değil, hukuk dairesinde, yeni Türkiye ile itilaf devletleri arasında uzun ve serbest konuşmalar neticesinde imzalanmış ve dünya savaşını sonlandırmış son barış antlaşması olduğuna dikkat çekmiştir. Bu şekilde milletin verdiği mücadele sonucu kazanılan zaferle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası anlamda kazandığı itibar ve güce vurgu yaptığı görülmektedir. Yeni Türkiye'nin böylece Anadolu ve Doğu Trakya'da tamamıyla hür ve müstakil bir devlet olarak doğduğuna vurgu yapmış, Batılı devletlerin bu duruma şaşırıldığını, Doğu'nun ise sevindiğini, Japonların da pek memnun olduklarını ifade etmiştir.

Ancak milletin, uzun yıllar süren savaşlar sebebiyle bu mücadeleyi gösterecek gücü nereden buldukları konusunda Ökubo'nun yorumu “Türklerin de Japonlar gibi,

hiçbir zaman başkalarına kulluk etmemiş olan milletlere has yüksek millî ahlaktan” biçiminde olmuştur.

Yazısında Türkiye’de din, harf, dil ve tarih konusunda yapılan inkılap ve düzenlemelere de yer vermiş, yazısının sonunda ise Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren Türk milletinin göstermiş olduğu gayretten daha fazlasıyla bundan böyle de hayat ve medeniyet mücadelesine devam edeceğini belirtmiştir. Bunun, yalnızca Türkiye Cumhuriyeti için değil, Doğu’nun uyanması ve dünya barışı için bir vazife olduğuna dikkat çekerek yazısını bitirmiştir.

“Değerli Kardeş Türk Milletine” (1938e) başlıklı yazısı, Türk milletine seslendiği, Cumhuriyet’in on beşinci yılında bir kutlama mesajı niteliğindeki konuşma metnidir. Türk milletinin Millî Mücadele yıllarından sonra yeni bir ülke kurarak kalkınması, güçlenmesinin tarihte en önemli olaylardan biri olduğunu vurgulamış, Atatürk’ün³⁹ riyaseti altında büyük ve sağlam adımlarla ilerlemeye başlayan Türk milletinin böylelikle kendini bütün dünyaya tanıttığını ifade etmiştir. Meiji Dönemi itibarıyla gayretle çalışan Japon milletinin, “kardeş millet” olarak tanımladığı Türk milletinin gelişim, kalkınma mücadelesini çok iyi anlayabildiklerine dikkat çekmiş, yazının sonunda ise kendisini “Nippon Türk-İslam Enstitüsü Reisi” olarak tanımlamıştır. “Nippon” ve “Türk” sözcüklerini kullanma amacının, “Nippon” sözcüğünü Türkiye’ye ulaştırmak ve “Türk-İslam” olarak geçen ifade ile ise İslam’ı Türkiye merkezli ele almak isteği olduğu düşünülebilir.

Yazıda “kutlular, muvaffakiyetler, reisicumhur” gibi hem öz Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükleri eş zamanlı olarak kullanır. Bu tutumu sözcük seçiminde bir tercihte bulunmadığı, yeni sözcüklere karşı olmadığını düşündürmektedir. Osmanlıdan

³⁹ “Türk milletinin kurtarıcısı Ulu Önder Kemal Atatürk muhakkak asrın en büyük adamlarından biridir.” diyerek tanımlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına giden yolda Türkiye'deki gelişmeleri diline de yansıttığına dair önemli bir veridir.

“Muhterem Türk Milleti ve Yakın Şark Dostlarım” (Ökubo, 1939a) başlıklı yazısı Tokyo'dan radyo ile ulaştığı Türk halkına ve Yakın Doğu halkına seslendiği radyo konuşmasının metnidir. Türkiye ve Yakın Doğu bölgesine yaptığı seyahatin bitip vatanına ulaşmasının ardından iki buçuk sene geçmiş olması sebebiyle o günleri, tanıştığı kişileri hasretle hatırladığını belirterek seslendiği kişileri “sevgili kardeşlerim” diye hitap ederek selamlamıştır.

Japonya'nın Türk milleti ve diğer yakın Şark milletlerine karşı olan ilgisinin gitgide artması ile bu konudaki kurumların da çoğaldığına değinmiştir. Prens Takamatsuno-Miya'nın himayesinde, Japonya'nın eski Ankara Büyükelçisi Tokugawa Iemasa ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Tokyo Büyükelçisi Hüsrev Gerede'nin kurduğu Türk-Japon Derneği “Nippon Cemiyeti”nden söz etmiştir. Aynı şekilde Türkiye'de de böyle bir kurumun kurulması konusunda temennisini dile getirmiştir.

Kurduğu Türk İslam Enstitüsünün, kuruluş amacını, faaliyet konularını betimlemiştir. Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'ya seyahati ile 1890 yılında uğradığı elim kazanın Türk-Japon⁴⁰ dostluğunun ilk mühim ve esaslı temeli olduğunu belirtmiştir. Kazada hayatını kaybeden şehitlerin ruhlarına hürmeten Japon milletinin diktiği mezar taşları, ayrıca 1937 yılında Büyükelçi Hüsrev Gerede tarafından açılışı yapılan şehitlik abidesinden söz etmiştir. Eserde 1939 yılının Ertuğrul Fırkateyni kazasının ellinci yıl dönümü olması sebebiyle o dönemde dikilmiş bir mezar taşında yer alan (Japonca) yazının Türkçesini okuyucularla paylaşmıştır:

Rüzgâr tanrısı hiddetlenince

⁴⁰ “Japon” sözcüğü yerine bu yazısında da “Nippon” demeyi tercih etmiştir.

Koca gemi de kuvvetsiz oldu.
Elçiler şehit düştülirse
Dostluğumuzun temeli oldu.
Hatırasını taşa oyuyoruz,
Taziyelerimizi sunuyoruz.

Bu yazıda Osmanlı fırkateyninin gücüne vurgu yapılırken, yaşanan bu facianın rüzgâr tanrısının⁴¹ hiddetlenmesi nedeniyle, yani kadere bağlı olarak gerçekteştiği belirtilmektedir. Fırkateyn kazasında elçilerin şehit düşmeleri acı bir olay olsa da bu acı olayın Türk-Japon dostluğunun temelini oluşturduğu ifade edilmiştir. Yazının sonunda yaşanan facia ile ilgili olarak “hatırasını taşa oyuyoruz” ifadesi ile bu olayın iki ÷lke dostluğunun başlangıcı olarak her zaman hatırlanacağı ve önemseneceği belirtilmektedir. Ökubo’nun, çeviride gemi mürettebatından kaza sonucu şehit olanları “elçiler” olarak adlandırıp yücelttiği dikkati çekmektedir. Araştırmacının çevirisinde, Türk halkının kader, şehitlik gibi inançları ile bu olayı ilişkilendiren, Türk bakış açısını yansıtan ifadeler seçtiği gör÷lmektedir. Ökubo’nun, bu yazıyı paylaşarak Türk-Japon ilişkilerinin, dolayısıyla dostluğunun başlangıcını yaşanan bu acı olayın oluşturduğunu, dolayısıyla bunu önemsemediğini ifade etmiştir.

Ökubo, bir yandan Türk-Japon dostluğunun temeli olarak kazaya vurgu yaparken diğer yandan Türk-Japon ÷lkeleri arasında gön÷l birliği kuruyor. “Taziyelerimizi sunuyoruz” ifadesiyle Japon halkının, Türk halkının acısını paylaştığını dile getirdiği gör÷lmektedir.

Ökubo yazısında bir yandan yukarıda belirtildiği üzere Türk Japon dostluğunun temelini işaret ederken diğer yandan “Türk milletinin kurtarıcısı” ve “asrın en büyük adamlarından biri” olarak betimlediği Atatürk’ün vefatından ötürü duyduğu üzüntüyü

⁴¹ Pire (2024: 1011), şinto inanişında rüzgârın hem kutsama hem de yıkım getirebilecek bir güç olarak sayığı gördüğünü, rüzgârla ilişkili tanrıların ÷lke için askerî bir güç olarak kabul edildiğini belirtmiştir.

“tarife sığmaz talihsizlik” ifadeleri ile tüm Japon halkı adına dile getirmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren geçen on beş yıllık başarının yeni dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile birlikte daha yüksek hedeflere ulaştırılması temennisini de paylaşmıştır.

Bu tavır, bir yandan iki ülke arasındaki dostluk ilişkisine vurgu yaparken diğer yandan bu dostluğun gelişmesine yönelik bir temenni, istek vurgusu olarak anlaşılabilir.

Ökubo’nun Türkiye’nin Yakın Doğu politikalarını da ilgiyle takip ettiğini ve Türkiye ile Yakın Doğu’yu bir bütün olarak algıladığını aşağıdaki ifadelerinden anlıyoruz:

Aziz dostlarım, Nippon milletinin Türk milleti ve diğer yakın Şark milletlerine karşı muhabbeti ve alâkası günden güne ziyadeleştikçe, bu husustaki müesseseler de çoğalmaktadır...

Sonra yakın Şark dostlarımızın elde ettikleri inkişafı da kalben tebrik ederim. Geçenlerde Türkiye’nin İran, Afganistan ve Irak’la akt ettikleri ittifak da şüphesiz Önasya’da sulh ve medeniyetin en büyük amili olacaktır. Mısır, Suudiye-Arabistan, Yemen ve Suriye v.s. memleketlerin gayretleri de Yakın Şarka kuvvet ve zenginliği getirecektir. Bu surette Asya, Avrupa ve Afrika’nın geçit yerleri, uyanan ve canlanan milletlerinin çalışmaları sayesinde dünyanın en mühim ve en parlak mühitlerini teşkil edecektir. Doğru ve daimî sulhu meydana getirmek maksadıyla şimdi Uzak Şarkta bütün mevcudiyet ve el birliğiyle çalışan biz Nippon milleti de sizin muvaffakiyetiniz için kalbî dualar ederiz.

Yukarıdaki kesitte Ökubo, Türkiye’nin İran, Afganistan ve Irak’la yaptığı antlaşmanın (Sadabad Paktı, 8 Temmuz 1937) bölgedeki barış için önemine değinmiş, Türkiye ile birlikte İran, Afganistan, Irak, Mısır, Suudi Arabistan, Yemen ve Suriye isimlerini bizzat geçirmiş ve daha birçok adını yazmadığı ülkeyi de kapsayarak geniş bir coğrafyadan bahsederken Türkiye’yi bu coğrafyanın merkezine koymuş ve Türkiye’nin

barışta ve bölgenin gelişiminde önemli bir rol oynayacağını belirtmiştir. Yine Türkiye’yi “geçit yeri” diyerek Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşim yeri, dünyanın en mühim bölgesi olarak betimlemiştir.

Diğer yandan Japonya’yı Uzak Doğu’da barışın mimarı için çalışan bir millet olarak betimlemiş, Türkiye ile benzer bir konuma konuşturmuştur. Böylece açıkça yazmasa da ortak paydada bölgede barış tesisi için Türk-Japon gönül birliği üzerine bir söylemde bulunmuştur. Ōkubo’nun yazısının devamında *sakura* (kiraz çiçekleri) vurgusu ilk bakışta okuyucuya ilginç gelebilir. Ancak metin bütünlüğü içinde bu kesit ele alındığında yazarın burada ilkbahar ve *sakuraya* değinmesi önemlidir:

Şimdi memleketimizde soğuk kış geçti. İlkbahar geldi. Lâtif rüzgâr esmeğe, kuşlar da ötmeğe başladı. Çok geçmeden dünyaca meşhur “Sakura” yani kiraz çiçekleri de açacaktır. Sakura çiçekleri ise kendisine has olan sadelik, temizlik ve zarıflığın tamamile Nippon milletinin hissiyatı ve zevkine yaraştığı için “yamato gokoro” yani Nippon ruhunun sembolü sayılan millî çiçekleri olarak şöhret bulmuştur.

Yazar, kiraz çiçeklerini baharın simgesi olarak ifade etmektedir. Öyle ki, kiraz çiçekleri sadedir, kendine özgüdür, temizliği ve zarıflığı ifade eder. Araştırmacı, bu özelliklere Japon ruhu demektedir. Metnin genelinden hareket edildiğinde Ōkubo’nun tıpkı Ulus gazetesi 15ğustos 1936 tarihli (s. 2) ve Cumhuriyet gazetesi 16 Ağustos 1936 tarihli (s. 1, 4) haberlerinde (EK-1) yer alan röportajda belirttiği gibi şark dünyasında, Uzak Doğu’da Japonya, Yakın Doğu’da Türkiye olarak tam anlamıyla müstakil ve hür yaşayan iki büyük milleti, barışçı ve medeniyet temelli iki dost ülke olarak betimlemenin

ötesinde kiraz çiçekleri benzetmesi ile kendi toplumunun algılanmasını istediği özellikleri üzerinden vurgulamıştır.

Sonuç olarak, yukarıda açıklananlardan hareketle, Ökubo'nun Türklerin Asya'yı Avrupa istilasından korumada önemli rol üstlendiğini, Türkiye'nin bölgede barış için çok önemli bir konuma sahip olduğunu vurguladığı anlaşılmaktadır. Türk Japon dostluğunun başlangıcının acı bir olay olan Ertuğrul Fırkateyni kazası olduğunu belirterek Türkiye ile Japonya'nın tamamıyla hür ve müstakil devletler olarak dünyada barışın tesisi için Yakın Doğu'da ve Uzak Doğu'da iki önemli ülke olduğuna dikkat çektiği görülmektedir. Araştırmacının Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren gösterilen gayretin bundan sonra da sağlam adımlarla sürdürüleceğine Japon milleti olarak yürekten inandıklarını ve Türkiye'yi bu konuda desteklediklerini üç yazıda da önemle vurguladığı dikkati çekmektedir.

III. BÖLÜM

ÖKUBO KŌJI'NİN TÜRK DİLİ VE TÜRKÇE ÜZERİNE

ÇALIŞMALARI

Bu bölümde, Ōkubo Kōji'nin eserlerinde geçen Türk dili⁴², Türkçe⁴³ ve Türkiye Türkçesi⁴⁴ ile ilgili düşünce ve betimlemeleri irdelenmiştir. Ōkubo'nun 366 eserinden yirmi dört tanesinde Türk dili, Türkçe ve Türkiye Türkçesi ile ilgili görüşlerini ifade ettiği görülmektedir. Bu yirmi dört eserin sekiz tanesinin başlığında Türk, *Toruko* (トルコ) sözcüğü yer alırken, dört eserde kitapta bölüm veya makale içinde alt başlıkta Türk, *Toruko* (トルコ) sözcüklerine rastlanmıştır. On iki çalışmada ise anlatı içinde Türk dili, Türkçe ve Türkiye Türkçesi üzerine bilgilerin yer aldığı görülmüştür.

Yazarın telif eseri olan derleme kitap *İlk Türkçe Okuma Kitabı* ise Japonya'da Türkçe öğretiminde kullanılmak için hazırlanmış okuma kitabıdır. Bir diğer eserinde, bir sözcüğü ele almış ve bu sözcük üzerinden kültürü betimlemeye çalışmıştır. Ōkubo, ayrıca Türk edebiyatından çevirilerinde ve Osmanlı tarihi, İslam dini konuları, Türkiye'de din devrimi konulu makalelerinde Türkçe sözcükler, ifadeler kullanmıştır.

Araştırmacının eserleri aşağıda sırasıyla, genel anlamda Türk dili üzerine ve Türkiye Türkçesi üzerine çalışmaları olarak iki ana başlıkta ele alınmıştır.

⁴² Türk dili, tüm lehçeleriyle birlikte genel anlamda kullanılmaktadır.

⁴³ Türkçe, Osmanlı Türkçesini de kapsayan anlamda kullanılmaktadır.

⁴⁴ Türkiye Türkçesi, Türkiye Cumhuriyeti'nde kullanılan Türkçe anlamında kullanılmaktadır.

III.1. Türk Dili Üzerine Çalışmaları

Ökubo'nun Türk dili üzerine eserlerinde Türk dilini; Türk dili ve dil ailesi, Türk dili coğrafyası ve lehçeler, ayrıca Türkçe ile lehçelerin karşılaştırması açılarından incelediği tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda araştırmacı Türkçe (*Torukogo* トルコ語) sözcüğünü geniş ve dar anlamda Türkçe olarak iki biçimde kullanmıştır. Geniş anlamda Türkçe ile Türk soylu halkların tüm lehçelerini içine alan genel anlamda “Türk dili”ni, dar anlamda Türkçe ile sadece Osmanlı Türkçesi, sonrasında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Türkçesini ifade etmiştir. Bu bölümde, geniş anlamda Türkçe için “Türk dili”, dar anlamda Türkçe (Türkiye Türkçesi) için “Türkçe” sözcüğü kullanılmıştır. Aşağıda bu konular, başlıklar hâlinde ele alınmıştır.

III.1.1. Türk Dili ve Dil Ailesi

Ökubo (1924b: 103; 1924c: 67) çalışmalarında, Türk dilinin, Mançuca, Moğolca, Fince, Macarca, Korece ve Japonca ile birlikte Ural-Altay dil ailesinin bir üyesi olduğunu belirtmiş, doğuda Mançuca, Moğolca, batıda Fince, Macarca vb. dillerle yakın akraba olmasına karşın Korece ve Japonca ile birtakım benzerlikleri⁴⁵ olduğunu ifade etmiştir.

Ancak araştırmacı, Ökubo (1935a: 72) çalışmasında, Moğolca, Fince, Macarcanın Türk dili ile aynı dil ailesinden geldiğini belirtirken, bu dil ailesi içinde Ökubo (1924b; 1924c) çalışmalarında yer alan Mançucaya yer vermemiş, Tunguzcayı⁴⁶ ilk kez Türk dili ile aynı dil ailesinde belirtmiştir. Yine aynı çalışmada Tunguzcanın Koreceye önemli derecede etkisi olduğunu ve Japonca ile de derin bir ilgisi olduğunu belirtmiştir. Ökubo, aynı yıl yayımlanan (1935c: 26) çalışmasında, Türk dilinin içinde bulunduğu dil ailesini,

⁴⁵ Ökubo Japonca ile Türkçenin benzerliğini sondan eklemeli dil özelliği ile açıklamıştır.

⁴⁶ Ökubo, bu bölümde parantez içinde yaptığı açıklama ile Tunguzcayı günümüzdeki bir Çin dili olan Mançuca değil, orijinal Mançuca anlamında kullandığını ifade etmiştir.

Ural-Altay dil ailesinin Altay kolu, (1939b: 490) çalışmasında ise Altay kolu yerine Altay dil ailesi biçiminde tanımlamıştır.

Ökubo'nun 1924-1939 yılları arasındaki çalışmalarına bakıldığında araştırmacının on beş yıllık süreçte Türk dili özelinde Ural-Altay dil ailesinden Altay dil ailesi söylemine bir geçiş süreci yaşadığı görülmektedir.

Türk dili özelinde, Ökubo (1935c: 26) çalışmasında, Türk dilinin Tunguzca⁴⁷, Moğolca⁴⁸ ile yoğun benzerlik gösterdiğini ve bu dillerin coğrafi ve çevresel etmenler nedeniyle birbirinden farklı şekillerde gelişip değiştiğini belirtmiştir.

Yine Ökubo (1939b: 498), Türk dilinin Moğolca, Tunguzca gibi dillerle aynı şekilde sondan eklemeli dil özelliğine sahip olduğuna ancak sondan eklemenin getiriliş şeklinde değişiklik gösterdiğine dikkat çekmiştir. Türk dili üzerine Japonca eserler veren Ökubo'nun Moğolca ve Tunguzca konusuna genel anlamda değindiği, ayrıntılı bir açıklama yapmadığı görülmüştür.

Ökubo'ya (1935a: 72) göre, Türk halkının geçirdiği tarihsel sürece bağlı olarak Türk dili, Çin, Hint-Avrupa ayrıca Sami dil aileleri ile birlikte dünya kültür dilleri içinde önemli bir yere sahiptir. Yine, Ökubo (1924c: 67-68), Harbin'deki⁴⁹ Türk diliyle konuşan halkın dilinin aynı zamanda o çevredeki Ermeniler, Yunanlar, Kafkas, Çerkezler ayrıca Karaim olarak adlandırılan Kırım Yarımadası'nda yaşayan Yahudi, Kürt, Arap, Fars gibi halklar tarafından da kullanılan dil olduğunu belirtmiş, bu nedenle dünyadaki önemli dillerden biri olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Müslüman âlemi içindeki kültür ortamında

⁴⁷ Ökubo (1939b: 490) çalışmasında, Tunguzca durumunda kültür dili olarak gelişme göstermiş esas Mançu dilinin çoktan ölü bir dil hâline gelmiş olduğunu anlatmıştır. “Artık Mançucanın Çince olduğu bilinen bir gerçektir” diyerek Tunguz kolundaki dillerin sadece Mançurya sınırlarında Sibiryâ'nın doğusunda dolaşan/gezinen geri kalmış küçük bir boyun lehçesi olduğunu ifade etmiştir.

⁴⁸ Ökubo (1939b: 490-491), Moğol dilleri olarak adlandırılan dillerin Moğolistan bölgesi boyunca konuşulmakta olduğunu ancak hepsinin hâlâ diyalektik bir çatışma hâlinde uzun yıllar boyunca Çin dilinin etkisi altında ve az sayıda olduğunu, bunun dışında Hazar Denizi'nin kuzey bölgesinde Kalmıklar tarafından konuşulduğunu belirtmiştir.

⁴⁹ Çin'de bir şehir adı. 1898'de Rus yapımı Çin Doğu Demiryolu'nun gelmesiyle kurulmuş, ilk olarak Rusya'dan gelen göçmenlerin yaşadığı bir yerleşim yeri olarak işlev görmüş, 1932'den 1945'e kadar Japonya tarafından kurulmuş kukla devlet Mançukuo'nun en büyük şehri olmuştur.

Arapça, Farsça ile birlikte tam olarak üçlü bir şekilde kullanıldığına dikkat çekmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi Ökubo, Türk dilinin önemine çeşitli çalışmalarda özellikle vurgu yapmıştır.

Araştırmacı, İslam araştırması temelinde çalışmalar yapmış, enstitüler kurmuş, İslam âlemi içinde Türklerin önemini görerek Türk dilini incelemiş, bir ırkın gelişimini, Türk soyu üzerinden, soyun dili üzerinden kültürü anlamaya çalışmıştır.

III.1.2. Türk Dili Coğrafyası ve Lehçeler

Ökubo'nun, Türk dilinin kullanıldığı coğrafyayı üç çalışmasında (1924b: 104; 1935c: 27; 1939b: 491), Sibiry'a'dan Balkanlar'a kadar uzanan bölge olarak genel bir şekilde belirttiği görülmüştür. Ökubo (1924c: 68) çalışmasında, doğuda Çin'in kuzeybatısı, merkezde Sibiry'a, Baykal Gölü, Orta Asya'nın bütününe yayılıp Afganistan, kuzeybatı Fars, Kafkas, Güney Rusya, Balkan Yarımadası'ndan Küçük Asya'ya kadar uzanan bölge; Ökubo (1935a: 72-73) çalışmasında ise doğuda Sibiry'a, Dış Moğolistan, Sincan bölgesi, Orta Asya'da Afganistan, İran, Kafkasya, Anadolu, Balkanların güneydoğu bölgesine uzanan Avrupa, Rusya'nın güneydoğu bölümünü içeren geniş bir coğrafya olarak ayrıntılı bir şekilde betimlemiştir.

Araştırmacı, Ökubo (1924c: 67) çalışmasında Türk dilinin, uluslararası kullanım alanının Çince, Rusçadan sonra geldiği düşünülse de Avrupa Rusyası'nda Türk halkının kullandığı Tatarca olarak adlandırılan, bunun dışında esas olarak, Batı lehçesindeki Türkçe gibi lehçelerle oldukça geniş bir coğrafyada hâkim olduğunu vurgulamıştır. Bu ifadesi, Türkiye Türkçesini lehçe olarak kabul ettiğini, Türkiye Türkçesine diğer lehçelerle birlikte bir bütün olarak baktığını göstermektedir.

Araştırmacı, Ökubo (1924b: 104) çalışmasında, Türk dilinin sabit bir özelliği olsa da lehçelerin ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Ökubo'nun, lehçe

sayısı fazla olmasına rağmen klasik ve modern dil arasında, yine doğu ve batı lehçeleri arasındaki farkın çok fazla olmadığını, hatta oldukça az olduğunu çalışmalarında sıklıkla belirttiği görülmüştür (1924b; 1924c; 1935a; 1935c; 1939b). Lehçeler arasındaki farkın az olmasını Ökubo (1924b:104; 1935b: 74; 1939b: 494), milliyetçilik bakış açısından önemli, güçlü bir nokta olarak değerlendirmiş, Türk dilinin matematik gibi kurallı, olağanüstü dayanıklı, sabit, durgun ve yerleşik bir yapısının olmasıyla açıklamıştır.

Ökubo'nun yukarıda belirtilen betimlemeleri değerlendirildiğinde, Türk dilinin çok büyük bir coğrafyada konuşulmasına ve lehçe sayısının fazla olmasına karşılık lehçeler arasında görülen farklılıkların oldukça az olduğunu vurgulaması dikkati çekmektedir.

Lehçe adları ile ilgili olarak araştırmacı, Ökubo (1935a: 73) çalışmasında, Türk dilinde, Sibiry'a'nın Lena Nehri kenarında Yakut-Yenisey bölgesinde Karagas-Soyot dilleri; Orta Asya'da Uygur-Çağatay (Özbek), Kazak Türkmen dilleri; Volga Nehri kıyısında Kazan Türkçesi (Tatar-Türk dillerinin en önemli lehçesi); Kafkas Azeri Türkçesi; Anadolu Türkçesi, İstanbul Türkçesi örneklerini öne çıkarmıştır.

Ökubo'nun (1935c: 27) çalışmasında, Türk dilinin lehçeleri daha ayrıntılı olarak belirtilmiştir: Sibiry'a'nın Lena Nehri'nin Yakut-Yenisey yukarı bölgesinde Karagas, Soyot; Sincan bölgesinde Kaşgar; Orta Asya'da Kazak, Karakırgız, Karakalpak, Özbek, Türkmen; Avrupa Rusyası'nın güneydoğusunda Tatar olarak adlandırılan Kazan, Kırım ayrıca Başkurt, Mişer; İran'dan Kafkasya'ya uzanan bölgede Azeri Türkçesi; Anadolu'dan Trakya'ya uzanan yani Türkiye'de konuşulan, daha önceden Osmanlıca olarak adlandırılan dar anlamda Türkçe vb.

Yukarıdaki bilgilerde geçen Kazan Türkçesinin, Tatar-Türk dillerinin en önemli lehçesi olarak adlandırılması dikkati çekmektedir. Kazan Türkçesi, Japonya'ya göç

ederek gelmiş olan halkın dilidir. Bu lehçeye özellikle vurgu yapılmasının bu durumla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ökubo (1924c: 67-68; 1935c: 27; 1939b: 492-493) çalışmalarında, yazı dili, standart dili olarak gelişim gösteren lehçeleri; Doğu Asya’da yaşayan Türk halkı için Doğu Türkçesi Çağatayca; Güneydoğu Avrupa Rusyası’nda yaşayan Türk halkı için Kazan dili; Kafkaslar ve İran’da yaşayan Türk halkı için Azerbaycan dili; ayrıca Türkiye’de yaşayan Türk halkı için dar anlamdaki Türkçe, Osmanlıca olarak belirtmiştir.

Araştırmacının, Ökubo (1939b: 493) çalışmasında lehçeleri, Batı Türk lehçesi olan dar anlamda Türkçe, Azeri Türkçesi, Kazan Türkçesi, Özbek Türkçesi olarak da adlandırılan Çağatay Türkçesi gibi yazı dili olarak gelişim göstermiş lehçelerin yanı sıra Uygurların kullandığı Kaşgar Türkçesi, Kazak, Karakırgız, Türkmen lehçeleri, Başkurt, Mişer, Kırım Türkçesi gibi lehçeler olarak örneklendirdiği görülmüştür.

Ayrıca lehçeler arasında, Türkçe adlandırması için “Anadolu Türkçesi, İstanbul Türkçesi”, “Anadolu’dan Trakya’ya uzanan Türkiye’de konuşulan daha önceden Osmanlıca olarak adlandırılan dar anlamda Türkçe” gibi anlatım farklılıkları görülmüştür.

Lehçeler konusunda Ökubo’nun yazıları incelendiğinde şu şekilde değerlendirmelerinin bulunduğu görülmüştür:

“Mişer ve Başkurt gibi lehçeler telaffuz ve sözcük kullanımında (Tatarcaya göre) bazı farklılıklar gösterir (1924b: 104).”⁵⁰ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

⁵⁰ 「Misher, Bashkurd などの方言も聞かれるが、発音や用語に多少の差があるのみである」

“Türk lehçelerinin telaffuz özelliği batıya, daha batıya gittikçe yumuşama özelliği gösterir (1924c:70).”⁵¹ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

“Burada ilk önce Çin’in Sincan bölgesindeki lehçelerde, keskin gırtlak seslerinin çoğunun, kulağa etkisi sert ve keskin. Biraz batıya gidince Türkistan lehçesine bakıldığında biraz yumuşar ama yine de sözcükten sözcüğe böyle yumuşak bir şekilde akıp gitmez. Yine batıda Küçük Asya’ya çıktığımızda biraz daha yumuşar, sonunda batı ucundaki Boğazları geçip yavaş yavaş Konstantinopol’e geldiğimizde, bu zerafet dolu sesle, iyi hisler uyandıran yumuşak tadyıla, doğrudan Türkçenin müzikalliğinden başka bir şey değildir. Burada Tatarca iyice doğu bölgesininkinden daha yumuşak ama Batı lehçesi Türkçe ile kıyaslanınca oldukça sert. Bunlar içinde de Başkurt Türkçesi sert, keskin, Kazan Türkçesi tahmin edilebileceği gibi güzel, yumuşak bir etkiye sahiptir. Eğer güçlü Türkçeyi kadınsal melodik bir güzellik ile ifade edersek, Tatarca erkeksi düz keskin bir güzelliktedir diyebiliriz (1924c: 71).”⁵² (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

“Kaşgar Türkçesi, eski klasik tarzdaki şeklini büyük oranda koruyabilmiş, dilin yapısı basit, mekanik, sesler esneklikten yoksun, telaffuzunda kulağa sert ve güçlü gelen çok sayıda keskin gırtlak sesine sahiptir (1935c: 27-28).”⁵³ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

⁵¹ 「トルコ各方言における発音の特徴は、西へ西へと行くに従ってそれが次第に軟かくなって行く点に存する。」

⁵² 「そこで先づ支那の新疆省あたりの方言には、鋭い喉音が多く、いかにも耳触りが荒っぽく強い。それから少し西へ行って、領トルキスタンの方言になると、幾分が軟かくなるけれど、それでも言葉り言葉との間がさう滑らかに連続して行かない。更に西して小アジアへ出ると余程軟かくなり、終に西の端ボスポルス海峡を隔てて、いよいよコンスタンチノーブルへ来ると、その優雅なる響と、気持ち良き軟か味とは、正にトルコ語の音楽化に外ならぬ。其所で歐露のタタル語はどうかといふに、ずっと東方のものよりも軟かいか、西のかうしたトルコ語に位ればずっと硬い。そのなかでもバシクルト語は剛く、カザン語はさすが優美で、滑らかな響をもつ。もし強ひてトルコ語を女性的な曲線美に譬へれば、タタル語は男性的な、直線美とでもいへやうか。」

⁵³ 「カシュガル・トルコ語は、古風な、原始的な姿を多分に傳へているから、言語の構成は単純で、機械的であり、音便による柔軟性を缺き、発音の如きも鋭い喉音が多いから、荒っぽく、強く響く。」

“Kaşgar Türkçesi, Tanrı Dağları güney yolundaki Türk soyundan halk tarafından kullanılan Doğu Türkçesine ait bir lehçedir. Eski Uygurca kolundan olma bağlantısı sebebiyle Uygurca olarak da adlandırılır, ancak bölge halkı bu dili Türkî, yani Türkçe olarak adlandırırlar... Eski Türkçe biçimini en güvenilir biçimde korumuş, büyük oranda Türkçenin kökenine bağlı kalmış Kaşgar Türkçesi (1939b: 494-495)”⁵⁴ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

“Türkiye Türkçesinin özellikle standart dili olan İstanbul Türkçesinin zarif ifadeler, sözcük türlerindeki ince değişiklikler, karmaşık fiil çekimi, yumuşak tonu, sade telaffuzu gibi özellikleri Türkçenin yüksek orandaki gelişimini göstermektedir (1935c: 28).”⁵⁵ (Çeviren Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

Yukarıdaki alıntılara göre, Ökubo'nun doğu lehçelerinde keskin gırtlak seslerinin çok olduğunu, batıya doğru gidildikçe seslerin yumuşadığını, en zarif seslerin İstanbul Türkçesinde bulunduğunu belirtmesi, bunu sık sık vurgulaması dikkati çekmektedir. Yine burada da Japonya'ya göç etmiş halkın dili Tatarcanın, İstanbul Türkçesine oranla biraz sert bulsa da güzel, yumuşak bir etkiye sahip olduğunu ayrıca belirtmesi ilginçtir.

Ökubo'nun (1924b: 104; 1924c: 68) çalışmalarında, fiillerde değişiklikler konusunda karmaşıklık gösterse de Türk dilinin yapısının çoğunlukla matematik gibi kurallı olması, düzenli bir yapıya sahip olması ile bu dilin olağanüstü dayanıklı ve sabit,

⁵⁴ 「カシュガル・トルコ語はいはゆる纏回と称する天山南路のトルコ系住民によって主として用いられている東トルコ語に属する一方言であって、古代ウイグル語の系統に属する関係上、ウイグル語とも称せられているが、その地方の住民はたんにそれをトユルキ即ち「トルコ語」と呼んでいる。しかもカシュガル・トルコ語が最も忠実に古代トルコ語の形態を保存し、多分にトルコ語の原始性を墨守している。」

⁵⁵ 「トルコのトルコ語、殊に標準語であるイスタンブル方言（İstanbul lehçesi）至っては、その精練された表現、巧緻な品詞の変化、複雑な動詞の曲折、軟かな音便、優美な発音等によって、トルコ語における高度の発達を示している。」

durgun, yerleşik olma özelliği kazandığı belirtilmiştir. Böylece Türk dilinin kalıcılık ve sabitlik kazandığını ifade etmiştir. Bu yüzden, bu dilin tamamıyla sert, dayanıklı olma özelliği ile zarar görme, devrilme, yok olma korkusu olmadığını, bu durumun halkı manevi bir şekilde bağlayan büyük bir bağ olduğunu eklemiştir. Araştırmacı, Ökubo (1935a: 72) çalışmasında, Türkçenin oldukça kurallı ve biçim olarak düzenli olduğunu, ifadelerin kesin, düzgün bir biçime sahip olduğunu, bu sebeple de doğal bir şekilde zaman içinde göze çarpan bir etkilenme olmadan orijinal şeklini koruyarak bugüne ulaştığını belirterek yukarıdaki ifadesini desteklemiştir.

Ökubo, (1935a: 72) çalışmasında, Türk dilinin o dönem için en eski yazılı kaynakları olan Orhun Kitabesi⁵⁶ (732) ve Kutadgu Bilig⁵⁷ (1067) gibi eski Türk metinleri üzerinden de Türk dilinde büyük bir değişim görülmediğini belirtmiştir. Bu ifadeleri, Ökubo'nun Türk dilinin yapısını çok sağlam olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Ökubo, (1924c: 69; 1935c: 28; 1939b: 497-498) çalışmalarında, geniş anlamda Türk dilleri ile ilgili yedi eserin dördünde Türk dilinin iki temel özelliğine vurgu yapmıştır. Bu özelliklerden ilki, başka Ural-Altay dil ailesi dilleri ile aynı şekilde sabit sözcük köküne ekler getirerek düşünceleri, anlamı ifade etme biçimi olan sondan eklemeli dil olma, ikincisi ise ünlü uyumu kuralı özelliğidir.

⁵⁶ Ökubo (1935c: 26-27), Orhon Kitabesi'ni 6. yüzyılın yarısından 8. yüzyılın başına kadar İç Moğolistan bölgesinden Aral Denizi'ne varan Orta Asya'da etkinlik göstermiş Göktürk Hakanı Bilge Kağan ve kardeşlerine sunmak üzere Tang Hanedanlığı İmparatoru Xuan Zong'un yazdığı taziye mektubunun yazılı olduğu, Dış Moğolistan'da Ulan Batur'un batısında bulunan meşhur kitabe olarak tanımlar.

⁵⁷ (Mutluluk veren bilgi) (1067) notunu eklemiştir. Yusuf Has Hacib tarafından yazılmış bir eserdir. "Bilim çevrelerine ilk defa 1825 yılında tanıtılmış, 1870 yılında Hermann Vambéry Uygurlar, memleketleri, içtimâî hayatları ve dil yâdigârları ile bunların dilinden ve yazılarından söz ederken Kutadgu Bilig'in menşei ve tarihiyle dili üzerinde durmuştur. Daha sonra Wilhelm Radloff 1890'da eserin bilinen ilk yazmasının faksimilesini neşretmiş, Kahire'de Hidîviyye Kütüphanesinde bulunan yazma ile karşılaştırarak birinci kısmını 1900'de ikinci kısmını 1910'da yayımlamıştır (İslam Ansiklopedisi, Kutadgu Bilig maddesi)".

Ökubo (1935c: 26-27) çalışmasında, *Kutadgu Bilig*'i Türklerin canlı, hareketli dönemine girildiğinde özellikle 9. yüzyıl ortalarından 10. yüzyıla doğru batı bölgesinin kültürünün gelişiminde katkı sağlamış Uygurların yazdığı eser ve 9. yüzyıl ortalarından 10. yüzyıla kadar Tanrı Dağlarının güney yolu tarafında "Batı bölgesi kültürü gelişimine katkı sağlamış, daha sonra çok geçmeden İslam dinini kabul etmiş Türk ailesinde din kültürü tarihi açısından geçiş dönemini geçiren Uygurların kitabı" olarak açıklar.

Araştırmacı, Ökubo (1924b: 104; 1924c: 69; 1935c: 28; 1939b: 498) alışmalarında, ‘‘nl uyumu’’nu Ural-Altay dil ailesine ait tüm dillerin ortak ve en önemli özelliği olarak deęerlendirmiřtir⁵⁸. nl uyumunu Türkçeyi güzel kılan unsurlardan biri olarak adlandırmış, bu sayede Türkçenin melodik, müzikal, yumuşak bir tonu olduğunu, telaffuzunda ahenkli bir etki oluştuğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki değerlendirmelere göre Ökubo’nun özetle Türk dilinin sağlam yapıda, matematik gibi kurallı bir dil olduğu, bu sayede tarih gelişiminde de çok büyük değişimlere uğramadan bugünlere gelebildiği ve lehçeler arasında da bu nedenle çok fazla fark görülmediği, ayrıca ünlü uyumu kuralı ile dilde müzikal bir telaffuz etkisi oluştuğu yönündeki görüşleri vurgulamak istediği görülmektedir.

III.1.3. Türkiye Türkçesi ile Lehçelerin Karşılaştırması

Ökubo, iki lehçeyi yoğun olarak araştırıp Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmıştır. Bu lehçelerden biri Japonya’da yaşayan Kazan-Tatarların kullandığı Kazan-Tatar Türkçesi (Tatarca), diğeri Türklerin köklerini dayandırdığı Kaşgar Türkçesidir. Kaynaklarda tespit edilebildiği kadarıyla Kaşgar’da hiç bulunmamasına rağmen Kaşgar Türkçesi ile Türkiye Türkçesini karşılaştırması ilginç ve önemlidir.

Ökubo’nun Tatarca ile Türkçeyi karşılaştırdığı iki eseri, yine Kaşgar Türkçesi ile Türkçeyi karşılaştırdığı  eseri bulunmaktadır. Tatarca’yı önemli bir kültür ve yazı dili, Türkçeyi Batı lehçesi olarak en gelişmiş lehçe, Kaşgar Türkçesini ise eski, özünü koruyabilmiş en doğudaki lehçe olarak tanımlamaktadır. Lehçelerin karşılaştırması, Türkiye Türkçesi ile Tatarca karşılaştırması ve Türkiye Türkçesi ile Kaşgar Türkçesi karşılaştırması başlıkları altında ele alınmıştır.

⁵⁸ Ökubo (1939b: 498), ünlü uyumunun Japoncada bulunmadığını belirtmiştir.

III.1.3.1. Türkiye Türkçesi ile Tatarca Karşılaştırması

Ökubo, (1924b: 104-105; 1924c: 71) çalışmalarında, Türk dili lehçeleri içinde Tatarca (Kazan-Tatar Türkçesi) ile Türkiye Türkçesini (standart dil Türkçe) karşılaştırmıştır. Japonya'daki Kazan-Tatarlarla iletişiminin etkisi burada görülüyor denilebilir. Bu çalışmalarda Ökubo, Tatarcanın daha güçlü bir tona sahip olduğunu vurgulayarak, en batıdaki lehçe olan Osmanlıca veya Türkçenin ise en düşük tona sahip, yumuşak ve müzikal bir yapıya sahip olduğunu ifade etmiştir. Yine Türkçe içinde de İstanbul ağzının daha yumuşak ve zarif olduğunu, Anadolu ağzının daha sert olduğunu belirtmiştir.

Araştırmacı, iki eserinde de kaynak belirtmektedir. Eserlerinde Tatarca ile Türkçeyi telaffuz, ses denklikleri, eklerin kullanım farkları, yardımcı fiil kullanım farkları, şahıs zamirinin eklenmesi veya eksiltili anlatım, sıfat derecelendirme eki, kişi sayısını belirten sözcükler, sözcük farklılıkları, yabancı dil etkisi, ulusal dili koruma çabası, kullanılan alfabe açılarından aşağıdaki tabloda gösterildiği şekilde bir karşılaştırma gerçekleştirmiştir:

Türkiye Türkçesi ile Tatarca Karşılaştırması ⁵⁹		
	Türkçe	Kazan Tatar Türkçesi
Telaffuz	Lehçeler içinde en düşük tona sahiptir, yumuşak ve müzikaldir.	Türkçeye göre daha güçlü bir tona sahiptir.

⁵⁹ Tablodaki Türkiye Türkçesi ve Tatarcada ses ve sözcüklerin yazım biçiminde Ökubo'nun eserlerinde kullandığı biçimler esas alınmıştır.

	İstanbul ağızı, Anadolu ağızına göre daha yumuşak ve zarif.	
Ses denklikleri (1924b)	‘e’ sesi P W B D J G G Y	sıklıkla ‘i’ sesi B B M T CH K W G
Ses Denklikleri (1924c)	‘e’ sesi ‘sen’, eñ (en), ‘yel’ P ‘pek’ W ‘War’ [Var], ‘Varmak’, ‘Wermek’ [Vermek] B ‘Ben’, ‘Biñ [Bin], ‘Binmek’ D ‘Dish’ [Diş], ‘Dar’, ‘Durmak’ J ‘Agaj’ [Ağaç] ‘Arabajy’ [Arabacı] G ‘Gönül’ [Gönül], ‘Gündüz’, ‘Gelmek’ Y ‘yil’ (yel anlamında), ‘ır’ (yer anlamında), ‘yibermek’ (göndermek anlamında)	sıklıkla ‘i’ sesi ‘sin’, iñ, ‘yil’ B ‘bik’ B ‘bar’, ‘barmak’, ‘birmek’ M ‘Min’, ‘Miñ’, ‘Minmek’ T ‘Tish’, ‘Tar’, ‘Turmak’ CH ‘Agach’ ‘Arabachy’ K ‘Könül’, ‘Kündüz’, ‘Kilmek’ J ‘jil’, ‘jir’, ‘jibermek’
Ses denklikleri örnek ekler, sözcükler (1924c)	Yiyit [Yiğit] Irmı [yirmi] Yalan Kysa [kısa] Günes [Güneş] Yeñi [Yeni] -e (-ye) -en (-an) Okumush [Okumuş], okuyan Wermish [Vermiş], Weren [Veren]	Yikit, Jigit Igirmi, Jigirmi Yalgan Kyska Kuyash Yaña -a(-ya) -yen (-yan) Okugan Birgen
Genel anlamda dil bilgisel farklar	Daha karmaşık yapıda	Daha kaba, daha basit
‘bir’ belgisiz tanımlık, belgisiz belirtme edatı	Kullanılıyor.	Kullanılmıyor. Çoğunlukla sadece sayı belirtir.

Çoğul eki	Ünlü uyumuna göre -ler, lar	Ünlü uyumuna göre -ler, -lar
Ad durum ekleri	<p>Ünsüzle Biten Durumda</p> <p>Bashyng [Başın]</p> <p>Basha [Başa]</p> <p>Bashy [Başı]</p> <p>Ünlü ile Biten Durumda</p> <p>Babanyng [Babanın]</p> <p>Babaya</p> <p>Babayy [Babayı]</p>	<p>Ünsüzle Biten Durumda</p> <p>Bashnyng</p> <p>Bashga</p> <p>Bashny</p> <p>Ünlü ile Biten Durumda</p> <p>Atanyng</p> <p>Ataga</p> <p>Atany</p>
Sıfat-fiil eki	-en, -an	-gen, -gan
Şahıs zamirlerinin eklenmesi veya eksiltili anlatımı	(O) (benim) babama mektub jazdy [yazdı].	Ol minim atama khat jazdy
Sıfat karşılaştırma eki		
-raq [rak], -rek	Kullanılmıyor.	“yakhshraq” (daha iyi) “yemsizrek” (daha iyi)
-gyna [gina], -gine	Kullanılmıyor.	“azgyna” (sadece çok az), “mingine” (sadece kendisi)
-qay [kay] ve -kei	-jyq [-cık, -cik] eki ile kullanılıyor.	“balaqay” (tatlı çocuk) ve “enekei” (tatlı anne)
Kişi sayısını belirten sözcük yapısı	Kullanılmıyor.	“bireu” (bir kişi) “ikiu” (iki kişi)
Mastar eki -mak, -mek	Kullanılıyor.	Daha az kullanılıyor. (1924b) Fiilin kök biçiminin kullanılması ile mastar hâli gösterilir.
Yardımcı fiil kullanım farkları (1924b)	Olmaq [Olmak] Bilmek	Bulmaq Almaq
Yardımcı fiil kullanım farkları (1924c)	Olmaq [Olmak] Itmek [Etmek] (-e)bilmek	Bulmaq Kylmak Almaq
Olumsuzluk eki kullanımı	Warmaz [Varmaz] Gelmez Oturmaz Çekmez	Barmyy Kilmii Oturmyy Chikmii
Gelecek zaman eki	Oturajak [Oturacak] Chekejek [Çekecek]	Oturachak Chikechek (Ancak çok fazla kullanılmaz.)

Sözcük karşılaştırması (1924b)	Kendi Shindi [Şimdi] Emek [Yemek] Zengin Ei [İyi] Fena Chojuk [Çocuk] Atesh [Ateş] Yaz Baba Teskekur [Teşekkür] ederim.	Uz Hazir Ashamaq Bay Yakhsh Nachar Bala Ot Yay Ata, Ete Rahmet
Sözcük karşılaştırması (1924c)	Kendi Oda Şehir Zengin Ei [İyi] Fena Atesh [Ateş] Shindi [Şimdi] Chojuk [Çocuk] Emek [Yemek] Düşünmek [Düşünmek] Ynanmak [İnanmak] Baba Dede Teshekkür [Teşekkür] ederim. Yaz Teslim etmek	Üz Bülme Kala Bay Yakhsh Nachar Ot Hazyr Bala Ashamaq Oylamak Ushanmak Ata, ete Baba Rahmet Yay Tapshyrmak
Yabancı diller etkisi	Arapça Farsça etkisi yoğun	Arapça Farsça etkisi Türkçedeki kadar yoğun değil, Farsça etkisi tarihi ilişkiler nedeniyle daha fazla, Rusça etkisi çok yoğun
Ulusal dil bağımsızlığı için gösterilen çabalar	Yabancı kökenli sözcüklerin atılması, ulusal dil reform hareketi.	Mümkün olduğunca ulusal dili kullanma çabası
Arap alfabesi	Kullanılıyor. Ünlüler açısından zengin Türkçenin bu alfabeyle	Kullanılıyor. Bu konuda tartışmalar sürerken yazı dilinde telaffuzu nispeten

	yazılmasında sorunlar yaşandığı için bu konuda tartışmalar var.	doğru ve ayrıntılı gösteren yazı dili şekline ulaşılmış.
--	---	--

Tablo-3 Türkiye Türkçesi ile Tatarca Karşılaştırması

Ökubo (1924b: 105; 1924c: 71) çalışmalarında, iki lehçe arasında telaffuz farkının oldukça fazla olduğunu, özellikle Tatarcada -ge, -ga, -gen, -gan sesinin çok fazla duyulduğunu belirtmiştir. Yukarıdaki tabloda yer alan belirsiz geçmiş ile şimdiki zaman eki olan -gen, -gan eki için araştırmacı verdiği Tatarca “okugan”, “birgen”, Ol kilgen (gelmiş)⁶⁰ Yazgan (kishi) (okuyan (kişi))⁶¹ örneklerinin Türkçedeki karşılıklarının “okumush [okumuş], okuyan”, “wermish [vermiş], weren [veren]”, “O gelmiş”, “Yazmış adam” şeklinde olduğunu belirtmiştir. Şekil açısından Tatarca ile aynı olan -en (-an), -yen (-yan) eklerinin “gelen, yazan” örneklerinde olduğu gibi şimdiki zaman belirli sıfat-fiil eki olduğunu ifade etmiştir.

Ökubo (1924b: 105; 1924c: 72) çalışmalarında ayrıca, Türkçede sayı belirten sözcük "bir" in belirsiz artikel gibi işleve sahip olduğu, Tatarcada “bir” sayı sözcüğünün ise çoğu zaman sadece sayı belirtmek için kullanıldığı bilgisine yer vermiştir. Bu bilgiye dair açıklamasında artikel terimini kullanması, onun bu konu özelinde Türk diline Almancanın etkisiyle baktığını veya terim adlandırmasına ancak bu terimi uygun bulmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Ad durum ekleri karşılaştırmasında Tatarcada sözcüğe, ünlü veya ünsüzle bitmesine bakılmaksızın -nyng⁶², -ga, -ny eklerinin getirildiğini belirten Ökubo (1924b: 105; 1924c: 72), Türkçede ise sözcüğün ünsüzle bittiği durumda -yng [-ın], -a, -y [-ı], ünlü ile bittiği durumda ise -nyng [nın], -ya, -yı eklerinin getirildiğini örneklendirmiştir.

⁶⁰ Ökubo yazısında, “gelmiş” anlamında *Kare wa kita sōda* (彼は来たそうだ) olarak parantez içinde Japonca karşılığını belirtmiştir.

⁶¹ Ökubo yazısında, sonraki bölümde “yazmak” olarak kullanmış olsa da burada parantez içinde yanlışlıkla *yomu hito* (読む人) [okuyan kişi] Japonca karşılığını yazmış olduğu düşünülmektedir.

⁶² Eklerde gösterilen /y/ sesi, Türkçe /ı/ sesi için kullanılmıştır.

Araştırmacının (1924b: 106; 1924c: 72) alışmalarında ayrıca Türk dili lehçelerinde kişi ekinin, ilişkili olduğu ada, fiile eklendiği belirtilmiş, buna karşın Türkçede, özellikle şahsın vurgulanmak istenildiği durumlar dışında şahıs zahirinin eksiltili anlatımla hariç tutulduğu anlatılmıştır. “Agajym [Ağacım], geldim” örneklerinde Türkçede ayrıca “ben, benim” gibi sözcüklerin eklenmesine ihtiyaç duyulmazken, Tatarcada sık görülen şahıs zahirlerinin belirtilmesi durumu “minim agachym, min kildim” örnekleri ile açıklanmıştır.

Çalışmalarda yine, Türkçede sıfatların derecelendirme ekinin olmadığı, ancak Tatarcada sıfat derecelendirme eki olarak üç ekin örneklendirildiği görülmüştür (1924b: 106; 1924c: 72):

“-raq [-rak], -rek eki: “daha” anlamında:

“yakhshraq” (daha iyi), “yemsizrek” (daha iyi), “yakynraq” (daha yakın)

-gyna, -gine eki: “sadece” anlamında:

“azgyna” (sadece çok az), “mingine” (sadece kendisi), “yakhshgyna” (sadece çok yakın)

-qay, -kei eki: sevgi, sevimlilik anlamında. Bu ekin kattığı anlamın Türkiye Türkçesi karşılığı, -jyq [-cık], jik [-cik], -jygyz [-cığız], -jiyiz [-ciğiz]

“balaqay” (tatlı ocuk) ve “enekei” (tatlı anne)

Sayı sözcüklerinin her iki lehçede de genel olarak aynı olduğunu belirten Ökubo (1924b: 106), Tatarcaya özgü “bireu” veya “ikieu” kullanımına değinmiştir. “Bireu” sözcüğünün bir kişi anlamında, “ikieu” sözcüğünün iki kişi anlamında kullanıldığını ifade etmiştir.

Ökubo verdiği örnekler içerisinde “yaz, baba ve teshekur” sözcüklerinin iki dildeki biçimlerini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Bu sözcüklerden biri “yaz”dır. “yaz” sözcüğünün arkaik biçiminin “yay” olduğunu ve Tatarlar tarafından hâlen kullanıldığını belirtmiştir. Türkçede “baba” sözcüğünün Tatarcada “büyükbaba” anlamına geldiğini ve Türkçede kullanılan anlamda “baba” sözcüğü için Tatarcada “ata, ete” sözcüklerinin kullanıldığını ifade etmiş, “teşekkür” ve “rahmet” sözcükleri arasındaki farkı açıklarken, Türklerin “rahmet” sözcüğünü “ölen bir kişi için Allah'ın rahmetini dilemek” anlamı dışında kullanmadıklarını aktarmıştır. Ancak Tatarların “teşekkür ederim” anlamında kullandıkları bu sözcüğü duyan Türkler için garip bir his oluşturacağı yönündeki değerlendirmesi önemlidir. Bu konu, onun dile bakışında algıyı da göz önünde bulundurduğunu göstermektedir. Ökubo, iki dil arasındaki sözcük farklılıkları konusuna değinerek örneğin haftanın gün adlarında da farklılıklar olduğunu belirtmiştir.

Ökubo (1924b: 107; 1924c: 73-74; 1935c: 28-29) çalışmalarında, hem Tatarcada hem Türkçede yabancı kökenli sözcüklerin etkisinin büyük olduğunu belirtmiştir. Ancak Türkçede Arapça ve Farsçanın yoğun etkisi görülürken, Tatarcada Türkçeye oranla daha az Arapça Farsça sözcükler bulunduğunu ifade etmiştir. Tatarcada, Türkçede kullanılan Arapça Farsça sözcükler yerine, öz Türkçe sözcüklerin daha fazla kullanıldığını belirten Ökubo, Tatarcada tarihî ilişkiler nedeniyle Farsçadan Arapçaya oranla daha fazla sözcük bulunduğunu eklemiş, ayrıca büyük oranda Rusçanın etkisinin görüldüğünden günlük konuşmalarda bile Rusça sözcük ve deyimlere sıklıkla rastlandığını dile getirmiştir.

Ökubo (1924b: 107; 1924c: 74) çalışmalarında, hem Tatarcada hem Türkçede Arap alfabesinin kullanıldığını, yazı dilinin yenilenmesi konusunda sorunların gündeme

getirildiğini, girişimlerde bulunulduğunu ifade etmiştir. Türkçenin Arap harfleri ile doğru, anlaşılır bir biçimde yazılması ve okunmasını kolaylaştıracak bir gelişme görülmediğini belirtmiştir. Ancak Tatarcada Arap harfleri ile yazıma ayrıntılı semboller eklenerek biraz uzun, karışık şekilde de olsa özel seslerin telaffuzuna kadar gösterilebildiğini, böylece Tatarcanın rahat okunabilen bir hâle getirildiğini ifade etmiştir.

Ökubo'nun Türkçe ile Tatarca karşılaştırması üzerine aşağıdaki değerlendirmeleri yaptığı görülmüştür:

“Türkçede bu yüzyılın başından itibaren milli hareketlerin ortaya çıktığı ve her şeyin milli olması gerektiği dönemden itibaren, yabancı kökenli sözcükleri atmaya çalışan Türk ulusal dili reform hareketi gibi Rusya Tatarları da, ulusal dilin bağımsızlığını savunan Türklerle aynı şekilde ellerinden geldiği ölçüde ulusal dili kullanma yönünde çaba göstermişlerdir. Okullarda yeni tarzda dil eğitimi veriliyor. Yeni eğitim almış kişilerin dili, halkın dilinden daha öz bir şekildedir. Her iki dilde de yabancı sözcüklerin mümkün olduğunca azaltılması ile orijinal, saf Türk diline yaklaşılabilecek, böylece Türklerin ve Tatarların birbirlerini anlamaları çok daha kolay olacak (Ökubo, 1924b: 107).”⁶³ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

“Türkçeyi özleştirmek için ellerinden geldiğince yabancı sözcükleri (Arapça, Farsça, Rusça vb.) atıp esas, asıl Türkçe sözcüklerle değiştirmek, yeniden düzenlemek için tüm güçleriyle çaba sarfettiler. Bu şekildeki çabalar, elbette Türkçenin lehçelerinin birleşmesi, en azından yakınlaşması sonucunu doğuracağı için dil, halkın birliğini sağlamada büyük ve yararlı bir görevi

⁶³ 「本世紀の初葉から彼等の間に民族運動が起こって、何んでも民族的（Milli）でなければならなくなった時代から、外来語を駆逐せんとしたトルコの国語 正運動のやうに、このロシアのタタル人の間に国語の独立といふ事が唱えられトルコ人と同じやうに、出来得る限り純粋な国語を用ふるやうに努められた。その結果、民族的の新文学が勃興し、学校に於いても国語教育に力点を置くやうになった。だから、新しい教育を受けた人々や、教義ある人達の言語は民衆のそれよりも、よりタタル語的であり、より純粋である。かうして、トルコ人にせよ、その方言から出来るだけ外来語の影響を除けば、従って本来の純トルコ語に近づいて行く訳合だから、互いに諒解し合ふ事がずっと容易にならう。」

gerçekleştirmiş olacaktır. Bunun sonucu olarak, örneğin Rusya Kazan lehçesi ile Türkiye'nin İstanbul ağzının birbiri ile yakınlığı olduğu için herkesin anlayabileceği yeni Türkçe ile yazma eğiliminin ortaya çıkmasına yönelik bir ilerleme görülmektedir (Ökubo, 1924c: 69).”⁶⁴ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

Araştırmacı, Ökubo (1924c:68-69), çok sayıda lehçenin temeli iyi öğrenildiğinde İstanbul Türkleri, Kazan Türkleri, yine Doğu Altay çevresindeki Türkler ve batıda Kırım Türklerinin karşılıklı çeviri gereği olmadan anlaşabileceklerine dikkat çekmiştir.

Yukarıdaki ayrıntıları ile açıklanan karşılaştırmadan görüldüğü üzere, Ökubo, Türkiye Türkçesi ile Tatarca'yı derin bir şekilde, fonetikten sözcük varlığına, yüzeysel de olsa dil bilgisi değerlendirmesinden dil bilimsel öğelerin özelliklerine kadar geniş anlamda karşılaştırmıştır.

III.1.3.2. Türkiye Türkçesi ile Kaşgar Türkçesi Karşılaştırması

Ökubo (1935b; 1935c; 1939b) çalışmalarında genel anlamda Türkçe ile Kaşgar Türkçesini karşılaştırmıştır. Kaşgar Türkçesini Sincan Tanrı Dağları güney yolu tarafında yaşayan Kaşgar Türklerinin kullandığı Doğu Türkçesine⁶⁵ ait bir lehçe olarak

⁶⁴ 「彼等はトルコ語の純潔さを確保せんが為に、出来得る限り外来語（アラビア語、ペルシア語、ロシア語等）を駆逐して、本来のトルコ語に還元せんことに死力をつくした。かうした努力は疑いもなく、トルコ各方言の統一、少なくともその接近を結果として持ったので、言語は民族結合の為に最も有力な楔としての役割を勤め、その成果として、例えばロシアのカザン方言とトルコの 混淆 İSTAMBOL（君府）方言とのなかまを行つたやうなもので、誰にも解るやうな新トルコ語で書く傾向さへも生じた位であつた。」

⁶⁵ Heyet (2008: 350), Doğu Türkistan dili hakkında şu bilgileri vermektedir: “Doğu Türkistan dili, Hakanî Türkçesinin devamı olup, Yeni Uygur olarak adlandırılır. Karahanlılar yönetimi sırasında Kaşgar, yönetimin ve Türk kültürünün merkeziydi. Türkçe en iyi kültürel ve edebî eserleri yani *Kutadgu Bilig* ve *Divanu Lügati't Türk* bu dönemde yazıldı. Kelime bakımından eski Uygur kelimelerinin çoğu şimdiki dilde mevcuttur.”

betimlemiştir. Eski Uygurca kolundan olma bağlantısı sebebiyle Uygurca olarak da adlandırıldığını, ancak bölge halkının bu dili Türkî, yani Türkçe olarak adlandırdıklarını ifade etmiştir. Türkiye'nin dili olan Türkçeyi Batı Türkçesi kolunu temsil eden dar anlamda Türkçe olarak tanımlamıştır.

Araştırmacı, Kaşgar Türkçesinin eski klasik tarzdaki şeklini büyük oranda koruyabilmesi nedeniyle, dilin basit, mekanik bir yapıya sahip olduğunu, seslerinin esneklikten yoksun ve telaffuzunun, kulağa sert ve güçlü gelen çok sayıda keskin, gırtlak sesine sahip olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın Türkiye Türkçesinin özellikle standart dili olan İstanbul ağzının zarif ifadeler, sözcük türlerindeki ince değişiklikler, karmaşık fiil çekimi, yumuşak tonu, sade bir telaffuz gibi özellikleri ile Türk lehçeleri içinde en yüksek gelişimi göstermiş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kaşgar Türkçesi ve İstanbul Türkçesi arasındaki farkın yalnızca bölgesel özelliklerinde yatmakta olduğunu eklemiştir.

Ökubo, iki lehçe arasında “t-d, k-g, m-b, b-v, i-e...” gibi ses denkliklerinin bulunduğunu belirtmiş, iki lehçeyi ad durum ekleri üzerinden Türkçede “dil”, Kaşgar Türkçesinde “til” olarak kullanılan sözcükle örneklendirmiştir (1935b: 75; 1939b: 495-496).

Ünsüzle biten sözcük

Til veya dil

		Kaşgar Türkçesi	Türkiye Türkçesi
6 durum			
一格 Nom.	が	til	dil
二格 Gen.	の	tilniñ	dilin
三格 Dat.	へ	tilge	dile
四格 Acc.	を	tilni	dili
五格 Loc.	で	tilde	dilde

六格 Abl. から tildin dilden

Ünlü ile biten sözcük

Kişi

		Kaşgar Türkçesi	Türkiye Türkçesi
6 durum			
一格 Nom.	が	kişi	kişi
二格 Gen.	の	kişinin	kişinin
三格 Dat.	へ	kişiğe	kişiye
四格 Acc.	を	kişini	kişiyi
五格 Loc.	で	kişide	kişide
六格 Abl.	から	kişidin	kişiden

Kaşgar Türkçesi durumunda, sözcüğün ünlü veya ünsüz ile bitmesine bakılmaksızın ikinci, üçüncü ve dördüncü ad durum eklerinin mekanik olarak -nin, -ge, -ni biçiminde aynı kaldığını belirtmiştir. Türkçede sözcüğün ünlü ile bitmesi durumunda getirilen eklerin -nin, -ye, -yi, ünsüzle bitmesi durumunda -in, -e, -i olarak farklılaştığını örnekle göstermiştir. Ancak bu özelliğini sesletimin dikkati çeker şekilde ahenkli, akıcı bir güzellik gösterdiğini belirterek olumlu bir şekilde değerlendirmiştir. İki lehçede kökensel ve gelişimselliğin karşıtlığının görüldüğü şekilde değerlendirmesi dikkati çekmektedir. Ayrıca -ge ekinin -e, -ye olarak değişmesini açık bir şekilde sert telaffuzdan yumuşak telaffuza geçildiğinin ispatı olarak görmüştür.

Kaşgar Türkçesi gibi daha doğudaki lehçelerde telaffuzda keskin, gırtlak seslerinin hâkim olduğunu, güçlü bir etki bıraktığını, dil yapısının sade, basit olduğunu, sondan eklemeli dil özelliği yapısının mekanik olarak kurulduğunu belirtmiştir. Batıya

ilerledikçe seslerin zamanla güçsüzleştiği, Türkiye Türkçesi, özellikle İstanbul ağzına ulaşıldığında telaffuzun muhteşem olduğu, seslerin daha esnek uyum özelliği gösterdiği, sözcük türleri değişikliklerinin daha karmaşık ve ayrıntılı hâle geldiği ve ifade sisteminin daha zengin ve daha rafine hâle geldiği bir yapının oluştuğunu belirtmesi dikkati çekmektedir. Bu durumun, Türk dilindeki yüksek gelişim seviyesini gösterdiği değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Ökubo (1935a: 74) çalışmasında, Türkçenin yüksek oranda gelişim gösteren bir lehçe olarak temel alınabileceği, ayrıca yabancı sözler yerine öz Türkçe sözcükler getirilirse sadece en iyi Türk diline değil, aynı zamanda Türklere özgü bir dile sahip olunabileceği şeklinde bir öneri getirmiş, böylece bu dili, Doğu ve Batı'daki Türk halkları için ortak bir tür uluslararası Türk dili hâline getirmenin de mümkün olacağına dair düşüncesini dile getirmiştir. Yine Türklerin ülke dilini özleştirme hareketinin millet açısından da kültür açısından da anlamlı olduğunu dile getirerek, tüm Türk dünyasını kastettiği, bir araya gelmeleri, aynı kökenden geldikleri konusunda bilinçlenmeleri gerektiği konusuna sıklıkla vurgu yapması dikkati çekmektedir.

III.2. Türkiye Türkçesi Üzerine Çalışmaları

Ökubo'ya (1924b: 104) göre, Türklerin konuştuğu Osmanlı dili de denen dar anlamda Türkçe, Türkiye'nin resmî dili ve Türk lehçeleri arasında en gelişmiş lehçedir. Yine başka bir çalışmada, yazı dili olarak gelişim göstermiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun adıyla bağlantılı biçimde Osmanlıca olarak adlandırılmış Türkiye Türkçesinin, Türk dilinin çok sayıda lehçesi içinde en önemlisi olduğu ifade edilmiştir (Ökubo, 1939b: 491).

Türkiye Türkçesi başlığı, “Dilde Sadeleşme Hareketleri ile Harf ve Dil Devrimi”, *İlk Türkçe Okuma Kitabı* ve “Makalelerinde Geçen Türkçe Sözcükler” olmak üzere üç alt başlık altında incelenmiştir.

III.2.1. Dilde Sadeleşme Hareketleri ile Harf ve Dil Devrimi

Ökubo, Tanzimat Dönemi’nde başlayan dilde sadeleşme hareketi ve Cumhuriyet Dönemi’ndeki harf ve dil devrimini yakından takip etmiş ve bu konularla ilgili görüşlerini çeşitli dergilerde belirtmiştir. Bölüm, “Dilde Sadeleşme Hareketleri” ile “Harf ve Dil Devrimi” olarak iki başlık altında ele alınmıştır.

III.2.1.1. Dilde Sadeleşme Hareketleri Üzerine Görüşleri

Ökubo, Osmanlı Türkçesinin Arapça ve Farsçanın yoğun etkisiyle aldığı durumu değerlendirmiş, sadeleşme hareketi ile ilgili yaşanan gelişmeleri anlatmış, bu konudaki çalışmalarda öne çıkan isimler hakkında bilgiler vermiştir. Dilde sadeleşme çalışmaları ile o dönemdeki Japonya’da da konu olan tartışmalar nedeniyle Ökubo’nun bu konuya ilgi duyduğu anlaşılmaktadır. Ökubo (1934b: 179), Osmanlı Türkçesinde Arapça ve Farsça sözcüklerin yoğun etkisinin görülmesi durumunu, Japoncadaki *kango*⁶⁶ (Çince kökenli sözcükler) ile hemen hemen aynı olarak değerlendirmiş, yine Türkiye Toplantısı’nda da⁶⁷ (Ökubo vd., 1938: 82) bu ifadesini dile getirmiştir. Daha sonraki

⁶⁶ Japoncaya Çince yazı ile birlikte giren sözcüklerdir.

⁶⁷ *Toruko Zadankai* (トルコ座談会) [Türkiye Toplantısı], *Tōyō* dergisinde 1938 yılında yayımlanmış, Ökubo Kōji (大久保幸次), Ōkura Nozomi (大蔵望), Katō Masanosuke (加藤政之助), Satō Yasunosuke (佐藤安之助), Taga Mitsuo (多賀光雄), Tokugawa Iemasa (徳川家正), Nagata Hidejirō (永田秀次郎), Machida Jōji (町田襄治), Murata Toshihiko (村田俊彦) katılımıyla yapılan toplantı kayıtlarıdır. Toplantının amacının Türkiye’yi Japonya’da mümkün olduğunca geniş bir halk kitlesine tanıtmak olduğu yazının başında belirtilmiştir. Toplantı kayıtlarının yayımlandığı *Tōyō* dergisi alanın çok önemli bir yayınıdır, günümüzde de yayın hayatını sürdürmektedir. Bu toplantı için tezde (Ökubo vd., 1938) atfı kullanılmıştır.

çalışmasında, Osmanlı Türkçesindeki bu durumu Japoncadaki *kanbun*⁶⁸ kullanımı ile benzer olarak değerlendirmiştir (1939b: 491). Araştırmacı, toplantıda (Ökubo vd., 1938: 82) Japoncadaki *kanbun* ifadeleri gibi Arapça, Farsça etkisindeki dilin, sadece aydınlar seviyesinde kullanıldığını, ayrıca Osmanlı Türkçesinde tümcelerın dilde düzenlemeler öncesinde klasik Japonca ifadeleri gibi uzun ve çok sayıda sıfatla dolu olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde, Japonca ile Osmanlı Türkçesini, yabancı kökenli sözcüklerin yoğun kullanımı ve dilde yabancı dilin etkisi anlamında benzer bulunduğunu dile getirdiği görülmüştür.

Araştırmacı toplantıda (Ökubo vd., 1938: 83), halk edebiyatında, halkın dilinde Türkçenin özünü korumuş olmasına dikkat çekmiş, buna karşın, aristokrat edebiyatında Arapça, ayrıca Farsça kökenli çok sayıda sözcüğün benimsenmiş olduğunu belirterek, bu durumu, Türkçenin bozulmasının, zor anlaşılmasının sebebi olarak gördüğünü belirtmiştir.

Ökubo (1934c: 186), Müslümanların dünyasında çağdaş hareketlerin çoğunlukla millet tarafından başlatıldığını ifade etmiştir. Türkiye’de milliyetçi yönelimleri XVIII. yüzyıl sonundan itibaren görmenin mümkün olduğunu belirten araştırmacı, gerçek anlamda milliyetçi hareketlerin XIX. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başladığını anlatmıştır.

Ökubo’ya (1924b:107; 1924c: 73-74) göre, Türkçede XX. yüzyılın başından itibaren, yabancı kökenli sözcükleri atmaya çalışan Türk ulusal dili reform hareketi görülmeye başlanmıştır. Türklerin Türkçenin özleştirilmesi için mümkün olduğunca yabancı sözcükleri (Arapça, Farsça, Rusça⁶⁹ vb.) atıp esas, öz Türkçe sözcüklerle değiştirmek, dili yeniden düzenlemek için tüm güçleriyle çaba harcadıklarını vurgulayan araştırmacının, milliyetçi hareketler etkisiyle Türklerin devam eden sağlıklı durumu

⁶⁸ Japoncada Nara Dönemi’nden 20.yy. ortalarına kadar kullanılan klasik Çince tarzı yazı.

⁶⁹ Rusça kökenli sözcükler Tatarcada yoğun olarak kullanılmaktadır.

görüp kararlılıkla dillerinin bağımsızlığı için harekete geçmiş olduklarını, bunun sonucunda ise Türkçenin büyük oranda öz Türkçe hâline geldiğini ifade etmiştir.

Ökubo'nun (1935a: 73) çalışmasında belirtildiği üzere, bu şekilde Türk milletinin dillerine karşı derin bağlılığı, onların dâhi bir millet olmalarının bir görüntüsü olarak anlaşılabilir. Ancak onların dillerinin yabancı dillerin etkisiyle saflığını kaybetmekte olduğunun da inkâr edilemez bir gerçek olduğunu belirten araştırmacı, bu durumun doğu veya kuzey bölgesinin lehçelerinde ender görüldüğünü, toplumsal olarak halk arasında ve halkın eserlerinde az görülse de Batı Bölgesi Türkçesi, özellikle Osmanlı Türkçesinde çok fazla görüldüğüne dikkat çekmiştir. Aydınların dilinde, ayrıca soylu klasik edebiyatta yabancı kökenli sözcüklerin etkisinin oldukça fazla olduğunu ifade etmiş, yabancı kökenli sözcüklerin büyük çoğunluğunun İslam dini ve Fars kültürünün etkisiyle Arapça ve Farsça olduğuna değinmiştir. Dolayısıyla, milliyetçi bakış açısından hareketle dili yabancı kökenli sözcüklerden arındırma, sadeleştirme hareketinin doğal bir şekilde ortaya çıkmış olduğunu belirtmiştir.

Araştırmacı, Ökubo (1934c: 186; 1935a: 74), bu anlamda İbrahim Şinasi'nin (1826-1871) çalışmasının önemine vurgu yapmıştır. Fransızca şiirleri anlaşılır Türkçeye çevirmesi ve 1859'da yayımlamasının, ulusal dilin korunması için milliyetçi duruşta başlatılan ilk ses olduğunu belirtmiş, İbrahim Şinasi'nin çalışmasını, Arapça ile Farsçanın yoğun etkisi altındaki Osmanlıcadan Türkçeyi kurtarma amacı ile hazırladığını ifade etmiştir. Böylece, İbrahim Şinasi'nin tam anlamıyla modern Türk edebiyatının öncüsü, kurucusu olmasıyla birlikte aynı zamanda Türkçülük hareketinin öncüsü olarak adlandırılması gerektiğini eklemiştir.

Araştırmacı, Ökubo (1934c: 186; 1935a: 74) çalışmalarında İbrahim Şinasi'den sonra bu konuda eserler veren, çalışmalar yapan başka önemli kişilerin olduğunu belirtmiştir. Başta edebiyat dünyasında Türk tiyatrosu için yeni bir yol açmış, tutkulu vatansever yazar olarak nitelediği Namık Kemal (1840-1888), tamamen çağdaş ifade ve

duygulara sahip millî şair olarak tanımladığı Tevfik Fikret (1867-1915), Fuzuli ile de karşılaştırılabileceğini belirttiği tutkulu şair Abdülhak Hamid (1852-) gibi isimleri özellikle ifade etmiştir. Abdülhak Hamid'i öz Türkçe ile şiir yazmış ilk kişi olduğu için modern şiirin kurucusu olarak adlandırmış, "Sahra" (1879) gibi öne çıkan eserlerinin bulunduğunu eklemiştir. Ayrıca ilim dünyasında Türkçülüğün öncüsü olarak ilk önce İstanbul Üniversitesinin Tarih Profesörü Ahmet Vefik Paşa'nın (1824-90), karşılaştırmalı dil çalışmaları açısından İstanbul Türkçesi dışında Türk lehçelerinin ilişkisini açıkladığını, onlarla aynı dönemde Kara Harp Okulu Müdürü Süleyman Paşa'nın "Dünya Tarihi" eserinde ilk olarak millî bakış açısından Türklerin atalarını ele aldığını ifade etmiştir. Belki de gerçekten bu iki kişinin Türkiye'de Türk edebiyatının patronu olarak adlandırılması gerektiğini belirtmiştir.

Ökubo (1934c)'de milliyetçilik hareketinin gelişimini konu almış, bu noktada Türkçülük hareketinin ön cephesinde faaliyet gösteren kişinin Ziya Gökalp (1875-1924) olduğunu belirtmiştir. Ziya Gökalp'in idealinin özgün Türk unsurları ile İslam kültürünün bir araya gelmesiyle canlanan mükemmel bir Türk ideolojisini inşa etmek olduğunu ifade etmiş, yazarın "Kızıl Elma" eseri (1914) ve bunun dışında çok sayıda eserle bu akımın kökleşmesinde tüm gayretini harcadığını anlatmıştır. Makalede yazarın birçok eseri arasından "Millet" şiirinden aşağıdaki iki dizenin alıntılındığı görülmektedir (Ökubo, 1934c:188):

「観ぬ。言ひぬ。モスクワも支那もトルコ民族を分離せり。されどもはや彼等は解放されん。ロシアにても。支那にても」⁷⁰

⁷⁰ Ziya Gökalp'in "Yeni Hayat" eserinde yer alan "Millet" şiirinden iki dizedir: "Baktı, dedi: Moskof ile Çin Türk kavmini bölmüşler. Artık onlar hür olacak Rus ilinde ve Çin'de. Ziya Gökalp"

Ziya Gökalp'in bu şiiri Türk birliğini ve bütünlüğünü vurgulayan bir üsluba sahiptir. Metin içinde iki dizenin Arap harfi ile yazılmış görseli, görselin altında ise Japonca çevirisi⁷¹ yer almıştır. Japonca çevirisine bakıldığında, “Moskof” yerine “Moskova” dediği, “Moskova ve Çin'in Türk milletini böldüğünü, Türklerin Rusya'da ve Çin'de artık özgür oldukları” biçiminde “Moskova” sözcüğü dışındaki kısmının birebir çevirdiği söylenebilir. Gökalp'ten bahsedilirken onun düşünce alanında faal olduğu belirtilmektedir. Ōkubo'ya göre Gökalp düşünce temelli şiirler yazarken, Mehmet Emin, tutkulu ve halka hitap eden şiir üslubu içindedir. Makalede, Emin'in bu özelliği “Cenge Giderken” şiirinin ilk dördlüğünün Arap harfi ile yazılmış görseline yer verilmiştir (Ōkubo, 1934c: 188). Şiirin Japonca çevirisine de yer veren Ōkubo, cins sözcüğü için Japoncada “millet, halk” anlamındaki *minzoku* (民族) sözcüğünü kullanmış, şiirdeki anlamı daha güçlü bir şekilde ifade etmiştir.

「我こそはトルコ人、我が宗教、我が民族、偉大なるかな、

我が胸、我が身には火燃え充つ、

人たることは祖国の臣たることぞ、

トルコ男兒は家に止まらず、いざ、行かむ。」

⁷¹ Mehmet Emin Yurdakul'un “Cenge Giderken” şiirinin ilk dördlüğüdür:

Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur

Sinem, özüm ateş ile doludur

İnsan olan vatanının kuludur

Türk evladı evde durmaz, giderim.

Mehmet Emin

Araştırmacı, şairin, çiftçilik, hayvancılıkla uğraşan, zanaatkâr, işçi vb. sıradan halkın hayatını sade, anlaşılır bir Türkçe ile yazdığını, içlerinde saklı olan Türkçülüğü övdüğünü belirtmiştir. Halide Edip'in milliyetçi olduğunu, "Handan", "Yeni Turan" gibi romanları yazdığını, yine, İdil-Ural Türklerinden "Türk Tarih Tetkik Cemiyeti" Başkanı, aynı zamanda Ankara Hukuk Fakültesi Siyaset Tarihi Profesörü Yusuf Akçuraoğlu ile İstanbul Üniversitesinin Edebiyat Bölümü'nde Edebiyat Tarihi Profesörü Fuat Köprülüzade'nin önde gelen dil âlimleri olduğunu ifade etmiştir.

Ökubo (1935a: 75) çalışmasında, Japoncadaki *kango*'nun yabancı kökenli alıntı sözcükler olsa da Japonlaşmış olduğu durumla benzer biçimde, Türkçede de, Arapça, Farsça kökenli alıntı sözcükler içinde tamamen Türkçeleşmiş olanların sayısının oldukça fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yabancı kökenli sözcükler için izlenen iki yolun, yani Arapça ve Farsça kökenli yabancı sözcükleri çıkararak mekanik bir şekilde Türkçeye çevirme veya Türkçeleşmiş olan Arapça, Farsça sözcükler yerine Fransızca gibi Batı dillerinden sözcükleri benimsemenin akıllıca olmayacağını belirtmiştir. Bu durumu, çağdaş Türk kültürünün milliyetçilik ve batılılaşma ile kesişimi şeklinde değerlendirmiş, dilde görülen bu sürecin, geçiş dönemi olarak adlandırılabileceğini ancak Türkçenin şimdiden açık, anlaşılır hâle geldiğini anlatmıştır.

Ökubo, toplantıda (Ökubo vd., 1938: 82) yeni bulunan karşılıklar konusundaki değerlendirmesini, "okul" örneği üzerinden yapmıştır. "Mektep" denildiğinde normal "okul" anlamı duygusunun geldiğini, buna karşın şimdi kullanılmaya başlayan "okul" sözcüğünün, öz Türkçe "okumak" fiilinden türetildiğini, henüz dilde yerleşmediği için yabancı bir hissiyat oluşturduğunu belirtmiştir. Araştırmacı, konu ile ilgili görüşünü, Japoncada *gakkō* (学校) (okul) sözcüğü yerine öğrenme yeri *manabien* (学び園) denilmesi gibi bir durum olacağı, ulusal dildeki yeni biçimin kullanılmasının henüz aynı hissiyatı, aynı duyguyu tam vermediği için yeni sözcüklere zamanla alışılabileceğini ifade

etmiştir. Bir yıl önce basılan yeni Türkçe okul kitaplarında öz Türkçe sözcüklerin kullanılmasının öz Türkçenin yaygınlaşmasını sağlayacağını, zamanla Türkçenin bağımsız hâle geleceğini düşündüğünü belirtmiştir.

Toplantıda (Ökubo vd., 1938: 82), Tokugawa, *kango*'nun kaldırılıp eski *yamato kotoba*⁷² kullanılması durumunda *yamato kotoba* döneminde henüz olmayan yeni kullanılan kavramlar da söz konusu olur diyerek çağdaş hayata çok uygun olmayacağı, sorunlar çıkabileceği biçiminde görüşünü ifade etmiştir. Ökubo, Tokugawa'nın bu ifadesi ile ilgili görüşünü, Japonya'da da *kango*'nun kullanıldığını, daha önce örneği verilen okul anlamındaki *gakkō* (学校) sözcüğünün atılması durumunda, *yamato kotoba* dilinde bu kavramın olup olmadığının bilinmediğini söyleyerek belirtmiştir. Ayrıca Türkçe ile ilgili olarak dilde yabancı kökenli sözcüklerin atılması ve özleştirilmesi yönünde düzenlemeler yapılırken yeni olan kavramların Fransızca ile karşılanmasının garip bir durum olduğunu eklemiştir.

Toplantıda (Ökubo vd., 1938: 83), Türkçede hem öz Türkçe, hem Türkçeleşmiş yabancı kökenli sözcüklerin kullanıldığını Japonca ile karşılaştıran Ökubo, Japoncadaki doğu, batı, kuzey, güney anlamındaki karakterler için *tō*, *zai*, *nan*, *boku*⁷³ okunuşları ile *higashi*, *nishi*, *minami*, *kita*⁷⁴ okunuşlarının birlikte kullanıldığı örneğini vermiştir.

Dolayısıyla, Ökubo (1935a: 74) çalışmasında ve toplantıda (Ökubo vd., 1938: 82) yabancı kökenli sözcüklerin dilden çıkarılması, dilde düzenlemeler yapılması, dili öz Türkçeye döndürme yönünde çaba harcandığını ifade etmiştir. Türkçenin zengin bir dil olduğunu, fakir olmadığını da eklemiştir. Bu nedenle Türkçe karşılıklar için eski Türkçe, Türkiye Türkçesi ağızları ve başka bölgelerdeki Türk lehçelerinden uygun olanların seçilip alınması ve değiştirilmesi yolunun izlendiğini belirtmiş, özellikle köken olarak öz

⁷² *Yamato kotoba*, *wago* da denilen Japoncaya özgü sözcüklerdir.

⁷³ Doğu, batı, kuzey, güney anlamlarındaki karakterlerin Çince okunuşu.

⁷⁴ Doğu, batı, kuzey, güney anlamlarındaki karakterlerin Japonca okunuşu.

Türkçe sözcükleri bolca bulunduran Uygurcanın (Sincan Bölgesi, Kaşgar, Yarkent bölgesinin doğusundaki Türk lehçesi) seçildiğine dikkat çekmiştir.

Bu başlık altında, Ökubo'nun Türkçedeki yabancı sözlerin yoğun etkisi, dilde sadeleşme çalışmaları, harf ve dil devrimi üzerine görüşleri ele alınmıştır. Araştırmacının açıklamalarında Japoncada da benzer sorunların yaşandığı, hatta yazı dilinin değişimi konusunda tartışmaların sürmesi nedeniyle yer yer Japonca ile benzerlikler kurduğu görülmüştür.

III.2.1.2. Harf ve Dil Devrimi Üzerine Görüşleri

Ökubo (1924b: 107-108) Müslüman ülkelerin Arap alfabesi kullanmasını, Hristiyan ülkelerin Latin alfabesi kullanmaları ile benzeştirmiş, dil ayrılıklarına rağmen Arap alfabesi kullandıklarını belirtmiştir. Türkçe yazımında Arap alfabesinin kullanımının yarattığı zorluklar üzerinde durmuştur. Türkçede Arap alfabesi kullanımında yaşanan zorluklarla ilgili olarak değerlendirmelerde bulunmuştur.

Araştırmacı, (Ökubo, 1934b: 178) eserinde Arapçanın Sami dil ailesine mensup, bükümlü dil yapısında olmasına karşın, Türkçenin Altay dil ailesine mensup sondan eklemeli yapıda olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili görüşünü toplantıda da (Ökubo vd., 1938: 81) dile getirmiş, Arapçada fiillerin, Hint-Avrupa dil ailesinden olan Almanca, İngilizce ve Fransızca gibi dillerden daha karmaşık şekilde değişip, çekimlendiğini, bu durumun Türkçedeki çekimle de tamamen farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Ökubo, Arapçanın Türkçeden yapı bakımından farklılık gösterdiğini, bu farklılığın Arapçadaki

karmaşık fiil çekimlerinde de görüldüğünü, dolayısıyla iki dilin birbirinden çok farklı olduğunu açıklamıştır.

Ökubo (1934b: 178) çalışmasında, Türkçede 4 kalın, 4 ince olmak üzere toplam sekiz ünlü, Arapçada sadece “a, i, u” olarak üç ünlü bulunduğunu belirterek, bu sebeple, Türkçedeki sesleri Arap yazısıyla gösterebilmenin mümkün olmadığına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda, Arapçadaki “a, i, u” harflerinin sesletiminin Türkçedeki aynı seslerden farklı olması sebebiyle telaffuz edilememektedir. Yine, Arapçada bulunan ancak Türkçede bulunmayan çok sayıda ünsüzün bulunduğu da bu çalışmada vurgulanmıştır.

Türkçenin Arap harfleri ile yazıldığında, ince anlamların ifade edilememesi, ifadenin zor anlaşılır olması, yazım şeklinin belirsiz olması gibi nedenlerin eğitimin yaygınlaşmasını zorlaştırdığını belirten Ökubo, sadece aynı dine sahip olunması sebebiyle Türkçenin Arap harfleri ile yazılmasının doğal olmadığını belirtmiştir (1934b: 178).

Ökubo, (Ökubo vd., 1938: 81) toplantıda yine dil bilgisi ve sözcük yapısı farklılığının göz ardı edilerek Arap harflerinin kullanılmasının sorunlara yol açtığına dikkat çekmiştir. Arapça ve Türkçenin tamamen farklı olduğunu Arap alfabesi ile yazılmış yazının Türkçenin doğru bir şekilde gösterimi sağlanamadığından bir şekilde karar verilip okunduğunu ifade etmiştir. Aynı yazımın farklı telaffuzlarının mümkün olduğu, harflerin okunmasında kesinlik olmadığı, sık alıştırma yapmayınca hızlı okunamadığı gibi Arap harfli Türkçe yazımın okunmasındaki sorunları dile getirmiştir.

Türkçenin Arap harfleri ile yazımında ortaya çıkan eksikliklerin, Arap alfabesinin güzelliği, düzgün ve hızlı bir şekilde yazılması ve ona olan geleneksel bağlılıkla telafi edilemeyeceğini belirtmiş olan Ökubo, (1934b: 178) makalesinde bu şekildeki bakış açısı temelinde harf devrimine karar verildiğini ifade etmiştir.

Yeni ulusal yazı sistemi için kurulan ilk komitenin toplanmasından (26 Haziran 1928) kısa süre sonra aynı yıl 3 Kasım'da TBMM'de Latin alfabesine geçiş kararı verildiğini belirten Ökubo (1934b: 178), ertesini yıl (1929) Ocak ayından itibaren Arap harfleriyle kitapların basımının yasaklandığı ifade etmiştir. Araştırmacı, Ökubo (1934b: 178; 1938: 81) çalışmalarında, ayrıca Millet Mektebi'nin⁷⁵ açılması ile tüm halkın yeni harfleri öğrenmesinin zorunlu hâle getirildiği, hatta Gazi Mustafa Kemal'in de halka yeni alfabeği öğretmek için çaba sarfettiği aktarmıştır.

Araştırmacı, Ökubo (1934b: 178) çalışmasında, “Yeni Türk alfabesi” olarak adlandırılan Latin alfabesinin, Türk dilinin özelliklerine uyarlanmış birkaç özel karakterle birlikte 29 harften oluştuğunu belirtmiş, yeni Türk alfabesinin fonetik olduğunu, Türkçedeki lehçeler içinde en zarif, en rafine olan İstanbul ağzına dayandığını ifade etmiştir. Latin alfabesine geçişten sadece altı ay önce Arapçada yazılış biçimiyle yazılan rakamların da bırakıldığı, yerine “Arap rakamları” olarak adlandırılan uluslararası toplumun kullandığı aritmetik rakamların getirildiğini belirtmiştir (24 Mayıs 1928).

Toplantıda (Ökubo vd., 1938: 81) Ökubo'nun ifade ettiği üzere, Türkiye'nin Latin harflerini kullanmaya başlaması, basitçe Avrupalılaşıma olarak adlandırılmaz çünkü Latin harflerinin kabulü sonucunda halkın %70'i okuyup yazabilecek hâle gelmiş, yabancılar için de bu durum kolaylık sağlamıştır. Ayrıca, araştırmacı, alfabe değişiminin sadece eğitim konusunda değil, genel olarak kültürün gelişimi için de oldukça yararlı olduğunu düşündüğünü eklemiştir. Ökubo (1938c: 88) çalışmasında ise *Resimli Büyük Dil Kılavuzu*⁷⁶ eserinin başarısının Latin harflerine geçişle büyük oranda ilgisi olduğunu vurgulamıştır.

⁷⁵ Halka yeni Türk harflerini öğretmek amacıyla 1 Ocak 1929 tarihinde Millî Eğitim Müdürlüklerinin gözetimi altında Millet Mektepleri açılmıştır.

⁷⁶ Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu, 3 cilt. İstanbul: Kanaat Kitabevi.

Japonya’da mevcut olan yazı sisteminin değiştirilmesi ile ilgili tartışmaların devam ettiği bir süreçte Türkiye’de Latin alfabesi kabul edilmiştir. Türkiye’de harf devrimi Japonya için bir örnek teşkil etmiştir. Ökubo, gazetede 10 Kasım 1933 tarihinde⁷⁷ yayımlanan makalede⁷⁸, Japonya’da süren tartışmalarla ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Bizde harf meselesi henüz karışık bir hâlde bulunduğundan Türkiye’nin harf inkılabı son derece dikkatimizi celbetti.”

“Japonlar bin yıldan beri, “Kana” denilen alfabe ile Çin harflerini yan yana kullanmakta bulunmuşlardır. Bununla beraber, Latin harflerinin kabulü lehinde Japonya’da bazı cereyanlar uyanmış, hattâ Maarif Nezareti bu hususta tetkikata başlamıştır.”

Bizde “Roma-ji” denilen latin harflerinin kabul edilmesine çalışanlar arasında iki büyük fırka vardır. Bu fırkalardan biri İngilizce telaffuza göre, öteki ise Japoncaya has bir yazının kabulünü arzu etmektedir. Türk harf inkılabının muvaffakiyeti bu iki fırkayı da memnun etmiş ve bilhassa “Japon sistemi” taraftarı olan Fırka, Türk harf inkılabına, milliyet bakımından büyük bir ehemmiyet atfeylemiştir.

Yukarıda ifadeye göre Japonya’da farklı iki görüş sahiplerince de, Türkiye’de gerçekleşen harf devrimine önem vermişler ve gelişmeleri memnuniyetle takip etmişlerdir. Ökubo’nun Türkiye’deki Latin alfabesine geçişle ilgili değerlendirmelerine

⁷⁷ Hakimiyet-i Milliye gazetesi (s.4).

⁷⁸ Bu makale Tokyo Türkiye Büyükelçiliği tarafından Türk Dışışleri Bakanlığına gönderilmiştir. Üst yazısında “Hükûmeti Cümhuriyetimiz ve yüksek Reisi cümhurumuz hakkındaki iyi duygularile tanınmış olan japon profesörlerinden Mr. Koji Ökubo’nun Cümhuriyetimizin onuncu yıldönümü münasebetile yapılacak şenliklere Uzak Şark’tan bir dost sesi yetiştirmek maksadile “Türkiye Cümhuriyetinde Millî Medeniyet faaliyetlerine bir bakış” başlığı altında yazmış olduğu” şeklinde bir ifade yer almaktadır.

Belge ile ilgili Devlet Arşivleri Kaydı Bilgisi:

Belge Özeti : Prof. Koji Ökubo’nun Cümhuriyetimizin 10. yıldönümü için yazdığı “Türkiye Cümhuriyetinde Millî Medeniyet Faaliyetlerine Bakış” başlıklı yazı.

Yer Bilgisi : 44747-215607-4

Belge Tarihi : 1933-10-07

bakıldığında, alfabenin değişiminin Türk dili için gereklilik olduğu yönünde bir görüşe sahip olduğu öngörülebilir.

Ökubo (1934b: 179) çalışmasında, Türkçede harf devriminden sonra dil devriminin de yapıldığını belirtmiştir. Araştırmacı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yönetim ve aydınlar düzeyinde kullanılan “Osmanlı Türkçesi” olarak adlandırılan Türkçenin sayısız Arapça Farsça kökenli sözcük içerdiğini anlatmıştır. Bunu, Türkiye’nin kültürel gelişim aşamalarına bağlı olarak İslam ayrıca Fars sanatlarının etkisiyle oluşmuş bir durum biçiminde açıklamıştır. Ancak halkın konuştuğu dilde yabancı kökenli sözcüklerin etkisinin nispeten az olduğunu, böylece orijinal Türk dilinin korunduğunu, dolayısıyla yazı dili ile konuşma dili arasındaki mesafenin oldukça fazla olduğunu belirtmiştir.

Ökubo (1934b: 179), İslam’ı millileştiren Türkiye Cumhuriyeti’nin, yabancı sözcükleri atarak Türkçeyi özleştirmesinin kendiliğinden gerçekleştiğini söylemiştir. Bu yenilikçi hareketin XX. yy. ortasında başlamış olduğunu ancak Türkiye Cumhuriyeti’nin milliyetçi politikası temelinde düzenli, sistemli ayrıca gerçekçi bir şekilde uygulanmış olduğunu vurgulamıştır. Hükümetin bu amacı gerçekleştirmek için Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurduğunu (12 Temmuz 1932) ve çok sayıda âlime ulusal dilin araştırılması ve düzenlemeler yapılmasını emretmiş olduğunu ifade etmiştir. Ancak Kurumun kuruluşundan önce fiilî uygulamaların bir kısmının yapılmış olduğunu düşündüğünü anlatmıştır. Yani, Arapça, Farsça sözcüklerin atılması ile birlikte eski öz Türkçe sözcüklerin yeniden canlandırıldığını, terimlerin Türkçeleştirildiğini, konuşma dili ile yazı dili arasındaki mesafenin azaltıldığını, kültür ülkelerinde yaygın uluslararası modern dilin kullanımı ile süslü, çok zahmetli, karmaşık Osmanlıcadan özlü, kısa, anlaşılır, çağdaş Türkçeye geçildiğini belirtmiştir. Fakat bunun sadece akademik düzeyde bir mesele olmayıp fiilen uygulandığını, bunun sonucunda mevcut Türk dilinin önemli bir dönüşüm geçirdiğini vurgulamıştır. Dönüşümün özellikle hukuk, bilim gibi somut

metinlerde önem kazandığını, edebî sanatlarda görülen yeni tarzda bir yönelimin de yeni Türkçeye güçlendiğini ifade etmiştir. Ayrıca milliyetçilik sebebiyle ulusal dile duyulan saygı sonucu Türkçenin kullanım alanının göze çarpan bir şekilde genişletildiğini, resmî dil olarak hâkim duruma geldiğini anlatmıştır.

III.2.1.3. Tarih, Dil Araştırmaları Alanında Kurulan Kurumlar Üzerine

Ökubo Atatürk'ün talimatıyla kurulmuş Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden söz etmiş, Türkiye'de dil ve tarih alanlarında önemli çalışmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Millî tarihe saygının, millî kültür hareketinin bir konusu olduğunu belirten Ökubo'ya (1934b: 179) göre, Türk tarihi, Osmanlı'da sınırlı bir çerçevede sunulmuş, millî uyanışın sonucunda Cumhuriyet'le birlikte insanlık kültürünün gelişiminin başından itibaren binlerce yıldan beri Asya, Avrupa ve Afrika olarak üç kıtada dağılıp siyasi, kültürel büyük rol oynamış dünyanın en eski, en önde gelen, büyük bir halkın tarihi olarak ele alınmaya başlamıştır.

İslam'ı millîleştiren Türkiye Cumhuriyeti'nin, yabancı sözcükleri atarak Türkçeyi özleştirme hareketinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin milliyetçi politikası temelinde düzenli, sistemli ayrıca gerçekçi bir şekilde uygulanmış olduğu Ökubo (1934b: 179) tarafından ifade edilmiştir. Ökubo (1934b: 179; 1939b: 492), Hükûmetin bu amacı gerçekleştirmek için Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün (koruyucu) başkanlığında Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurduğunu (12 Temmuz 1932) ve çok sayıda âlimi ulusal dilin araştırılması ve düzenlenmesi konusunda görevlendirmiş olduğunu belirtmiştir.

Ökubo, Cemiyetin kuruluşunu, yeni Türkiye'nin akademi dünyasında görülen yeni hızlı gelişmeyi gösteren işlerden bir örnek olarak değerlendirmiştir. Dili yabancı sözcüklerden arındırıp öz Türkçe sözcükleri yeniden canlandırma, ayrıca Türkçenin

modernleştirilmesiyle modern çağa uyum sağlamış Türkçenin oluşturulması gibi önemli işlerin de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kuruluşunda görev alan dil âlimlerinin eliyle doğru bir şekilde planlanmakta olduğunu belirtmiştir (1939b: 489).

Ökubo (1938f: 72), Türk Dili Tetkik Cemiyetinin, kuruluşundan itibaren uluslararası akademik toplantıların yapılması, araştırmaların sunulması vb. işlerin yapılması konularında akademi dünyasına önemli katkılarının olduğuna dikkat çekmiştir.

Ökubo (1938c; 88; 1938f: 73), çalışmalarında, *Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu* eserini hazırlayan Reşat Nuri Güntekin, Ali Süha Delilbaşı, Nurullah Ataç, İsmail Hami Danişmend'i Türk Dil Kurumu ile ilgisi olan Türk dilcilerinin önde gelenlerinden olarak, İbrahim Necmi Dilmen, Hasan Reşit Tankut, Agop Dilaçar'ı ise Türk dili araştırmalarının otoriteleri olarak tanımlanmıştır.

Ökubo (1935a: 74), sadeleştirme hareketinin Cumhuriyetin milliyetçi kültür politikaları ile ani bir sıçrama yapmış olduğunu, böylece ilk defa sistematik ve uygulamalı olarak gelişme göstermiş olduğunu anlatmıştır. Yani hükûmet ve âlimlerin iş birliğine bağlı olarak dil sorununun hızla sonuca ulaştığını, karışık, sıkıntılı Ortaçağ tarzı Osmanlıcanın içinden çağdaş, kısa, öz Türkçenin geliştiğini ifade etmiştir. Gerçek resmî evraklara, gazete, dergi gibi yayınlara bakıldığında da Türkçe cümlelerin hızla değişim gösterdiğini, ilkokul kitaplarının yeniden düzenlenmiş baskılarının hazırlandığını belirtmiştir.

Ökubo “Türkiye Gerçeğini Anlatmak” konulu toplantıda⁷⁹ (Ökubo vd., 1942: 26), Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ile dil, tarih, coğrafya olarak üç daldan oluşan Fakülteyi (DTCF) Türkiye’de akademik anlamda gösterilen gelişmelere örnek olarak

⁷⁹ *Toruko no Genjitsu o Kataru* (トルコの現実を語る) [Türkiye Gerçeğini Anlatmak], *Sekai Chishiki* dergisinde 1942 yılında yayımlanmış, Ökubo Kōji (大久保幸次), Kogawa Seijirō 小川清次郎、Taketomi Toshihiko 武富敏彦 katılımıyla yapılan toplantı kayıtlarıdır. Bu toplantı için tezde (Ökubo vd., 1942) atfı kullanılmıştır.

göstermiş, bu üç kurumun tüm gücüyle Türk tarihi, Türk dili araştırmalarıyla meşgul olduğunu belirtmiş, yapılan çalışmaların içeriğine değinmiştir. Fakültede okutulan on iki hayvan takvimi konusunun derste okutulmasını dikkate değer bulduğunu ifade etmiştir. Müslüman olmadan önce Türklerin de on iki hayvan takvimini kullandığını, şimdi bile Orta Asya vs. gibi yerlerde hâlen kullanıldığına dikkat çekmiştir. Müslümanlıktan önceki Türk halkının eski dönemine ait araştırmalarının, Türkiye Türkçesine çevrilmesi işlerinin yoğun bir şekilde sürdürüldüğünü belirtmiştir. Bu şekilde akademik anlamda katkı sağlamalarının Asya halkları için minnettarlık duyulması gereken işler olduğuna vurgu yapmıştır.

III.2.1.4. Türk Dil Kurumu Faaliyetleri Üzerine

Ökubo'nun Türk Dil Kurumu faaliyetlerine dair bilgiler verdiği eserlerinde, kurultaylar, Güneş-Dil Teorisi ve terim sözlükleri çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştır. Ökubo (1935a: 72) çalışmasında, Cemiyetin 12 Temmuz 1932'de kurulmasının ardından TBMM Başkanı Kâzım Özalp Paşa başkanlığında, 26 Eylül 1932'de başlayıp 5 Ekim 1932'ye kadar süren Birinci Türk Dili Kurultayı'nın yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca Kurultaya birçok bilim adamı ve eğitimcinin katılarak çeşitli açılardan Türk dili ile ilgili araştırma bildirimlerini sunmuş olduklarını ve bu Kurultaydan önemli bilimsel sonuçlar ortaya çıktığını anlatmıştır. Ökubo'nun Kurultay ile ilgili bilgilendirmelerine bakıldığında, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin çalışmalarının, düzenlediği Birinci Türk Dili Kurultayı'nın Japonya'da alan uzmanlarınca takip edilmiş, incelemeye değer önemli gelişmeler olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Ökubo (1938f: 74) çalışmasında, ayrıca 1937 yılında Beşinci Türk Dil Bayramı'nın kutlandığı Kurultay'ın, “Yine her zaman olduğu gibi Cumhurbaşkanı

Atatürk'ün" ve "çok sayıda Türk, ayrıca yabancı ülkelerden gelen âlimler" in katılımıyla gerçekleştiğini belirtmiştir. Atatürk'ün ve yurt dışından gelmiş olan yabancı âlimlerin katılımını ifade ederek, Kurultay'a Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından atfedilen önemi vurgulamak amacı güttüğü düşünülmektedir.

Esas olarak Güneş-Dil Teorisi üzerine tezlerin sunulduğu Üçüncü Türk Dil Kurultayı, 24-31 Ağustos 1936 tarihleri arasında toplanmıştır. Kurultaya aralarında Ökubo'nun da bulunduğu çok sayıda yabancı dil âlimi katılmıştır. Kurultaya katılan diğer yabancı dil âlimleri arasında Edward Denisson Ross⁸⁰, Jean Deny⁸¹, Wilhelm Friedrich Carl Giese⁸², Alessio Bombaci⁸³, Anagnostopulos⁸⁴, Miateff⁸⁵ yer almaktadır.

Ökubo, Üçüncü Türk Dil Kurultayı'nın düzenlendiği dönemde tetkikler yapmak, aynı zamanda Japonya'yı tanıtmak amacıyla Türkiye'de bulunuyordu. Bu sırada Japonya'yı temsilen Kurultay'a katılmış, selamlama konuşması yapmıştır. Kurultayla ilgili gazete haberleri ve fotoğraflar ekte yer almaktadır (EK-1, EK-12). Konuşmasında şunları söylemiştir:

Ulu Atatürk'ün himayesi altında ve hürmetli huzurunda açılan değerli Üçüncü Türk Dili Kurultayında bulunmak şerefine nail oldum. Ve bundan dolayı kalben müteşekkirim.

Dört buçuk ay evvel memleketinize geldiğim zaman, benim için ilk önce göze çarpan şey Türk Milletinin her sahadaki çalışmasıdır. Bilhassa ilimlerin muhtelif şubesinde, hususile anadil sahasındaki bütün gayretle çalışma hakikaten şayanı dikkattir.

⁸⁰ (1871-1940). İngiliz şarkiyatçısı. Fars dili alanında uzmandır.

⁸¹ (1879-1963). Türk dili üzerinde çalışmaları ile özellikle Türk Dili gramer kitabı ile tanınan Fransız Türkoloğu. Paris Şark Dilleri Okulu Türkçe Profesörü olarak Kurultay zabıtlarında geçmektedir.

⁸² (1870-1944). Alman Türkolog ve Osmanlı tarihçisi. İstanbul Darülfünunu eski profesörlerinden Alman Türkoloğu Dr. Bay Giese olarak Kurultay zabıtlarında geçmektedir.

⁸³ (1914-1979). İtalyan şarkiyatçı ve Türkoloğu.

⁸⁴ Atina Üniversitesi Filoloji Profesörü olarak Kurultay zabıtlarında geçmektedir.

⁸⁵ Kurultay zabıtlarında Bulgar Millî Kütüphanesi Şark kısmı uzmanı Dr. Miateff olarak tanıtılmıştır.

Kendim tarihçiyim. Lengüist olmasam bile, anadil hakkındaki kıymetli araştırmalarınızın ve bu husustaki bilgi faaliyetlerinizin büyük muvaffakiyetiyle lisan ilmi âlemini aydınlatıp, ona yeni bir yol açmasıyla neticeleneceğine inanıyorum.

İlimlerin hamisi olan Ulu Atatürk'e yürekten hürmetlerimi takdim eder ve değerli himayesi altından çalışmak bahtiyarlığında bulunan Türk âlimlerini tebrik ederim. (Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936-Tezler-Müzakere Zabıtlar, 1937: 315)

Ökubo (1938f: 73) tarafından Güneş-Dil Teorisi, Türkçenin ana kaynak dil olduğunun düşünüldüğü, tarihsel olarak Türkçenin dil bilimsel olarak analiz edilmesiyle kökeni ve diğer dillerle sistematik ilişkisini açıklamaya çalışan bir teori olarak betimlenmiştir. Araştırmacı, Üçüncü Türk Dil Kurultayında İbrahim Necmi Dilmen, Hasan Reşit Tankut, Agop Dilaçar, İsmail Hami Danişmend gibi Türk dili araştırmaları otoritelerinin farklı açılardan Güneş-Dil Teorisi'ni ele alıp bu teorinin akademik olarak dayanağını, temellerini ispatlamaya çalıştıklarını, Türkçe ile Hint-Avrupa dil ailesinin ortak tarihinin özellikle araştırılmakta olduğunu anlatmıştır.

Araştırmacı, Güneş-Dil Teorisi'ni hipotez olarak değerlendirmiş, yeni karşılaştığını belirttiği bu teori hakkında henüz bir yorum yapamayacağını ifade etmiştir (Ökubo, 1938f: 73). Akademik temelini onaylamak, kabul etmek konusunda bir hazırlık ve bilgiye sahip olmadığı için yeni kurulan Türkiye'deki çalışmaların heyecanı ile gösterilen bu pratik çabaya karşı saygı duyulması gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir.

Ökubo (1939b: 490) çalışmasında ise "Güneş-Dil Teorisi", Türkçenin dil bilimsel konumuyla ilgili olarak tam bir sıçrama olduğu biçiminde betimlenmiştir. Araştırmacı, bu kuramın öz Türkçenin tüm kültür dillerinin kökeni olduğuna dayanan, tarih örneğinde olduğu gibi milliyetçiliğe dayalı idealist bir plan olarak düşünülebileceğini, yine, Türk dilini Hint-Avrupa dil aileleri ile sistematik olarak ilişkilendirme çalışmalarında da böyle bir niyetin var olabileceğini düşündüğünü belirtmiştir.

Araştırmacı, Ökubo (1939b: 490) alışmasında, “Türk Dili Tetkik Cemiyeti”nin bu şekildeki araştırmayı oldukça samimi, içten bir tutumla yürütse de Türkçenin, Tunguz, Moğol dil grubu ile aynı Altay dil ailesinin bir üyesi olarak görülmesinin, dil bilimsel bir kesinlik olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, teorinin bilimsel temellerinin bulunmadığına işaret ettiği söylenebilir.

Türkçenin Altay dil ailesi grubunun içinde özellikle Moğolca ile yakın ilişkisi olduğunun doğrulandığını anlatan Ökubo (1939b: 490), buna karşın Türkçenin, Moğolca ile kesinlikle farklı bir gelişim aşaması gösterdiği bilgisini ekleyerek, Tunguz, Moğol dilleriyle kıyaslandığında dikkati çeken bir şekilde üstün bir yere konumlandırıldığını belirtmiştir.

Ökubo (1938f: 74), Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'in açış konuşmasının başlangıç kısmını aktarmıştır⁸⁶. Çevirisine bakıldığında birebir olarak çevirdiği söylenebilir. Aşağıda bu konuşmanın Türkçedeki orijinal biçimi yer almaktadır:

Yurttaşlarım,

Bugün dil bayramıdır,

Türkler için dil bayramı demek, hakikatte, millî bir Türk bayramı demektir. Çünkü - bir takım bilginler ne derse desin, başka milletler için ne yolda düşünülürse düşünülün- Türklük için dil, milliyetin bir damgasıdır ve Türkler, varlığın hangi zamanında olursa olsun, nereye gitmişler ve

⁸⁶ Ökubo'nun konuşmanın bu bölümü için yaptığı Japonca çeviri: 「同胞者君、今日は祭日であります。トルコ人のためには言語祭りなるものは正に国民的なるトルコ祭を意味します。何となれば多くの学者の説はいかにもあれ又他の国民はいかやうに考えようとも、トルコ性のためには、言語は国民の一つの旗標であります。面してトルコ人はいづれの時代を問はず、いづこへ行くとも、將又いづこに留まるも、おのが言語を持って行きました。さうしてその他に擴めたのであります...」

nerede yerleşmişlerse dillerini de birlikte götürmüşler ve oralara yaymışlardır. (TDK, Ekim 1937: 9).

Ökubo, bu konuşmanın Güneş-Dil Teorisi'nin çıkış noktasını vurguladığı belirtmiştir. Ökubo'nun konuşmayı değerlendirmesine bakılarak ise Türk dil ideolojisini kavramış olduğu öngörülebilir.

Ökubo'nun (1938f: 74-75) çalışmasında, bu konuyla ilgili olarak TDK tarafından ilkokul ayrıca ortaokul seviyesinde matematik, fizik, makine bilimi, kimya, zooloji, botanik, jeoloji ile ilgili terim sözlükleri hazırlandığı, bu sözlüklerin hazırlanma yönteminin yoğun bir hazırlık ve dikkat gerektirdiği vurgulanmıştır. Sözlüklerin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklara, Güneş-Dil Teorisi'ne bağlı olarak yapılan dil bilimsel açıklamalara dikkat çeken araştırmacı, bu sözlüklerin oluşturulmasında esas alınan etkenin "Yeni Kurulan Türkiye'nin" dile yaklaşımı olduğunu vurgulamıştır.

III.2.2. “İlk Türkçe Okuma Kitabı”⁸⁷ Üzerine

Bu bölümde yazarın Japonya'da Türkçe öğretiminde kullanılması amacıyla hazırladığı *İlk Türkçe Okuma Kitabı*⁸⁸ adlı eseri incelenmiştir. Eserde Türkçe okuma parçalarıyla birlikte Türk tarihi, coğrafyası, dini ve kültürü hakkında bilgiler yer almaktadır.

⁸⁷ İlk Türkçe Okuma Kitabı *Shokyū Torukogo Dokuhon* (初級トルコ語読本) (1940). *Kaikyōken Kenkyūjo*. Kitabın Milli Kütüphanede mevcut nüshasının iç kapağında Ömer Budda ismi yer aldığından, kitap Ömer Budda tarafından Milli Kütüphaneye bağışlanmış olabilir. Dolayısıyla Ökubo'nun Türkiye'de bulunduğu sırada Ömer Budda ile tanışmış ve kitabı Ömer Budda'ya daha sonra Japonya'dan göndermiş olabileceği düşünülebilir. Ali Hilmi Ömer Budda (1894-1952). Üniversitelerde dinler tarihi dersi vermiş, bu alanda eserler yayımlamıştır. Türk Tarih Kurumunda yayımlanmış “Türk Tarihinin Ana Hatları eserlerinin müsveddeleri” serisi içerisinde yer alan “Çinlilerin Dini” ve “Çindeki Dinler” başlıklı çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca 1943-1948 yılları arasında Türk Dil Kurumunda uzman olarak çalışmıştır.

⁸⁸ İlk Türkçe Okuma Kitabı'nda yer alan kaynakların ayrıntılı incelemesi ve içerik karşılaştırması üzerine tez yazarı tarafından hazırlanan çalışmanın künyesi şu şekildedir: Özrenk Aydın, G. (2022b). “Türkolog Kōji Ökubo'nun “İlk Türkçe Okuma Kitabı”nda (1940) Yararlandığı Kaynaklar”. *Kotodama İstanbul Academia 2.*, İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Ökubo'nun eserin ön sözünde belirttiği üzere, Japonya'da Türkçe, dünyanın en önemli dillerinden biri olarak 1930'lu yıllarda önem kazanmaya başlamıştır⁸⁹. Araştırmacı, bu nedenle, 1933'te Türk-İslam Enstitüsünü⁹⁰ kurduğu zaman, öncelikli olarak Türkçe kursları açtığını ifade etmiştir. Ökubo, Japonya'da Türkçenin resmî olarak ilk kez okutulmasını eserin ön sözünde şöyle açıklamıştır:

Şubat 1935'te Tokyo'da "Zenrin Yüksek Ticaret Mektebi"⁹¹ namında bir mektep "Zenrin Cemiyeti"⁹² unvanlı büyük bir müessese tarafından kurulmuştur. *Zenrin* yani Komşularımızla İyi Geçinme ismini taşıyan bu mektep, Türkçenin haiz olduğu ehemmiyetine binaen onu muntazam ders olarak tedris etmesinin zamana muvafık bir tedbir olduğunu gördü. Bu proje Maarif Vekâletimiz tarafından kabul edildi. İşte bu suretle "Zenrin Yüksek Ticaret Mektebi" bizde resmen Türkçeyi okutan ilk mektep olmuştur.

Türkçe öğretiminde 1930'lu yıllardan itibaren görev alması sebebiyle *İlk Türkçe Okuma Kitabı*'nı iyi bir okuma kitabına duyulan ihtiyaç nedeniyle hazırladığını ön sözde aşağıda alıntılanıldığı şekilde belirtmiştir:

⁸⁹ Kitabın yayımlanmasından önce Naitō Chishū'nun hazırladığı "Türkçe-Japonca, Japonca-Türkçe Büyük Sözlük" (日土土日大辞典, 日土協会 [Japonya Türkiye Derneği], 1936) ve Zeki Bayat ve Yonezawa Ryūsuke'nin (米沢隆輔) hazırladığı "Torukogo Kaiwa (土耳其語會話) [Türkçe Diyaloglar], 三才社 Sansaisha, 1938" eserleri yayımlanmıştır.

⁹⁰ Burada belirtilen enstitü, 1933 yılında Ökubo Kōji öncülüğünde kurulmuş olan *Isuramu Gakkai* (イスラム学会) adlı cemiyettir.

⁹¹ *Zenrin Kōtō Shōgyō Gakkō* (善隣高等商業学校) *Zenrin* (Komşularla İyi Geçinme) Cemiyeti Ticaret Lisesi, *Zenrin* Cemiyeti tarafından 1935 yılında kurulmuş okuldur.

⁹² *Zenrin* (Komşularla İyi Geçinme) Cemiyeti (善隣協会). 1933 yılında Tokyo'da Moğolistan sorununu çözmek, iki ülke arasında dostluk ilişkisi geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Moğolistan ile ilgili çeşitli konuların araştırılması yanında, eğitim, tıp, hayvancılık gibi farklı alanlarda da etkin faaliyetlerini yürütmüştür. Daha sonra Tokyo *Zenrin Kyokai* ve *Zhangjikou Zenrin Kyokai* olarak ayrılmış ve Moğolistan Araştırma Enstitüsü, Kuzeybatı Araştırma Enstitüsü, İslam Araştırma Enstitüsünü kurulmuştur.

“Muallimliğe tayin olunan ben, bu zamana kadar talebelerimiz için türlü türlü Türk kitaplarından alınan okuma parçalarını verirdim. Lakin sistematik bir tarzda tertip edilen iyi bir okuma kitabına ihtiyaç şimdi beni bu kitabın telifine sevketmiştir.”

Eserin sadece Türkçe öğretmek için değil, aynı zamanda Türk milletinin duygusu, hayatı, kültürü, tarihi hakkında genel anlamda bilgi vermek için de hazırlandığı ifade eden Ökubo, eser içeriğini, Türkiye’de Türk çocuklarına okutulan okuma kitapları, kıraat dersleri, ayrıca tarih, coğrafya ve din ders kitaplarından seçmiştir. Eser “Alfabe, Nesirler, Manzumeler, Piyes, Türkiye Coğrafyası, Türk Tarihi, İslam Dini” olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır. Ökubo ön sözde eserin hazırlanmasında yararlandığı kaynakları belirtmiştir. Bu kaynakların tespit edilen künye bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Eser Adı, Kitabın Yazarı / Yayımlayan, Basımevi, Basım Yeri, Yayımlanma Tarihi
Alfabe (1937). Kültür Bakanlığı. İstanbul: Devlet Basımevi.
Okuma Kitapları 1., 2., 3., 4., 5. Sınıflar (1937). Kültür Bakanlığı. İstanbul: Devlet Basımevi.
Ertaylan, İ.H. (1933-34). Kıraat Dersleri 1., 2., 3., 4., 5. Sınıflar. İstanbul: Türk Kitapçılığı.
Darkot, M. B., Alagöz, C. A. (1936-37). Yeni Coğrafya Dersleri 4., 5. Sınıflar. İstanbul: Türk Kitapçılığı.
Tarih 5. Sınıf (1936). Türk Tarih Kurumu. İstanbul: Devlet Basımevi.
Yeni İlmihal (1935-36). Hilmi Kitabevi, İstanbul: Marifet Basımevi.
Köy Çocuklarına Din Dersleri (1933-34). İstanbul: Hilmi Kitaphanesi.

Tablo-4 İlk Türkçe Okuma Kitabı’nda Yararlanılan Kaynaklar ve Künyeleri

Yukarıdaki künyesi verilen kitaplarda harf devrimi ve dil devrimi etkisi ile hem eski hem yeni sözcükler görülebilmektedir. Ancak “Yeni İlmihal” kitabında dini terimlerin büyük oranda öz-Türkçe olarak verildiği görülmüştür. Kitabın (1935-36)

kapağında eser adının öncesinde “Dil Kılavuzuna göre” diye bir ibare, eser adından sonra ise “İnanç ve tapınç meseleleri yazılıdır” tümcesi yer almaktadır.

Ökubo, eserin “Nesirler” bölümüne “Okuma Kitapları” ve “Kıraat Dersleri” kitaplarından seçtiği okuma parçalarını almıştır. Ayrıca “Yeni Coğrafya Dersleri 5. Sınıf” ders kitabından “Japonya” başlıklı konuyu kitabın “Nesirler” bölümüne dâhil etmiştir. Bu konuyu esere dâhil etme amacını⁹³ ön sözde “kardeş Türk milletinin memleketimiz hakkında Türk gençlerine ne anlattığını bizim gençlerimize bildirmek” olarak açıklamıştır.

“Japonya” başlıklı okuma parçası incelendiğinde Japonya’ya dair “güzel çiçekler memleketi”, “yarım asır içinde hayret verici bir şekilde terakki etmiştir”, “koca Rusya ile yaptığı harpte galip gelince bütün cihan hayrete düştü” gibi olumlu ifadeler dikkati çekmektedir (1940: 37-38).

Ökubo’nun, bu okuma parçasını esere dâhil etmesi, Türkiye’de Türk gençlerine Japonya hakkında anlatılanların olumlu olduğunu göstermek istediğini düşündürmektedir. Yine, Ökubo, (1938d: 109) çalışmasında, *İlk Türkçe Okuma Kitabı*’nda diğer ülkeler hakkındaki bilgilere kıyasla, Japonya hakkında daha fazla bilgi verildiğini, içeriğinin de oldukça uygun olduğunu belirtmiştir. Yabancıların “Fujiyama”⁹⁴ olarak kullandığı sözcüğün “Fujisan”⁹⁵ olarak Japoncadaki okunuşu ile yazılmış olmasını sevindirici bulduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de Japonca okunuş tarzının tercih edilmesinin Japonya’ya karşı olan ilgiyi göstermesi açısından değerlendirdiği görülmektedir. Ayrıca

⁹³ “Japonya” başlıklı konunun yer aldığı kitap incelenmiş ve aynı kitapta Japonya hakkında olumsuz denebilecek ifadelerin de geçtiği görülmüştür. Ancak Ökubo’nun, Türkiye’nin Japonya hakkında olumsuz değil, sadece olumlu değerlendirmelerini Japonya’ya yansıtmak istediği düşünülebilir. Konuyla ilgili ayrıntılı tartışma, tez yazarı tarafından ele alınan makalede yayımlanmıştır. Makalenin künye bilgileri şöyledir: Özrenk Aydın, Gülzemin, E. Esin (ed). (2022a). Japonya’da 1940 Yılında Basılan “İlk Türkçe Okuma Kitabı”nda Japonya. Kotodama İstanbul Kokorozashi 5. İstanbul: Efe Akademi Yayınları. s. 173-187.

⁹⁴ Fuji Dağı. Fujiyama (富士山)

⁹⁵ Fuji Dağı. Fujisan (富士山)

ders kitabında geçen Japonya'ya dair olumlu ifadelerin, Türkiye'de Japonya'ya karşı olan ilginin göstergesi olduğuna dikkat çekmiştir.

Eserde, “Kıraat Dersleri” ve “Okuma Kitapları”nda görülen farklı yazılışların ve yeni karşılıklar ile eski karşılıkların kullanımı konusunda gösterilen tutum eserin ön sözünde aşağıda alıntılandığı biçimde açıklanmıştır:

“Cümhuriyet-Cumhuriyet, mektep-okul, millî-ulusal” vs. gibi sözcükler arasında bulunan epey farklar ise Türkiyede vaki dil ıslahatı sahasındaki faaliyetlerin neticelerinden sayılmaktadır ve ikisi de hem tatbikat yüzünden ve hem de söz karşılığı bakımından bize lazım geldiği için onları tadil etmedim.”

Eserde izlediği bu tutum ile Ökubo, hem dilde yeni düzenlemelerle karışıklıklar yaşandığını göstermek istemiş, hem de karşılıkların tam olarak uygun gelmediğini, iki sözcüğün de farklı durumlarda kullanılması gerektiği konusundaki düşüncesini dile getirmiştir.

İlk Türkçe Okuma Kitabı'nın Japonya Millî Kütüphanesinden getirtilen kopyasında sadece Türkçe ön sözün, Türkiye'de Millî Kütüphaneden edinilen nüshada ise hem Türkçe hem Japonca ön sözün bulunduğu görülmüştür. Japonca ön sözde Türkçe ön sözden farklı olarak Türk dili hakkında bilgilere yer verilmiş, Türkçe öğretimi için hazırlanan eserler ve Türkiye'de yayımlanmış kaynaklar belirtilmiştir.

Ökubo'nun eserin ön sözünde belirttiği üzere Türk dili dünyadaki en önemli dillerden biridir. Türk dilinin kullanım alanı, doğuda Mançurya'dan Sincan bölgesine, Sovyet Federasyonu'nda Orta Asya'nın tamamı, Ural Dağları'ndan Volga Nehri'ne kadar uzanan bölge, Kırım Yarımadası, Kafkasya'nın doğusu, yine Afganistan ve İran'ın bir bölümünde, Türkiye ve Balkanların çeşitli bölgelerine kadar uzanan bölge olarak

betimlenmiştir. Ayrıca Irak, Suriye, Mısır gibi ülkelerde de Türkçeye rastlandığını belirtilmiştir. Ökubo, bu eserin ön sözünde, tezin “Türk Dili ve Dil Ailesi” başlığında da geçen Türk dilinin, Tunguz dili ve Moğolca ile birlikte Altay dil ailesine mensup ve sondan eklemeli bir yapıya sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu yapısı nedeniyle Japonca ile bağlantılı bir yakınlık duygusu hissettirdiğinden söz etmiştir.

Ökubo, yaklaşık 50.000.000 kişi tarafından konuşulan Türk dilinin, geniş bir bölgeye dağılmış olduğu için çok sayıda lehçeye ayrıldığını, bunların içinde en önemlisinin nüfusu yaklaşık 18.000.000 kişi olan Türkiye’nin dili olduğunu söylemiştir. Tüm Türk lehçeleri içinde düzenli dil bilgisi yapısı, melodik telaffuzu ile en gelişmiş ve rafine lehçe olarak genel anlamda Türkçe, sadece “Türkçe” dendiğinde dar anlamda Türkçenin, yani Türkiye Türkçesinin işaret edildiğini belirtmiştir. Matematik gibi kuralları düzgün bir yapıya sahip Türk dilinin lehçeleri arasındaki farkların da çok fazla olmadığını, bu sebeple Türkiye Türkçesi bilgisinin temel alınarak diğer lehçelerin çalışılmasının kolaylıkla mümkün olacağını düşündüğünü anlatmıştır.

Yine, eserin Japonca ön sözünde, Türkçenin akademik araştırmalar için öneminin siyaset, ekonomi gibi açılardan ön plana çıktığını açık bir şekilde şöyle ifade edilmiştir:

“Ülkemizde son dönemde Türkçenin akademik araştırmalar için önemi, sırasıyla siyaset, ekonomi gibi çeşitli yönlerden gerçek değeri, bizim milletimiz tarafından giderek fark edildiği gerçeğidir.”

Türkiye’de öz Türkçe sözcüklerin kullanılmaya başlanması nedeniyle Türk Dil Kurumu yayınlarından “Türkçeden Osmanlıcaya Karşılıklar Kılavuzu”nu Türkçe öğreniminde kullanılabilecek kaynaklardan biri olarak göstermiştir. *İlk Türkçe Okuma Kitabı*’nın kapak görseli ve içindekiler kısmı EK-13’te yer almaktadır.

Nesirlerin yazar adlarında Dil Encümenine üye seçilmiş olan ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti umumi kâtipliği yapmış olan Ruşen Eşref Üneydin (1892-1959), “millî şair” olarak anılan Türk Millî Edebiyat akımının öncü şairleri arasında yer alan Mehmet Emin (1869-1944) göze çarpan isimlerdir.

İlk Türkçe Okuma Kitabı içerisinde seçilen okuma parçaları, piyes ve şiirler incelendiğinde Türkiye, Atatürk, Türkçe, bayrak gibi konuların öne çıkarıldığı parçalar görülmektedir.

Nesirler içerisinde sosyal yardım cemiyeti Kızılay, piyes içeriğinde Çocukları Koruma Kurumu ele alınmış, bu cemiyetlerin önemi, yaptıkları işler anlatılmıştır. Böylelikle, Türkiye'nin sosyal yardım alanındaki ilerlemeleri örneklendirilmiştir.

Babası şehit olmuş bir çocuğun treni durdurarak Türk askerini düşmanın tuzağından kurtarması, şanlı bayrağın kutsallığı, Rusya ile savaşta kolunu kaybetmiş bir gazinin atalarımızın binicilik, nişancılık ve yiğitlikte nam saldığından söz etmesi, genç askerlerin gururla, cesaretle savaşacakları yere doğru yol almalarının anlatıldığı okuma parçaları dikkati çekmektedir. Bu okuma parçaları ile şehitlik, gazilik kavramları, bayrağa verilen önem, küçük büyük her yaşta görülen vatan sevgisi, Türk insanının yiğitliği, binicilik ve nişancılıktaki başarısı öne çıkarılmıştır.

Mustafa Kemal'in ağzından çocukluk ve okul hayatının anlatıldığı okuma parçası, Japonya'da Türkçe öğrenenler için Atatürk'ün de zorluklar yaşayarak, çalışarak, zaman zaman başarısızlıklar yaşayarak bugünlere geldiğini gösteren Atatürk'e dair farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Yine, Atatürk'ün Türkçeyi yabancı etkilerden kurtarması ve özgürlüğüne kavuşturması konulu okuma parçasında eskiden Türkçenin içinde bulunduğu durum şu şekilde anlatılmıştır (1940: 30-31):

Eskiden Türk dili işe yaramaz diye, sultanlar, softalar arap ve fars sözcük ve kurallarını almışlardı; şiirlerini, kitaplarını hep onunla yazarlardı. “El” demezler, arapça “yed” yahut farsça “Dest” derler; “Baba”yı kaba bulurlar, arapça “eb” yahut farsça “peder” derler. “Ev”i beğenmezler, arapça “Beyt” yahut farsça “Hane” derlerdi. “Babamın evi” yerine “Hanei peder” yahut “Beytül’ eb” diye yazarlardı. Eski şiirleri kimse anlamaz, eski kitapları kimse okumazdı. Devlet kapısına gidip derdini anlatmak için üç dil bilmek lâzımdı. Böylelikle türkçemiz soluyor, zayıflıyor, sözcükler unutuluyor; kuralları kayboluyor, yerine de üç dilden karışık, tatsız, bir bulamaç geliyordu.

Bu okuma parçasının, dilde sadeleşme, harf devrimi ve dil devrimi öncesinde Türkçenin durumunu örneklerle anlatabilmesine imkân sağlaması nedeniyle Ökubo tarafından seçildiği düşünülmektedir.

Ayrıca Fuzuli, Baki, Katip Çelebi, Şinasi, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin’in “Türk Büyükleri” başlığı altında tanıtıldığı okuma parçası yer almıştır. Ökubo, Fuzuli, Baki ve Tevfik Fikret’ten şiirler çevirmiş, Ziya Gökalp’e dair yazısında bilgiler vermiş, yine Ömer Seyfettin’in “Gençlikte mi, İhtiyarlıkta mı?” başlıklı çalışmasını çevirmiştir. Ökubo’nun daha öncesinde çeviriler yaptığı, yazılarında bahsettiği, önem verdiği bu kişilere dair bilgiler nesirler bölümünde yer almıştır.

Türkistan’da bulunan Semerkant şehrinin güzelliklerinden bahsedildiği, ilim ve sanatta da gelişmiş olduğunu anlatan okuma parçasında, önemli çalışmaları bulunan Timur’un torunu olan Uluğ Bey’in başarılı ilmî çalışmaları bulunduğu da söz edilmiştir. Türk dünyasının büyüklüğünü, bu topraklarda hem pek çok güzel yerin bulunduğu, hem de önemli ilmî çalışmaların yapıldığını gösteren bir okuma parçası olarak kitapta yer verilmiştir.

Alp Aslan’ın kazandığı Malazgirt Zaferi (1071) konulu okuma parçasında Türklerin kahramanlığı, cengâverliği, medeniliğinin anlatıldığı, ayrıca Avrupa uluslarından üç yüzyıl kadar sonra ilk kitap basımının 1729 yılında gerçekleşebildiği ve

kitap basımında asıl ilerlemenin Cumhuriyet’le, özellikle alfabenin değişimi ile gerekleştiiğini anlatan okuma parçalarına da kitapta yer verilmiştir. Burada matbaanın anlatıldığı okuma parçasında özellikle alfabe değişiminin kitap basımını kolaylaştırdığı ve ucuzlattığının vurgulanması dikkati çekmektedir.

Seçilen manzumelerin şairleri arasında Hasan Âli Yücel, Ruşen Eşref Ünaydın⁹⁶, Celal Sahir Erozan⁹⁷, Tefik Fikret⁹⁸, Besim Atalay⁹⁹, Ziya Gökalp, Mehmet Emin, İsmail Hikmet, Sâmih Rifat, Yusuf Ziya Ortaç, Ömer Seyfettin, Orhan Seyfi ve Aka Gündüz’ün adları görölmektedir. Bu isimler arasında dönemin önemli edebî kişileri olarak Ökubo’nun da eserlerinden, şiirlerinden çeviriler yaptığı, yazılarında bahsettiği kişiler olarak yer almaktadır. Ayrıca Ruşen Eşref Ünaydın, Celal Sahir Erozan, Sâmih Rifat, Türk Dil Kurumunda görev almış kişilerdir. Manzumelerin konuları arasında Atatürk, İsmet İnönü, Ankara, Sakarya, Anadolu gibi Türkiye Cumhuriyeti için en önde gelen isimler ve yer adları gelmektedir.

Kitabın “Türkiye Coğrafyası” başlığı altında “Yeryüzünde Türkler” alt başlığı ile Türklerin yaşadığı geniş coğrafya alanı tanımlanmış, içinde yer alan milletler ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ayrıca bu milletlerin inançları, dili hakkında genel bilgi verilerek, çoğunlukla İslam dinine inanan halklar oldukları, çok küçük bir kısmının Hristiyan ve Şamani (putperest) olduğu, hepsinin Türk dili konuştuğu, aralarında sadece ufak lehçe farklarının görüldüğü anlatılmıştır. Bu şekilde tezin “Türk Dili coğrafyası”, “Türk Dili Lehçeleri” başlıklarında yer alan Ökubo’nun ifadeleriyle örtüşen bilgilere sahip okuma parçasının kitaba dâhil edildiği görölmektedir.

⁹⁶ (1892-1959) Türk gazeteci, yazar, siyasetçi ve diplomat ve öğretmen. Türk Dil Kurumunun ilk genel yazmanı (kâtibi umumisi) olarak 1932-1933 yıllarında görev yapmıştır.

⁹⁷ (1883-1935) Türk Dil Kurumunun dört kurucu üyesinden biridir. Şair, yazar, yayıncı ve politikacıdır. Dilin sadeleşmesini savunmuştur.

⁹⁸ (1867-1915) Şair, öğretmen. Servet-i Fünun topluluğunun lideri, devrimci ve idealist fikirleri ile dönemin aydınlarını etkilemiştir.

⁹⁹ (1882-1965) Öğretmen, Millî Eğitim Müdürü, şair, yazar, milletvekili. Türkçe dil bilgisi konusunda kitapları ve yazıları bulunmaktadır. Kur’an’ı ve Kaşgarlı Mahmut’un eseri Divan-ı Lügat’it Türk’ü Türkçeye çevirmiş, Türk Dil Kurumunun merkez kurulunda kuruluşundan 1949 yılına kadar görev almıştır.

“Türk Tarihi” başlığı altında ilk olarak “Göktürler Zamanında Türk Medeniyeti” konusuna yer verilerek, sonra Selçuklular, Osmanlılar ve “Kurtuluş Savaşı”, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde yapılan devrimler sıralaması ile anlatılan ders içeriklerinin yer aldığı bilgiler kitaba dâhil edilmiştir. Böylelikle Türk tarihinin İslam tarihi ve Osmanlı tarihi ile sınırlı olmadığı yönündeki Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihe olan yeni bakış açısı takip edilmiştir.

“İslam Dini” başlığı altında Müslüman olmuş birçok milletin İslam medeniyetini meydana getirdiği, bu medeniyette en büyük payı olan milletin Türk milleti olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu bilginin, Ökubo’nun yazılarında dile getirilen bir konu olduğu görülmektedir.

İlk Türkçe Okuma Kitabı’nın yayımlanma tarihi, Türkiye’den dönmesinin ardından dört yıl, kendi kurduğu enstitü olan Türk-İslam Enstitüsü’nün kuruluşundan iki yıl sonrasındaki bir tarihe karşılık gelmektedir. Dolayısıyla kaynaklara Türkiye’de bulunduğu sırada ulaşmış olduğu düşünülebilir.

Eserin yayımlandığı 1940 yılı, Japonya’nın yayılmacı politikasını sürdürdüğü ve İkinci Dünya Savaşı’na girmek üzere olduğu dönemdir. Böyle bir dönemde yayımlanmış eserin önemli olduğu aşikârdır. Dolayısıyla, Ökubo’nun da kitabın ön sözünde ifade ettiği üzere, eser dil öğretme kitabı olmanın ötesinde antropolojik bir işleve sahiptir.

Osmanlı Türkçesinden çevirileri de bulunan Ökubo’nun Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinleri kitaba dâhil etmemesi, değişen Türkiye’de Osmanlı Türkçesine bakışa dair önemli bir bilgi birikimi ve düşüncesi olduğuna işaret etmektedir.

Türk milletinin Japonya hakkında Türk gençlerine ne anlattığını Japon gençlerine bildirmek amacıyla Japonya konusunu kitaba dâhil etmesi, yetiştirdiği öğrencilerine çok boyutlu bir yapı sunması açısından önemlidir.

Ökubo'nun Japonya'da Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenecek kişilere Türkçe ana dil konuşucusu çocukların kullandığı kitaplardan yararlanarak, onların izlediği aşamalara göre *İlk Türkçe Okuma Kitabı*'ni hazırlamış olması, yabancı dil öğretimi açısından farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda Türkçenin öğretimine verdiği önemin ve bu konuda gösterdiği çabaların somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kitabın sadece dil öğretmek amacıyla değil, Türk milletinin duygusu, hayatı, kültürü ve tarihi hakkında başlangıç seviyesinde ancak genel bilgi vermek amacıyla hazırlandığını belirtmesi, öğrenenlerin ne amaçla Türkçeyi kullanacağı konusu ile ilişkili bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır.

III.2.3. Makalelerinde Geçen Türkçe Sözcükler Üzerine Görüşleri

Ökubo'nun makalelerinde geçen Türkçe sözcükler üzerine görüşleri, “ ‘Keyif’ Sözcüğü Üzerine”, “Edebiyat Çevirilerinde Geçen Türkçe Sözcükler Üzerine”, “Tarih Alanındaki Çalışmasında Geçen Türkçe Sözcükler”, “ ‘İslam’ Başlıklı Makalesinde Geçen Türkçe Sözcükler” olarak dört alt başlıkta irdelenmiştir.

III.2.3.1. “Keyif” Sözcüğü Üzerine

“Keyif” sözcüğü Ökubo'nun (1944) çalışmasında, “Keyif Ruh Hâli” başlığı altında ele alınmıştır. Türklerin karakterini “Keyif” sözcüğü üzerinden incelemiş, keyif ruh hâlinin Türklerin günlük hayatındaki görünümünü betimlemiştir.

Ökubo, doğada, manzaralı bir yerde dalıp giden, sessizce oturan Türklerin görüntülerine sık rastladığını belirtmektedir. Bunun bir ruh hâli olduğunu ve Türkçede bu ruh hâline keyif dendiğini ifade etmiştir. Keyifin Türklerin hayatında derin bir yere sahip

olduğunu günlük selamlaşma biçimi ile örneklendirmiştir. Türklerin keyif sözcüğü üzerinden birbirlerinin hâlini, hatrını sorduklarını ve cevaplandıklarını ifade etmiştir.

“Keyif”, günlük yaşamda sıklıkla kullanılan, Türk kültüründe önemli bir yere sahip sözcüktür. *TDK Türkçe Sözlük*'te (2023) Arapça kökenli “keyif” sözcüğü tanımını “vücut esenliği, sağlık; canlılık, tasasızlık, iç rahatlığı; rahat, huzur, afiyet; istek, heves zevk” vb. şekilde tanımlanmıştır.

Ōkubo (1944) çalışmasında, “keyif” sözcüğü için aşağıdaki Japonca karşılıkları vermiştir:

kimochi (気持ち)¹⁰⁰

shintai no kōai (身体の工合)¹⁰¹

manzoku shita kimochi (満足した気持ち)¹⁰²

kaiteki na kibun (快適な気分)¹⁰³

kokoro yoi ankesa (心よい安けさ)¹⁰⁴

horo yoi kigen (微酔い機嫌)¹⁰⁵

Ōkubo'nun yazdığı Japonca karşılıklar, onun bu sözcük üzerine düşündüğü, karşılık bulmaya çalıştığını göstermektedir. “Keyif” sözcüğü olarak hem başlıkta hem makale içinde Japonca olarak değil, özgün biçimiyle kullanmayı tercih etmesi de bu durumu teyit etmektedir. “Keyif” sözcüğünün Türkçe deyim ve birleşik sözcük yapısında da birçok kullanımları bulunmaktadır.

¹⁰⁰ Duygu, his anlamındadır.

¹⁰¹ Vücudun durumu anlamındadır.

¹⁰² Memnuniyet, haz duygusu anlamındadır.

¹⁰³ Rahat olma ruh hâli anlamındadır.

¹⁰⁴ Rahat, huzurlu bir ruh hâli, sessizlik içinde anlamındadır.

¹⁰⁵ Hafif sarhoşluk, mutluluk anlamındadır.

TDK Türkçe Sözlük'te (2023) “keyif” sözcüğünü içeren deyim, birleşik fiil veya kalıp sözler, aşağıdaki gibidir:

“keyfi bilmek, keyfi bozulmak, keyfi gelmek, keyfi kaçmak, keyfinden bayılmak (veya dörtköşe olmak), keyfine bakmak, keyfine diyecek olmamak, keyfini çıkarmak, (birinin) keyfini kaçırmak (veya bozmak), keyfinin kâhyası olmamak, (birinin) keyfini yapmak, keyfi oluncaya kadar, keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın, keyif çatmak, keyif sormak, keyif sürmek, keyif vermek”

“Keyif” sözcüğünü içeren birleşik sözcükler *TDK Türkçe Sözlük*'te (2023) aşağıdaki şekilde listelenmiştir:

“keyif ehli, keyif hâli, keyfetmek, keyfi sıra, keyfi tıklarında, keyfi yerinde, keyfi yolunda, çakırkeyif, ehlikeyif, akşam keyfi, sabah keyfi”

Sözlükte belirtilmemiş olduğu görülen günlük hayatta sıklıkla duyulan “keyif kahvesi”, “kahve keyfi”, “çay keyfi” gibi kullanımlar da mevcuttur. “Keyif” sözcüğü ile oluşturulan bu şekildeki kullanımlara ve yukarıdaki deyim ve birleşik sözcüklere bakıldığında Türkçede, “keyif” sözcüğünün Türk kültüründe çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Bunların dışında “keyif” sözcüğüne getirilen Arapça kökenli -iyet ekiyle oluşturulmuş “keyfiyet” sözcüğü farklı bir görev yüklenerek resmî yazışmalarda, diplomatik dilde “keyfiyetten”, “keyfiyetin tarafınıza bildirilmesi”kullanımı geçmektedir. Verilen kararın, kararı veren tarafın tercihinde olduğu, nedeninin sorgulanamayacağı anlamında da kullanıldığı görülmektedir.

Ökubo, Türkler arasında yaşamış, Türk tarihi üzerine çalışmış, Türk edebiyatından örnekler okumuş, bu konularda yazılar yazmış, edebiyattan çevirileri de olan bir araştırmacıdır. Türklerin kültüründe bu kadar önemli olan, günlük konuşmada sık kullanılan “keyif” sözcüğünün dikkatini çekmiş olabileceği ve bu nedenle böyle bir yazıda ele aldığı öngörülebilir. Ancak aynı zamanda, bu yazısındaki anlatımı, içeriği karşılaştırıldığında Edmondo de Amicis’in *İstanbul (1874)* eserinden esinlenmiş olabileceğine dair benzerlikler de barındırmaktadır.

Ökubo (1944), ağaç gölgesinde ya da su kenarında sessizce oturan, İstanbul’un tepelerinde vs. Boğaz’ın eşsiz manzarasına, yine Ankara’da kale içindeki eski mahalleden aşağıdaki manzaraya dalgın dalgın bakan kişileri betimlemiş, bu görüntülerini “keyif” ruh hâli olarak adlandırmıştır. De Amicis’in eserinde ‘Türkler’ başlığı altında yer alan betimleme ise aşağıdaki gibidir:

Bu halkın tabiatı, felsefesi, bütün hayatı ruhun ve bedeninin, *keyif* denilen ve en büyük zevki olan hususî bir haliyle ortaya çıkar. Kanaatle yemek, çeşmeden bir bardak su içmek, ibadet etmek, vücudunu ve vicdanını rahat hissetmek ve geniş bir ufku görüldüğü bir yerde, bir ağaç gölgesine oturup komşu kabristanın kumrularına, uzaktaki gemilere, etraftaki böceklerle, gökyüzündeki bulutlara ve nargilenin dumanına bakarak, Allah’ı, ölümü, dünyanın boşluğunu, öbür dünyanın huzurunu belli belirsiz düşünerek öylece durmak: işte *keyif*. (De Amicis, 1981: 473).

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere, Ökubo (1944) çalışmasında betimlenen doğa manzarasına dalıp gitme hâli ile De Amicis’in (1981: 473) ayrıntılı betimlemesi benzerdir. Ancak iki betimleme arasında yorum farkı vardır. De Amicis (1981: 473-474) bu durumu şöyle yorumlamaktadır:

Bu dünya tiyatrosunun işsiz güçsüz seyircisi olmak, işte Türk'ün büyük arzusu. Düşünmeyi seven, ağır, yavaş eski çoban tabiatı, her şeyi Allah'a bırakarak insanın elini kolunu bağlayan dini, imanı için dövüşüp galebe çalmak kadar büyük ve lüzumlu bir şey tanımayan, muharebe bitince bütün vazifelerin bittiğine inanan İslam'ın askeri geleneği ile böyle olmuştur. Onun için her şey mukadderdir; insan kaderin elinde sadece bir oyuncaktır; beşerî şeylere yazıldığından başka bir istikamet vermek için çırpınması faydasızdır; dünya bir handır; Allah insanı oradan ibadet ederek ve kendi eserlerine hayran olarak geçmesi için yaratmıştır. Allah nasıl bilirse öyle yapsın; bırakalım düşecek şey düşsün, geçecek şey geçsin; yenilemek, muhafaza etmek için yorulmayalım. En büyük arzusu huzurdur, hayatının rahat ahengini bozabilecek bütün sarsıntılardan en büyük dikkatle kaçırır.

Ökubo'ya (1944) göre ise, bir manzaraya dalıp gitme hâli, Türkler için sessizce içten bir şekilde duygulara dalmayı sevmenin en doğal biçimidir. Bu keyif hâli, dışarıdan gelen tüm rahatsızlıklar, sıkıntılardan uzaklaşarak ruhun huzura ulaştığı bir ruh hâlidir. Böylece huzur içinde, farkına varmadan kişi kendi kafasındaki sorunlardan ve dış dünyanın etkisinden uzaklaşıp doğayla tamamıyla uyumlu bir ruh konsantrasyonuna ulaşır. Ökubo'nun bu şekildeki yorumunun olumsuz bir anlam barındırmadığı düşünülebilir.

Ökubo'nun (1944) çalışmasında, Türklerin hayatında sık görülen keyif ruh hâlinin, Batılıların tembellik, üşengeçlik, aldırılmazlık, aylaklık gibi değerlendirerek pek anlamadıkları bir durum olduğundan söz edilmiştir. Ökubo'da Batılıların yorumu olarak değerlendirilen bu konuyu, De Amicis (1981: 160-161) eserinde, 'Âvârelik' başlığı altında aşağıdaki gibi betimlemiştir:

İstanbul günün her saatinde pek işi başından aşkın gibi görünmesine rağmen, hakikatte Avrupa'nın belki de en tembel şehridir. ...Güneş yükselmeden önce, açık bir dükkân bulmak, bir fincan kahve içmek güçtür. ...Her gün koca şehrin beş halkından birini sokaklarda bayramlık elbiseleriyle, vakit

öldürmekten başka bir şey düşünmeden dolaşırken görürsünüz. Türkler bu sanatta ustadırlar. İki paralık bir fincan kahveyi yarım günde içebilir, mezarlık selvilerinin altında kıpırdamadan beş saat oturabilirler. Âvârelikleri hakikaten, uyku gibi ölümün kardeşi, bütün melekelerin derin bir istirahati, bütün kaygıların durması, Avrupa’da hiç bilinmeyen bir yaşama biçimi olan mutlak *farniente*¹⁰⁶dir.

Ökubo’ya (1944) göre Türklerin günlük hayatta alışkanlıkla kolayca girdikleri keyif ruh hâli, Japonlar için rahat anlaşılabilir bir durumdur. Ökubo’nun, sözü edilen bu durum için Japonların Zen bahçesine bakarken içine girdiği ruh hâli örneğini düşündüğü ön görülebilir. Yine bu yorumunun, “Biz Doğu halkları olarak birbirimizi daha iyi anlarız, birbirimize daha yakın özelliklerimiz var” mesajı barındırdığı düşünülebilir.

Kullanılan sözcükler, bir anlamda kültürün bir parçası olması açısından önemlidir. Dolayısıyla, Ökubo’nun ‘keyif’ üzerine yazısını bu açıdan bir düşünce ile yazmış olduğu düşünülebilir. Ancak De Amicis’in ‘İstanbul’ eserinde Türkleri keyfine düşkün ve tembel olarak değerlendirmesinin onun dikkatini çektiği ve bu yorumlardan esinlenmiş olması yukarıdaki alıntılara bakılarak mümkün görülmektedir.

Ökubo’nun ‘keyif’ kavramının Türklerin hayatındaki önemini çok iyi gördüğü ve kavradığı düşünülmektedir. Ancak doğrudan tek bir kavramla çevirisinin güçlüğü sebebiyle üzerine düşündüğünü, anlamaya çalışarak bu yazıyı kaleme aldığı görülmektedir. ‘keyif’ kavramını anlatırken yaptığı betimlemeler ve açıklamalar ise ‘keyif’ kelimesinden çok ‘tefekkür’ kelimesinin açıklamasını, Zen bahçesini seyreden bir kişinin betimlemesini akla getirmektedir.

Ökubo (1944), Türk insanının karakterini, Japon okura “ehlikeyif, keyfine düşkün” olarak “keyif” sözcüğü üzerinden yansıtmıştır. Ancak De Amicis (1981) tarafından belirtilenin aksine tembellik, avarelik olarak değerlendirilemeyeceğinin ifade

¹⁰⁶ Fransızca tembellik anlamındaki sözcüktür.

edilmesi ile yukarıda da belirtildiği üzere ‘Batılılar sizi anlamaz, hatta sizi tembел olarak göstermek isterler ama biz Japonlar sizi anlarız, birbirimizi Batılılara göre daha iyi anlarız’ yorumunun alt metinde verilmek istendiği düşünülebilir.

III.2.3.2. Edebiyat Çevirilerinde Geçen Türkçe Sözcükler

Ökubo’nun Türk edebiyatından on dört çevirisi bulunduğu tespit edilmiştir. Çevirileri içinde dört eserinde Türk kültürü, İslam dini ile ilgili sözcükleri, ifadeleri dipnotta veya eserin başında açıklamıştır. Köken, ekler konusunda bilgiler vererek açıkladığı sözcüklere de rastlanmıştır.

Türklerle ilgili bilgi verdiği durumlarda kullandığı Türkçe sözcükler üzerine çevirinin başında veya dipnotta açıklamalar yaptığı edebiyat çevirileri, Aka Gündüz’ün *Türk Kalbi* kitabında yer alan aynı isimli hikâyesi (Gündüz, 1920), Nasreddin Hoca fıkralarından seçme fıkralar çevirisi (Ökubo, 1921), Mehmet Emin Yurdakul’un *Yaşlı Değirmenci* hikâyesi (Yurdakul, 1922), Talat Mithat’ın *Köy İmamı* hikâyesi (Mithat, 1925b) olarak tespit edilmiştir. *Türk Kalbi*, *Nasreddin Hoca Fıkraları*, *Yaşlı Değirmenci* *Doitsugogaku Zasshi*’de yayımlanmıştır. Bu dergide yer alan çalışmalar Almanca ve Japonca olarak iki sütun hâlinde yer almaktadır. “Türk Kalbi” hikâyesinin Max Rudolf Kaufmann tarafından Almancaya çevrildiği bilgisi, çeviride yer almaktadır. Ancak diğer iki çeviride bir bilgi yer almadığı için Almancaya çevirilerinin Ökubo Kōji tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Bu eserlerde geçen Türkçe sözcük ve ifadeler aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

***Türk Kalbi* Hikayesi, *Nasreddin Hoca Fıkraları*, *Yaşlı Değirmenci* Hikayesi, *Köy İmamı* Hikayesi Çevirilerindeki Açıklama ve Dipnotlarda Geçen Türkçe Sözcüklerin Sınıflandırılması**

Yer Adları	Türkistan, İstanbul, Üsküdar, Rumeli, Anadolu
San, Ünvan Adları	Sultan, Bey, Efendi, Paşa, Ak-sakal, İmam, Ağa, Hoca
İslam etkisiyle Türkçeye girmiş sözcük ve ifadeler	mescit, kısmet, şehitlik, selam, Ramazan, iftar, tespih, Allah selamet versin, Allah sana uzun ömürler versin
Türk dilinde günlük hayatta kullanılan ve Türk kültürüne dair sözcükler	kına, yaşmak, nine, cirit,

Tablo-5 Edebiyat Çevirilerinde Geçen Türkçe Sözcükler

Tabloda görüldüğü üzere eserlerinde Almanca çeviride yer alan Türkçe veya Almanca olarak geçen Türk kültürü için önemli gördüğü yer adlarını, san, ünvan adlarını, Türk külürüne, yaşantısına İslam dini etkisiyle girmiş sözcükleri ve Türk külürünü anlatan sözcük ve ifadeleri dipnotta açıklamıştır. Dipnotlarda yer alan Japonca açıklamalarında Türk adı, halkı, külürü hakkında bilgiler verdiği, bu bilgileri açıklarken Türkçe sözcüklerin orijinal dilde yazıldığı biçimi göstermeye çalıştığı görülmektedir.

Aka Gündüz’ün *Türk Kalbi* hikâyesi çevirisinde, Almanca çeviri kısmındaki sözcüklere dipnot vererek Türkçe sözcük içeren veya Türklerle ilgi bilgi içeren açıklamaları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Aka Gündüz’ün Türk Kalbi Hikâyesi Çevirisinde Türkçe Sözcük İçeren veya Türklerle İlgili Bilgi İçeren Açıklamaları
<p>“Türk deyince, Almanya ile ittifak kuran ülke olarak itilaf devletleri ile savaşan Türkler akla gelir. Ancak Türkiye ülkesi halkı, Türk milletleri içinde Osmanly [Osmanlı] olarak adlandırılan bir halktır. Türklerin temsilcisi olarak görülebilmesi, siyasi açıdan bağımsız, külürü en gelişmiş, dünyadaki külür hareketleri ile en yakın bağlantıya sahip, ayrıca Müslümanların başı olma yetkisine sahip olduğu içindir. Türk halkları içinde en batıda bulunan Osmanly [Osmanlı] dışında, Balkan, İran, Avrupa Rusyası, Sibiryâ, Türkistan, Kafkas bölgelerinde pek çok Türk halkı vardır. Onlar Türkiye halkı ile coğrafi açıdan uzaktır ama genel olarak dil, din, gelenekler bir olduğu için Türkiye insanına gerçekten hayrandırlar. Türkçülük buradan çıkmış, milliyetçi hareketler özellikle yakın zamanda burada yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu hikâyedeki kahraman da Sibiryâ’daki Baykal Gölü’nün çok ötesinden İstanbul’a gelmiştir. Bu bölge Türklerin ana yurdu olarak adlandırılan yerler olup, en doğuda yaşayan Türkler, en batıda yaşayan Türklerin yurduna gelmiş, Türkiye’nin doğal bir şekilde vatandaşı olarak kanı ve dini aynı olan bu ülke için canını vermiştir. Çöküşün eşiğinde ama çökmeyecek Türkiye’nin güçlü tarafı dünyada iki yüz milyondan fazla sayıda Müslümanla, Avrasya’da on milyonlarca sayıda Türk halkının desteğidir.”</p> <p>-istan eki: “Eski Rusya bölgesi Orta Asya’nın büyük bölümü, Türkistan olarak Türklerin ülkesi anlamındadır. Farsça ülkeyi anlatan <i>sitan</i>¹⁰⁷, Afganistan, Belucistan örneklerinde aynı şekildedir.”</p> <p>[cirit]: “Müslüman ülkelerde at sırtında oynanan bir tür oyun. Arapçada <i>jerid</i> olarak söylenmektedir.”</p>

¹⁰⁷ Kubbealtı Sözlük’te *-istan, sitan*, Farsça kökenli yer bildiren ek olarak belirtilmiş, “Sözcüklerin sonuna gelerek yer isimleri yapar, kavim isimlerinin sonuna gelerek memleket adları yapar.” biçiminde tanımlanmıştır.

“Türkçede **ak-sakaly** [**aksakal**] olarak söylenip köyün en yaşlısı benzeri bir anlamda kullanılır.”

Bey: “Türkçede son derece yüksek sosyal statüye sahip birine verilen onurlu bir ünvan, adın arkasına eklenir. Türk gazetelerinin telgraf köşesine bakıldığında “**Bey**” sözüne sık rastlanır.”

Selam: “Arapça kökenli, sağlık, güven anlamına gelen sözcüktür, Müslümanlar selamlaşmada kullanır. Almancada *Gruß* sözcüğü ile benzerdir.”

Ramasan [**Ramazan**]: “Arabistan’da kullanılan ay takviminin 9. ayıdır. Bu ayda Müslümanlar oruç ibadetlerini yerine getirirler.”

Brusa [**Bursa**]: “Anadolu’nun kuzeybatı yakasında bulunan nüfusu sadece 80.000 olan, Türkiye’nin eski başkenti olup padişahların (**Sultan**) türbelerinin bulunduğu, Türklerin en kutsal şehir olarak gördüğü, yakın zamanda İstanbul’un güvenli olmadığı dönemde itibarı artan İstanbul çevresindeki şehir, Bursa.”

“Müslümanların ibadethanesi, Almancada ‘mosche’ Arapçada **mesjid** [**mescit**] sözcüğünden gelmektedir.”

Kardasch [**Kardaş / Kardeş**]: “Türkçe sözcük, Almanca “Bruder, Schwester, Kamerad” anlamlarında, Farsça “**birader**” anlamında kullanılır.”

Stambul [**İstanbul**]: “Türkler kendi ülkelerinin başkentini **Konstantinopol** olarak değil, **İslambol** olarak adlandırır. **Stambul** bunun değişmiş biçimidir. Türklerin oturduğu yerdir.”

İftar: “Arapça kökenli, Ramazan orucunu açmak anlamında, akşam namazından hemen önce alınan hafif bir yemektir.”

Tespich [**Tespîh**]: “Arapça kökenlidir. Almanca ‘Rosenkranz’.”

Kına: “Türk ve diğer Müslüman kadınların, ellerini ve tırnaklarını boyamak için kullandıkları kına adı verilen bir bitkidir.”

Jashmak [**Yaşamak**]: “Türk kadınları tarafından kullanılan ince bir örtüdür. Artık modası geçmiş olup, hâlâ sarayda ve kırsal kesimde kadınlar tarafından takılmaktadır. Müslüman kadınların yüzlerini diğer erkeklere göstermemesi adetten olsa da Türkiye vb. ülkelerde peçeyi çıkarma eğilimi vardır.”

Nine: “Anne anlamına gelen ve sevgiyi ifade eden Türkçe bir sözcüktür.”

Rumelien [**Rumeli**]: “Türkiye’de Avrupa tarafındaki toprakların adıdır ve bu nedenle Türkçe Rum-eili [Rumeli] denir.”

Anatolien [**Anadolu**]: “Asya’daki Türkiye’nin asıl kısmıdır, yani Küçük Asya’dır. Türkçede Anadolü [Anadolu] olarak adlandırılır.”

Kismet [**Kismet**]: “Bölmek, dağıtmak anlamına gelen Arapça bir sözcüktür. Özellikle Allah’ın misafire verdiği paydır. Bu nedenle kişinin kaderi veya fırsatı anlamına da gelebilir. Türkler ve diğer Müslümanlar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. “Kismet” sanki kaçınılmazmış gibi ya da dünyanın kaderi buymuş gibi bir teslimiyet anlamı taşır. Batılılar bu konuda Asyalıları sık sık eleştirir.”

Martyrium: “**Şehitlik** (Şehitlik) Kendini vatan veya din uğruna feda etmek.”

“Şehit olan oğlu için teselliye ihtiyacı olmaması Türk kadınının güçlü ve trajik ruhunun güzel bir göstergesidir. Ashında Türk insanının erdemleri, ülkemizin samuray mizacına çok benzemektedir. O kadar saf ve iyidirler ki, günümüzün şiddetli hayatta kalma mücadelesine uygun değerlerdir, bu yüzden kaybeden olurlar.”

Pacha [**Paşa**]: “Bir önceki sayıda Türkçe olarak açıklanan “Bey” ile birlikte üst düzey bir Türk yetkilisine verilen bir ünvanıdır. Gazetelerin telgraf köşesine bakıldığında sıklıkla “... Paşa” şeklinde yazıldığını görürsünüz. Paşa, başlangıçta en yüksek sivil ve askeri yetkililere veriliyordu, ancak şimdi ağırlıklı olarak generallere veriliyor. Askeri rütbedeki subaylara veriliyor.”

Ertogrul [**Ertuğrul**]: “Bir Türk adıdır, doğal olarak Türklerde de diğer Müslümanlar gibi Arapça isimler kullanılır ama bu (Ertuğrul), saf bir Türkçe adıdır ve millî hareket bu anlamdaki alana da uzanır.”

Effendim [**Efendim**]: “Effendim, effendi İngilizcede "Mister" ve Almancada "Herr" gibi "Bay/Bayan" veya "Sayın/Hazret" anlamına gelir. Ancak isimden sonra eklenmesi, örneğin Hassan Efendi, Japonca

ile aynı şekilde İngilizce *Esquire*¹⁰⁸a benzer. Efendim, resmî olarak Benim Efendim, yani Almanca *Mein Herr* anlamına gelir ve Türkçede bir şahıs zamiri eklenirken, onu alan özne görevindeki isme de ek getirilir, bu nedenle özne zamiri bazen eksiltir. Bu durumda isimden sonraki –m eki, “Benim” anlamı katar. Türkçenin Doğu ve Batı dilleri arasında en düzenli, kesin ve gelişmiş dillerden biri olduğu söylenmektedir.”

Konak: “Türkiye’de inen kişi ya da şey, dolayısıyla misafir ya da şey, inilen yer ya da durulan yer anlamına gelir; burada son gelinen ev, özellikle büyük ev anlamına gelir.”

“Türkiye’de kadınların hor görüldüğü görüşü bir yanılgıdır. Türkiye’de kadınlara çok saygı duyulur. Anne, ailenin kraliçesidir ve saray içinde de imparatoriçe merkezdedir. “Mübarek el” tabiri sadece edebî bir retorik gibi görünmüyor.”

“Türklerin **Üsküdar** olarak adlandırdığı, Asya’da, Konstantinopolis’in karşısında, yani Asya’da bulunan İstanbul’un bir semtidir. Burada meşhur bir mezarlık vardır.”

“**Allah Selamet Versin:** Türklerin yaygın olarak kullandığı bir selamlama ifadesidir. “**Allah**” Arapçada tanrı anlamına gelen ve “**selamet**” Arapçada sağlık, güven anlamına gelen sözcüklerdir. “**versin**”, Türkçede mastar biçimi **Wermek** [vermek] olan fiile dilek kipi eki getirilmiş çekimli fiildir. Almanca “Tanrı seni korusun” anlamında *Gott Schutze Dich* biçimindedir.”

Tablo-6 Aka Gündüz’ün Türk Kalbi Hikâyesi Çevirisinde Türkçe Sözcük İçeren veya Türklerle İlgili Bilgi İçeren Açıklamalar

Yukarıdaki tabloda yer alan sözcükler incelendiğinde yer adı, ünvan adları, dinî terimler, Türkçeye özgü sözcükler ve kültüre dair açıklamalar olarak gruplandırılabilir. Yer adları, “Türkistan, Stambul, Konstantinopel, Rumelien, Anatolien, Üsküdar”; ünvan adları “aksakal, bey, sultan, paşa, efendi”; dinî terimler “cirit, mescit, selam, Ramazan, iftar, tespih, kısmet, şehitlik”; Türkçeye özgü sözcükler “kına, yaşmak, nine, cirit” biçimindedir. Sözcükler dışında açıklamalar da ayrı bir grubu oluşturmaktadır. Bunlar, Türklerin, yani o dönemde Osmanlı Türklerinin diğer Türkler arasındaki önemi, Türklerin saygı gösterme davranış biçimleri, Türklerde kadının, annenin önemi, Ertuğrul’un Türkçe kökenli bir ad olması, “Allah selamet versin” ifadesi ve –istan ekinin anlamına dair açıklamalardır.

“Türk Kalbi” hikâyesinde Türk insanının vatan sevgisi teması işlenmektedir. Okubo’nun vatan sevgisi, vatani için canını seve seve feda eden, evladını seve seve feda eden Türk milliyetçiliği duygusu ile Japon kültüründe var olan kahramanlık, millet sevgisi ile yakınlık kurmuş olduğu düşünülebilir.

¹⁰⁸ İngilizce olan bu sözcük bey, beyefendi anlamındadır.

Nasreddin Hoca fıkraları çevirisinde “hoca” sözcüğü için dipnotta yer alan açıklama aşağıdaki gibidir:

“Türkçede kullanılan “hoca” sözcüğünü Japoncaya *sensei* (先生) olarak çevirdim. Türkçede “Nasreddin Hoca” olarak geçmektedir.”¹⁰⁹ (Çeviren: Glzemin ÖZRENK AYDIN)

“Yaşlı Değirmenci” hikâyesinin Almanca çeviri kısmında “Allah sana uzun ömürler versin” biçiminde Türkçe olarak belirtilmiş ifadenin dipnotta Almanca çevirisini yazmıştır. Japonca açıklamasında karşıdaki kişiye “uzun ömür dilemenin kibar biçimde ifade edilişi” açıklamasına yer verilmiştir.

Bu hikâyede de, Türk insanının iyi kalpliliği, yaşlı, yoksul olanlara karşı yardımseverliği, ve bu yardım üzerine edilen duaların öldükten sonra da kişiye fayda sağladığı anlatılmıştır.

“Köy İmamı” hikâyesi çevirisinin başında ise “imam, efendi, ağa” sözcüklerinin açıklamaları yer almaktadır. Bu açıklamalar aşağıdaki gibidir:

“İmam: İslam dininde, Budizm veya Hristiyanlıkta olduğu gibi din adamı olan ve olmayanlar arasındaki ayırım çok kesin değildir. Yine de bazı uzmanlaşmış din görevlileri vardır. İmam da din adamı olmayıp, resmî ibadet hizmeti görevlisidir, yani din hocası diye adlandırılacak bir kişidir. Bu yüzden, bu hikâyenin kahramanı İshak Efendi’nin hareketlerinin de “din adamı” bakış açısıyla değerlendirilmesi çok uygun değildir.”¹¹⁰ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

¹⁰⁹ “先生、トルコ語の所謂 Chodja (ホジャ) をかう訳したのである。故に Nassr-ed-din Chodja と言われている。”

¹¹⁰ “導師 (イマム) …回々教には仏教やキリスト教のやうに、厳格な僧俗の差別はないが、それでも少々専門的な教役者の存在がある。従つてこのイマムも僧侶ではなく、公式の礼拝の司会者、即ち導師とも称すべきものである。故に、この小説の主人公たるイマムのイスハック、

Efendi: Japoncada olduğu gibi kişi adlarının sonuna getirilen ünvanıdır, birçok anlamı vardır ancak burada Japoncadaki *sama* (様) sayın, bay / bayan anlamına karşılık gelmektedir.¹¹¹ (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

Ağa: Ağa da denilen, aslında “şef” anlamına gelen sözcüktür. Ancak günümüzde kişiler için kullanılan onursal ünvanıdır. Japoncada saygı ifade eden, “siz, sayın vb.” anlamlara gelen *kun*, *sama* (君, 様) vb. için kullanılan, “efendi” ile aynı şekilde kişi adlarından sonra gelir, hikâye içinde sıkça kullanılan örneklerden de görülebilir.¹¹² (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde, edebiyat çevirilerinde ünvan, san belirten sözcüklerin, dinî anlamda karşı tarafa iyi dileklerde bulunma ifadelerinin Ōkubo tarafından öne çıkarılmak, vurgulanmak istendiği görülmektedir. Böylelikle Ōkubo’nun, özellikle ilk çevirileriyle Türk kültürünün, dilinin Japonya’ya tanıtılması, yansıtılması anlamında çevirilerden de yararlandığı anlaşılmaktadır.

Ōkubo’nun 1920 yılından itibaren Türk edebiyatından Japoncaya çevirileri bulunmaktadır. İlk çevirileri harf devrimi öncesi olması nedeniyle Osmanlı Türkçesinden yapılmıştır. Edebiyata ilgisinin yansıdığı bir diğer Türk dili çalışması *İlk Türkçe Okuma Kitabı*’nda, Cumhuriyet dönemi ders kitaplarından seçilmiş Türk edebiyatı eserlerinin yer alması, seçilen bu eserlerin Türkiye’nin dil politikalarıyla uyum göstermesi önemli bir veridir. Ōkubo’nun Japoncaya yaptığı çevirileri, Türk diline dair bakış açısı ile incelendiğinde, en önemli verinin Ōkubo’nun Türklük bilimi alanında bakış açısının değişmesine işaret eden sözcük tercihleri ve yer yer dipnot kullanımları olduğu

エフェンデイの行動も、我々の考えている「僧俗」の立場から批判することは穏当ではないのである。”

¹¹¹ 「“エフェンデイ…日本語のやうに、人名の後に付ける敬称でいろいろの意味もあるが、此処では「和尚様」「先生様」などの「様」に当たる。」

¹¹² 「アア…アガとも云ひ、もとは主長の意であるが、今は主として民衆に対する敬称でいろいろの意味もあるが、「君」「様」等に用いられ、エフェンデイと同じく人名の後に付けられることは、小説中に頻繁に出て来る例によってもしられやう。」

söylenbilir. Çalışmalarının ilk yıllarında *Doitsugogaku Zasshi* dergisinde Almanca ve Japonca olarak yayımlanan Türk edebî eserlerinin çevirisinde sesletim olarak Batı dilleri temelinde bir uygulama yaptığı, Türkiye’deki harf devrimi sonrasındaki çevirilerinde ise Türkiye Türkçesi sesletimini kullandığı görülmektedir. Sözcük seçimlerinde dikkat çeken en önemli değişikliklerden biri ise İstanbul için kullandığı sözcüğün değişiminde görülmektedir. İlk yıllarda “Konstantinopolis, Qonstantiniye” adlandırmasını kullanırken harf devrimi sonrası “Isutanburu” adlandırmasını tercih ettiği görülmektedir. Yine çalışmalarında Türk diline ve Türk kültürüne özgü sözcüklerin dipnotla verilmesi bu açıdan da dilsel ve kültürel farklılıkların bilincinde olduğu ve bunu aktarmaya dair özel bir tercihi olduğuna dair önemli bir veridir.

III.2.3.3. Tarih Alanındaki Çalışmasında Geçen Türkçe Sözcükler

Ökubo’nun tarih alanında çalışmaları içinde Türkçe sözcükleri, metin içinde yabancı sözcükleri yazmak için Japon yazım sisteminde kullanılan *kana* ile veya *romaji* (Latin harfli yazım) ile yazdığı görülmüştür.

Sözcük seçimleri dikkat çekmekte olup bunun en belirgin örneği *Gaikō Jihō* Dergisi’nde 1923 yılı Aralık ayından 1925 yılı Şubat ayına kadar olan dönemde 14 sayıda bölüm bölüm yayımlanmış raporda görülmektedir (1923; 1924a; 1925a). Bu başlık altında Ökubo’nun raporunda geçen Türkçe sözcükler sınıflandırılarak ele alınmıştır. Sınıflandırılan sözcükler, tablo hâlinde sunulurken araştırmacının bu sözcüklerle ilgili tanım ve açıklamaları birebir çevrilerek tabloya dâhil edilmiştir. Sözcüklerin Türkçe okunuşu köşeli parantez içinde belirtilmiştir. Aşağıdaki tabloda kişi adları görülmektedir:

Kişi Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı

Seljuq [Selçuk]

Osman (Devletin kurucusu Osman),

Oghuz [Oğuz] (Türklerin atası),

Bajezid [Bayezid], Yildirim [Yıldırım] (電光),

Timur-Lenk

Lalashahin Bey [Lala Şahin Bey] (Rumeli beylerbeyi olarak görevlendirildi),

Muhammad [Muhammed] (Mehmed isminin Batılılarca Muhammed veya Mahomed olarak söylenmesi Arapça bir sözcük olan Muhammad'den gelmiş olması sebebiyledir. Bu Arapça sözcük Türkçe söylenişte yumuşamış Mehmed, Memed şeklinde tamamen Türkçe söyleniş biçimine uyarlanmıştır),

Fatih Sultan Mehmed Khan [Fatih Sultan Mehmet Han] (征服者),

Sinan (Dâhi mimar),

Jem [Cem] (Bayezid'in kardeşi Cem),

Yauz [Yavuz] (峻巖),

Sheikh Ibrahim [Şeyh İbrahim] Multeke-ul-ebhar (denizlerin birleştiği yer),

Abu Bakr [Ebu Bekir], Umar [Ömer], Othman [Osman], Ali, Quraish [Kureys kabilesi, ailesi],

Fatima [Fatma] (Hz. Muhammed'in kızı),

Hasan, Husain [Hasan, Hüseyin] (Hz. Muhammed'in torunları, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın çocukları),

Ismail (Sufi Hanlığı'nı kurmuştur),

Qanuny Sultan Süleiman Khan Ewwel (I. Selim'den sonra gelen padişah, I. Süleyman (Kanuni Sultan Süleyman), en önde gelen padişahlardan biri, dönem dönem Fetret Dönemi'nde Edirne'de sultanlığını ilan eden Bayezid'in oğlunun I. Süleyman olduğunu iddia edenler bulunmaktadır. Ancak bunun resmi bir durum olmaması nedeniyle Avrupalı tarihçilerin ve Türk tarihçilerinin çoğunluğu Kanuni'yi I. Süleyman olarak kabul etmektedirler.) **Qanun [Kanun]** (普通法), **Qanuny [Kanuni]** (立法者), **Sahaby Qyran [Sâhipkıran]** (Kanuni Sultan Süleyman için Kanuni veya Sahib Kıran denir. Sahib Kıran ifadesi gezegenlerin bir araya gelmesi, tarihli kişi anlamındadır.), **Capitulation [Kapitülasyon]** (Hristiyan ülkelerle Türkiye arasında yakın dönemde Lozan Antlaşması'nın imzalanmasına kadar yaklaşık 400 yıl süren yabancı ülkelere tanınan imtiyazlar sistemi),

Khairuddin [Hayrettin], Barbarossa (Batılıların deyimiyle Barbaros),

Turgod [Turgut]

Piale [Piyale]

Fuzuli, Divan, Leila [Leyla], Mejnun [Mecnun]

Baki,

Kochi Bei [Koçi Bey] Türklerin meşhur tarihçisi, IV. Murat döneminde yaşamış bir kişi. "Türk İmparatorluğu'nun Gerileme Tarihi" ni yazmıştır. Almanya'nın Türk tarihçisi olarak tanınmış ünlü Hammer, Koçi Bey'i "Türkiye'nin Montesquieu'su olarak değerlendirmiştir.

Tablo-7 Raporda Geçen Kişi Adları

Yukarıdaki tabloda Türk devlet kurucuları, padişah veya farklı ünvanlara sahip devlet yöneticileri, peygamber, halife, ordu komutanı gibi önemli kişilerin adları görülmektedir. Selçuk, Osman, Oğuz gibi isimler aynı zamanda soy bildirerek belli dönemleri, belli bir düşün dünyasını, tarihsel süreci de adlandırmaktadırlar. Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman gibi padişah adları yine tarihsel süreçte önemli gelişmelerin yaşandığı dönemleri ifade eden isimler olarak kavram alanı geniş adlandırmalardır.

Ünvan Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı
<p>Vezir (大臣, 宰相)</p> <p>Sultan (Arapçada padişah anlamı için kullanılan sözcük), Sultan Osman Gazy, Sultan Orkhan Gazy, Sultan Murad Khan Avval Khudavendgyar (ilk kez Bayezid için kullanılmış, daha sonra önceki padişahlar için de kullanılmıştır),</p> <p>Emir (aslında sadece Emir denirdi, Emir, Sultan ile aynı şekilde Arapça kökenli olup Amir'in değişmiş biçimidir), Amir, Khan, Qarhan (öz Türkçede Khan, Qarhan padişah anlamı için kullanılır),</p> <p>Padishah (Farsça kökenli sözcüktür), Tugra [Tuğra] [Padişah mührü], Babi-Ali [Bâbîâli] (大問) Türk merkez hükûmeti anlamında Arapça olarak Bab-ı Âli olarak adlandırılmıştır.), La Porta Sublima (Bab-ı Âli' nin İtalyanca çevirisidir), The Sublime Porte (Bu çeviriden hareketle başka Avrupa ülke dillerine böyle çevrilmiştir.), Die Hohe Forte, La Sublime Porte (Bugün de Avrupa ülkelerinde Türk hükûmetini işaret etmek için The Sublime Porte, Die Hohe Forte, La Sublime denmesi bu yüzdendir), Sanjaq [Sancak] (Türkçede bayrak anlamındadır, o dönemdeki devletin idari bölümlenmesinde vilayetten sonra gelir, idari bölümlendirme birimi olarak kullanılmıştır.) Vilayet (sancak vilayetten sonra gelir), Divan (Dört temel köşe taşı oluşturan bakanlardır. Sultan devlet işlerini görüşeceği zaman bu dört bakanı çağırır, ön görüşme yapardı. Bu görüşme Diwan olarak adlandırılırdı.), Diwan [Divan] (İmparator önünde düzenlenen kabine toplantısı),</p> <p>Bey, Pasha [Bey, Paşa] (Bey, Pasha Türkçeye özgü ünvanlardır, Türk devletinin kuruluş döneminden itibaren var olmuş sözcükler olup, anlamı dönemler ilerledikçe zamanla değişse de bugün de kullanılan herkesçe bilinen sözcüklerdir.),</p> <p>Bek (Bey sözcüğü bek sözcüğünün yumuşamış biçimidir.), Bey (Türklerin bugün de Bek yazıp Bey diye okuduğu bilinir. Güneydoğu Rusya ve Orta Asya tarafındaki diğer Türk halkları bugün Bey demeyip orijinal biçimi olan Bek olarak okurlar),</p> <p>Osman Bey (Bey sözcüğünün isme getirilme şekli döneme, duruma göre farklılık göstermektedir. İlk olarak devleti yöneten genç kişilerin, çocuklarının adlarının arkasına eklenirdi, yine devleti yönetmeyen ancak onlarla kan bağı bulunan soylu aileler, paşa, bunun dışındaki sivil veya askeri makam sahiplerinin çocukları vb. kişilerin isimlerinden sonra getirilir. Sadece saygı belirten bir ifade olarak da kullanılır),</p> <p>Beylerbeyi (Bey sözcüğünden oluşmuş özel bir anlama sahip sözcük. Beyler içindeki bey.),</p> <p>Chelebi [Çelebi] (君子),</p>

Vezir (大臣), (dört önemli görevden (Sütundan) oluşan en önemli konumu oluşturmaktadır. Sayıları dönemden döneme değişiklik göstermiştir. Kuruluş döneminde sadece 1 kişiydi, 2 -3 kişi olduğu da olmuş, ancak II. Mehmet Dönemi'nde dört kişiye çıkarılmıştır),

Vezi-Azam (Dört vezir arasında bir kişi 総理大臣 yani başbakan konumunda idi, bu kişi Vezi-i Azam olarak adlandırılırdı),

Sadri- Azam (Vezi-i Azam dışında bu şekilde de çağrılırdı), The Grand- Vizier (Avrupalıların Osmanlı Türk Vezi-i Azam'ını The Grand Vizier olarak adlandırması bu yüzdendir), **Mühri-Hümayun (国璽)** (Vezi-i Azam'da bulunan devlet mührü),

Qazi-Asker (Qazasker) [Kazasker] (法官), (法務官) (ikinci önemli sırayı oluşturur. Bu makam en yüksek seviyedeki adli memurdur. Bu makamda başlangıçta sadece bir kişi vardı. II. Mehmet'in son döneminde Rumeli ve Anadolu için ayrı ayrı kazasker atanmıştır.),

Defter-Dar [Defterdar] (財務官) (üçüncü sütun olarak en yüksek seviyedeki mâli işler sorumlusu. Bu dönemde tek kişiydi.),

Nişanjy [Nişancı] (Dördüncü sütunu oluşturan makam İçişleri Bakanı olarak da adlandırılabilir Nişancı görevidir. Nişan işaret anlamındadır, Türk İmparatoru'na özel mührüdür. Yani tuğradır.),

Reis-Efendi (Divan toplantısına bu dört bakan haricinde katılanlar olurdu. Biri Reisul-Kitab-Efendi idi. Reis-Efendi Reisul-Kitab-Efendi'nin kısaltması olup Baş Katiplik idi. Görevi daha sonra Nişancı olan İçişleri Bakanı görevinden daha önemli hâle geldi.),

Qapu-Agasy¹¹³ [Kapı Ağası] (主人, 君, 主長, 兄, 文武の官吏) (Dört önemli bakan ve diğer bakanlar dışında Ağa da yüksek düzeydeki bir rütbedir. Ağa da Paşa, Bey, Efendi vs. ile birlikte Osmanlı Devleti'nde özel bir adlandırmadır. Ağa'nın birçok anlamı vardır. Kapı ağası, Kapının Ağası, hareme hizmet eden beyaz ırktan baş hadım görevli),

Qyzlar-Agasy [Kızlar Ağası] (Kadınların ağası, siyah ırktan baş hadım görevli. İç ağalık görevlerindedir.),

Yenicheri-Agasy [Yeniçeri Ağası] (Dış ağalık görevlerinden olup Yeniçeri ordusunun komutanıdır.),

Shah [Şah] (O dönemde İran devlet başkanı şah olarak adlandırılırdı, bu durum bugün de aynıdır),

Kapojy [Kapıcı]

Mutpak-emini [Mutfak Emini],

Padishah Baba [Pasdişah Baba] (天様の御父さん),

Oda Bashy [Oda Başı] (室長, 侍従), (Her zaman padişahın yanında duran, hizmetini gören kişi, şef, vekil),

Ich oglany [İç Oğlanı] (内の子 小姓) (Oda Başı'na bağlı olan kişi),

Sakajy [Sakacı] (su taşıyan),

Tachtajy [Tahtacı] (ağaç kesen),

Kilerji Bashy [Kilerci Başı] (kilerden sorumlu kişi, Kilerji Kilerci Başı'na bağlı çalışanlar, Bostan çiçek bahçesi veya tarla), **Kiler Odasy [Kiler Odası]** erzakların bozulmadan saklanabilmesi için kullanılan oda,

Bostanjy Bashy [Bostancı Başı] Bostandan sorumlu kişi,

Bostanjy [Bostancı] Bostancı Başı'na bağlı olarak çalışanlar,

Halwajy [Helvacı] İmparator için özenle helva yapıldı, **Halwa [Helva]** Türkiye'ye özgü tatlı, susam yağı, tahıl, bal, şekerli sudan yapılan bir tür tatlı,

¹¹³ II. Mehmet Dönemi'nde devlet görevlileri iç ve dış olarak ikiye ayrılırlar. Kapı Ağası, İç ve dış olarak ikiye ayrılan Ağalık içerisinde iç ağalık görevlerindedir.

<p>Tawashy / Hadym / Haremaasy [Tavaşı, Hadım, Haremağası] (Burası erkeklere tamamen yasak bir bölge olduğu için dış dünyayla, bu tarz adlandırmalara sahip kişiler aracılığıyla iletişim kurulur)</p> <p>Kyzlaraasy [Kızlar Ağası] (hadım olan kişilerden sorumlu 姫達の司), Harem(後宮), genel anlamıyla kadınlar odası, harem olarak adlandırılır, “Haram”, “Harem” sözcüğü Arapça haram sözcüğünün değişmiş biçimidir, Bab us-se Ade (後宮) Bab us-se Ade),</p> <p>Kady [Kadı] (Türk yargıcı olarak, İslam’ın kutsal kitabı temelinde hüküm veren yargıç),</p> <p>Subashy [Subaşı] [Emniyet Amiri),</p> <p>Terjuman [Tercüman] Türkçede tercüman, Tercümanlık tercüme işinin meslek olarak söyleniş biçimi</p>
--

Tablo-8 Raporda Geçen Ünvan Adları

Yukarıdaki tabloda devlet yöneticilerinin ünvanları, yine saray içinde farklı kademelerdeki görevlilerin ünvanları yer almaktadır. Sözcüklerin kökeni, kullanılmaya başlandığı dönem, Batı dillerinde adlandırılışı, değişmiş telaffuz biçimleri, görev betimlemeleri gibi açıklamalara yer verilmesi dikkati çekmiştir.

Askerlikle İlgili Terimler ve Ökubo’nun Tanımlayışı
<p>Yaya (Japonca “歩兵隊” (Farsça kökenli “piyade” sözcüğünün Türkçe karşılığı),</p> <p>Piyade (Japonca “歩兵隊” (yaya) sözcüğünün Farsça karşılığı),</p> <p>Yenicheri [Yeniçeri] (新軍) (yeni ordu) Bu ordunun kökeni, kuruluşu ile ilgili Orhan Gazi Dönemi’nde gerçekleştiği ileri sürülen bir rivayete göre Hacı Bektaş Veli bu orduya yeniçeri adını vermiştir. ¹¹⁴, Hajj Bektash Ogullary [Hacı Bektaş Oğulları] (Hacı Bektaş’ın çocukları), Janizary (“Yeniçeri” sözcüğünün Batı dillerindeki telaffuz değişimi ile aldığı biçim), Yenicheri Ojagy [Yeniçeri Ocağı] (Yeniçeri ordusu bütün olarak Yeniçeri Ocağı olarak adlandırılır), Ojaq [Ocak] (“火炉” (fırın, ocak) sözcüğünün karşılığı, sonuç olarak aile anlamına gelmektedir. Türkçede ocak sözcüğü bu şekilde dönüşerek özellikle Yeniçeri askerî topluluğunu işaret eden biçime dönüşmüştür.), Qazan [Kazan] (Yeniçerilerin sembolü kazandır), Quzgan [Kuzgan] (Kazan sözcüğü esas olarak kuzgan’dan gelir ancak yaygın olarak kazan biçiminde telaffuz edilir. Kazan Yeniçeriler için ordunun sancağı kadar kutsal sayılır.), Sherbet [Şerbet]¹¹⁵</p> <p>Pashaluq [Paşalık](Paşa, bu ülkedeki askeri rütbelerin en yükseğidir, Japoncada 親任官, 勅任官 sözcüklerine karşılık gelir. Hem Paşa olma görevi anlamında, hem de Paşa’nın yönetimi altındaki topraklara denir. Saygı ifade etmek için de kullanılır. İlim adamları için de kullanılırdı.),</p> <p>Timar Sypahysy (bölümlenmiş en küçük toprak biriminin sahibine denir. Sipahi atlı asker anlamındadır), Aqcha (bozuk para anlamında olup günümüzde az miktarda para olsa da eskiden büyük</p>

¹¹⁴ “Rivayete göre Orhan Gazi, Sulucakaraöyük’te ikamet eden Hacı Bektaş Veli, askerlerden birini yanına çağırarak cüppesinin bir kolunu askerinin başının üzerine koymuş ve “Bu yeni askerinin ismi Yeniçeri olsun. Cenab-ı Hak yüzlerini ak, pazılarını kuvvetli, kılıçlarını keskin, oklarını mühlik, kendilerini galip buyursun” diye dua etmiştir (Maden, 2015: 175).” Ancak bu rivayetin 1271 tarihinde vefat ettiğinin tespit edildiği Hacı Bektaş Veli’nin Orhan Gazi döneminde kurulan bir orduya dua etmesi ve isim vermesinin mümkün olmadığı, ancak yine de buna inanıldığı da Maden’de (2015: 175) belirtilmiştir.

¹¹⁵ (Şentürk, 2019: 138) makalesinde yeniçerilerde “şerbet” konusundaki rivayet şöyle geçmektedir: “Hammer’in ünlü eserinde bir Kızılelma anlatısı bulunmaktadır. Bu anlatıda Sultan Süleyman yeniçeriler için yaptırdığı kışlaları ziyaret ederken bir cemaatin önünde durur ve orada yeniçeriler sultana bir bardak şerbet takdim eder. Sultan bunun bir gelenek haline gelmesini emrederek kışlaları her ziyaret ettiğinde şerbeti içer ve içi altın dolu geri verir. Söz konusu bu ritüel, cülus törenlerinde bir adet yerini almıştır.”

bir miktar anlamındaydı.), “timār” Tımar¹¹⁶ (bölünlenmiş en küçük toprak parçası idari birimi. Yıllık geliri 20.000 akçeden azdır.), Ziamet¹¹⁷ (Tımandan daha üst seviyede, yıllık geliri 20.000 ile 100.000 akçe arasında toprak parçası. Türkçede zeamet olarak geçen sözcük),

Zaim¹¹⁸ (Zeametin sahibi zaim olarak adlandırılır),

Ziamet Sypahysy (Zeametin sahibine zaim veya zeamet sipahisi denirdi ve tımar sahibi üzerinde komuta yetkisi vardı.),

Beylik (Zaim’in üstü konumunda Beylik Bey’i bulunmakta, Bey de yine Paşalık Paşa’sının astı konumunda idi.),

Mustemin ülkeye giriş izni alabilmiş yabancı kişi (lütuf talep eden kişi)

Kharraj farklı dinden olan kişilerden alınan vergi, **Dukaten**,

Tablo-9 Raporda Geçen Askerlikle İlgili Terimler

Yukarıdaki tabloda ordu içindeki ünvan adları ve bu adlarla ilgili terimlerin Latin harfli yazımla ve açıklamalarla raporda yer aldığı görülmüştür. Bu adlandırmalardan bir kısmının vergilendirme ile ilgili olması nedeniyle, vergilendirme için bölünmüş arazi adlandırmaları ve “para” sözcüğü için kullanılan karşılıklar gibi terimler de Latin harfleriyle gösterilmiştir. Tabloda geçen terimler arasında Yeniçeri ile ilgili açıklamalara geniş yer verildiği görülmüştür. Yeniçeri Ocağı, ocak, kazan gibi sözcüklerin anlamlarının açıklanmış, kazan sözcüğünün kuzgan’dan geldiğinin belirtilerek etimolojik açıdan bilgi verilmiştir.

Millet Adları ve Ökubo’nun Tanımlayışı

Millet (Arapça kökenli sözcüğün Türkçeleşmiş biçimidir. Tek inanç ve din anlamına gelmesinden hareketle aynı inanç ve dine bağlı olan halk, ülke halkını işaret eder. O yüzden Türkler de, Yunanlar da, Ermeniler de millettir.)

Seruchukku Torukojin [Selçuklu Türkleri] (Selçuk’un başında bulunduğu Selçuklu Türkleri),

(Osmanly) [Osmanlı],

Osuman Torukojin [Osmanlı Türkleri],

¹¹⁶ “Osmanlı Devleti’nde ve Anadolu Selçukluları’nda belirli bir hizmet karşılığında şahıslara tahsis edilen toprak parçası” (Kubbealtı Sözlüğü, çevrimiçi).

¹¹⁷ Kubbealtı Sözlüğü tanımı: “Osmanlı Devleti’nde fetih sırasında elde edilen ve arâzi-i emîriyye denen yerlerden savaşanlara, bir kısım devlet ve saray erkânına kılıç hakkı ve dirlik olarak verilen beytülmal hissesi, tımarın büyüğü” (Kubbealtı Sözlüğü, çevrimiçi).

¹¹⁸ “Zeâmet sâhibi kimse. Pâdişah, sadrâzam ve vezir adına iş gören kimse, bir nevi konsolos.” (Kubbealtı Sözlüğü, çevrimiçi)

Rum (Yunan yerli halk, yani Türkiye'deki yerli Yunan halkı Türk vatandaşıdır, Rum olarak adlandırılırlar. Rumlar yani Romalılar, Doğu Romalıların söylediği şekildedir), Roma (İtalya'nın başkentini Türkler Roma olarak adlandırılırlar),

Yunanly [Yunanlı] (Yunanistan'daki Yunanları Yunanlı olarak adlandırılırlar),

Yunany [Yunan] (Yunanistan'daki Yunanları Türkler Yunanlı veya Yunan olarak adlandırılırlar),

Arnawud [Arnavut] (Adriyatik Denizi'nin doğu kıyısında Arnavutluk bulunur. Burası trafiğe çok uygun olmayan dağlık bir ülkedir. Bugün bile medeni dünyadan geride kalan farklı bir dünya gibidir, (kendilerini "Shkypetar" diye adlandıran Arnavut halkı Yunan halkına yakın bir halktır),

Qypchaq [Kıpçak] (Moğol halkının kurduğu Kıpçak Devleti),

Qrymtatar [Kırım-Tatar] (Türklerin bir kolu olan Kırım Tatar),

Türkmen (Türklerle aynı soydan olan Türkmen halkı),

Chingyane, Chingeni [Çingene] (etnik kökenler içinde sarı ırk, beyaz ırk ve siyah ırk olarak üç ana grup altında beyaz ırktan Hint halkı alt grubundan söz edilir. Türkiye'nin en doğu ülke sınırı Hint halkının yaşadığı yere de yaklaştığını anlıyoruz. Gypsy, Türklerin Chingyane, Chingeni [Çingene] olarak adlandırdıkları halkın da Hindistan'dan göç edip geldiği düşünülmektedir.),

Raya (Türkiye'deki Hristiyanlar raya olarak adlandırılıyordu.)

Pomak (Bulgar halkının bir bölümü bugün de Müslüman olan Pomaklardır),

Turk, Turk-Tatar [Türk, Türk-Tatar] Türk halkının adlandırılması, Türk veya Türk-Tatar,

Tablo-10 Raporda Geçen "Millet" Sözcüğü ve Millet Adları

Yukarıdaki tabloda Selçuklu Türkleri ve Osmanlı Türkleri yazımı haricinde, tüm sözcükler Ökubo'nun hazırladığı raporda Latin harfli yazımla gösterilmiştir. Millet sözcüğünün açıklamasında Yunanlar ve Ermenilerin de birer millet olduğunu vurgulaması dikkati çekmektedir.

Ülke Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı

Türkistan [Türkistan] (Türklerin ülkesi),

Ottoman Teikoku [Osmanlı İmparatorluğu] (Bu şekilde adlandırılmasının sebebi kurucusunun adı sebebiyledir. Bu durum Türk Tatar halkı arasında sık görülen bir alışkanlıktır. Öncesinde kurulmuş olan Selçuklu ülkesinin adlandırılmasında da kurucu adının kullanılmış olması buna bir örnektir.), Devleti Osmaaniyye, Memaaliki Osmaniyye, Osmanly Memleketi, Osmanly Vilayeti [Osmanlı Devleti] (Bu ülkenin adlandırılma biçimleri), Ottoman (Bu kullanım doğru değildir. Türk adı "Osman"ın Fransızca tarzında değişmiş biçimidir. "Osman" da yine Arapça "Uthman"ın Türkçeleşmiş biçimidir. "Osman" Müslümanlar arasında yaygın bir addir ancak bu sözcükte telaffuzu zor "U" ve "Th" harflerinden oluşan hece yapısı, kendi telaffuzlarına uygun hâle getirmek için "Osman" şekline çevirmiştir. Bu durum sadece Müslümanlarla sınırlı değildir. Hristiyan ismi İngilizcede John, Almancada Johann, Fransızcada Jean, İspanyolcada Juan, Rusçada Iwan şeklinde dillere göre değişen farklı telaffuzların olması aynı durumdur. Hem Hristiyanlar, hem Yahudiler, hem Müslümanlar arasında ortak olan isimler de az değildir. Örneğin "Joseph, David, Solomon" isimleri Müslümanlarda "Yusuf, Daawud, Sulaimaan" şeklinde kullanılır.),

Türkiya [Türkiye] (Yakın dönemden itibaren başlayan günümüzde de kullanılan adlandırma şekli),

Sufi (Sufi Hanlığı),

Mamluk [Memlûk] (Memluk Devleti),

Tablo-11 Raporda Geçen Ülke Adları

Yukarıdaki tabloda, ülke adları yer almaktadır. Ökubo, Osmanlı İmparatorluğu'nun yazımı haricinde Latin harfli yazım biçimlerini vermiştir. *Ottoman* yazım biçiminin doğru olmadığı ile ilgili uzun bir açıklama yapmıştır. Arapça “Uthman”dan kaynaklı bu okunuşun Türkçe telaffuzla söylenişinin Osman olduğunu belirttiği görülmüştür. Bu şekilde telaffuz farkının sadece Türkçede görülmediğini, Batı ülkelerinde de aynı adın farklı dillerde farklı telaffuz edilmesi örneklerini vermiştir.

İslam Dini Etkisiyle Türkçeye Geçmiş Sözcükler ve Ökubo'nun Tanımlayışı
Sheich [Şeyh] (長老),
Dervish [Derviş] (庵僧),
Hadith [Hadis] (Hz. Muhammed'in öğretileri),
Qibla [Kible] (Mekke yönü. Müslümanların ibadet sırasında yöneldikleri yer),
Minare (Yüksek kule),
Jam, Mesjid [Cami, Mescit] (İslam ibadethaneleri cami, medrese),
Turbe [Türbe] (陸),
Medrese (学院),
Sheriat [Şeriat] (kutsal hukuk),
Ülema [Ulema] (学者), (II. Mehmet'in oluşturduğu sistemin en dikkat çekici özelliğinin ulema ataması ve İslam hukuku âlimleri sınıfı oluşturmasıdır),
Alim [Âlim] (Arapça sözcüğün Türkçe tarzına dönüşmüş hâlidir.),
Medresse (okulun medrese olarak adlandırılmış, medrese sözcüğünün kökeni “ders” sözcüğünden gelmiştir.),
Quran [Kur'an] (Kur'an),
Müderris (Medrese hocası),
Qazi [Gazi]
Molla
Müfti [Müftü]
Allah (神),
Imam [İmam] (resmî olarak ibadetleri yaptırın görevli kişi),
Sheych [Şeyh] (説教師),

<p>Ülemaperver [Ulemaperver] (âlimlerin koruyucusu),</p> <p>Sunni [Sünni] (Selim ve halkının inandığı mezhep),</p> <p>Shiia [Şii] (İran halkının inandığı mezhep),</p> <p>Sunna (Sünnet olarak adlandırılır, Peygamberin sözlerini ve yaptıklarını kutsal gelenek olarak görürler),</p> <p>Quran [Kur'an] (kutsal kitap Kuran),</p> <p>Hanifi, Shafii, Maliki, Hambali [Hanifi, Şafi, Maliki, Hambeli] (kutsal kitabın yorumlanmasında büyük küçük farklı bakış açıları olan 4 mezhebin adı),</p> <p>Khalifa [Halife] (Hz. Muhammed'den sonra gelenler), Khalife (Türkler bu şekilde telaffuz ederler.),</p> <p>Mahdi [Mehdi] (doğru yola ileten),</p> <p>Imam [İmam] (司導者),</p> <p>Muharram [Muharrem] (Muharrem ayı Şiiiler'in Hz. Ali ve oğulları Hasan ve Hüseyin için yas tuttukları gündür.),</p> <p>Ashura [Aşure] (Sünniler Aşure gününü şükür ve minnet günü olarak kutlarlar),</p> <p>Salat (Arapça namaz için kullanılan sözcük), Namaz (Farsça sözcük),</p> <p>Shalif [Şerif] (peygamberin soyundan gelen kişi),</p> <p>Khilafat [Hilafet] (halifelik yani Müslümanların lideri, hâkimi olma konumu).</p> <p>Ulema [Ulema],</p> <p>Mekteb [Mektep],</p> <p>Medresse [Medrese],</p> <p>Mufti [Müftü],</p> <p>Minare,</p> <p>Turbe [Türbe]</p> <p>Khatty-Sherif [Hattı-şerif] [(Kutsal yazı anlamında imparator fermanı, Padishah (Farsça tarzı adlandırma olup Türk İmparatorları için kullanılır),</p> <p>Dar-ul-Islam [Dârülislam] (帰依の家), (Müslümanların hâkimiyeti altında bulunup İslam hukuk sisteminin uygulandığı ülke anlamındaki sözcük.),</p> <p>Dar-ul-harb [Dârülharp] (争闘の家), (Mücadele evi, Dârülİslam kavramının karşıtı olarak yani Müslümanlar tarafından yönetilmeyen, İslam hukukunun uygulanmadığı ülke.)</p> <p>Ahl-i- Kitab [Ehlikitap] (kitabı olan halk, yani kutsal kitabı olan inananlar),</p> <p>Shari [Şer'i] (kanunun temelini Kur'an ve hadis kökenine dayanan şekli, Arapçada ana yol anlamına gelir, Allah'ın emrettiği kutsal yasadır.),</p> <p>Sheriat [Şeriat] (Türkçede yaygın olarak dinî yasaya karşılık şeriat sözcüğü kullanılır),</p> <p>Majusi [Mecusi] (Zerdüştlük dini),</p> <p>Vakyf [Vakıf] (善捨財団),</p> <p>Haram (alkollü içeceklerin haram olarak adlandırılan bir kuralla yasaklanması),</p> <p>Muhajir [Muhacir] (移民 olarak Japonca karşılığı verilmiştir.),</p>

Tablo-12 Raporda Geçen İslam Dini Etkisiyle Türkçeye Geçmiş Sözcükler

Yukarıdaki tabloda Türklerin İslam dinini kabulü sonrası İslam etkisiyle Türkçeye geçen sözcükler yer almaktadır. İslama ait dini bilgilerle ilgili sözcükler yanında konuşma diline girmiş sözcükler de görülmektedir. Bu sözcükleri Ökubo raporunda, Latin harfli yazımla göstermiş, açıklamalar yapmıştır.

Yer Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı
<p>Rumeyli [Rumeli] (Roma ülkesi yani Avrupa Türkiyesi), Rumelia [Rumeli] (Günümüzde Türkiye'deki Rumeli Avrupalıların "Rumelia" dediği Avrupa topraklarındaki Türkiye anlamında kullanılır. Kanuni Dönemi'nde Tuna Nehri'nden itibaren başlayan güneydeki Avrupa topraklarında vilayet),</p> <p>Rumli [Rumeli] (Romalıları ifade eden "Rum" sözcüğü ile ülkeyi ifade eden "Eili" sözcüğünün birleşiminden oluşur. "Rum" sözcüğü eski Doğu Roma İmparatorluğu halkını işaret eder, millet olarak Yunanlılardır. Ancak Orta Asya halkları Avrupa ve Asya her iki kıtadaki Türkiye Türklerini "Rum" olarak adlandırmaktadırlar.),</p> <p>Anadloy [Anadolu](Yani Anatolia, yani Küçük Asya'daki Asya Türkiye'si),</p> <p>Anadoly [Anadolu] (Avrupalıların Anatolia dediği, Rumeli karşısında, Asya Türkiye'sinin esas bölümü olan Küçük Asya. Ancak o dönemde sadece, Kuzeybatı Anadolu'yu ifade ediyordu.) Anatolia (Avrupalıların Anadolu'yu adlandırma şekli),</p> <p>Qustantaniyye, Qustantyniyye (Araplar sözcüğü bu şekilde söylerler),</p> <p>İstambol [İstanbul] (Türkler bu şekilde adlandırır), Stambul (Batılılar tarafından İstanbul'un değiştirilmiş şeklidir), <i>Eis ten polin</i> (şehir anlamında Yunanca "Eis ten polin" kökenli olduğuna dair bir rivayet olduğu söylenir. Buna inanmak zor.), İslambol (ayrıca ilginç olan İstanbul adındaki harflerin aynı olması ile İslambol adının ortaya çıkmasıdır. Bu sözcük bu dinin gerçek söylenişi olan İslam ile Türkçede çok fazla anlamına gelen bol sözcüğünün birleşimidir. Bu sözcük Müslümanların şehri anlamının güzel bir his olması Sultanlar arasında da, âlimler arasında da bu ismi kullananlara rastlanır), Qostantiniyening Fethi [İstanbul'un Fethi] (Türkçede İstanbul'un Fethi olarak söylenen çok kısa ifade aslında sayısız anlama sahiptir.),</p> <p>Deri Sa'ade [Dersâdet] (幸福門 İstanbul için güzel bir adlandırmadır.),</p> <p>Angora [Ankara] (Günümüzde Ankara'nın çevresindeki topraklara yerleştiler. Şu anki yeni Türkiye'nin başkenti Ankara olarak belirlendi, bu bölge Türklerin atalarının 700 yıl önce Küçük Asya'da kurduğu ilk yerleşim yeri idi.),</p> <p>Siwas [Sivas] (Orta Anadolu'nun kuzeyinden Karadeniz'e kadar uzanan bölge),</p> <p>Zulqadr [Zülkadır] (Orta Anadolu'nun güneydoğusunu içeren bölge),</p> <p>İskenderiye [İskenderiye] (Japonca okunuşuyla Arekisanoria'nın Türkçedeki adı),</p>

Tablo-13 Raporda Geçen Yer Adları

Yukarıdaki tabloda Ökubo'nun Latin harfli yazımla belirttiği yer adları görülmektedir. İstanbul adını ayrıntılı açıkladığı görülmüştür. İstanbul'un fethi ifadesinin sayısız anlama sahip olduğunu belirtmesi, ayrıca Ankara'nın Türklerin 700 yıl önce

Anadolu'da kurduğu ilk yerleşim yeri olduğunu ifade etmesi, Ankara'nın kadim bir şehir olduğuna vurgu yapması da tabloda dikkati çeken önemli unsurlardır.

Önemli Mimari Yapı Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı
Anadolu Hysar [Anadolu Hisarı] (Bayezid'in Boğaz'ın Asya yakasında inşa ettiği Asya kalesi), Rumili Hysar [Rumeli Hisarı] (II. Mehmet'in Boğaz'ın Avrupa tarafında inşa ettiği Avrupa kalesi), Aya Sofia [Aya Sofya] (II. Mehmet İstanbul'u fethinin ardından burayı camiye çevirmiş, ibadet etmiştir.), Suleimanie [Süleymaniye], Selimiyye [Selimiye] Galata (İstanbul ile Haliç Körfezi'ni ayıran kuzey karşıtı),

Tablo-14 Raporda Geçen Önemli Mimari Yapı Adları

Ökubo'nun tarihi süreçle ilgili eserlerinde, Anadolu Hisarı, Rumeli Hisarı, Aya Sofya, Süleymaniye ve Selimiye camilerinden sıklıkla söz ettiğine rastlanmıştır. Öne çıkan bu mimarî yapı adları dışında, genel anlamda mimarî yapı adlarının Türkçedeki orijinal biçimlerine yer verdiği görülmüştür.

Yapı Adları ve Ökubo'nun Tanımlayışı
Seray, Kyoshk [Saray, Köşk] (宮殿) Sebil, Su-Ceshme [Sebil, Su-Çeşme] (洗水盤) Kitabkhane [Kütüphane] (図書館) Charsy [Çarşı] (市場) Khan [Han] (商舎) Kervan-Seray [Kervansaray] (宿舎) Hammam [Hamam] (浴場) Eskiserai [Eski Saray] (旧宮殿), Seraily [Saraylı] (宮人)

Tablo-15 Yapı Adları

Tablolarda da görüldüğü üzere Ökubo, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, adlandırılması, Osmanlı padişahlarının getirdikleri devlet düzenindeki yenilikler, ordu yapısı, vergi sistemi vb. konularının anlatımında Türkçe terminoloji kullanmıştır. Türkçe ifadenin olduğu gibi aktarılma çabası görülmektedir. On dört sayıda yayımlanmış raporun

yayımlanma tarihi 1923-1925 yıllarını kapsamaktadır, dolayısıyla harf devrimi henüz gerçekleşmemiş olduğundan Latin harfli yazımlarda farklılıklara rastlanmıştır. Raporlara Türkçedeki sözcük biçimlerini titiz bir şekilde yansıtmaya çabası dil kullanımına yönelik düşüncesine işaret etmektedir. Bunların yanına Japonca okunuşunun ya da anlamının verilmesinde ise bir bütünlük olmadığı dikkati çekmektedir. Bu da dil düşüncesinin daha çok sezgi boyutunda kaldığı ve sistematik bir hâle gelmediğine işaret etmektedir.

III.2.3.4. “İslam” Başlıklı Makalesinde Geçen Türkçe Sözcükler

Türkler, 1517 yılından başlayarak 1924 yılında kaldırılıncaya kadar halifelik makamına sahip olmuşlardır. Dolayısıyla İslam âlemi içerisinde Türkçe de Arapça, Farsça biçimleri yanında önem kazanmıştır. Ökubo’ya (1934a: 8) göre İslam, 10. yüzyıl civarından itibaren Türkler tarafından temsil edilmiştir. Bu sebeple, Japoncada Budizm’e ait terimlerin bulunması gibi Türkçede de İslam’ın kabul edilmesi sebebiyle Arapça kökenli dinî terimlerin kullanılmasının kaçınılmazlığını ifade etmiştir.

Ökubo’nun “İslam” başlıklı makalesi (1934a) örneklem olarak ele alınmış, makale, içerisinde geçen Latin harfleriyle yazılmış sözcükler açısından değerlendirilmiştir.

Ökubo (1934a), İslam’ı, “Temel Dini Bilgiler” ve “Türkiye’de Din Devrimi” başlıkları olarak iki ana bölümde incelemiştir. Temel dinî bilgiler başlığı altında, Kur’an, öğretiler ve mezhepler, imanın şartları, İslam’ın şartları, ahlak ve kurallar konuları; Türkiye’de din devrimi başlığı altında millî mücadele dönemi, halifeliğin kaldırılması, laiklik ideolojisi ve milliyetçilik konularını incelemiştir.

Makalede geçen Arapça, Farsça sözler Latin harfleriyle yazılmıştır. Sözcükler dört başlık altında sınıflandırılmıştır: Türkçe ve Arapça birlikte yazılmış olanlar; Arapça,

Farsça ve Türkçe yazılış biçimleri yazılmış olanlar; sadece Türkçe biçimi yazılmış olanlar ve ortak kullanışa sahip olarak tek biçimde yazılmış olanlar.

Makalede Türkçedeki ve Arapçada Latin harfleriyle yazılış biçimlerinin birlikte verildiği sözcük örnekleri şu şekilde tespit edilmiştir:

"İslam" Başlıklı Makalede Geçen Türkçe ve Latin Alfabesi ile Yazılmış Arapça Biçimlerinin Birlikte Belirtildiği Sözcükler	
İslam	Ar. Al-İslám
Kâbe	Ar. ka 'ba
Ramazan	Ar. Ramađán
Hicret	Ar. Hijrat
Sure	Ar. Súra
Kuranı Kerim [Kur'an-ı Kerim]	Ar. Al-Qur'án
Ayet	Ar. Áyat
Allâh [Allah]	Ar. Alláh
Ulûm [Ulum]	Ar. 'ulúm
Âlim	Ar. 'alim
Müfti [Müftü]	Ar. Muftí
Kadı	Ar. Qáđi
Namaz	Ar. şalát
Mescit (küçük ibadet yeri için kullanılır)	Ar. Masjid
Minare	Ar. Manára
Kıble	Ar. Qibla
Oruç	Ar. şawm
Ramazanbayramı, şekeribayramı [Ramazan bayramı, şeker bayramı]	Ar. 'íd-ulfiţr
Kurban bayramı	Ar. 'íd-ul-ađha
Haç [Hac]	Ar. hajj
Hacı	Ar. hájí
Hilâfet [Hilafet]	Ar. kñiláfat

Tablo-16 Makalede Geçen Türkçe Sözcükler ve Latin harfi ile yazılmış Arapça Sözcükler

Yukarıdaki tabloda yer alan sözcükler Ökubo'nun yazdığı imlâ ile yazılmıştır. Sözcüklerin Türkçe söylenişlerinin bugünkü imlâsı köşeli parantez içinde verilmiştir. "Mescit" terimi için Türkçede kazandığı anlam parantez içinde "daha küçük olan

ibadethane” olarak belirtilmiştir. *TDK Türkçe Sözlük*’te de (2023) “genellikle minaresiz, küçük cami” karşılığı yer almaktadır.

Sözcüklerin Arapça, Farsça, Türkçe yazılışlarının verildiği örnekler görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda bunlar gösterilmiştir:

Türkçe, Arapça, Farsça Sözcüklerin Yazılış Biçimlerinin Gösterildiği Sözcükler		
Türkçe	Arapça	Farsça
Müslüman, Müslümanlar	çoğ. Muslim, çoğ. Muslimún	Muslimán
Peygamber	Rasúl	Payghambar
Apdest [abdest]	Wuzu, taharet	Apdest [abdest]
Namaz	şalát	Namáz

Tablo-17 Makalede Geçen Türkçe Sözcükler ve Latin harfi ile yazılmış Arapça, Farsça Sözcükler

Bu sözcüklere bakıldığında, Türkçeye Farsça üzerinden alınmış dinî terimler dikkati çekmektedir. Ökubo’nun bu sözcük örnekleriyle Türkçe Arapça, Farsçanın birbiri ile etkileşimini, dinî terimlerin bir kısmının Farsçadan geçtiğini örneklendirmiştir.

Latin harfleri ile yazılmış sözcükler arasında ortak olan dinî terimler tek biçimde gösterilmiştir: vahiy, cihat, Kuranı Kerim [Kur’an-ı Kerim], erkânıman [erkân-ı iman], sünnet, melek, Mikâil, Âdem, Ahiret, ahret [ahiret], molla, imam, hutpe [hutbe], hatip, kubbe, gusül, mihrap, mimber [minber], ezan, rekât, dua, cami (Cuma namazının kılındığı büyük ibadethaneye Türkler “cami” der), iftar, teravi [teravîh], sahur, mevlût [mevlît], Muharram [Muharrem], zekât, üşür [öşür], sadaka, tavaf, ‘umra [umre], ihsan, helâl [helal], haram.

Bu terimler arasında Türkçe günümüz imlâsının kullanıldığı veya Türkçe sesletime uygun yazılmış olan terimler dikkati çekmektedir: cihat, erkânıman, Mikâil, Âdem, ahiret [ahiret], müezzin, gusül, mihrap, ezan, rekât, mevlût, üşür (öşür), zekât, helâl, haram.

Sadece Türkçe dil bilgisi yapısında, Türkçe ek getirilmiş sözcükler ise şu şekilde tespit edilmiştir: İslam'ın binası, Tanrı¹¹⁹, dindarlık, dinsizlik, dindaş.

Yukarıdaki sözcükler dışında “Türkiye’de Din Devrimi” alt başlığında şu sözcüklerin Latin harfleriyle belirtildiği görülmektedir:

“Türkiye’de Din Devrimi” Bölümünde Geçen Türkçe Sözcükler
Dinî inkilâp
Genç Türkler
Gazi Mustafa Kemal
Çanakkale
Gelibolu
Mondoros
Anadolu
İzmir
Erzurum
Sivas
Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
İstanbul
Ankara
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Sevr Muahedesi
Yeni Türkiye Devleti
Sakarya
Mudanya
Abdül Mecit Efendi

¹¹⁹ “ ‘Tanrı’ Doğu Türk dili lehçesinde “tengri, tingri” şeklinde söylenir, köken olarak Ural-Altay halklarının ilkel dinlerinden Şaman inancında yaratıcı anlamındaki sözcüktür. Ancak Türk halkının Müslüman olmasından sonra da halk arasında eskiden beri kullanılmaktadır. Özellikle milliyetçi ideolojiden etkilenen yakın coğrafyadaki Türkiye Cumhuriyeti’nde “tanrı” teriminin yaygın olarak kullanılmasına yönelik bir eğilim vardır.” (Ökubo, 1934a: 20). (Çeviren: Gülzemin ÖZRENK AYDIN)
Japoncası: 「タンリは東トルコ語方言の tengri, tingri で元来ウラル・アルタイ語族のの原始宗教たるシャマン教の神體を指す語である。しかし、イスラム教改宗後のトルコ民族の間にも依然として行われている。ことに、輓近トルコ共和国においては国民主義的思潮に影響せられ、タンリの語は盛んに用いられんとする傾向がある。」

Lozan Muahedesi
Şarkî Trakya
Millî Mücadele Devri
İstiklâl Muharebesi
Gazi (İslamda onurlu bir unvan)
Halk Fırkası
Türkiye Cümhuriyeti
Hilâfet
Sadrıazam
Şehüslâm
Müfti
Şeri
Şeriat
Şer'îye ve evkaf vekâleti
Evkaf müdürlüğü
Türk medeni kanunu
Medrese
Hoca
İmam ve hatip mektebi
Tekke
Türbe
Mutawakil 'Aliullah
Hilâfet. Ar. Khilafat.
Kanun
Kanunî
Tanzimat
Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâti Esasiye Kanunu
Cumhuriyet Halk Fırkası
Şapka Kanunu
Yeni Belediye Kanunu
Vallahi
Namusum üzerine söz veririm.
Yeni Türk harfleri
Millet Mektebi
Milliyetçilik
Türk milliyetçiliği

İslâmlık
Osmanlılık
Lâiklik

Tablo-18 Makalede “Türkiye’de Din Devrimi” alt başlığında geçen Türkçe Sözcükler

Bu makalede Ökubo, Türkiye’de din devrimini Millî Mücadele Dönemi’nden Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar yaşanan tarihi süreçle paralel olarak ele almıştır. Türkiye’de dine millî bir görünüm kazandırıldığı, Kur’an’ın Türkçeye çevrildiği, saltanatın ve hilafetin kaldırılmasının ardından tekke ve zaviyelerin kapatıldığı, kitapların dilinin Arapça, Farsça sözcüklerin etkisinden çıkarılarak Türkçeleştirildiği konularını ele almıştır. Türkiye’nin dininin anayasanın ilk hâlinde İslam olarak belirtilmiş olmasına karşın, daha sonra yapılan düzenleme ile Türkiye’de dinin İslam olarak belirtildiği ibarenin kaldırılması, yemin metninde yer alan “vallahi” ifadesinin yerine “Namusum üzerine söz veririm.” ifadesinin getirildiği hakkında bilgilere yer vermiştir. Türkiye’nin laik bir ülke olmasının yalnızca din ve vicdan özgürlüğüne karşılık geldiğine, dinsizlik anlamının çıkarılmaması gerektiğine sıklıkla dikkat çektiği görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra din konusunda yapılan devrimler, düzenlemelerle ilgili kavramlara yer vermiş, Japonca metin içerisinde konuyla ilgili kavramları ifade eden sözcükleri Latin harfleri ile göstermiştir.

Yukarıda gösterildiği gibi “Mescit, cami” gibi sözcüklerin Türkçede kazandığı anlamlara ayrıca yer verilmesi Türk kültürünün, Türk dilinin kullanımındaki ayırıcı özelliklerin belirtilmesi açısından önemlidir.

Türkçeye Farsça üzerinden geçen terimlerin, İslam âleminde Farsça ve Türkçe arasındaki etkileşimin örnekleri olarak verilmiş olduğu düşünülebilir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde yapılan dinî devrimin anlatıldığı bölümde, ülke adları, şehir adları, savaş adları, antlaşma adları, kişi adları, cemiyet adları, devlet yönetimindeki

ünvan adları, dinî ünvan adları, yapılan yasal değişiklikler, akım adları, kurum adları, kanun adlarının Latince yazımla gösterilmiş olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum hem dilsel, hem tarihî bir bütünlük sağlamaya yönelik bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda ifade edildiği üzere, Ökubo'nun İslam dinini tanıtırken, ilgili terimlerin Türkçe biçimlerini de yazılı olarak belirttiği görülmüştür. Ayrıca özellikle Latin harfli yazımla gösterilmesinin, sözcüklerin doğru biçimlerinin gösterilmek istenmesi amacı taşıdığı da düşünülebilir. Bu yaklaşımı, Ökubo'nun Türkçe ile ilgili terminolojik hassasiyetini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu tezde Ŗkubo Kōji'nin TŖrklŖk bilimi çalışmalarına katkısı, TŖrk dili ve TŖrke Ŗzerine yazıları, *İlk TŖrke Okuma Kitabı* eseri, "Keyif Ruh Hâli" yazısı, edebiyat çevirileri, tarih alanında 1923, 1924, 1925 yılları arasında 14 sayıda yayımlanmış rapor ve "İslam" başlıklı makalesi Ŗzerinden incelenmiştir.

Ŗkubo'nun TŖrk dili konulu yazılarında TŖrk dilini iki anlamda kullandığı tespit edilmiştir. Biri tŖm TŖrk lehçelerini içine alan geniş anlamda TŖrk dili, diğeri Osmanlı TŖrkesi ve sonrasında yeni kurulan TŖrkiye Cumhuriyeti TŖrkesi için dar anlamda TŖrke. Yapılan özŖmlmelerde ulaşılan sonuçlar başlıklar hâlinde aşağıdaki gibi ortaya konmuştur.

Ŗkubo Kōji'nin geniş anlamda TŖrk dili Ŗzerine gŖrŖřleri ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- TŖrk dilini ilk olarak Ural-Altay dil ailesi kapsamında değerlendirdiği, ilerleyen çalışmalarında Ŗnce Ural-Altay dil ailesinin Altay kolu, daha sonra Altay dil ailesi olarak belirttiği gŖrŖlmŖřtŖr. Buradan hareketle TŖrk dili ile Ŗzellikle ilgilendiği ve bu alandaki gelişmeleri yakından takip ettiği, bunu da çalışmalarına yansıtığı anlaşılmaktadır (bk. s. 59-60).

2- Mançuca, Moğolca, Fince, Macarca vb. dillerle yakın akraba olduğunu belirtmekle birlikte Korece ve Japoncayla bazı benzerlikler taşıdığına dikkat çekmesi,

Türk dilinin Japoncadan çok da uzak olmayan bir dil olduğuna vurgu yapmak istemesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. (bk. s. 59).

3- Türk dilinin geniş bir coğrafyada konuşulması sebebiyle çok sayıda lehçelere ayrıldığı ancak lehçeler arasında çok fazla fark bulunmadığını, klasik ve modern dil, yine Doğu ve Batı lehçeleri arasındaki farkın çok fazla olmadığını çalışmalarında sıklıkla dile getirdiği görülmüştür (bk. s. 62). Buradan hareketle, geniş coğrafyada konuşulan dilin çok fazla değişmeden bugüne ulaşmasının önemine değinmiş, böylelikle Türk dilinin kültürü, tarihi ve medeniyeti ile soylu bir dil olduğu, soylu bir ırkın dili olduğunu Japonya'ya yansıtmak istediği görülmüştür. Bu nedenle Türk dilinin sondan eklemeli, ünlü uyumu gibi genel özelliklerini özellikle vurguladığı (bk. s. 66), lehçelerin doğuda daha sert bir tona sahip olduğu, batıya gidildikçe yumuşak bir tona ulaşıldığı (bk. s. 63-64) gibi temel farklılıkları öne çıkardığı görülmüştür. Türkiye Türkçesini, Tatarca ve Kaşgar Türkçesi ile karşılaştırarak benzerliklerin çokluğuna dikkat çekmiş, farklılıkları kolayca öğrenerek bu coğrafyada yaşayan halkın çok rahat anlayabileceğini, hatta yabancıların dahi lehçelerden birini öğrenmesi ve kısa bir süre lehçe farklılıklarını çalışması ile bu coğrafyada rahatlıkla seyahat edebileceğini örneklendirmiştir (bk. s.67-79). Bu şekilde bu halkların dilini bir bütün olarak gördüğü tespit edilmiştir .

4- Japonca ile Türk dili benzerliğini sondan eklemeli yapısı bakımından kurduğu (s. 59) ancak ünlü uyumu kuralının Japoncada bulunmadığı (s.66), bu anlamda da iki dilin ayrıldığını belirterek Japonların bu dille ilgili farkındalığını arttırmak ve benzeyen ve ayrılan özellikler konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tezde yapılan inceleme sonucu Ōkubo Kōji'nin Türkiye Türkçesi ile ilgili görüşlerine dair şu sonuçlar elde edilmiştir.

1- Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nde kullanılan Türkçeyi "dar anlamda Türkçe" olarak adlandırmakla birlikte Osmanlıca, Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Batı Türkçesi lehçesi gibi farklı adlandırmalar kullandığı, bunun Osmanlı Dönemi'nden Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'ne geçiş sürecine tanıklık etmesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (bk. s. 59, 62, 63, 76, 79).

2- Türkiye'nin resmî dilini, Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet'e geçişte köklü bir tarihî geçmişe sahip, Türk dili lehçeleri içinde en gelişmiş olarak özel bir konumda değerlendirmiştir. Diğer lehçelere ve hatta Anadolu'da konuşulan ağıza kıyasla, İstanbul lehçesi olarak adlandırdığı İstanbul ağzını, özellikle Türk dilleri içinde en gelişmiş düzeyde, en yumuşak tonda ve zarif seslere sahip lehçe olarak betimlemesi, İstanbul'un tarihî, kültürel yapısından kaynaklı olabileceğini düşündüren farklı bir yere konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır (bk. s. 64, 65, 68, 76).

Ökubo, yukarıda belirtildiği şekilde Türkiye Türkçesini lehçeler içinde ayrı bir yerde konumlandırmış, Türkiye Türkçesinin temel alınarak yabancı kökenli sözcükler yerine öz-Türkçe sözcükler getirilmesi sonucunda doğu ve batıda dilin ortak bir hâle getirilebileceği şeklinde bir bakış açısı sunduğu görülmüştür. Bu bakış açısı, Ökubo'nun Türk dilli halkları, büyük bir coğrafyada kökeni, dili bir olarak gördüğünü göstermektedir.

Ökubo Kōji, harf devriminin basitçe Avrupalılaştırma olarak adlandırılmayacağını belirtmiştir (bk. s. 89). Ökubo Kōji, Türkiye Türkçesi ve harf devrimi üzerine yaptığı değerlendirmelerde, dilin modernleşmesi ve birleştirici bir rol üstlenmesi gerektiğini savunmuştur. Öz Türkçe sözcüklerin kullanımıyla Doğu ve Batı halkları arasında dil birliğinin sağlanabileceğini belirtmiştir. Harf Devrimi ise, yalnızca modernleşme değil, aynı zamanda Türkçenin yapısal ihtiyaçlarını karşılayan bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu görüşleri, dilin millî bir kimlik inşası aracı ve halkın birbiri ile iletişimini kolaylaştıran bir unsur olarak önemli bir işlev gördüğü yönünde bir bakış açısı olduğunu göstermektedir.

Ökubo Kōji'ye göre, XX. yüzyıl başlarında Türk ulusal dili reform hareketi, yabancı kökenli sözcükleri öz Türkçe karşılıklarla değiştirmeyi ve dilde düzenlemeler yapmayı hedeflemiştir. Bu hareket, Türkçeyi yabancı etkilerden kurtarmak amacını taşıyan, doğal bir süreç ve milliyetçi bir bakış açısıyla şekillenmiştir. Türkçe üzerindeki reform hareketleri, halk dilindeki sade Türkçe ile uyumlu bir şekilde geliştirilmiş ve bu süreçte milliyetçilik önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Ökubo, Osmanlıcanın Japonca ile benzerliğine dikkat çekmiş, iki dilde de yabancı dil etkisinin yoğun olduğu dönemin yaşandığı ve bu yabancı etkileri azaltma yönünde milliyetçi bir bakış açısıyla düzenlemeler yapıldığını vurguladığı görülmüştür.

Ökubo Kōji'nin milliyetçilik temelli dil reformunun Türkçeyi modern hâle getirme ve millî kimlik inşa etme çabalarının bir parçası olduğunu belirttiği görülmüştür. Harf devrimi, öz Türkçe sözcüklerin canlandırılması ve yabancı kökenli sözcüklerin atılması gibi düzenlemelerin, Türkçe üzerinde önemli bir dönüşüm yarattığını ifade etmiştir. Ancak, öz Türkçe kelimelerin halk arasında benimsenmesinin zaman alacağını, ve bu süreçte eğitim ve dil politikalarının, yeni basılan ders kitaplarının önemli rol oynayacağını belirtmiştir. Bu anlamda Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi akademik kurumlarının çalışmalarının da önemli rol oynayacağını belirterek bu üç kurumun millî dil, tarih çalışmalarının akademik boyutunda önemli işleri sürdürdüklerine dikkat çektiği görülmüştür. Arapça ve Farsça kökenli, ancak Türkçeleşmiş olan sözcükler ile dildeki yeni kavramlar için Batı dillerinden kelimeler almanın dilin yapısı ve kimliği açısından uygun olmadığını dile getirmiş, bu durumun milliyetçi bakış açısıyla bağdaştırılamayacağını ifade etmiştir. Bu görüşü, Ökubo'nun Türkçedeki düzenlemelere eleştirel bakışını oluşturmuştur.

Tezde yapılan inceleme sonucu Ökubo Kōji'nin Güneş- Dil Teorisi'ni bilimsel bir çerçevede değil, daha çok milliyetçi bir projeye dayalı ideolojik bir girişim olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Teoriyi eleştirirken, yeni kurulan Türkiye

Cumhuriyeti'nin millî kimlik inşa sürecindeki heyecanını anlamış ve bu çabaların tarihsel bağlamına saygı göstermiş olsa da Türkçenin Altay dil ailesine ait olduğunun bilimsel bir gerçeklik olarak kabul edilmesi gerektiğini net bir şekilde ifade etmiştir. Bu yaklaşımı, ideolojik çalışmaları bilimsel gerçeklerden ayırma çabası olarak değerlendirilebilir.

İlk Türkçe Okuma Kitabı'nda dâhil edilen okuma parçalarıyla, tarih, coğrafya, din konularından bilgilerle Türkiye'deki Türk halkının dilini, kültürünü, değerlerini, tarihini, coğrafyasını Japonya'ya aktardığı görülmüştür. Okuma parçalarında vatan sevgisi, Atatürk, bayrak gibi milliyetçi temalar üzerinden, tarihte millî tarih tezi bakış açısından konuların seçildiği dikkati çekmiştir. Ayrıca, coğrafya ders kitabından alınmış Japonya hakkında olumlu bilgiler içeren okuma parçasına yer vermesinde ise Türklerin Japonya'ya karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olmadıklarını Japonya'ya göstermek istediği iki ülke arasındaki dostluk temelli ilişkiler konusunda söylemlerindeki çabanın somut göstergesi olduğu düşünülebilir.

Tezde ortaya konulan bir diğer sonuç eserlerinde Türkçe sözcüklere sıkça yer verdiği yönündeki tespittir. Bu sözcükleri Japonca *kana* yazımı veya Latin harfli yazımla göstermiştir (bk. s. 108-114, 114-120, 120-131, 131-137) . “Keyif Ruh Hâli” başlıklı eserinde “keyif” sözcüğünü ele almış ve bu sözcük üzerinden Türk kültürünü betimlemeye çalışmış, Türk insanının karakterini “ehlikeyif” ve “keyfine düşkün” olarak yansıtmıştır (bk. s. 113). Ōkubo Kōji, Türkçe sözcükleri ve kavramları kullanarak Türk kültürünü Japon okuyuculara tanıtmayı hedeflemiş; Türkçenin zenginliğini ve kültürel derinliğini vurgulamıştır. Türk kültürüne ve İslamî etkilere ait sözcükler, özellikle milliyetçilik, Türkçülük, ve dinî değerler bağlamında öne çıkarılmıştır. Bu yaklaşımının, Türk kültürünü Japon toplumuna aktarırken hem özgünlüğü korumak hem de anlayışı kolaylaştırmak amacı taşıdığı düşünülebilir.

Ōkubo Kōji, Türk dili ve kültürü üzerine yaptığı çalışmalarla, Türklerin İslam dünyasındaki yerini ve Türkçenin kültürel değerini vurgulamış, Japonya'da Türk

kültürüne ilişkin bir algı oluşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Türkçeyi Türk kimliğini tanımlama ve betimleme yolu olarak ele almıştır. Bu, hem Türk-Japon ilişkilerine hem de dilin bir ulusal kimlik inşasındaki rolüne dikkat çeken bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Bu tezde yapılan çözümlenmeler sonucunda, aynı zamanda İslam tarih ve medeniyeti araştırmacısı olan Ōkubo'nun, İslam araştırmalarını Türkiye'yi merkezde tutarak ele aldığı görülmüştür (bk. s. 131). Ōkubo Kōji, İslam âlemi içinde Türklerin önemli bir yer tuttuğunu fark ederek Türklere yoğun bir ilgi göstermiş, Türk kültürünü ayırt etmek, Türkleri tanımak ve tanıtmak amacıyla Türk kültürüne dil üzerinden yaklaşmış, Türkleri dil üzerinden betimlemiştir.

Türkiye ve Japonya'yı Uzak Doğu'da ve Yakın Doğu'da Asya'nın iki temel direği olarak betimleyip bölge barışının tesisinde önemine dikkat çekerek Ertuğrul Fırkateyni kazasının iki ülke ilişkilerinin, dostluğun başlangıcı olarak belirten ilk kişinin Ōkubo olduğu tespiti yapılmıştır.

Sonuç olarak, Japonya'da İslam araştırmaları üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahip olan Ōkubo Kōji, dünyada geniş bir coğrafyada yaşayan ve genel olarak İslam dinine inanan Türk halklarının dili, edebiyatı, tarihi, coğrafyasına ilgi göstermiş, bir yandan Türk halklarını tanımaya çalışırken, diğer yandan algısında oluşan Türk imgesini toplumuna iletmeye çalışmıştır. Bu yönüyle, Ōkubo Kōji sadece bir İslam araştırmacısı değil, Türklük bilim araştırmacısı olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR

Aydın, C. (2005). Orientalism by the orientals? The Japanese Empire and islamic studies (1931-1945). *İslam Araştırmaları Dergisi* (14), 1-36.

Bibliography of islamic and Middle Eastern Studies in Japan 1868-1988, (1992), The Centre for East Asian Cultural Studies, the Tōyō Bunko, Tokyo.

Buran, A. (2017). Türklük Bilimi / Türkoloji Terimi Üzerine Bir Değerlendirme. IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, (26-28 Nisan 2017, Niğde), I, 11-14.

De Amicis, E. (1981). İstanbul (1874). Çev. Beynun Akyavaş, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Dündar, A. M. (2011). Panislamizm'den Büyük Asyacılığa (2. Bs.), İstanbul: Ötüken.

Dündar, A. M. (2014). Çalıştay değerlendirmesi: “Uzakdoğu Türkologları Buluşması Çalıştayı” Üzerine. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 258-260
DOI:10.1501/sbeder_0000000082.

Dündar, A. M. (2015). Siyaset, istihbarat ve bilim: Japonya'daki Türkoloji çalışmaları üzerine bazı düşünceler- XI. Milli Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı. 11-13 Kasım 2014, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.

Eren, H. (2018). Türklük bilimi sözlüğü I. Yabancı Türkologlar, TDK yayınları.

Eruz, S. (2010). Çokkültürlülük ve çeviri - Osmanlı Devleti'nde çeviri etkinliği ve çevirmenler. İstanbul: Multilingual.

Esenbel, S. (2012). Japon modernleşmesi ve Osmanlı. İstanbul: İletişim.

Gül, B. (2006). Almanya'da Türkoloji çalışmaları (Tarihî Gelişim, Türkologlar, Dergiler). *Türkbilig*, 11, 56-117.

Gündüz, A. (1920). *Torukojin no Kokoro* (1)-(2)/ Das Herz der Türken – (*Tokoku Shōsetsu*) [Türk Kalbi (1)-(2) (Türk Romanı)]. çev. Ōkubo Kōji. *Doitsugogaku Zasshi*, 22(6), 22(7), 5-7, 5-7.

Hattori, Shirō (1974), “The Studies of the Turkic Languages in Japan After World War II, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, TDK, Ankara, 21-22 (1973-1974), s. 25-39.

Hayashi, T. (1998). Japonya’daki Türk dili araştırmaları: Tarihçesi ve özellikleri. *Tarih Boyunca Türk Dili Bilgi Şöleni “Barış Dili Türkçe” Karaman 13-14 Mayıs 1997 içinde* (186-193 ss.). TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 81, Ankara: TBMM Basımevi.

Hayashi, T. ve Umemura, H. (1985). Japonya’da Göktürkler ve Uygurlarla ilgili olarak Japonca yayınlanan araştırmalar bibliyografyası. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 33, Ankara: TDK, 211-254.

Hazai, G. (1990). Macaristan'da Türkoloji. *Türk Dili*, 461, 201-210.

Heyet, C. (2008). Türk dilinin ve lehçelerinin tarihî seyri. çev. Mürsel Öztürk. TDK Yayınları.

İlgürel, M. (1994). Japonya'da Türk tarihi üzerindeki araştırmaları (16 Ağustos 1945-31 Ekim1992). *Belleten*,(58), 751-781.

Kawamura, M. (1987). *Senzen Nihon no Isuramu-Chūtō Kenkyū Shōshi – Shōwa Jūnendai o Chūshin ni-* [Savaş Öncesi Dönemde İslam-Orta Doğu Araştırmaları Kısa Tarihçesi-Shōwa 10’lu Yıllar Merkezinde]. *Ajames*, 2. Annals of Japan Association for Middle East Studies, 409-439.

Kononov, A. N. (1976). Oçerki istorii izuçeniya Turetskogo yazıka. Leningrad: İzdatel'stvo "Nauka" Leningradskoye Otdeleniye.

- Korkmaz, Z. (1995). Vilhelm Ludwig Peter Thomsen (Hayatı ve Türklük bilimine hizmeti). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 41(1993), 1-11.
- Maden, F. (2015). Yeniçerilik-Bektaşilik ilişkileri ve yeniçeri isyanlarında Bektaşiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 73, s.173-202.
- Mantran, R. (1983). Fransa’da Türk incelemeleri ve Türk tarihi üzerine araştırmalar. *Belleten*, XLVII, (187), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Misawa, N. (2010). Japonya’daki Türkiye araştırmaları: Anadolu Türkleri üzerine araştırmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8 (15), 453-472.
- Misawa, N. (2018). Ōkubo Kōji and Tatar exiles in interwar Japan: Biographical sketch of his commitment. *Abdürreşit İbrahim ve Zamanı: Türkiye ve Japonya Arasında Orta Avrasya*, A. Merthan Dünder (Haz.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 55-74.
- Misawa, N. ve Ōsawa, K. (2012). Tatar exiles and Japan - Ōkubo Kōji as the mediator. *Asian Cultures Research Institute, Research Paper Series:1*, ed. Nobuo Misawa, Tōyō University.
- Mithat, T. (1925). *Mura no Dōshi—(Toruko Shōsetsu)* [Köy İmamı-(Türk Hikâyesi)]. çev. Ōkubo Kōji. *Tōyō*, 28(9), 131-139.
- Nagaba, H. (2006). *Ōkubo Kōji to Kaikyōken Kenkyūjo* (1) [Ōkubo Kōji ve Kaikyōken Kenkyūjo (1)]. *Anatolian News*, 117, s. 16-20, 118, s. 16-20.
- Nagaba, H. (2007). *Ōkubo Kōji to Kaikyōken Kenkyūjo* (2) [Ōkubo Kōji ve Kaikyōken Kenkyūjo (2)]. *Anatolian News*, 117, s. 16-20, 118, 16-20.
- Nagashima, I. (2019). Turks in Japanese “Oriental History” and translations of Old Turkic inscriptions. *Shaping the Field of Translation in Japanese↔Turkish Context II*, Berlin: Peter Lang, 141-161.

- Nagata, Y. (2011). Japonya-Osmanlı ilişkileri. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 23.
- Ōkubo, K. (1903). Ōkubo, K. (1903). *Jinshu Fūzokushi* [Etnik Gelenekler Tarihi] 2.
- Ōkubo, K. (1908a). *Perusha Fujin no Seikatsu* [Fars kadınlarının hayatı]. *Fūzoku Gahō*, *Tōyōdō*, (387), 34–35.
- Ōkubo, K. (1908b). *Mikai Shuzoku no Ikujihō—Rokoku no Kaku Shuzoku/ Rappuzoku/ Esukimozoku/ Hokubei Indianzoku/ Afurika Kaku Shuzoku/ Ejiputojin* [İlkel toplumlarda çocuk yetiştirme biçimi: Rus halkları, Laponyalılar, Eskimolar, Kuzey Amerikalı Kızılderililer, Afrikalılar, Mısırlılar]. *Fūzoku Gahō*, *Tōyōdō*, (391).
- Ōkubo, K. (1915a). *Dadaneru Kaikyō /Die Dardanellenstrasse* [Çanakkale Boğazı]. Çev. Ōkubo Kōji. *Doitsugogaku Zasshi*, 17(8), 19-20.
- Ōkubo, K. (1915b). *Enveru Pasha to Jikyoku/Enver Pasch über die Lage* [Enver Paşa ve Olaylar]. Çev. Ōkubo Kōji. *Doitsugogaku Zasshi*, 17(10), 18-19.
- Ōkubo, K. (1915c). *Kōran no Kenkyū (1)-(3)*. [Kur'an Araştırması (1)-(3)]. *Doitsugogaku Zasshi*, 17(8), 17(9), 17(10), 23, 24, 24.
- Ōkubo, K. (1921). *Tokoku Nasreddin kaigyaku/Türkische Schmanke des Nasr-eddin* [Türk Nasreddin Hoca hikayeleri]. çev. Ōkubo Kōji. *Doitsugogaku Zasshi*, 23(9), 11-13.
- Ōkubo, K. (1923). *Toruko seitai hensen shikō (1)* [Türkiye politika sistemi değişimi tarihi raporu (1)]. *Gaikō Jihō*, 1923/12/15,38(10) (457), 59-66.
- Ōkubo, K. (1924a). *Toruko Seitai Hensen Shikō (2)-(12)* [Türkiye Politika Sistemi Değişimi Tarihi Raporu (1)]. *Gaikō Jihō*, 1924/1/1, 2/15-5/1, 6/15, 7/1, 8/1, 12/15,184-195, 77-83, 99-109, 127-135, 102-111, 114-119, 113-116, 104-120, 123-133, 115-126, 108-119.

Ōkubo, K. (1924b). *Nihon e Kita Roshia no Kaikyō Kyōto Hinanmin ni Tsuite* (1) [Japonya'ya Gelen Rus Müslüman Göçmenler Hakkında (1)]. *Kokusai Chishiki*, 4(2). 96-108.

Ōkubo, K. (1924c). *Harbin ni Okeru Toruko Minzoku no Seikatsu* [Harbin'deki Türk Halkının Yaşantısı]. *Tōyō* 27(12). 45-87.

Ōkubo, K. (1925a). *Toruko Seitai Hensen Shikō* (13) –(14) [Türkiye Politika Sistemi Değişimi Tarihi Raporu (13)-(14)]. *Gaikō Jihō*, 1925/1/15, 2/15, 95-108, 106-119.

Ōkubo, K. (1934a). *Isuramukyō* [İslam Dini]. *Tōyō Shisō no Sho Mondai (Iwanami Kōza Tōyō Shichō: 14. Iwanami Shoten.*

Ōkubo, K. (1934b). *Toruko kyōwakoku* [Türkiye Cumhuriyeti]. *Isuramu Shokoku no Hensen* 14 (*Nakama Teruhisa Hen*) *Sekai Bunkashi Taikei: 8, Seibundō Shinkōsha*, 168-185.

Ōkubo, K. (1934c). *Minzoku undō no shinten* [Milliyetçilik hareketinin gelişimi]. *Isuramu Shokoku no Hensen* 15 (*Nakama Teruhisa Hen*) *Sekai Bunkashi Taikei: 8, Seibundō Shinkōsha*, 186-195.

Ōkubo, K. (1935a). *Kokugo o sonchō suru Torukojin* [Dillerine saygı duyan Türkler], *Nichido Kyōkai Kaihō*, 17, 71-75.

Ōkubo, K. (1935b). *Minzoku Kankei yori Mitaru Shinkyō* [Etnik İlişkiler Açısından Sincan]. *Tōa* 8(7), 64-75.

Ōkubo, K. (1935c). *Nishi Ajia Shozoku* [Batı Asya halkları]. *Iwanami Kōza Tōyō Shisō* 1. Tokyo: *Iwanami Shoten.*

Ōkubo, K. (1936). *Shin Tsuki Hata no Shita ni Tachite* (1)-(3) [Hilalli Bayrağın Altında (1)-(3)]. *Tōhō Kōron*, 11(10, 11, 12), 48-51, 44-47, 34-37.

- Ōkubo, K. (1937a). *Toruko no Komiyako Burusa Kikō* [Türkiye'nin eski Başkenti Bursa]. *Tōyō* 40(2), 81-88.
- Ōkubo, K. (1937b). *Ōshūkennai no Shinkō Toruko* [Avrupa Âlemi İçinde Yeni Türkiye]. *Gaikō Jihō* 81(5), 157-173.
- Ōkubo, K. (1937c). *Shinkō Toruko o Mawaru* (1)-(2) [Yeni Türkiye'yi Gezmek (1)-(2)]. *Sekai Chishiki*, 10(3, 4), 44-49,100-107.
- Ōkubo, K. (1937d). *Toruko Koku Shucchō Keika Hōkokusho—(Honkai Hōkoku)* [Türkiye Görev Süreci Raporu]. *Nichido Kyōkai Kaihō*, 21, 109-114.
- Ōkubo, K. (1938a). *Isutanburuno Seikaku—Toruko Fūdoki* [İstanbul'un Özelliği-Türkiye'nin Tarihi, Doğal, Kültürel Özelliklerinin Tanıtımı]. *Kaikyōken*, 1(1), 52-59.
- Ōkubo, K. (1938b). *Midori no Burusa—Shin Toruko Fūdoki* [Yeşil Bursa- Türkiye'nin Tarihi, Doğal, Kültürel Özelliklerinin Tanıtımı]. *Kaikyōken*, 1(3), 56-66.
- Ōkubo, K. (1938c). Resimli Büyük Dil Kılavuzu, Fransızca-Türkçe, 2 cilt (Eser tanıtımı). *Kaikyōken*, 1 (1), 88-89.
- Ōkubo, K. (1938d). *Nihon to Kaikyō—Nihon o Shiran to Suru Toruko (setsudai)* [Japonya ve İslam – Japonya'yı Tanımayan Türkiye (Değerlendirme)], *Kaikyōken*, 1(2), 2-3.
- Ōkubo, K. (1938e). Değerli kardeş Türk milletine. *Kaikyōken*, 1, (5), 25.
- Ōkubo, K. (1938f). Türk Dil Kurumu: Türk Dil, Türkçe-Fransızca Belleten, Devlet Basımevi: Türk Kitaplığı Limitet Şirketi, Sayı 21-22, Sayı: 23-26. (Tanıtım), *Kaikyōken*, 1 (5), 72-76.
- Ōkubo, K., Ōkura N., Katō M., Satō Y., Taga M., Tokugawa I., Nagata H., Machida J., Murata T. (1938). *Toruko Zadankai* [Türkiye Toplantısı]. *Tōyō*, 41(6), 69-98.

- Ökubo, K. (1939a). Muhterem Türk Milleti ve Yakın Şark Dostlarım. *Kaikyōken*, 2 (4), 90-93.
- Ökubo, K. (1939b). *Torukogo* [Türkçe]. *Ajia Mondai Kōza* 8, Tokyo: Sōgensha, 489-500.
- Ökubo, K. (1940). *Shokyū Torukogo Dokuhon*/İlk Türkçe Okuma Kitabı. *Kaikyōken*, 2.
- Ökubo, K., Kogawa S., Taketomi T. (1942). *Toruko no Genjitsu o Kataru* [Türkiye Gerçeğini Anlatmak]. *Sekai Chishiki* 15(6), 20-27.
- Ökubo, K. (1944). 'Keifu' Kibun ['Keyif' ruh hâli]. *Kaikyōken*, 8 (4), 25-26.
- Ökubo, K. ve Kagamishima H. (1950a). *Kōran no Kenkyū* [Kur'an araştırması]. *Katanae Shoin*.
- Ökubo, K.(1950b). *Sekai no Shūkyō-(Shakaika Bunko: E11)* [Dünya dinleri]. *Sanseidō*.
- Ōsawa, K. (2004). *Shōwa Zenki ni Okeru Isuramu Kenkyū: Kaikyōken Kenkyūjo to Ōkubo Kōji* [Shōwa öncesi dönemde İslam araştırmaları: *Kaikyōken Kenkyūjo* ve Ökubo Kōji]. *Shūkyō Kenkyū*, 78 (2), 493-516.
- Öner, M. (2015). Kazan-Tatar Türkçesi sözlüğü. TDK Yayınları. Genişletilmiş 2. Baskı.
- Özrenk Aydın, G. (2022a). E. Esen (ed). Japonya'da 1940 yılında basılan "İlk Türkçe Okuma Kitabı"nda Japonya. *Kotodama İstanbul Kokorozashi* 5 içinde (173-187 ss.). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Özrenk Aydın, G. (2022b). E. Esen (ed.), Türkolog Kōji Ōkubo'nun "İlk Türkçe Okuma Kitabı"nda (1940) yararlandığı kaynaklar. *Kotodama İstanbul Academia* 2 içinde (21-44 ss.). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Pire, D. (2024). Geleneksel ve çağdaş Japon sanatında rüzgâr imgesi. *RumeliDE Dil ve*

- Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 1009-1019. DOI: 10.29000/rumelide.1471528.
- Sat, N. (2018). Japonya'da İslam araştırmaları: Eserleri ve fikirleri bağlamında Toshihiko İzutsu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi,
- Suemori, H. (2019). Japonya'da Doğu tarihi ve Orta Doğu-İslâm araştırmaları kapsamında Osmanlı araştırmaları. *Cihannüma: Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 145-164. <https://doi.org/10.30517/cihannuma.656124>
- Suzuki, T. (2003), From Central Asian studies to Anatolian studies: A century of Turkish studies in Japan. *Orient*, 38, 117-134.
- Suzuki, T. (2012). Japonya'da Türkoloji ve Türkiye araştırmaları: Geliřmesi ve bugünkü durumu. *Türkiye'de Japonya Çalışmaları Konferansı-I- Bildiri Kitabı* içinde (15-23 ss.). Esenbel, S. ve Küçükyałçın E. (ed.), İstanbul: Boęaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- şentürk, O. (2019). Hâkimiyetin sembolü: Kızılelma. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 123(242), 131-140.
- Takamatsu, Y. (2018). Japonya'da Osmanlı tarihi araştırmaları. *Osmanlı Araştırmaları*, 51 (51), <https://doi.org/10.18589/oa.591800>
- Tamura, A. (1987). The Research Institute of Islamic world: its staffs and time of activity. *Study of History at Gakushuin University*, 25), 16-35.
- TDK (1937). Üçüncü Türk Dili Kurultayı: Tezler, müzakere zabıtlar. Ankara: TDK.
- Timur Ağıldere, S. (2010). XVIII. yüzyıl Avrupa'sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669-1873). *Turkish Studies*, 5 (3), 693-704.
- Unan, F. (2010). Türkiye'de Türkoloji. *Türk Yurdu Dergisi-Yıl 99* (273), 38-43.

Yiğit Türker, P. (2017). Macaristan'da Türkoloji çalışmalarına genel bir bakış: Türkolojinin gelişimi ve Macar Türkologlar. Dede Korkut'un izinde 30 yıl Prof. Dr. Üçler Bulduk'a armağan Türk tarihine dair yazılar içinde, (ed.) Alpaslan Demir. Ankara: Gece Kitaplığı, 745-764.

Yurdakul, M. E. (1922). *Ōita Suisha Koya/der alte Mueller—(Shōhinbun Kenkyū)* ['Yaşlı Değirmenci' (Kısa Hikâye Araştırması)]. çev. Ōkubo Kōji. *Doitsugogaku Zasshi*, 24(2), 8-9.

Sözlükler

Kubbealtı Lugat Misalli Büyük Türkçe Sözlük (2011). Haz. İlhan Ayverdi. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, Milliyet, 2. Baskı.

Devellioğlu, Ferit (2006), Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 23. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara.

TDK (1945). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1. Baskı.

TDK (1955). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı.

TDK (1959). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı.

TDK (1966). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Baskı.

TDK (1969). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 5. Baskı.

TDK (1974). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 6. Baskı.

TDK (1983). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 7. Baskı.

TDK (1988). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 8. Baskı.

TDK (1998). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı.

TDK (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı.

TDK (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı.

TDK (2023). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 12. Baskı.

Çevrim içi Sözlükler, Ansiklopediler

TDK Sözlük <https://sozluk.gov.tr>

Kubbealtı Lugati <https://lugatim.com>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

Ansiklopediler

İstanbul Yeni Türk Ansiklopedisi. (1985). Ötüken Neşriyat. Onbirinci cilt.

Türk Ansiklopedisi. (1983). Millî Eğitim Basımevi. Cilt XXXII.

12.04.1936 tarihli

Cumhuriyet gazetesi (s. 5)

15.04.1936 tarihli

Cumhuriyet gazetesi (s. 5)

de atıcılık
kursu

bir çok kadımlar
yazıldılar

Hergün bir mesele..

“Makineleşmeyen bir ye-
rimiz vardır: Kalbimiz..”

“Japonyada aşk eski kuvvetile hâlâ
yaşıyor ve yaşayacaktır,,

Park otelinin denize bakan sa-
lonu... Japonya üniversitesi profe-
sörü Oldkobo sefaret cirkânından
ayrıldı. Elimi sıkı, kendisine mah-
sus tatlı bir türkçe ile:

— Hoş geldiniz... dedi, yer gös-
terdi. sordum:

— Türkçeyi ne kadar zamanda
öğrendiniz?

— Tamam 15 senede... Amma
ağır, ağır... İyice öğrenmek çar-
tılı. Çünkü kendi kendime öğre-
niyordum. Bunun için biraz uzun
sürdü.

— Türkçeyi öğrenirken en ziya-
de neden güçlük çektiniz?

— Ben arap harflerinden işe
başladım. En ziyade arap harfle-
rinin okunmasında sıkıntı çektim.
Bu yazıyı okumak için çaktığımı
ben bilirim.

— Türkçede en çok hoşunuza
giden?

— Ahengi... Her lisanda görün-
miyen çok güzel bir armonisi var.

— Türk edebiyatından neler
okudunuz?

— İlk okuduğum Mehmed Ra-
uf oldu. Edebiyatı cedideden Ab-
dülhak Hâmidin tercümesini oku-
dum...

— Türkçeden Japoncaya ter-
cüme edilmiş eser var mıdır?

— Ben bir kaç hikâyeye tercüme
etim. «Aka Gündüz»ün hikâyele-
rini ve Akşam gazetesinden yerli
hikâyeleri tercüme ettim.

Japon profesörü durumsadı:

— Biz Japonlarla Türkler bir
cihetten çok benzeriz. Bizim lehi-
mizde yazmak isteyen bazı Avru-
pali müellifler bizim memleket-
leri gayet tuhaf görüyorlar... Me-
selâ Piyer Loti, Klot Farer senelerce
garip bir Türk dostluğu gös-
termişlerdir. Bunlar İstanbulu,
memleketinizi hâlâ eski Türkiye
olarak görmek istiyorlar. Göver-
cinler, kafesler, çarşafli kadınlar.
Bizim için de aynı muharrirler yazı
yazmışlardır. Bizi Harakiri yapan,
iptidai bir Japonya olarak gör-
mek istiyorlar.

Bunun için Türkler de Japonlar
da bu çeşitten dostluğu istemiyo-
ruz. Bu dostluk değil, bizim için
düşmanlıktır. Ortada yepyeni bir
Türkiye, bir Japonya vardır. Eğer
bize dostluk göstermek istiyorlar-
sa yeni Japonyadan, yeni Türki-
yeden bahsetsinler.

— Japonyada Harakiri kaldı
mı?

— Pek nadir...

— Japonyada kübizm, fütürizm
sürrealizm gibi cereyanlar dünya-
nın her tarafında olduğu gibi siz-
de de mi aldı yürüdü?

— Evet... Yeni cereyanlar Ja-
ponyada da pek ilerlemiştir.

— Dünyanın her tarafında ol-
duğu gibi sinema düşkünlüğü Ja-
pon gençliğini de sarmış mıdır?

— Evet... Sinema merakı bizde
de çok fazladır. Sonra yerli Japon
sinemacılığı da çok ilerlemiştir.

— Japonya son seneler içinde
bukadar teralki etti, büyüdü, iler-
ledi. Acaba böyle medeniyet iler-
lerken aşk vesaire gibi hisler de
öldü mü?

— Katiyen.. Bizim hayatımız
çok makineleşmiştir. Lâkin maki-
neleşmeyen bir tek şeyimiz kal-
mıştır: Kalbimiz...

Makineleşmek hiç bir zaman
kalbimize kadar gelmemiştir ve
gelemezdir. Bunun için aşk
bizde bütün kuvvetile yaşamakta-
dır. Japonyada aşk tamamen eski
aşktır.

— Aile?

— Ailede erkek son derecede
hâkimdir... Erkek ailede her şey-
dir. Kadının da ailede nüfuzu var-
dır, Japon erkekleri kazaktır.

— Siz de mi?

— Ben evli değilim?..

— Evlilik aleyhdarı mısınız,
yoksa?..

— Katiyen... İhtiyar bir annem
vardı. Ona bakmak icabediyordu.
Bunun için evlenmek fırsatını kay-
bettim.

— Evlenenler arasında yaş far-
kı ne kadar olmalı?

— 7-8 yaş... Lâkin gün geçtikçe
evlenenler arasında yaş farkı git-
tikçe büyümektedir.

— Japon erkekleri evlenmeyi
nasıl buluyorlar? Orada da koca
buhranı var mıdır?

— Hayır... Japon erkekleri için
evlenmek bir idealdır ve evlilik
aleyhtarı Japonyada yoktur.

H. F.

20 Nisan 1936 tarihli Akşam gazetesinde yayımlanan röportaj (s. 5)

**Profesör
Koji Okobo nun
konferansı**

*Dün bir konferans veren japon profesörü Koji Okobo
(B. Saib tarafından)
(Yazısı 2. inci sayfada)*

**Profesör
Koji Okobo nun
konferansı**

Japonyada Kamazava üniversitesi profesörlerinden B. Koji Okobo, Ankara halkevinde dün, ilk konferansı Türkçe olarak, saat 17,30 da verdi.

Profesör, japon tabiat ve hayatı hakkında verdiği konferansta, Japonya'nın coğrafi vaziyeti ve bunun hars ve hayatına tesirini anlattıktan sonra, japon ırkının hususiyetlerini, japon dilini ve japon harsinin esaslarını birer birer teşrih ve izah etti.

Profesör türk inkılabına ve türk tarihine de konferansında önemli bir yer verdikten sonra, japonluk ve japon hars ve hayatındaki hususiyetler bahsinde bilhassa durdu ve nihayet japonların temsül kabiliyet hakkında ilmi malumat verdi. Konferans esnasında japon musikisine ait bazı plaklar da çalınmış ve hazır bulunanlar üzerinde büyük bir alaka uyandırmıştır.

Profesörün güzel ve pürüssüz bir Türkçe ile verdiği konferans güzide bir dinleyici kalabalığı tarafından dikkat ve alaka ile dinlenilmiş ve konferansın sonunda sürekli surette alkışlanmıştır.

Japon Profesörünün türkçe konferansı

Profesör Okubo ve konferansı dinleyenler

Dün Çağaloğlundaki İttihad Halk modern Türk inkılabı arasındaki benzerliklere işaret etmiş bazı Türk kelimelerini Japon İttihadında mevcut olduğunu ve bilhassa Türk grammer kaideleri Japon grammer kaidesi arasında hemen hemen hiç fark olmadığını da ilave etmiştir. Profesör Türk ve Japon karakterinin cesaret ve azimlilik noktasında da bir müsabebet arzetmiş söylemiştir.

Konferansın sonuna profesörün İttihad Halkine hediye ettiği milli Japon plakları alınarak dinleyenlere ayrıca Japon müziği hakkında da canlı bir mizah verilmiştir.

Profesör Okubo Ankara Halkevinde bir miktar Japon plakı hediye etmiştir. Bundan sonra profesör Japon tarihine

Ulus gazetesi 3 Mayıs 1936 (s. 1, 2)

27.06.1936 tarihli Cumhuriyet gazetesi (s. 2)

**Bir japon âlimi
İzmirde**

*"... Asyanın iki direği
biri Türkiye, biri Japondur..."*

İzmir, 14 (A.A.) — İncelemeler yapmak üzere şehrimize gelen Tokyo İslam enstitüsü direktörü ve üniversite şark tarihi profesörü B. Koji Okubo gazetecilere demiştir ki;

"— Asya iki sütun üzerine kurulmuştur. Uzak şarktaki sütunu Japon, yakın şarktaki sütunu Türkiyedir. Bütün garp asil ışığını bunlardan alır. Japonya üç yaşındaki çocuklardan itibaren bütün japon milletleri türkü tanır ve onun hakkında tasavvur edilemeyecek bir sevgi taşır. Onun büyük kudreti ve Türkiyeyi ne kadar harikalarla bir hamle ile kurtardığını bilir. Atatürke karşı olan hüürmetimizin sevgimizin onun Asyanın doğurduğu büyük dehalardan oluşmaktadır..."

**Japon aliminin
güzel sözleri**

«Japonyada Türk sevgisi çok büyüktür»

İzmir (Husu - si) — Bir kaç aydanberi memleketimizde tetkikat yapan Japon profesörü Okubo buraya geldi. İzmir, Selçuk, Tire, Ödemiş havalisindeki asarın gezecek ve İzmir'de Japonya hakkında bir de konferans verecek ve bu meselede Memleketimizde tetkikatta bulunan Japonya tarihî münasebetleri Japon profesörü Okubo rine temas edecek. Profesör, konuşmamız arasında bana şunları söyledi:

«— Bence şark dünyasında iki büyük millet vardır. Bunlar kelimenin tam manasıyla müstakil ve hür olarak yaşayan, çalışan Türk ve Japon milletleridir. Asyanın Aksayışarktaki direği Japonya, Yakınşarktaki direği Türkiyedir.

Büyük Atatürkü şimdi Japonyada üç yaşındaki çocuklar bile bilir ve tanır. Onun hakkında Japonlar, tasavvur edemeyeceğimiz bir sevgi taşır. Kat'î zaferi kazanmışlığımız Japonyada büyük bir tesir uyandırmıştır. Asya milletleri arasında Türklerin bizim için hususî bir kıymeti vardır. Atatürke karşı olan hüürmet ve sevgimiz Onun, Asyanın doğurduğu en büyük bir deha olduğundandır. Asya tarihinde iki büyük hâdiseye vardır ki, Asya milletlerinin uyanmaları fırsatını vermiştir. Bunlar Rus - Japon harbi ve Türklerin İstiklâl mücadelesidir. Tekrar edeyim: Türkler hakkındaki hüürmet ve sevgimiz çok büyüktür.»

Profesör Japonca olarak muhtasar bir Türk tarihî vazmı ve bunda inkılabımızı da canlandırmıştır.

Ulus gazetesi 15 Ağustos 1936 (s. 2)

Cumhuriyet gazetesi 16 Ağustos 1936 (s. 4)

Atatürk, iki celse arasında Fransız dil alimlere konuşuyorlar ve locustından müzakereleri takib ediyorlar

Dinlâ Kurultayda Atatürk, ecebî bilgîler ve Kurultay üyeleri müzakereleri takib ediyorlar

Üçüncü Türk Dili Kurultayı merasim

Üçüncü Türk Dili Kurultayı, dün öğleden sonra İstanbul'da başladı. Kurultayın açılış töreni, Atatürk'ün başkanlığında yapıldı. Atatürk, konuşmasında Türk dilinin önemini vurguladı ve dilin korunmasını istedi. Kurultayın amacı, Türk dilini geliştirme ve yaygınlaştırma idi. Kurultayın üyeleri, dilin korunması için çalışmalar yapacaklardı. Kurultayın açılış töreni, Atatürk'ün başkanlığında yapıldı. Atatürk, konuşmasında Türk dilinin önemini vurguladı ve dilin korunmasını istedi. Kurultayın amacı, Türk dilini geliştirme ve yaygınlaştırma idi. Kurultayın üyeleri, dilin korunması için çalışmalar yapacaklardı.

Atatürk, üçüncü Türk Dili Kurultayı'nı açıyor

Celse arasında Atatürk, Fransız ve Japon alimleriyle görüşüyorlar

Günay - Dil İstisna ve dil kurultayları komitesi
 Profesör Abdülkadir İnan, Ağaç Dilâzar, Ahmed Cevad Emre, Anagacatopulu (Yunan profesörü), Doktor Battarini (İtalyan profesörü), Doktor Bonacci (İtalyan profesörü), Enma Nayan (Avusturya), Doktor Gino (Alman profesörü), Hacı Cahidullah (Sovyet profesörü), Hasan Cemil Çambel, profesör Hasan Reşid Tankut, profesör Hilâire de Buzelin (Fransız profesörü), öğretmen Hüseyin Namık Özkün, İbrahim Necmi Dilâzar, İsmail Hakkı Bendeğer (erkekli alim), İsmail Hacı Danişmend (muhtar), profesör Jean Dany (Fransız profesörü), Doktor Kevreci (Avrupalı profesör), profesör Kenji Okubo (Japon profesörü), Mehmed Ali Ağabey, profesör Mercaninof (Sovyet profesörü), Doktor Mianefi (Bulgar profesörü), Mahi Pektay (ayrık), Muratferit Mahiddin Dalkılıç, profesör Naim Onat, profesör Némethi (Macar profesörü), profesör Saim Emre Dilâzar, profesör Samoilovic (Sovyet profesörü), Süz Demirel Ros (İngiliz profesörü), profesör Yusuf Ziya Ören, profesör Zayochovski (Polonyalı profesörü).

25.08.1936 tarihli Cumhuriyet gazetesi (s.1, 7)

Japon profesörünün methu
 Bundan sonra Japon profesörü siz almistir.
 Tokyoda Türk - Japon dostluğu arasında olan Japon profesörü Okubo da müteker olarak şu kısa nutku söylemiş - tir:
 «- Ulu Atatürk'ün himayesi altında ve himetle bururunda açılan değerli Üçüncü Dil Kurultayında bulunmak erfine nâil oldum ve bundan dolayı kalben mütekerkinim.
 Diet bukap ay evvel memleketinize geldiğim zaman benim için ilkönce güze görünme sey, Türk milletinin her sahada ki çalışmasıdır. Etilansa ilimlerin müteker şubelerinde hususla ana dil talimatındaki bütün gayretle çalışma, hakikaten saygıni şükattir. Kendim tarihçiyim. Dilci olmasam bile ana dil hakkında kıymetli araştırmalarınız ve bu husustaki bilgi faaliyetinizin büyük muvaffakiyetle insan ilmi dünyasını aydınlatıp ona yeni bir yol açmasıle neticelenişinize inanıyorum.
 İlimlerin hamisi olan Ulu Atatürk'ün yürekten himmetlerini sunar ve değerli himayesi altındaki çalışmak kabiliyetlerinde bulunan Türk alimlerini tebrik ederim.»

Dil Kurultayının ikinci safhasında dünkü içtimada bitti Ecebî alimler hazırladıkları tezleri müdafaa ettiler

On iki ecebî dil alimi Türk Dil Tetkik Kurumunun meydanı çabıdığı hakikatleri akıldılar. Kurultayın sahı günü biten bulması muhtemel

30.08.1936 tarihli Cumhuriyet gazetesi (s. 1, 7)

Almanca

Viëtor, W. (1911). Die Aussprache des Schriftdeutschen: Mit dem Wörterverzeichnis der Amtlichen "Regeln für die deutsche Rechtschreibung" in phonetischer Umschrift, sowie phonetischen Texten (8., durchgesehene Aufl.). Leipzig: O. R. Reisland.

Heuser, F., & Şevket, İ. (1931). Türkisch-Deutsches Wörterbuch = Türkçe-Almanca Lûgat. İstanbul, Galata: "Universum".

Jansky, H. (1943). Lehrbuch der türkischen Sprache. Leipzig: Otto Harrassowitz. (Sprachbücher).

Nyāṇatiloka, B. (1910). Puggala Paññatti: Das Buch der Charaktere (aus dem Buddhistischen Pāli-Kanon [Abhidhammo] zum ersten Male übersetzt). Breslau: Walter Markgraf. (Veröffentlichungen der deutschen Pāli-Gesellschaft).

Walleser, M. (1904). Die philosophische Grundlage des älteren Buddhismus. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. (Die buddhistische Philosophie in ihrer geschichtlichen Entwicklung; T. 1).

Fransızca

Tanakadate, A. (1936). La phonétique japonaise au point de vue phonologique et son application à l'orthographe nationale. Tokyo: Aikitsu Tanakadate.

Librairie Hilmi. (1926). Inventaire d'une riche bibliothèque: À vendre. İstanbul: Librairie Hilmi.

¹²⁰ Koleksiyondaki kitapların kaynak yazım tarzında bir düzenleme yapılmamıştır. Yalnızca Türkçe sözcüklerde Türkçe harflerin yazım hataları düzeltilmiş, Japonca kitapların okunuşları ve tez yazarı tarafından yapılmış Türkçe çevirileri eklenmiştir.

Deny, J. (1921). Grammaire de la langue turque: Dialecte Osmanlı. Paris: Imprimerie nationale. (Bibliothèque de l'École des langues orientales vivantes; t. 5).

Direction Générale de la Presse au Ministère de l'Intérieur. (1936). L'instruction publique en Turquie républicaine. Ankara: L'Imprimerie d'État.

G. P. Maisonneuve. (1933). Le problème du Caucase. Paris: G. P. Maisonneuve.

Le problème du Caucase Paris: G. P. Maisonneuve, 1933.

Méthode d'analyse de la langue turque: Du point de vue étymologique, morphologique, phonétique et sémantique. (1937). İstanbul: Imprimerie de l'État.

Méthode d'analyse de la langue turque: du point de vue etymologique, morphologique, phonétique et sémantique, Istanbul: Imprimerie de l'État, 1937.

İngilizce

Cook, A. M. (1930). Macmillan's shorter Latin course: Being an abridgment of Macmillan's Latin course (2nd ed., pt. 1, pt. 2). London: Macmillan.

Deniker, J. (1913). The races of man: An outline of anthropology and ethnography (2nd ed.). London: Walter Scott Publishing. (The Contemporary Science Series; 37).

Elias, E. A. (1940). The School Dictionary, English-Arabic (4th ed.). Cairo: Elias' Modern Press.

Menzies, S. (1880). The Turkey Old and New: Historical, geographical, and statistical (Vols. 1–2). London: Wm H. Allen.

İz, F., & Hony, H. C. (1954). An English-Turkish Dictionary. Oxford: Clarendon Press; London: Oxford University Press.

Turkmen Soviet Socialist Republic. (1950). Constitution (Fundamental Law) of the Turkmen Soviet Socialist Republic: As amended by the Supreme Soviet of the Turkmen S.S.R., on March 6, 1948. Moscow: Foreign Languages Publishing House.

Lewis, G. L. (1953). Teach Yourself Turkish. London: English University Press. (Teach Yourself Books).

Masterman, C. F. G. (1921). How England is Governed. London: Selwin and Blount.

Lewis, B., & Holt, P. M. (Eds.). (1962). Historians of the Middle East. London: Oxford University Press. (Historical Writing on the Peoples of Asia).

Japonca

回教 / 瀬川亀著 東京 : 警醒社, 警醒社書店, 大正 7 [1918] · *Kaikyō* [İslam] / Segawa Kame, Tokyo: *Keiseisha Shoten, Taishō 7* [1918]. 262 p. : ill., maps ; 22 cm.1918.

コーラン研究 / 大久保幸次, 鏡島寛之共著 東京 : 刀江書院, *Kōran Kenkyū* [Kur'an Araştırması] / Ōkubo Kōji, Kagamishima Hiroyuki ortak çalışması, Tokyo: *Tōkōshoin*, 1950.12.

古代印度の研究 / 佐保田鶴治著 京都 : 立命館出版部, *Kodai Indo no Kenkyū* [Antik Hindistan Üzerine Araştırma] / Sahoda Tsuruji, Kyoto: *Ritsumeikan Shuppan*, 1944.6.

トルコ語教本 / 日土協會編 東京 : 日土協會, *Toruko-go Kyōhon* [Türkçe Ders Kitabı] / *Nichido Kyōkai* [Türk Japon Derneği] Tokyo: *Nichido Kyōkai*, 1934. 12.

回教讀本 / 大久保幸次,小林元共著 東京：回教圈攷究会. - 東京：四海書房(發賣),
Kaikyō Dokuhon [İslam El Kitabı] / Ōkubo Kōji, Kobayashi Hajime Ortak Çalışması,
Tokyo: *Kaikyōken Kōkyūkai, Tōkyō: Shikai Shobō, 1939.6.*

回教圈史要 / 回教圈攷究所編 東京：四海書房, *Kaikyōken Shiyō [İslam Dünyası*
Tarihinin Özeti] / Kaikyōken Kōkyūsho Baskısı, Tokyo: Shikai Shobō, 1940.

アラビア語文法 [東京]：慶応義塾語学研究所, *Arabiago Bunpō [Arapça Dilbilgisi],*
Tokyo: *Keiōgijuku Gogaku Kenkyūjo [Keio Dilbilim Araştırma Enstitüsü], 1942.11.*

回教の經濟倫理 / ヨハネス・クラウス著 東京：明治書房, *Kaikyō No Keizai Rinri*
[İslamın Ekonomi Ahlakı], Johannes Kraus, Tokyo: Meiji Shobō, 1944. 2.

イランの歴史と文化 / 蒲生礼一著 東京：博文館, (興亞全書), *Iran no Rekishi to*
Bunka [İran'ın Tarihi ve Kültürü], Gamō Reiichi, Tokyo: Hakubunkan, 1941. 12.

概観回教圈 / 回教圈研究所編 東京：誠文堂新光社, *Gaikan Kaikyōken [İslama Genel*
Bakış], Kaikyōken Kenkyūjo Baskısı, Tokyo: Seibundō Shinkōsha, 1942.11.

アラビア民族史：メデイナのカリフ達 / 前島信次著 東京：丸岡出版社, 1941.12
Arabia Minzokushi: Medina no Karifu-tachi [Arap Etnik Tarihi: Medine Halifeleri],
Maejima Shinji, Tokyo: *Maruoka Shuppansha, 1941.12.*

蒙古人種の體質 / 横尾安夫著 [出版地不明] : [横尾安夫], *Mōkojinshu no Taishitsu* [Moğol Irkının Fiziksel Yapısı], Yokoo Yasuo, [Yayın yeri bilinmiyor], 1938.1.

現代回教圏 / 大久保幸次,小林元共著 東京 : 四海書房, *Gendai Kaikyōken* [Günümüz İslam Âlemi], Ōkubo Kōji, Kobayashi Hajime Ortak Çalışması, Tokyo: *Shikai Shobō*, 1936.

印度の回教徒 / 小川亮作著 東京 : 地人書館, *Indo no Kaikyōto* [Hindistan Müslümanları], Ogawa Ryōsaku, Tokyo: *Chijinshokan*, 1943.4.

Fablj de ezopo / 小坂狷ニ著 東京 : 日本エスペラント學會, *Fablj de ezopo* [Ezop Masalları], Osaka Kenji, Tokyo: *Nihon Esuperanto Gakkai* [Japonya Esperanto Derneği], 1932.4.

アラビア思想史 : 回教神学と回教哲学 / 井筒俊彦著 東京 : 博文館, (興亞全書), *Arabia Shisōshi: Kaikyō Shingaku to Kaikyō Tetsugaku* [Arap Düşünce Tarihi: İslam Teolojisi ve İslam Felsefesi], Izutsu Toshihiko, Tokyo: *Hakubunkan*, 1941.7.

アフリカ諸言語の構造と関係 / アリス・ワーナー著 ; 五島忠久訳 東京 : 三省堂, (語學文庫) *Afurika Shogengo no Kōzō to Kankei* [Afrika Dillerinin Yapısı ve İlişkileri],

Alice Werner, Goshima Tadahisa Çevirisi, Tokyo: *Sanseidō*, 1944. 2. - (Dil Bilim Koleksiyonu)

土耳其語會話 / 米澤隆輔, ゼキ・バヤット編 東京 : 米澤隆輔. - 東京 : 三才社 (発売),

Torukogo Kaiwa [Türkçe Diyaloglar], Yonezawa Ryūsuke, Zeki Bayat, Tokyo: *Sansaisha*, 1938.7.

日土土日大辭典 / 日土協會編 東京 : 日土協會, *Nichido Donichi Daijiten* [Japonca-Türkçe, Türkçe-Japonca Büyük Sözlük], *Nichido Kyōkai* Baskısı, Tokyo: *Nichido Kyōkai*, 1936.11.

神の證言者マホメッド / 須田整著 東京 : 東洋閣. - 東京 : 東京堂(発売), *Kami no Yogensha Mahomeddo* [Allah'ın Peygamberi Muhammed], Suda Sei, Tokyo: *Tōyōkaku*, *Tōkyō Dō*, 1937.1.

回教圈の經濟的現勢 / ヨット・ハンス著 ; 回教圈研究所訳 東京 : 回教圈研究所, (回教徒問題叢書) *Kaikyōken no Keizaiteki Gensei* [Müslüman Dünyasında Mevcut Ekonomik Durum] / Josef Hans, *Kaikyōken Kenkyūjo* Çevirisi, Tokyo: *Kaikyōken Kenkyūjo*, 1940. 4. -(*Kaikyōto Mondai Sōsho* [Müslüman Sorunları Serisi]).

トルコノ國字改良實情視察報告書 / 星野行則[著] [住吉村(兵庫縣)] : 星野行則,
Toruko no Kokuji Kairyō Jissei Shisatsu Hōkokusho [Türk Harf Devrimine İlişkin
İnceleme Raporu], Hoshino Yukinori, *Sumiyoshi Köyü (Hyogo İli)*, 1932.3.

アラビア語初等讀本: (マヂーニ・ル・アダブ) / シヤイホ著 ; 慶応義塾大学語学
研究所編著 [3]. - 東京 : 慶応出版社, *Arabiago Shotō Dokuhon* [Başlangıç Düzeyi
Arapça Okuma Kitabı]: (*Madjīni ru Adabu*) [Majānī al-adab], Louis Cheikho; *Keiō
Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyūjo* Baskısı [3]. Tokyo: *Keiō Shuppansha*, 1943.3.

Türkçe

Okuma Kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı 3. sınıf. - İstanbul: Devlet Basımevi,
1936.

Edebî Yeniliğimiz, İsmail Habip, v.1,v.2. - İstanbul: Devlet Matbaası, 1931.

Şecerei Terakime, Ebülğazi Bahadır, İstanbul: Devlet Basımevi, 1937.

Ortazamanlar, İstanbul: Devlet Matbaası, 1931. (Tarih; II).

On Yılın Romanı, Etem İzzet İstanbul: Devlet Matbaası, 1933.

Türkoloji Ders Hülasaları, Okutan, Abdülkadir İnan, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Allah Nedir? Sosyal Araştırma, Nurettin Şazi Kösemihaloğlu, İstanbul: Numune
Matbaası, 1935.

Türkçemizde men-man, Besim Atalay, İstanbul: Matbaai Ebûzziya, 1940.

Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936-Tezler, Müzakere, Zabıtlar, İstanbul: Devlet Basımevi,
1937.

Edebiyat Tarihi Dersleri: Tanzimata Kadar, Agâh Sırrı Levend, 3. Baskı. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1935.

Tarihî Eserleri Araştırma ve Koruma Kılavuzu, Selâhattin Kandemir, İstanbul: Devlet Basımevi, 1935.

Güneş-Dil Teorisi Üzerine Ders Notları, Okutan, Abdülkadir İnan, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Ankara Budun Bilgisi, Hâmit Zübeyr Koşay, Ankara: Ulus Matbaası, 1935. - (Ankara Halkevi Neşriyatı; No. 14).

İtaat İlâmı: 3 Perde Halk Komedi, Yazan, Musahipzade Celâl, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Türk Büyükleri veya Türk Adları, B. Atalay, 2. basım. – İstanbul: Devlet Basımevi, 1935.

Türklerle Hint-Avrupalıların Menşe Birliği /İsmail Hami Danişmend, v.1,v.2. - İstanbul: Devlet Basımevi, 1935-1936.

H. Reşit Tankut'un Güneş-Dil Teorisi'ne göre Pankronik Usulle ve Paleo-Sosyolojik Dil Tetkikleri adlı Tezinde Geçen Örnekler, Hasan Reşit Tankut, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Türkçe Mânî Elyazıları (Manichaika) Khotço Harabelerinde Bulunup A. Von Le Coq Tarafından Tanıtılan El Yazıları, C. I. ; Türkçeye Çeviren, Fuat Köseraif. İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Üçüncü Türk Dil Kurultayı Üyelerine: Kurultay Kılavuzu İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Güneş-Dil Teorisinin Ana Hatları Hakkında / İbrahim Necmi Dilmen'in Üçüncü Türk Dil Kurultayı'na Sunduğu Teze Bağlı Grafikler ve Analizler İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Dilin Fonetik Kuruluşu ve Güneş-Dil Analiz Metodu, Okutan, İ. N. Dilmen İstanbul: Devlet Basımevi, 1936. - (Türk Dil Bilgisi Dersleri; C. 2).

Türk Dil Bilgisine Giriş İstanbul: Devlet Basımevi, 1936. - (Güneş-Dil Teorisi'ne Göre Dil Tetkikleri, Okutan, H. Reşit Tankut; V.1)

Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi: Örnek İstanbul: Devlet Basımevi, 1936

Dillerin Ana Kaynağı Sorununa Kısa Bir Bakış ve Türk Güneş-Dil Teorisi'nin Esasları, Okutan, İ. N. Dilmen İstanbul: Devlet Basımevi, 1936. - (Türk Dil Bilgisi Dersleri; V. 1).

İnkılâp Ötkünçleri, Enver Behnan İstanbul: Devlet Matbaası, 1934. - (Millî Mücadele hatıraları).

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı: 1935-1936 [Ankara] : Ulus Basımevi , [1936?]: Partinin Dördüncü Büyük Kurultayı Onalamıştır, Mayıs 1935 Ankara: Ulusal Basımevi, [1935].

Suna ile Çoban Hikâyesi, Yazan, Besim Atalay, Ankara: [İstanbul, Ekonomi-Reklâm Matbaası], 1939. (Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatından; Halk Kitapları 1).

Cumhuriyet Çocuklarına Yeni Coğrafya Dersleri / Muallim M. Besim ve Cemal Arif 4. Sınıf,5. Sınıf. - İstanbul: Türk Kitapçılığı Limited Şirketi, 1933-1934.

Türkçenin Yapılışı: Mukayeseli Türk Gramerine Hazırlık İrdemleri, Ahmet Cevat Emre, İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1942.

Türkçe Tipler: Harflerin Dili ve Dillerin Soy Birliği, Hicri, Konya: Babalık Matbaası, 1932.

Cumhuriyetimiz 15 Yaşında [n. p.]: İnhisarlar Matbaası, 1938.

Yeni Türkiye Devleti'nin Haricî Siyaseti, Yusuf Hikmet Bayur, İstanbul: Burhaneddin Matbaası, 1935. - (Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti Neşriyatı; 1).

Resimli Türk Dili: Küçük Gramer, Ahmet Cevat İstanbul: Türk Kitapçılığı L.S. , 1933-1934.

Türkçede Kelime Teşkili Hakkında Bir Anket / Lâyihayı Yazan, Ahmet Cevat V. 1. - Ankara: Başvekalet Müdevvenat Matbaası, 1933. (Gramer Kolu Neşriyatı / T.D.T.C; Sayı 1).

İnkılab Dersleri Notları: Bu dersler, 1934-1935 okutma yılında Ankara ve İstanbul Üniversitelerinde verilmiştir. Bu talebe notları gözden geçirilmiştir. Ankara: Ulus Basımevi, 1935.

Türkçe Kur'an-ı Kerim Tercümesi: Şerh ve İzahlı, Darülfünun İlähiyat Fakültesi Reisi ve İslâm Felsefesi ve Fıkıh Tarihi Müderrisi, İzmirli İsmail Hakkı, 2. tabı. - İstanbul: Hilmi Kitaphanesi, 1932.

Güneşin Uzaklaşmasından ve Batmasından Doğan Anlamlar-Bunları Anlatmaya Yarayan Sözler Üzerine Güneş-Dil Teorisi'ne Göre Türkçe-Arapça Karşılaştırmalar Tezine Bağlı Örnekler, Naim Onat, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

EK-3 Ökubo Kōji'ye Gönderilen Kitaplar Listesi ve Teslim Edildiğine Dair Arşiv Belgesi¹²¹

İlköğretim Kitapları			
Kitabın adı	Yazarı	Şahı	Fiyatı
Renkli kolay alfabe	Ali Haydar Bey	T.K.L.S.	13
Resimli yeni ilk öğretim kırsal okulları	Rüben Egrer, Miftat Sadullah ve Resmîtin Saitik Beyler	"	115 1-5 sınıflar için seri
Türk Dili Türkçe gramarı	Ahmet Cevat Bey	"	28 4-4 sınıflar için seri
İlköğretim yurt-bilgisi	M. Vekâleti	"	20 4-5 sınıflar için seri
Cumhuriyet çocukları na yeni coğrafya dersleri	C.Arif N.Besim Beyler	"	30 4-5 sınıflar için seri
Fiziki ve siyasi Türkiye duvar haritaları	Hamit Sadî B.	"	"
Ortaöğretim Kitapları			
Ortaöğretimlere kırsal	Refik Ahmet B.	(Kamaat)	170 1-3sınıflar için seri
Türkçe Gramer	Ahmet Cevat BEY	(Hilaf)	88 1-2 " " "
Vatandaş için Medeni bilgiler	Recep Bey	(Vakit)	100 2-3 " " "
Coğrafya dersleri	Hamit Sadî B.	(Kamaat)	70 1-2 " " "
Türkiye Coğrafyası	" " "	(")	45 3 ümü sınıf

S U R U T

Rapt numarası 67 189-17 Kaydettim		Tokyo M. 1666		Müdürlüğü	
Hariciye Vekâleti		D 3		Müdürlüğü	
Evrakın umumî numarası 73324	Müstemna bilgisi evrakın numarası	Sublime kayıt numarası	Mübeyyit Müessesit	Münveyyit Madde	Umumî Madde
Evrakın hususî numarası 297	11 T.Sani 1304	1007	5.11.1934	3	TR
Hulâsa					
Maarif Vekâletine					
M.T.T. Dairesinden yazılan 4/8/1934 tarihli ve 3825 numaralı tezkere devletlerle gönderilen kitaplar Tokyo Maslahatçularımız tarafından Profesör Okubo'ya teslim edilmiş ve mukabilinde 100 can takdim kılınmış teslim mukabulu alınmıştır in elinde olarak tahvil edilmiştir.					
H.V.n.					

¹²¹ Gönderilen kitap ve diğer materyallerin listesi hakkında Devlet Arşivleri Başkanlığı bilgileri
Belge Özeti : Tokyo yabancı diller okulunda okutulmak üzere Profesör Koci Okubo'ya gönderilen Türkçe kitaplar.
Yer Bilgisi : 44752-215413-8
Belge Tarihi : 1934-08-19
Kurum : 543

Teslim edildiğine dair belge hakkında Devlet Arşivleri Başkanlığı bilgileri
Belge Özeti : Tokyo yabancı diller okulunda okutulmak üzere Profesör Koci Okubo'ya gönderilen Türkçe kitaplar.
Yer Bilgisi : 44752-215413-6
Belge Tarihi : 1934-11-11
Kurum : 543

EK-4 Misawa ve Ōsawa'nın (2012) Hazırladığı Bibliyografyada İki Farklı Yayımda

Yayımlanmış Çalışmalar ve İki Kez Yer Alan Kaynak

Farklı Yayınlarda İki Kez Yayımlanmış Olan Yazılar	
1	<p>Ōkubo, K. (1930). <i>Nishi Ajiya – (Gendai no Ajiya)</i> [Batı Asya- (Günümüz Asyası)]. <i>Gendai no Sekai (Shiratori Kurakichi Hoka Kan, Konuma Katsue Hen)</i>, <i>Sekai Bunkashi Taikei</i>: 24, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 226-243.</p> <p>Ōkubo, K. (1940). <i>Nishi Ajiya – (Gendai no Ajiya)</i> [Batı Asya- (Günümüz Asyası)]. <i>Gendai no Sekai (Shiratori Kurakichi Hoka Kan, Konuma Katsue Hen)</i>, <i>Sekai Bunkashi Taikei</i>: 24, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 226-243.</p>
2	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Sarase Teikoku no Kaitai</i> [Arap Müslüman Devletlerinin Dağılması]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen)</i>, <i>Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō, Shinkōsha</i>, 118-122.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Sarase Teikoku no Kaitai</i> [Arap Müslüman Devletlerinin Dağılması]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō, Shinkōsha</i>, 118-122.</p>
3	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Indo-Isuramu Sho Ōchō</i> [Hint İslam Devletleri]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 123-127.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Indo-Isuramu Sho Ōchō</i> [Hint İslam İmparatorlukları]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō, Shinkōsha</i>, 123-127.</p>
4	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Seruchukku-Toruko</i> [Selçuklular]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 128-135.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Seruchukku-Toruko</i> [Selçuklular]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 128-135</p>
5	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Osumanri-Toruko</i> [Osmanlılar]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 136-167.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Osumanri-Toruko</i> [Osmanlılar]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 136-167.</p>
6	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Toruko Kyōwakoku</i> [Türkiye Cumhuriyeti]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 168-185.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Toruko Kyōwakoku</i> [Türkiye Cumhuriyeti]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 168-185.</p>
7	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Minzoku Undō no Shinten</i> [Milliyetçilik Hareketinin Gelişimi]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 186-195.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Minzoku Undō no Shinten</i> [Milliyetçilik Hareketinin Gelişimi]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 186-195.</p>
8	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Isuramukyō no Kyōri</i> [İslam Dininin Öğretileri]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 196-217.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Isuramukyō no Kyōri</i> [İslam Dini Öğretisi]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 196-217.</p>
9	<p>Ōkubo, K. (1934). <i>Ketsuron</i> [Sonuç]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 342-349.</p> <p>Ōkubo, K. (1939). <i>Ketsuron</i> [Sonuç]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue: Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i>: 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i>, 342-349.</p>
10	<p>Ōkubo, K. (1935). <i>Shinkō Kaikyō Sekai to Nihon no Shimei</i> [Yeni İslam Dünyası ile Japonya'nın Görevi]. <i>Nihon Kōen Tsūshin, Nihon Kōen Tsūshinsha</i>, 301, 1-27.</p> <p>Ōkubo, K. (1937). <i>Shinkō Kaikyō Sekai to Nihon no Shimei</i> [Yeni İslam Âlemi ile Japonya'nın Görevi], <i>Hachi Seiden Kōenshū</i>, 3, 68-99.</p>

11	<p>Ōkubo, K. ve Kobayashi H. (1939). <i>Kaikyō Dokuhon</i> [İslam El Kitabı], <i>Kaikyōken</i>, 2-4, 109-143.</p> <p>Ōkubo, K. ve Kobayashi H. (1939). <i>Kaikyō Dokuhon</i> [İslam El Kitabı], <i>Kaikyōken</i>, 76 s.</p>
12	<p>Ōkubo, K. (1937). <i>Kaikyō Sekai no Shin Jinyō</i> [İslam Dünyasının Yeni Oluşumu]. <i>Nihon Kōen Tsūshin</i>, 348, 1-26.</p> <p>Ōkubo, K. (1938). <i>Kaikyō Sekai no Shin Jinyō</i> [İslam Dünyasının Yeni Oluşumu]. <i>Hachi Seiden Kōenshū</i>, 4, 220-245.</p>

Bibliyografyada İki Kez Yer Alan Kaynak (1938 yılında yayımlanmış olan tek kaynak)	
1	<p>Ōkubo, K. (1938). <i>Toruko no Saiken to Shinkyū Daitōryō</i> [Türkiye'nin Yeniden Kuruluşu ve Eski ve Yeni Devlet Başkanları]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i>, 22, 8-14.</p>

EK-5 Yayın Türlerine Göre Ökubo Kōji Çalışmaları

	KŌJĪ ŌKUBO'NUN ÇALIŞMALARI	Sayısı
1	El yazması	1
2	Atlas	1
3	Derleme kitap	1
4	Rapor	8
5	Kitap	3
6	Makale	2
7	Çeviri kitap	3
8	Tanıtım, kitap incelemesi	3
9	Ortak yayın	4
10	Ortak çeviri	3
11	Ortak çalışma	4
12	Kitapta bölüm	36
13	Toplantılar	3
14	Dergilerde yayımlanmış yazılar	177
15	Dergilerde yayımlanmış çeviriler	122

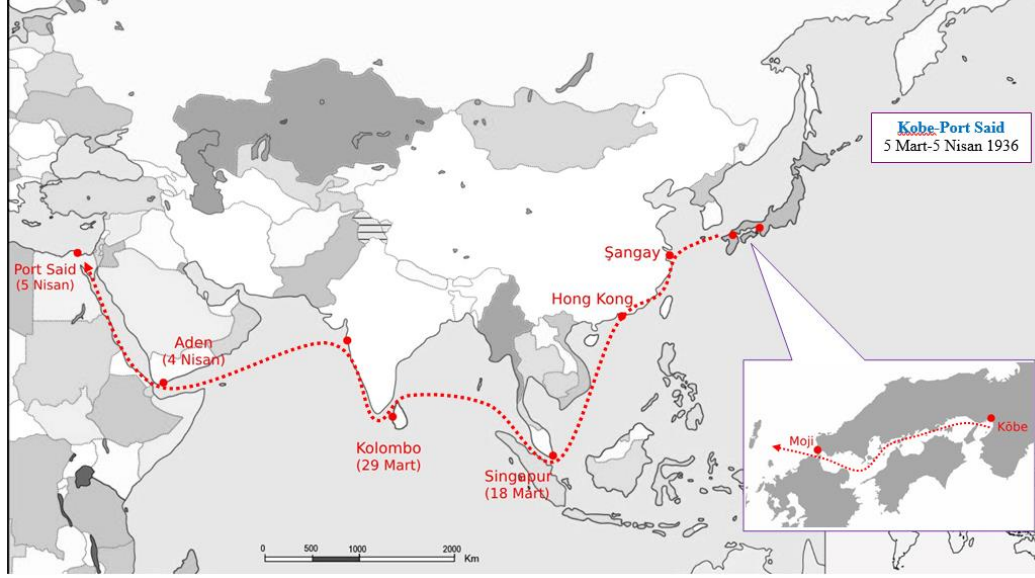
EK-6 Süreli Yayınlarla Göre Ökubo Kōji Çalışmaları

KŌJĪ ŌKUBO'NUN ÇALIŞMALARININ YAYINLARA GÖRE DAĞILIMI	YAYINDA YER ALAN YAZILARININ SAYISI
独逸語学雑誌 <i>Doitsugogaku Zasshi</i>	169
回教圏 <i>Kaikyōken</i>	51
日本及日本人 <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i>	11
日土協会会報 <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i>	10
東洋 <i>Tōyō</i>	10
国際知識 <i>Kokusai Chishiki</i>	9
外交時報 <i>Gaikō Jihō</i>	7
解放 <i>Kaihō</i>	4
東亜 <i>Tōa</i> , ラヂオ講演・講座 <i>Radio Kōen –Kōza</i> 国際連盟 <i>Kokusai Renmei</i> , 改造 <i>Kaizō</i> , 女性 <i>Josei</i>	İçinde üç tane yazısı yer alan yayımlar
風俗画報 <i>Fūzoku Gahō</i> , イスラム文化 <i>Isuramu Bunka</i> , 駒澤大学人文学会会誌 <i>Komazawa Daigaku Jinbun Gakkai Kaishi</i> 日本公演通信 <i>Nihon Kōen Tsūshin</i> , 世界知識 <i>Sekai Chishiki</i> , 八聖殿講演集 <i>Hachi Seiden Kōenshū</i> , 文芸春秋 <i>Bungei Shunshin</i>	İçinde iki tane yazısı yer alan yayımlar
大観 <i>Taikan</i> , 女性改造 <i>Josei Kaizō</i> , 自由評論 <i>Jiyū Hyōron</i> , 新聞及 新聞記者 <i>Shinbun Oyobi Shinbun Kisha</i> , 第一義 <i>Dai Ichigi</i> , 駒澤 大学地歴研究 <i>Komazawa Daigaku Chireki Kenkyū</i> , 駒澤地歴学会 誌 <i>Komazawa Chireki Gakkaiishi</i> , 拓殖公論 <i>Takushoku Kōron</i> , 宗 教公論 <i>Shūkyō Kōron</i> , 東方公論 <i>Tōhō Kōron</i> , 大亜細亜主義 <i>Dai Ajia Shugi</i> , 蒙古学 <i>Mōkogaku</i> , 日本文化 <i>Nihon Bunka</i> , 思想 <i>Shisō</i> , 大法輪 <i>Daihōrin</i> , 警察協会雑誌 <i>Keisatsu Kyōkai Zasshi</i> , 新亜細亜 <i>Shin Ajia</i> , 観世音 <i>Kanzeon</i> , 知性 <i>Chisei</i> , 講演時報 <i>Kōen Jihō</i> , 教 育 <i>Kyōiku</i> , 南洋経済研究 <i>Nanyō Keizai Kenkyū</i> , 貿易 <i>Bōeki</i> , 太平 洋 <i>Taiheiyō</i> , 学燈 <i>Gakutō</i> , 財団法人明治聖徳記念学会紀要 <i>Zaidan Hōjin Meiji Seitoku Kinen Gakkai Kiyō</i> .	İçinde bir yazısı yer alan yayımlar

EK-7 Konulara Göre Ökubo Kōji Çalışmaları

KÖJİ ÖKUBO'NUN ÇALIŞMALARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI	Sayısı
Etnoloji	4
Alman dili, dil bilgisi üzerine	67
Balkan ülkeleri, Avrupa ülkeleri hakkında	7
Alman Dili Dergisi'nde yayımlanan edebiyat çevirileri	59
Almanya hakkında yazılar	9
Alman Dili Dergisi'nde gruplar haricindeki diğer yazı ve çevirileri	18
İslam dışındaki dinler hakkında yazılarının bulunduğu çalışmalar	2
İslam dinine dair yazıları	43
Türk dili hakkında yazıları	6
Türk kültürüne dair yazılar	3
Selçuklu, Osmanlı üzerine yazılar, raporlar	16
Türk edebiyatından çeviriler	14
Türk kadını hakkında	7
Türkler ve Türkiye'nin yeniden oluşumu süreci ve Cumhuriyet sonrası hakkında yazıları	51
Yakın Doğu	5
Güney İslamı hakkında	3
Orta Asya ve Orta Asya'da yaşayan, Orta Asya'dan göç eden halkın milliyetçi hareketleri üzerine	9
Müslüman ülkelerle ilgili yazıları	4
Japonya	11
Japonya ve İslam	10
Batı Asya	4
Çin İslamı	4

EK-8 Ökubo Kōji'nin Türkiye Görevlendirmesi Seyahat Haritaları ¹²²

Japonya'dan Port Said Limanı'na

İskenderiye Limanı'ndan Haifa, Beyrut, Pire Limanları Üzerinden İstanbul'a

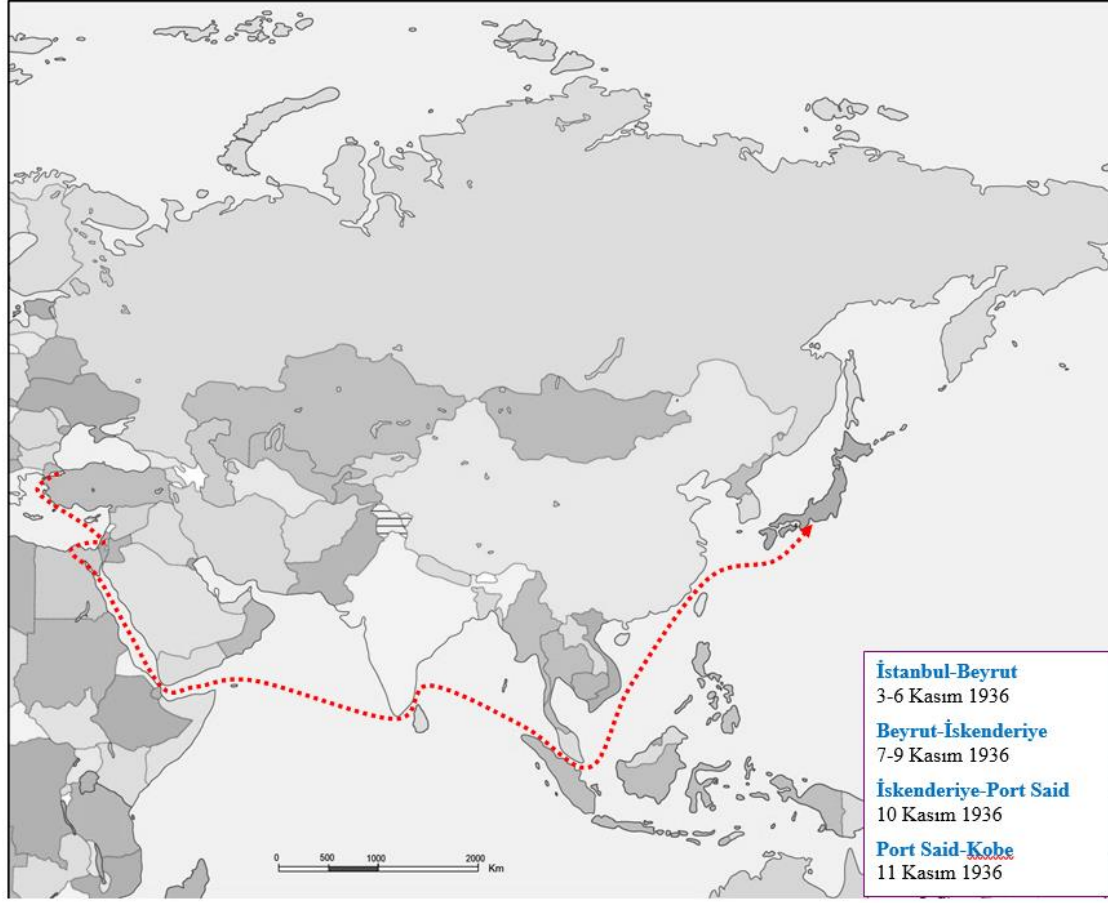
¹²² Seyahat yazılarından ve *Nichido Kyōkai* Derneğinde sunmuş olduğu ayrıntılı seyahat raporundan yararlanılmıştır.

Türkiye içinde yaptığı inceleme gezisi, tarihleri

Balkanlar ve Avrupa inceleme gezisi, tarihleri

İstanbul, Beyrut, İskenderiye, Port Said

Port Said Limanı'ndan Japonya Kobe'ye hareket.¹²³

¹²³ Japonya'ya dönüşünde Port Said'den hareketinden Kobe'ye kadar olan güzergâh ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

EK-9 Ōkubo Kōji'nin Yakın Doğu-Batı Asya ve İslam Âlemi Konulu Çalışmaları

YAKIN DOĞU HAKKINDA	
1	Ōkubo, K. (1922). <i>Kintō mondai to wa nani zo ya</i> [Yakın Doğu sorunları ne demektir?]. <i>Kokusai Renmei</i> , 2(4), 65–78.
2	Ōkubo, K. (1923). <i>Kintō no aramusha kyurudojin</i> [Yakın Doğu'nun gözüpek Kürt halkı]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 3(8), 90–98.
3	Ōkubo, K. (1926). <i>Minzoku kankei yori mitaru shiria</i> [Etnik ilişkiler açısından Suriye]. <i>Tōyō</i> , 29(1), 12–25.
4	Ōkubo, K. (1938). <i>Ushinawareta Azerubaycan dokuritsu nijūshūnen</i> [Azerbaycan'ın kaybedilen bağımsızlığının 20. yıldönümü]. <i>Kaikyōken</i> , 1(2), 26–27.
5	Ōkubo, K. (1941). <i>Kintō to kaikyōken mondai</i> [Yakın Doğu ile İslam âlemi sorunları]. <i>Kōen Jihō</i> , (625), 37–43.

BATI ASYA HAKKINDA	
1	Ōkubo, K. (1930). <i>Nishi Ajia — (Gendai no Ajia)</i> [Batı Asya– (Günümüz Asyası)]. <i>Gendai no Sekai (Shiratori Kurakichi Hoka Kan, Konuma Katsue Hen)</i> , <i>Sekai Bunkashi Taikai</i> : 24, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 226-243. Ōkubo, K. (1940). <i>Nishi Ajia — (Gendai no Ajia)</i> [Batı Asya– (Günümüz Asyası)]. <i>Gendai no Sekai (Shiratori Kurakichi Hoka Kan, Konuma Katsue Hen)</i> , <i>Sekai Bunkashi Taikai</i> : 24, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 226-243.
2	Ōkubo, K. (1935). <i>Nishi Ajia shozoku</i> [Batı Asya halkı]. <i>Tōyō no Minzoku-Tōyō no Shakai (Iwanami Kōza Tōyō Shichō: 11)</i> .
3	Ōkubo, K. (1941). <i>Nishi Ajia kaikyō shokoku no jōsei</i> [Batı Asya İslam ülkelerinin durumu]. <i>Rajio Kōen Kōza, Nihon Hōsō Kyōkai</i> , 130, 48-50.
4	Ōkubo, K. (1942). <i>Kaikyōken no chūsū nishi Ajia</i> [İslam Âleminin merkezi Batı Asya]. <i>Nanpō e no Gyōbō, Zenrin Kyōkai Hen, Meguro Shoten</i> , 163-202.

İSLAM ÂLEMİ HAKKINDA YAZILARI	
1	Ōkubo, K. ve Kobayashi H. (1936). <i>Gendai kaikyōken</i> [Günümüz İslam âlemi]. <i>Shikai Shobō</i> .
2	Ōkubo, K. (1937). <i>Kaikyō sekai no shin jinyō</i> [İslam dünyasının yeni oluşumu]. <i>Nihon Kōen Tsūshin</i> , 348, 1-26.
3	Ōkubo, K. (1938). <i>Kaikyōken no sesshokusen</i> [İslam âleminin temas hattı]. <i>Rajio Kōen – Kōza. Nihon Hōsō Kyōkai</i> , 25, 54-57.
4	Ōkubo, K. (1938). <i>Kaikyōken jinshu gaikan</i> [İslam âleminin etnik görüntüsü]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (3), 4-16.
5	Ōkubo, K. (1939). <i>Kaikyōto mondai ni tsuite</i> [Müslüman sorunu üzerine]. <i>Zaidan Hōjin Meiji Seitoku Kinen Gakkai Kiyō</i> , (51), 105-122.
6	Ōkubo, K. (1939). <i>Kaikyōto mondai</i> [Müslüman sorunu]. <i>Seiji-Gunji Hen 3 (Yabe Ryosaku Hen) Ajia Mondai Kōza:3, Sōgensha</i> , 247-269.
7	Ōkubo, K. (1939). <i>Kaikyō oyobi kaikyōken gaikan</i> (1) - (2) [İslam ve İslam âlemi incelemesi (1)-(2)]. <i>Keisatsu Kyōkai Zasshi</i> , (471), (472), 19-23,16-20.
8	Ōkubo, K. (1940). <i>Saikin no kaikyōken no dōkō</i> [Günümüz İslam âleminin yönelimi]. <i>Tōyō</i> , 43 (8), 84-94.
9	Ōkubo, K. (1941). <i>Kaikyōken no jūyōsei</i> [İslam âleminin önemi]. <i>Sekai no Dōkō to Tōa Mondai (Zenrin Kyōkai – Zenrin Kōtō Shōgyō Gakkō: Hen)</i> . <i>Seikatsusha</i> , 393-421.
10	Ōkubo, K. (1941). <i>Kaikyō no hongī to gensei</i> [İslamın gerçek anlamı ile mevcut durumu]. <i>Keimeikai</i> , (52), 2 s.
11	Ōkubo, K. (1942). <i>Kaikyōken no gensei to kaikyōto taisaku</i> [İslam âleminin mevcut durumu ile Müslümanlara yönelik politikası]. <i>Bōeki</i> , 42 (8), 6-16.

MÜSLÜMAN ÜLKELERLE İLGİLİ YAZILARI	
1	Ōkubo, K. (1922). <i>Kaikaikyō to kono kyōto no bankin ni okeru undō-kokusai kankei no shingenshō (Kaikaikyō to wa nani ka)</i> [Son dönemde İslam dini ile Müslüman halkların çevresinde görülen olaylar-Uluslararası ilişkilerin yeni gündemi] (İslam dini nasıl bir dindir?). <i>Kokusai Renmei</i> , 2 (9), 114-126.
2	Ōkubo, K. (1933). <i>Indo ni okeru Isuramu shugi kansei no kiso—Chūseiki no Torukojin nado no sho ōchōshi e no beken</i> [Hindistan’da İslamcılığın başarılmasının temeli-Ortaçağ Türk Devletleri tarihine kısa bakış], <i>Tōyō</i> , 36 (2), 118-127.
3	Ōkubo, K. (1933). <i>Kaikyōto no Sekai o Nozoku-Shinkyō-Saveeto-Roshia-Toruko</i> [Müslüman Dünyasına bakış-Sincan Uygur Bölgesi-Sovyet Rusya-Türkiye], <i>Tōa</i> , 6 (6), 84-95.
4	Ōkubo, K., Tachibana S., Hosokawa K. (1941). <i>Ajia minzoku no unmei</i> [Asya halkının kaderi]. <i>Kaizō</i> , 23 (6), 60-91.

EK-10 Ōkubo Kōji'nin Geniş Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları

ORTA ASYA HALKLARI HAKKINDA	
1	Tirigol, U. [Ömer Töreğulov] (1922). <i>Rokoku ni okeru Tyuruku Tataru minzoku no minzoku undō</i> [Rusya'daki Türk Tatar halkının millî hareketi]. Çev. Ōkubo, K. <i>Gaikō Jihō</i> , 36 (1), (424), 79-98.
2	Ōkubo, K. (1924). <i>Kyokutō ni ugoku Toruko minzoku</i> [Uzakdoğu'ya ilerleyen Türk halkı]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (60), 7-14.
3	Ōkubo, K. (1924). 'Harbin ni okeru Toruko minzoku no seikatsu [Harbin'deki Türk halkının yaşantısı]. <i>Tōyō</i> , 27 (12), 45-87.
4	Ōkubo, K. (1934). <i>Manshūkoku no minzokushiteki hitotsu tsūkan</i> [Mançurya'nın etnik tarihi açısından incelenmesi]. <i>Takushoku Kōron</i> , 9 (99), 20-28.
5	Ōkubo, K. (1935). <i>Manshūkoku no minzoku bunkashiteki jūdanmen</i> [Mançurya'nın etnik kültüründen tarihî bir kesit]. <i>Komazawa Daigaku Jinbun Gakkai Kaishi</i> , (2), 73-82.
6	Ōkubo, K. (1935). <i>Minzoku kankei yori mitaru shinkyō</i> [Etnik ilişkiler açısından Sincan]. <i>Tōa</i> , 8 (7), 64-75.
7	Ōkubo, K. (1937). <i>Sorenbō no minzoku kankei chōkan</i> [Sovyetler Birliği'ndeki etnik ilişkilere genel bakış]. <i>Tōyō</i> , 40 (9), 55-64.
8	Ōkubo, K. (1938). <i>Arutaikei shozoku no shiteki hōkō</i> [Altay halklarının tarihî rotası]. <i>Mōkogaku, Zenrin Kyōkai</i> , (2), 1-16.
9	Ōkubo, K. (1942). <i>Chūō 'Ajia' no minzoku kōsei ni tsuite</i> [Orta Asya'nın etnik kökeni hakkında]. <i>Chūa Mondai Kenkyūkai</i> , 50.

JAPONYA VE İSLAM	
1	Ōkubo, K. (1923). <i>Nihon no kuruban matsuri</i> [Japonya'da Kurban Bayramı]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 3 (9), 114-122.
2	Ōkubo, K. (1924). <i>Nihon e kita Roshia no kaikyō kyōto hinanmin ni tsuite</i> (1)-(2) [Japonya'ya gelen Rus Müslüman göçmenler hakkında (1)-(2)]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 4-(2), (3), 96-108, 108-119.
3	Ōkubo, K. (1927). <i>Shisen o tōyō e modose</i> [Bakış açımı Doğuya çevir]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (116), 144-145.
4	Ōkubo, K. (1935). <i>Shinkō kaikyō sekai to Nihon no shimei</i> [Yeni İslam dünyası ile Japonya'nın görevi]. <i>Nihon Kōen Tsūshin</i> , 301, 1935/12/15, 1-27. Ōkubo, K. (1937). <i>Shinkō kaikyō sekai to Nihon no shimei</i> [Yeni İslam âlemi ile Japonya'nın görevi]. <i>Hachi Seiden Kōenshū</i> , 3, 68-99.
5	Ōkubo, K. (1938). <i>Nihon to Kaikyō—Nihon o shiran to suru Toruko (setsudai)</i> [Japonya ve İslam— Japonya'yı tanımaya çalışan Türkiye (Değerlendirme yazısı)]. <i>Kaikyōken</i> , 1(2), 2-3.
6	Ōkubo, K. (1938). <i>Seisen—(Setsudai)</i> [Kutsal savaş] (Değerlendirme yazısı). <i>Kaikyōken</i> 1 (4), 2-3.
7	Ōkubo, K. (1941). <i>Ajia kyōei no michi</i> [Asya ortak refahının yolu]. <i>Kaikyōken</i> , 5 (10), 47-49.
8	Ōkubo, K. (1942). <i>Daitōa sensō to kaikyōken</i> [Pasifik Savaşı ve İslam âlemi]. <i>Kaikyōken</i> , 6 (1), 2-7.
9	Ōkubo, K. (1942). <i>Nihon ni okeru kaikyōto mondai no tenkai</i> [Japonya'daki Müslümanların sorunlarının gelişimi], <i>Kyōiku</i> , 10 (3), 22-33.
10	Ōkubo, K. (1942). <i>Daitōa sen to kaikyō mondai</i> [Pasifik Savaşı ve İslam Sorunu]. <i>Tōa Kenkyūjonai Sakkikai</i> , 19-26.

ÇİN İSLAMI	
1	Ōkubo, K. (1939). <i>Shina kaikyō yodan</i> [Çin İslamı hakkında], <i>Kaikyōken, Kaikyōken Kōkyūsho</i> , 2-1, 1939/1/1, 10-16.
2	Ōkubo, K. (1939). <i>Shina no kaikyō</i> [Çin'de İslam]. <i>Shintōa no Kensetsu to Bukkyō, (Bukkyō Rengōkai Hen), Bukkyō Rengōkai</i> , 77-89.
3	Ōkubo, K. (1939). <i>Shina kaimin shokun ni tsugu</i> [Çin Müslüman halkına sesleniş]. <i>Kaikyōken</i> , 3(1), 2-5. Ōkubo, K. (1939). [Çin Müslüman halkına sesleniş] (Çince çevirisi). <i>Kaikyōken</i> , 3 (1), 6-9.
4	Ōkubo, K. (1940). <i>Shina kaikyō no tokushusei</i> [Çin'de İslamın özelliği]. <i>Komazawa Daigaku Jinbun Gakkai Kaishi</i> , 7, 59-64.

EK-11 Ōkubo Kōji'nin Dar Anlamda Türklük Bilimi Çalışmaları

SELÇUKLU ve OSMANLI ÜZERİNE YAZILARI, RAPORLARI	
1	(1915). <i>Dādaneru kaikyō</i> /Die Dardanellenstrasse [Çanakkale Boğazı]. Çev. Ōkubo, K., <i>Doitsugogaku Zasshi</i> , 17 (8), 19-20.
2	Zeitung, F. (1915). <i>Enveru Pasha to jikyoku</i> /Enver Pasch über die Lage [Enver Paşa ve Olaylar]. Çev. Ōkubo, K., <i>Doitsugogaku Zasshi</i> , 17 (10), 18-19.
3	Ōkubo, K. (1922). <i>Minzoku kankei yori mitaru teikoku</i> (1)-(4) [Etnik ilişkiler açısından İmparatorluk (1)-(4)]. <i>Gaikō Jihō</i> , 35 (2), (413), (4), (415), (6), (417), (8), (419), 82-97, 129-145, 66-79, 157-176.
4	Ōkubo, K. (1922). <i>Kintō mondai no henten- Sevuru jōyaku no Kaitei</i> [Yakın Doğu sorunlarının değişimi-Sevr Antlaşması'nın yeniden değerlendirilmesi]. <i>Kokusai Renmei</i> , 2 (7), 32-38.
5	Ōkubo, K. (1923), (1924), (1925). <i>Toruko seitai henshen shikō</i> (1)-(14) [Türkiye'de siyasi değişimi tarihi raporu (1)-(14)]. <i>Gaikō Jihō</i> , 38 (10), (457), 39-(1), (458), 4(461), 5(462), 6(463), 7(464), 8(465), 9(466), 12(469), 40-1 (470), 3 (472), 12(481), 41-2 (483), 4(485) 1923/12/15, 1924/1/1, 2/15- 5/1, 6/15, 7/1, 8/1, 12/15, 1925/1/15, 2/15 59-66, 184-195, 77-83, 99-109, 127-135, 102-111, 114-119, 113-116, 104-120, 123-133, 115-126, 108-119, 95-108, 106-119
6	Ōkubo, K. (1925). <i>Toruko kobushi no tenkei Osuman issei</i> [Eski Türk savaşçısı I.Osman]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (67), 44.
7	Ōkubo, K. (1930). <i>Torukojin no 'Konsutanchinōpuru seifuku' ni tsuite</i> [Türklerin 'İstanbul'u Fethi' hakkında]. <i>Komazawa Daigaku Chireki Kenkyū</i> (1), 17-23.
8	Ōkubo, K. (1932). <i>Ahmeddo Emin Hakase "Sekai taisen to Toruko" -(Shohyō)</i> [Doktor Ahmet Emin 'Dünya Savaşı ve Türkiye'] (Kitap incelemesi). <i>Isuramu Bunka</i> , (1), 122-123.
9	Ōkubo, K. (1934). <i>Seruchukku-Toruko</i> [Selçuklular]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 128-135. Ōkubo, K. (1939). <i>Seruchukku-Toruko</i> [Selçuklular]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 128-135.
10	Ōkubo, K. (1934). <i>Osumanri-Toruko</i> [Osmanlılar]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 136-167. Ōkubo, K. (1939). <i>Osumanri-Toruko</i> [Osmanlılar]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 136-167.
11	Ōkubo, K. (1934). <i>Ketsuron</i> [Sonuç]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> . 342-349. Ōkubo, K. (1939). <i>Ketsuron</i> [Sonuç]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> . 342-349.
12	Ōkubo, K. (1938). <i>Shin Tsuki Hata Engi</i> [Hilal Bayrağının Kökeni]. <i>Kaikyōken 1</i> (4), 79.
13	Ōkubo, K. (1938). <i>Yenicheri—Kodai Toruko no seiei (shingun)</i> [Yeniçeri-Geçmiş Dönem Türkiye'sinin Önde Geleni (Yeni Ordu)]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (4), 80-81.
14	Ōkubo, K. (1939). <i>Toruko Teikoku no shiso Erutoururu</i> [Türk İmparatorluğu'nun Kurucusu Ertuğrul]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (23), 3-7.
15	Ōkubo, K. (1940). <i>Rekishijō kara mita Roshia no nanshin seisaku to Toruko</i> . [Tarihsel açıdan bakıldığında Rusya'nın güney ilerlemesi ile Türkiye]. <i>Rajio Kōen Kōza</i> , (116), 20-23.
16	Ōkubo, K. (1942). <i>Kaijō seiha jidai no Toruko</i> [Denizlerin Fethi Döneminde Türkiye]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (27), 1-12.

TÜRKLER-MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ-TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE CUMHURİYET SONRASI ÜZERİNE YAZILAR	
1	Ökubo, K. (1922). <i>Toruko no Karagöz geki</i> [Türk Karagöz tiyatrosu]. <i>Kaihō</i> , 4 (6), 101-107
2	Ökubo, K. (1922). <i>Girido sensō—Angora yori Sumiruna e</i> [Türk Yunan Savaşı-Ankara'dan İzmir'e]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 2 (10), 31-44.
3	Ökubo, K. (1922). <i>Shiirareteita Torukojin</i> [İftiraya uğramış Türkler]. <i>Kaihō</i> , 4-(11), 152-160.
4	Ökubo, K. (1922). <i>Toruko no fukkō to kaikai kyōto no undō</i> [Türkiye'nin yeniden doğuşu ile Müslüman hareketi]. <i>Kaizō</i> , 4 (11), 180-198.
5	Ökubo, K. (1922). <i>Ōshū e tachikaeru Torukojin—Higashi torakia to wa donna tokoro ka</i> [Avrupa'ya geri dönen Türkler- Doğu Trakya nasıl bir yerdir?]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 2 (11), 20-30.
6	Ökubo, K. (1922). <i>Torukokoku Osuman ōchō haishi no iroiro no igi</i> [Türk Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesinin çeşitli anlamları]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 2 (12), 47-54.
7	Ökubo, K. (1923). <i>Kemaru to Toruko no shin mokuhyō</i> [Kemal ve Türkiye'nin yeni hedefi]. <i>Jiyū Hyōron</i> , 12 (3), 34-38.
8	Ökubo, K. (1924). <i>Kaihō no tojō ni aru Toruko</i> [Özgürlük yolunda Türkiye]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (46), 125-142.
9	Ökubo, K. (1924). <i>Shūkyō dentō to tatakau Torukojin</i> [Din geleneği ile mücadele eden Türkler]. <i>Tōyō</i> , 27 (5), 12-30.
10	Ökubo, K. (1924). <i>Toruko shinbunkai</i> [Türkiye gazete dünyası]. <i>Shinbun Oyobi Shinbun Kisha Shinbun Kenkyūjo</i> , 5 (10), 12-13.
11	Ökubo, K. (1929). <i>Toruko ni okeru kokumin shugi no shōri</i> [Türkiye'de milliyetçiliğin zaferi]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (188), 139-146.
12	Ökubo, K. (1932). <i>Toruko minzoku shugi shinkō katei no tenbō</i> (1) (<i>Mikan</i>) [Türk milliyetçiliği gelişimi aşamalarının görünümü (1)] (Eksik). <i>Isuramu Bunka</i> (1), 99-117.
13	Ökubo, K. (1933). <i>Shinkō Toruko kokumin bunka undō no shinten</i> [Yeni Türk halk kültür hareketinin gelişimi]. <i>Kaizō</i> , 15 (11), 152-158.
14	Ökubo, K. (1933). <i>Shinkō Toruko 10 ka nen no yakushin o kataru</i> [Yeni Türkiye'nin 10 yıllık gelişimi]. <i>Tōyō</i> , 36 (11), 45-53.
15	Ökubo, K. (1934). <i>Toruko o shihai suru 'Kyōwakoku kokumintō'</i> [Türkiye'yi yöneten 'Cumhuriyet Halk Partisi']. <i>Gaikō Jihō</i> , 69 (2), (699), 173-184.
16	Ökubo, K. (1934). <i>Toruko no kokuminteki-shakaiteki seikatsu no kichō-Sovetto Rempō to no hitotsu no Taishō to Shite</i> [Türkiye'nin millî ve sosyal hayatının temeli-Federal Sovyet'in bir karşıtı olarak]. <i>Tōa</i> , 7 (7), 53-62.
17	Ökubo, K. (1934). <i>Toruko kyōwakoku</i> [Türkiye Cumhuriyeti]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei</i> : 8, <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 168-185. Ökubo, K. (1939). <i>Toruko kyōwakoku</i> [Türkiye Cumhuriyeti]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Onuma Katsue Hen) Tōyō Bunkashi Taikei</i> : 8 <i>Seibundō Shinkōsha</i> , 168-185.
18	Ökubo, K. (1935). <i>Kaikyōto no sho mondai—Toruko no 'Shūkyō Kaikaku'</i> (1)-(2) [Müslümanların sorunları-Türkiye'nin 'Din Reformu' (1)-(2)]. <i>Shūkyō Kōron</i> , 4 (4), 6, 37-44, 42-49.
19	Ökubo, K. (1935). The effects of national movement in the Republic of Turkey [Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Hareketinin Etkileri]. Souvenir booklet: issued in com-memoration of the opening ceremony of the Kobe Muslim Mosque October. 32-33.
20	Ökubo, K. (1936). <i>Shin tsuki hata no thita ni tachite</i> (1)-(3) [Hilalli bayrağın altında (1)-(3)]. <i>Tōhō Kōron</i> , (10), (11), (12), 48-51, 44-47, 34-37.
21	Ökubo, K. (1937). <i>Toruko no komiyako Burusa kikō</i> [Türkiye'nin eski başkenti Bursa]. <i>Tōyō</i> , 40 (2), 81-88.
22	Ökubo, K. (1937). <i>Ōshūkennai no shinkō Toruko</i> [Avrupa âlemi içinde yeni Türkiye]. <i>Gaikō Jihō</i> , 81 (5), (774), 157-173.
23	Ökubo, K. (1937). <i>Shinkō Toruko o mawaru</i> (1)-(2) [Yeni Türkiye'yi gezmek (1)-(2)]. <i>Sekai Chishiki</i> , 10 (3), (4), 44-49, 100-107.
24	Ökubo, K. (1937). <i>Shinkō Toruko no kokuminshugiteki hyōshiki</i> [Yeni Türkiye'nin Milliyetçi Amacı]. <i>Dai Ajia Shugi</i> , (49), 5-10.
25	Ökubo, K. (1937). <i>Shinkō Toruko no jōsei (Shōkō Shiryō Dai 55 gō)</i> [Yeni Türkiye'nin durumu] (Ticaret Sanayi Belgesi 55. Sayı). <i>Tōkyō Shōkō Kaigichō</i> , 24 (2).
26	Ökubo, K. (1937). <i>Shinkō Toruko no tokushusei</i> [Yeni Türkiye'nin özelliği]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (21), 10-22.
27	Ökubo, K. (1937). <i>Torukokoku shucchō keika hōkokusho—(Honkai Hōkoku)</i> [Türkiye görev süreci raporu- (Toplantı Raporu)]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (21), 109-114.

28	Ōkubo, K. (1937). <i>Higashi e kōdō suru Toruko</i> [Doğuya ilerleyen Türkiye]. <i>Gaikō Jihō</i> , 84 (2), (789), 140-154.
29	Ōkubo, K. (1938). <i>Toruko no saiken to shinkyū daitōryō</i> [Türkiye'nin yeniden kuruluşu ve eski ve yeni devlet başkanları]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (22), 8-14.
30	Ōkubo, K. (1938). <i>Kuchie Kaisetsu (Torukokoku no Isutanburu no Kaikyōji Surutan Ahumetto Jami)</i> [Kapak Resmi Açıklaması (İstanbul, Türkiye'de Bir Cami-Sultan Ahmet Camii)]. <i>Komazawa Chireki Gakkaishi</i> , (1), ii-iii.
31	Ōkubo, K., Ōkura Nozomi, Katō Masanosuke, Satō Yasunosuke, Taga Mitsuo, Tokugawa Iemasa, Nagata Hidejirō, Machida Jōji, Murata Toshihiko. (1938). <i>Toruko zadankai</i> [Türkiye toplantısı]. <i>Tōyō</i> , 41 (6), 69-98.
32	Ōkubo, K. (1938). <i>Kaikyōken kōkyūsho setsuritsu shushi</i> [Kaikyōken Kōkyūsho Kuruluş Amacı]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (1), 2-11.
33	Ōkubo, K. (1938). <i>Sanjaku mondai</i> ['Sancak' Sorunu]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (1), 11-12.
34	Ōkubo, K. (1938). <i>Isutanburu no seikaku—Toruko fūdoki</i> [İstanbul'un özelliği-Türkiye'nin tarihî, doğal, kültürel özelliklerinin tanıtımı]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (1), 52-59.
35	Ōkubo, K. (1938). <i>Midori no Burusa—Shin Toruko fūdoki</i> [Yeşil Bursa- Türkiye'nin tarihî, doğal, kültürel özelliklerinin tanıtımı]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (3), 56-66.
36	Ōkubo, K. (1938). <i>Sakaria no kaisen</i> [Sakarya Meydan Muharebesi]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (4), 7-10.
37	Ōkubo, K. (1938). <i>Nishi to fureau higashi no sekai—Toruko no baai</i> [Batı ile Temas Eden Doğu Dünyası-Türkiye Örneği]. <i>Shisō</i> , (197), 45-55.
38	Ōkubo, K. (1938). <i>Toruko kōsei no igi—(Setsudai)</i> [Türkiye Reformunun Önemi]. (Değerlendirme Yazısı). <i>Kaikyōken</i> , 1 (5), 2-3.
39	Ōkubo, K. (1938). Değerli Kardeş Türk Milletine (<i>Toruko kyōwakoku sengen jūgonen sai e no shukuji</i>) [Türkiye Cumhuriyeti ilanının 15. Yıldönümü]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (5), 25.
40	Ōkubo, K. (1938). <i>Toruko no kindaika undō</i> [Türkiye'nin çağdaşlaşma hareketi]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (5), 26-32.
41	Ōkubo, K. (1938). <i>Kemaru Ataturuku no shi o itamu—(Setsudai)</i> [Kemal Atatürk'ün vefatının matemi]. <i>Kaikyōken</i> , 1 (6), 2-3.
42	Ōkubo, K. (1939). <i>Minzoku undō no shinten</i> [Milliyetçilik hareketinin gelişimi]. <i>Isuramu Shokoku no Hensen (Nakama Teruhisa Hen) Sekai Bunkashi Taikei: 8 Seibundō Shinkōsha</i> , 186-195.
43	Ōkubo, K. (1939). Muhterem Türk Milleti ve Yakın Şark dostlarım (<i>Toruko oyobi kintō no minasama e</i>). <i>Kaikyōken</i> , 2 (4), 90-93.
44	Ōkubo, K. (1939). <i>Toruko minzoku</i> [Türk Milleti]. <i>Minzoku Rekishi Hen 2 (Yabe Ryosaku: Hen) Ajia Mondai Kōza:8, Sōgensha</i> , 191-211.
45	Ōkubo, K. (1941). <i>Isutanburu seifukushiwa</i> [İstanbul'un fetih tarihi]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , 26, 1-15.
46	Ōkubo, K. (1941). <i>To-Botsu-Gi sankoku kokkyō ni tatsu</i> [Türkiye-Bulgaristan-Yunanistan üç ülke sınırında bulunmak]. <i>Bungei Shunshin</i> , 19 (5), 11-12.
47	Ōkubo, K., Kogawa Seijirō, Taketomi Toshihiko (1942). <i>Toruko no genjitsu o kataru</i> [Türkiye gerçeği]. <i>Sekai Chishiki</i> 15-(6), 20-27
48	Ōkubo, K. (1943). <i>Neko—Toruko ni aru hitotsu no fūkei</i> [Kedi-Bir Türkiye manzarası]. <i>Kaikyōken</i> , 7 (9), 1-5.
49	Ōkubo, K. (1943). <i>Ijūmin</i> (Muhajiru) –[Göçmenler (Muhacirler)]. <i>Kaikyōken</i> , 7 (10), 29-42.
50	Ōkubo, K. (1943). <i>Shintsuki hata</i> [Hilâl bayrağı]. <i>Kaikyōken</i> , 7 (11), 20-29.
51	Ōkubo, K. (1944). <i>Kokusai seikyoku ni okeru Toruko no chii</i> [Uluslararası Siyasette Türkiye'nin Yeri]. <i>Kaikyōken</i> , 8 (7), 2-6.

1	Ökubo, K. (1935). <i>Kokugo o sonchō suru Torukojin</i> [Dillerine saygı duyan Türkler]. <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (17), 71-75.
2	Ökubo, K. (1938). Resimli Büyük Dil Kılavuzu, Fransızca-Türkçe, 2 cilt—(<i>Roncho Shōkai</i>) (Kitap Tanıtımı). <i>Kaikyōken</i> , 1 (1), 88-89.
3	Ökubo, K. (1938). Türk Dil Kurumu: Türk Dil, Türkçe-Fransızca Belleten, Devlet Basımevi: Türk Kitapçılığı Limitet Şirketi, İstanbul, Sayı: 21-22, Sayı 23-26— <i>Roncho Shōkai</i> (Kitap Tanıtımı). <i>Kaikyōken</i> , 1 (5), 72-76.
4	Ökubo, K. (1939). <i>Torukogo</i> [Türk Dili]. <i>Minzoku Rekishi Hen 2 (Yabe Ryosaku: Hen) Ajia Mondai Kōza</i> :8. <i>Sōgensha</i> , 489-500.
5	Ökubo, K. (1940). <i>Shokyū Torukogo Dokuhon/İlk Türkçe Okuma Kitabı</i> . <i>Kaikyōken Kenkyūjo</i> , 174 s.
6	Ökubo, K. (1944). 'Keifu' kibun [Keyif ruh hâli]. <i>Kaikyōken</i> , 8 (4), 25-26.

TÜRK EDEBİYATINDAN ÇEVİRİLER	
1	Gündüz, A. (1920). <i>Torukojin no kokoro</i> (1)-(2)/ Das Herz der Türken – (<i>Tokoku Shōsetsu</i>) [Türk Kalbi (1)-(2) (Türk Romanı)]. Çev. Ökubo, K., <i>Doitsugogaku Zasshi</i> , 22 (6), (7), 5-7, 5-7.
2	(1921) <i>Tokoku Nasreddin kaigyaku/Türkische Schmanke des Nasr-eddin</i> [Türk Nasreddin Hoca fıkraları]. Çev. Ökubo, K., <i>Doitsugogaku Zasshi</i> , 23 (9), 11-13.
3	Mehmed Emin. (1922). <i>Ōita suisha koya/der alte Mueller—(Shōhinbun Kenkyū)</i> [Yaşlı Değirmenci] (Kısa hikâye). Çev. Ökubo, K., <i>Doitsugogaku Zasshi</i> , 24 (2), 8-9.
4	(1922). <i>Tono sama no yume (Sekai Dōwa Meisakushū Dai 6 Hen)</i> [Sultan'ın Rüyası] (En Ünlü Dünya Masalları Derlemesi (6. Baskı)). Çev. Ökubo, K., <i>Seika Shoin</i> , 208 s.
5	Ökubo, K. (1923). <i>Geijutsu hogosha to shite no Toruko kōtei</i> [Sanatın koruyucusu olarak Türk İmparatorları]. <i>Kokusai Chishiki</i> , 3 (5), 101-107.
6	Ökubo, K. (1923). <i>Atarashii michi e susumu Toruko no onna</i> [Yeni bir yola çıkan Türk kadımları]. <i>Josei</i> 4 (2), 100-111.
7	Ökubo, K. (1924). <i>Kindai Toruko bungaku ni egakareta josei</i> [Modern Türk Edebiyatı'nda resmedilen kadın]. <i>Josei</i> , 6 (4), 301-311.
8	Mithat, T. (1925). <i>Mura no dōshi—(Toruko Shōsetsu)</i> [Köy İmamı-(Türk Hikâyesi)]. Çev. Ökubo, K., <i>Tōyō</i> , 28 (9), 131-139.
9	Ökubo, K. (1926). <i>Toruko furo no ichi bamen</i> [Türk hamamından bir görüntü]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , 96, 334-335.
10	Ökubo, K. (1926). <i>Toruko no gunka</i> [Türkiye'nin askerî marşı]. <i>Nippon Oyobi Nipponjin</i> , (111), 54-55.
11	Ozansoy, H. F. (1938). <i>Tōdai ni muite (Toruko)</i> [Fenere Doğru (Türkiye)]. Çev. Ökubo, K., <i>Kaikyōken</i> , 1 (2), 41.
12	Sedes, S. İ. (1940). <i>Aa İkite ite nara....</i> [Ah, keşke yaşasaydı]. Çev. Ökubo, K., <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (24), 52-55.
13	Fenik, M. F. (1940). <i>Koniyakku</i> [Konyak]. Çev. Ökubo, K., <i>Nichido Kyōkai Kaihō</i> , (24), 47-51.
14	Tukay, A. (1943). <i>Umi no kotoba-(shi)</i> [Ana Dilim (şiir)]. Çev. Ökubo, K., <i>Kaikyōken</i> , 7 (5), 56.

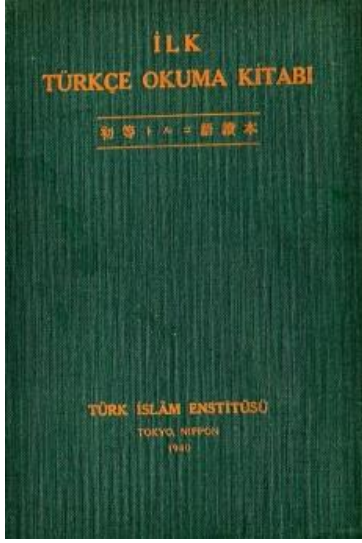
TÜRK KADINI HAKKINDA	
1	Ökubo, K. (1922). <i>Kaihō sareta Toruko no onna</i> [Özgürleşmiş Türk kadınları]. <i>Taikan</i> , 5 (1), 145-151.
2	Ökubo, K. (1922). <i>Haremu yori shakai e</i> [Harem hayatından topluma]. <i>Josei Kaizō</i> , 1 (2), 66-73.
3	Ökubo, K. (1923). <i>Umi no ku o motsu Toruko no onna</i> [Doğuştan sıkıntılar yaşayan Türk kadınları]. <i>Kaihō</i> , 5 (1), 152-162.
4	Ökubo, K. (1923). <i>Toruko kōkyū no onna dorei</i> [Türk hareminin kadın cariyeleri]. <i>Kaihō</i> , 5 (6), 122-135.
5	Ökubo, K. (1923). <i>Atarashii michi e susumu Toruko no onna</i> [Yeni bir yola çıkan Türk kadınları]. <i>Josei</i> , 4 (2), 100-111.
6	Ökubo, K. (1924). <i>Kindai Toruko bungaku ni egakareta josei</i> [Modern Türk Edebiyatı'nda resmedilen kadın]. <i>Josei</i> , 6 (4), 301-311.
7	Ökubo, K. (1927). <i>Shintsuki no hana</i> [Hilal çiçeği]. <i>Josei</i> , 11 (1), 300-308.

EK-12 Üçüncü Türk Dil Kurultayı Fotoğrafları

Kurultay Fotoğrafları (1936), TDK Arşivi

EK-13 İlk Türkçe Okuma Kitabı- Kapak Sayfası Görseli-İçindekiler

İÇİNDEKİLER (目次)	
I. ALFABE (第一部 いろは)	
	Sahife
Büyük Harfler (大文字)	1
Küçük Harfler (小文字)	1
1. Elma (林檎)... ..	2
2. Kış (冬)	2
3. Kiraz (櫻んぼ)	2
4. Leylek leylek havada (空には鶴)	2
5. Uçtu, uçtu, ne uçtu? (飛んだよ、飛んだ)	3
6. Aydede (お月さま)	3
II. NESİRLER (第二部 読文)	
1. Sabah oluyor (朝)	4
2. Tren (汽車)	5
3. Baba ocağı (父の家)... ..	5
4. Yağmur (雨)	6
5. Fırtına (嵐)... ..	6
6. Gece oldu (夜)	7
7. Su (水)... ..	8
8. Üzüm (葡萄)	8
9. Sonbahar işleri (秋の仕事)	9
10. Horozla köpek ve tilki (牧鶏と犬と狐)***	10
11. Yıldızlar (星)	11

	Sakabe
12. Kuşun yuvası (鳥の巣)	11
13. Yavru kuşla tayyare (雛と飛行機)	12
14. Dostluk (友情)	12
15. Yangın (火事)	13
16. Kuşlar gidiyor (鳥はゆく)	14
17. Kış geldi (冬が来た)	15
18. Şehir (都府)	16
19. Türkiye (トルコ)	17
20. Kızılây (新月)	19
21. Lâleler (チューリップ)	20
22. Serçeler ve sabah (雀と朝)	21
23. Köyümüzün değirmeni (村の水車)	22
24. Ana yüreği (母の胸)	24
25. Yigit çocuk (勇ましい少年)	25
26. Çam ağacının masalı (松の木物語)	26
27. Eşek yarışı (騾競争)	28
28. Türkçemiz (トルコ語の話)	29
29. Bayragımız (Ruşen Eşref) (トルコの旗)	31
30. Cirit oyunu (馬上競技)	34
31. Japonya (日本)	36
32. Gül (薔薇)	39
33. Leylek (鶴)	41
34. Gazinin çocukluk ve Mektep hayatı (ケマヌ・アタテ ルクの少年時代)	42

16. Balıkçı (<i>İsmail Hikmet</i>) (漁夫)	<i>Sakye</i>
17. Bahar kalfa (<i>Tenfik Fikret</i>) (春の訪れ)	82
18. Akdeniz (<i>Sâmiî Rifat</i>) (地中海)	83
19. Ankara (<i>Yusuf ziya Ortaç</i>) (アンカラ)	84
20. Sakarya Türküsü (<i>Mehmet Ali</i>) (サカリヤの歌)	86
21. Anadolumuz (<i>Mehmet Faruk</i>) (アナトリア)	88
22. Köy çeşmesi (<i>Emin Recep</i>) (村の泉)	90
23. Doğduğum yer (<i>Ömer Seyfettin</i>) (ふるさと)	91
24. Kış düşünceleri (<i>Örhan Seyfi</i>) (冬を思ふ)	92
25. Oraya giderken (<i>Aka Gündüz</i>) (如に働く)	93

IV. PİYES (第四部 劇)

1. Çocukları Koruma (児童保護)	95
-----------------------------------	----

V. TÜRKİYE COGRAFYASI (第五部 トルコ地理)

1. Marmara Mıntakası (マルマラ地方)	102
2. Garbî Anadolu (西アナトリア)	104
3. İç Anadolu (中央アナトリア)	106
4. Ziraat (農業)	108
5. Ehli hayvanlardan edilen istifade ve avcılık (牧畜と 狩獵)	114
6. Madenler ve San'atler (礦産と工業)	115
7. Yeryüzünde Türkler (世界に於けるトルコ民族)	117

VI. TÜRK TARİHİ (第六部 トルコ史)

1. Gök Türkler zamanında Türk medeniyeti (突厥の文化)	121
2. Türkes, Karluk ve Uygur Devletleri (突騎施葛邏祿及び回鶻)... ..	122
3. Selçuk İmparatorluğu (セルチユック帝國)	124
4. Osmanlı Devletinin kuruluşu (オスマン・トルコの建國)	128
5. Osmanlı İmparatorluğunun yükselme devri (オスマン・トルコの隆盛期)	131
6. On sekizinci yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı (十八世紀までのオスマン)	135
Türklerinin yaşayışı ve medeniyeti (トルコの生活と文化)	
7. Ulusal Erkinlik Savaşı (國民解放戰爭)... ..	141
8. Cumhuriyet ve devrim (トルコ共和國と革新)	148

VII. İSLÂM DİNİ (第七部 回教)

1. Araplar ve İslâmlık (アラビア人と回教)	161
2. İslâm medeniyeti (回教文化)	164
3. İman ve İslâmın şartları (六信)	166
4. İslâmın binası (五行)	168
5. Cami ve cemaat (寺院と教團)	169
6. Bellenecek bazı Kuran sureleri (コーランの章句二つ)	170
7. Türkçe ezan (トルコ語の喚拜場)	171
8. Yeryüzünde islâmlar (世界の回教徒)	172

ÖZET

Bu çalışmada Türklük bilimi araştırmacısı Ōkubo Kōji'nin Türk dili ve Türkçe üzerine görüşlerinin, diğer eserlerinde kullandığı Türkçe kavramların algısı ile bu algısını yansıtma biçiminin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Ōkubo Kōji'nin Türk dili, Türkçe ve Türkiye Türkçesi üzerine yazıları tezin araştırma örneklemini oluşturmuştur.

Çözümleme sonucunda, Ōkubo Kōji'nin Türk dillerinin sondan eklemeli dil ve ünlü uyumu olarak iki temel özelliğine dikkat çektiği, ayrıca Türk dilinin tarihî gelişiminde sağlam yapısı ve matematik gibi kurallı olması sebebiyle büyük değişimlere uğramadığı şeklinde düşüncesini vurguladığı tespit edilmiştir. Aralarında çok fark bulunmadığını belirttiği Türk dili lehçeleri üzerine yaptığı değerlendirmelerinde Kazan-Tatar Türkçesini önemli bir kültür ve yazı dili, Kaşgar Türkçesini klasik tarzdaki biçimini en iyi koruyabilmiş en doğudaki lehçe, Türkiye Türkçesini ise en gelişmiş Batı lehçesi olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Tezde ayrıca, Türkiye'deki dil politikalarını takip ettiği, incelediği, bunlar hakkında görüşler oluşturduğu ve yaptığı yayınlarla bu konuları Japonya'ya ulaştırmış olduğu tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde yapılan harf devrimi ve dil devrimini, Türkçenin yapısal ihtiyaçlarını karşılayan bir ihtiyaç olarak, Güneş-Dil Teorisi'ni milliyetçi bir projeye dayalı ideolojik bir girişim olarak değerlendirmiştir. Ōkubo'nun ayrıca Türkleri tanımak ve kendi halkına anlatmak amacıyla Türk kültürüne dil üzerinden yaklaştığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, geniş bir coğrafyada yaşayan Türk halklarını tanımak ve kendi halkına aktarmak için çalışmalar yapmış olan Ōkubo Kōji'nin İslam tarih ve medeniyeti araştırmacısı olmasının yanında Türklük bilimi araştırmacısı olarak da çok sayıda eser verdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ōkubo Kōji, Japonya'da Türklük Bilimi çalışmaları.

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal Ōkubo Kōji's views on Turkish language and Turkish and his perception of Turkish concepts used in his works and the way he reflects this perception. For this purpose, Ōkubo Kōji's writings on Turkish language, Turkish and Turkish of Türkiye constituted the research sample of the thesis.

As a result of the analysis, it has been determined that Ōkubo Kōji draws attention to the two basic features of Turkic languages as being an agglutinative language and having vowel harmony, and explains that Turkic language has not undergone major changes due to its solid structure and its rules like mathematics in its historical development. In his evaluations on the Turkic languages, which he states that there is not much difference between. It is seen that he evaluates Kazan-Tatar Turkish as an important cultural and written language, Kashgar Turkish as the easternmost dialect that has preserved its classical form the most, and Turkish of Türkiye as the most developed Western dialect.

In the thesis, it was also determined that he followed the language policies in Türkiye, formed opinions about them and conveyed these issues to Japan through his publications. It has been observed that he evaluated the alphabet revolution and the language revolution in Turkish as a need that meets the structural needs of Turkish, and the the Sun-Language Theory as an ideological initiative based on a nationalist plan. It was also concluded that Ōkubo approached Turkish culture through language in order to recognize and introduce the Turkish people.

As a result, it is seen that Ōkubo Kōji, who tried to recognize and introduce the Turkic peoples living in a wide geography, wrote many works as a Turkic studies researcher as well as being a researcher in Islamic history and civilization.

Keywords: Ōkubo Kōji, Turcology studies in Japan.